TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Hilal Gülben GEREK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Hilal Gülben GEREK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Refiye ŞENESEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2012

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Refiye ŞENESEN
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Erman ARTUN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…../…./2012

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların, kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Hilal Gülben GEREK

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Refiye ŞENESEN
Haziran 2012, 337 Sayfa

Bu çalışmada Adana'nın Pozantı ilçesindeki geçiş dönemleri olan doğum, evlenme, ölüm âdetleri ve buna bağlı inanışlar, bayram, tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk bilgisi ve anonim halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur

Birinci bölümde, araştırma alanı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Pozantı yöresini araştırmadaki amaç, araştırma alanının kapsam ve sınırları, tarihi, nüfusu, sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Pozantı halk kültürü ile ilgili olan ikinci bölümde ele alınan konularda, yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından, sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilere dayalı âdet ve inanışlar aktarılmıştır. Ayrıca bu adet ve inanışların eski Türk kültürü ile ilişkileri, değerlendirme bölümlerinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ile ilgili olan üçüncü bölümde; manzum, manzum-mensur, mensur anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Her bölümün sonunda biçim ve içerik yönlerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca yöreye ait yerel kelimeleri kapsayan bir sözlük de hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda, Pozantı halk kültüründe, hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu görülmüştür. Bütün bu izler İslamiyet'in etkisiyle şekillenerek varlığını devam ettirmiştir. Bulduğumuz bu inanç ve pratikler, bölüm değerlendirmelerinde anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pozantı, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, İnanışlar, Pratikler, Anonim Halk Edebiyatı

ABSTRACT

ADANA PROVINCE PUBLIC CULTURE RESEARCH POZANTI DISTRICT

Hilal Gülben GEREK
Master Thesis, Department of Turkish Literature
Supervisor: Ass. Prof. Dr. Refiye ŞENESEN
June 2012, 337 Pages

This research study aims at explaining the birth, marriage, death traditions including the related belives, ceremonies and felicitations, public believes, folk kitchens, foklore andanonymous folk literature products which are the transition periods in Pozantı District of Adana Province.

The first section deals with the folk culture and then after the information coming from the written resources, the information from oral resources is given. Later on, the relations of customs and believes coming from the oral resources and based on this information with old Turkish culture and the evaluation of them are assessed and fixed.

The second section is about the anonymous folk literature. In this section, verse, verse prose, prose anonimous folk literature are examined. At the end of each section, format and content evaluation are realized. Furthermore a local glossary was prepared for Pozanti District.

As a result in Pozantı folk literature, the traces of the structure of believes and cultures of both Central Asia and Anatolia are reached. All of this traces was continued by influenced Islam. These findings are explained in section evaluations.

Keywords: Pozantı, Folk culture, Transition Periods, Believes, Practices, Anonymous Folk Literature

ÖNSÖZ

Kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi unsurların bütünüdür. Kültür ve kültüre ait unsurlar milli kimliği oluşturduğu gibi bir milletin varlığını devamlı kılan eşsiz öğelerdir. Bu değerler geçmişten günümüze nesilden nesile aktarılabildiği ölçüde kalıcılığını devam ettirebilmektedir.

Her milletin kendine has bir kültürü vardır. Türkler de geçmişten bu yana dünya medeniyetine yön veren zengin bir kültüre sahiptir. Atalarımız Anadolu'yu yurt edindikten sonra kendi kültürleriyle önceki kültürleri harmanlayarak, Anadolu'nun her karışını bir Yörük kilimi gibi nakış nakış, desen desen işleyerek zengin ve renkli bir kültür meydana getirmişlerdir. Ancak tarih boyunca oluşturdukları bu zengin ve köklü kültür populer kültürün tesiri altındadır. Toplumun ortak değerlerini yansıtan başta halk kültürümüzün Anadoludaki izleri yazıya geçirilip kayıt altına alınmazsa gelecek nesillere aktarılmadan unutulmaya mahkum olacaktır. Çalışmamızda kültürümüzün kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılmasını ve yaşatılmasını amaçladık. Çalışmamızın milli kültürümüzün korunmasına katkısının olması bizi mutlu edecektir.

Pozantı ilçesi zengin bir tarihi geçmişe sahip olması bakımından dikkat çekicidir. Bununla birlikte yöre ile ilgili yapılmış bir monografi çalışmasının olmayışı konuyu cazip kılmıştır. Bu çalışmamızda yörede eskiden var olan ancak unutulmaya yüz tutmuş adetleri tespit ettik, toparlayıp yazılı hale getirdik. Çalışmamız sırasında yapmış olduğumuz derlemelerden ve bunların değerlendirmelerinden yöreye ait kültürel unsurları ortaya çıkarmaya çalıştık. Yöreye ait olan adet ve uygulamalarda eski Türk inançlarının izlerini ve İslam dininin etkilerini görmek mümkündür. Ayrıca halk inanışları, halk mutfağı, halk bilgisi ve anonim halk edebiyatı ürünleri de yörenin kültürel yapısını göstermektedir.

Çalışmamızı yaparken yazılı ve sözlü kaynaklardan bilgiler edinmeye çalıştık. Yöre kültürü hakkında, doğru tespitlerde bulunmak adına, kaynak kişi sayısını fazla tutmaya gayret ettik. Geçiş dönemleri ve kutlamalarla ilgili pek çok adet ve pratikleri tespitte bulunmaya çalıştık. Yöredeki türkü, mani, ninni, ağıt, bilmece, atasözü, masal, dua, beddua gibi anonim ürünleri üçüncü bölümde derledik. Çalışmamızda yöreye ait kaybolmaya yüz tutmuş adetler ile hala yaşatılan kültür unsurlarını kayıt altına alıp yazıya geçirerek yok olmasını engellemeyi ve gelecek kuşaklara aktarmayı amaçladık. Bu şekilde Türk kültürüne katkıda bulunmaya çalıştık.

Çalışma sırasında ve hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen başta eşim olmak üzere değerli aileme sevgilerimi sunarım. Çalışma sırasında bilgilerine başvurduğum

başta değerli meslektaşım Ferhat ŞEN'e, Volkan UYSAL'a, Cemil ÇAY'a ve tüm kaynak kişilere, beni evlerinde misafir eden Pozantı halkına teşekkür ederim. Çalışma süresince bana her zaman destek olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Erman ARTUN'a, değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR'a, Yrd. Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ'a, konunun tespit edilmesinden, çalışmanın tamamlanmasına kadar geçen uzun süreçte değerli bilgileri ve tecrübeleriyle beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Refiye ŞENESEN'e sonsuz teşekkür ederim.

PROJE NO: FEF2010YL43

Hilal Gülben GEREK

Adana/2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
ÖNSÖZ ..... **VI**
İÇİNDEKİLER ..... **VIII**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XIV**

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler 1
1.1.1. Konu 1
1.1.2. Kapsam ve Sınırlar 1
1.1.3. Amaç 1
1.1.4. Yöntem 2
1.2. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler 2
1.2.1. Araştırma Alanının Tarihi 3
1.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri 4
1.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı 5
1.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı 7
1.3. Adana İli Pozantı İlçesi'ne Genel Bir Bakış 7
1.3.1. İlçenin Turizm Konumu 8
1.3.2. Kurtuluş Savaşı'nda Pozantı 9

İKİNCİ BÖLÜM
ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ

2.1. Geçiş Dönemleri 11
2.1.1. Doğum 11
2.1.1.1 Doğum Öncesi 11
2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme- Gebe Kalma 12
2.1.1.1.2. Gebelikten Korunma 13
2.1.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması 14

2.1.1.1.4. Aşerme 15
2.1.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme 16
2.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları 17
2.1.1.2. Doğum Sırası 18
2.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı 19
2.1.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama 21
2.1.1.2.3. Çocuğun Eşi/Göbeği 22
2.1.1.3. Doğum Sonrası 23
2.1.1.3.1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti/Lohusa Şerbeti 23
2.1.1.3.2. Lohusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme 25
2.1.1.3.3. Albasması 26
2.1.1.3.4. Kırk Basması 28
2.1.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün içinde Yapılan Diğer İşlemler 28
2.1.1.3.6. Ad Koyma 30
2.1.1.3.7. İlk Gezme 32
2.1.1.3.8. Aydaş Çocuk 32
2.1.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk/Konuşamayan Çocuk 34
2.1.1.3.10. Huy Kesme 34
2.1.1.3.11. Sütten Kesme 35
2.1.1.3.12. İlk Diş/Saç Kesme/Tırnak Kesme 36
2.1.1.3.13. Kız Çocuklarında Kulak Delme 37
2.1.1.3.14. Değerlendirme 37
2.1.2. Evlenme 39
2.1.2.1. Evlendirme Biçimleri 39
2.1.2.2. Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme 40
2.1.2.2.1. Gelin-Güvey Seçimi 42
2.1.2.2.2. Kısmet Açma 43
2.1.2.2.3. Görücülük/Kız İsteme 44
2.1.2.2.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık 46
2.1.2.2.5. Nişan 47
2.1.2.2.6. Nişanlılık 49
2.1.2.2.7. Davet/Okuntu 50
2.1.2.2.8. Değerlendirme 51
2.1.2.3. Düğün 53

2.1.2.3.1. Bayrak Dikme/Sağdıç 55
2.1.2.3.2. Çeyiz 58
2.1.2.3.3. Kına 60
2.1.2.3.4. Gelin Alma 62
2.1.2.3.5. Gelin İndirme 64
2.1.2.3.6. Nikâh/Gerdek 66
2.1.2.3.7. Değerlendirme 68
2.1.2.4 Düğün Sonrası 70
2.1.2.4.1. Duvak 70
2.1.2.4.2. Değerlendirme 71
2.1.3. Ölüm 71
2.1.3.1 1. Ölüm Öncesi 72
2.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler 72
2.1.3.1.2. Kaçınmalar 73
2.1.3.2. Ölüm Sırası ve Defin İşlemleri 74
2.1.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler 74
2.1.3.2.2. Ölüm Olayından Sonra Yapılan işlemler 75
2.1.3.2.2.1. Ölünün Bekletilmesi 76
2.1.3.2.2.2. Ölünün Gömülmeye Hazırlanması 77
2.1.3.2.2.3. Yıkama ve Kefenleme 77
2.1.3.2.2.4. Cenazenin Taşınması 78
2.1.3.2.2.5. Cenaze Namazı 79
2.1.3.2.2.6. Defin ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler 80
2.1.3.3. Defin Sonrası 81
2.1.3.3.1. Cenaze Evi 82
2.1.3.3.2. Belirli Günler Ölü Yemeği 83
2.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları 84
2.1.3.3.4. Devir Iskat 85
2.1.3.3.5. Yas Tutma/Ağıt Söyleme 86
2.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri/Mezarlıkla Ruhlarla İlgili İnanmalar 87
2.1.3.3.7. Değerlendirme 88
2.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar 90
2.2.1. Sünnet 90
2.2.2. Askerlik ile İlgili Âdet ve İnanmalar 91

2.2.3. Hacı Uğurlama ve Karşılama 93
2.2.4. Dini Bayramlar 94
2.2.5. Milli Bayramlar 95
2.2.6. Kandiller, Kutsal Aylar ve Günler 96
2.2.7. Bereket Törenleri 97
2.2.7.1. Nevruz 97
2.2.7.2. Hıdrellez 98
2.2.7.3. Yağmur Duası 98
2.2.7.4. Koç Katımı Törenleri 100
2.2.7.5. Saya Gezme 101
2.2.7.6. Döl Müjdesi 101
2.2.7.7. Göç Törenleri 102
2.2.7.8. Değerlendirme 103
2.3. Halk İnanışları 105
2.3.1. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar 105
2.3.2. Kurban/Adak 107
2.3.3. Ocaklar 109
2.3.4. Nazar-Nazarlık 110
2.3.5. Büyü 113
2.3.6. Uğur-Bereket 115
2.3.7. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar 116
2.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar 118
2.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar 120
2.3.10. Rüya İle İlgili İnanışlar 121
2.3.11. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar 122
2.3.12. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar 125
2.3.13. Cinlerle İlgili İnanışlar 128
2.3.14. Değerlendirme 129
2.4. Halk Mutfağı 130
2.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları 131
2.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları 142
2.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin korunması 143
2.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler 143
2.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları 145

2.4.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri 146
2.4.7. Değerlendirme 147
2.5. Halk Bilgisi 148
2.5.1. Halk Hekimliği 148
2.5.2. Halk Veterinerliği 153
2.5.3. Halk Meteorolojisi 155
2.5.4. Halk Hukuku 156
2.5.4.1. Miras 157
2.5.4.2. Kan Davası 157
2.5.4.3. Boşanma 158
2.5.5. Halk Matematiği 159
2.5.6. Halk Zanaatları 159
2.5.7. Halk Giyimi (Giyim Kuşam) 160
2.5.8. Yaylacılık (Yayla Turizmi) 162
2.5.9. Diğer Uygulamalar 163
2.5.10. Değerlendirme 164
2.6. Oyun, Eğlence ve Spor 165
2.6.1. Çocuk Oyunları 166
2.6.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceler 170
2.6.3. Geleneksel Sporlar 173
2.6.4. Değerlendirme 174

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ ANONİM HALK EDEBİYATI

3.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri 175
3.1.1. Türkü 175
3.1.2. Mani 199
3.1.3. Ninni 207
3.1.4. Çocuk Sevmesi 213
3.1.5. Ağıt 213
3.1.6. Tekerleme 233
3.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri 242
3.2.1. Bilmece 242

3.2.2. Atasözü 249
3.2.3. Deyim 259
3.2.4. Alkış-Kargış 269
3.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri 281
3.3.1. Masal 281
3.3.2. Fıkra 285
3.3.3. Efsane 289
3.3.4. Lakaplar 295
3.3.5. Yalanlar 299
3.3.6. Tesellemeler 301

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ 304
KAYNAKÇA 308
KAYNAK KİŞİLER 316
YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ 319
EK 1 ARAŞTIRMA ALANININ HARİTASI 329
EK -2 FOTOĞRAFLAR 330
ÖZGEÇMİŞ 337

KISALTMALAR LİSTESİ

BL : Büyük Larousse

C : Cilt

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DTCF : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

GBA : Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi

HAGEM : Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

Haz. : Hazırlayan

İA : İslam Ansiklopedisi

KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı

S : Sayı

SS : Sayfa Sayısı

PA : Pozantı Ağıt

PAL : Pozantı Alkış

PAS : Pozantı Atasözü

PB : Pozantı Bilmece

PÇS : Pozantı Çocuk Sevmesi

PD : Pozantı Deyim

PEF : Pozantı Efsane

PF : Pozantı Fıkra

PKA : Pozantı Kargış

PM : Pozantı Mani

PMA : Pozantı Masal

PN : Pozantı Ninni

PT : Pozantı Türkü

PTE : Pozantı Tekerleme

PTES : Pozantı Teselleme

PY : Pozantı Yalanlar

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

T. T. K. Y : Türk Tarih Kurumu Yayınları

TP : Tarihi, Coğrafi, Ekonomik Kültürel Yönleriyle Pozantı

TS : Türkçe Sözlük

TÜBAR : Türklük Bilimi Araştırmaları

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışma İle ilgili Genel Bilgiler

1.1.1. Konu

Kültür, bir toplumu meydana getiren geçmişten günümüze kadar ulaşan maddi ve manevi değerlerin tamamıdır. Bu unsurlar milli kimliğin oluşmasında önemlidir. Bu değerler bütünü geçmişten günümüze aktarılan büyük bir mirastır. Milli kimliği oluşturan ve o milletin yaşam tecrübelerinin sonucu oluşan kültür, toplumun ortak değerlerini ve buna bağlı unsurları içine almaktadır. Bu unsurlar doğum, evlenme ve ölümden oluşan geçiş dönemleri, bayramlar, törenler, halk inanışları, halk mutfağı, oyunlar ve anonim halk edebiyatı ürünlerinden oluşmaktadır.

Adana ili Pozantı ilçesi hem tarihi hem de kültürel açıdan zengin bir yapıya sahiptir. Pozantı ilçesinde yaşayan halkın kültürünün, gelenek göreneklerinin, törenlerinin, inanışlarının, anonim halk edebiyatı ürünlerinin derlenip incelenmesi tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızda derlenen ürünler Anadolu'nun farklı yörelerinde ve Türk dünyasında verilen ürünlerle benzer ve farklı yönleri bakımından karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

1.1.2. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma alanımız Pozantı merkezi, merkez mahalleleri ve çevre köylerle sınırlıdır. Pozantı'da, Pozantı ile birlikte iki belediye ve on altı köy bulunmaktadır. Belediyeler, Pozantı ilçe merkeziyle Akçatekir'dir. Köyler Akça Köyü, Alpu Köyü, Aşçıbekirli Köyü, Belemedik Köyü, Dağdibi Köyü, Eskikonacık Köyü, Fındıklı Köyü, Gökbez Köyü, Hamidiye Köyü, Kamışlı Köyü, Karakışlakçı Köyü, Ömerli Köyü, Yağlıtaş Köyü, Yazıcak Köyü, Yenikonacık Köyü, Yukarıbelemedik Köyü'dür.

1.1.3. Amaç

Pozantı ilçesi zengin bir halk kültürüne sahiptir. Amacımız zengin bir halk kültürüne sahip olan Pozantı ilçesinin, adetleri, törenleri, halk kültürü ürünlerinin derlenmesi, yazıya geçirilmesi ve incelenmesidir.

Halk kültürü araştırmaları toplumun kültürel, sosyal, ekonomik yapısını açığa çıkarmada önemli rol oynamaktadır. Bu çalışma geçmişten günümüze uygulanmaya devam eden milli kültüre özgü unsurları belirleyip geçmişteki hallerini ve günümüzdeki uygulanışlarını tespit etme amacı taşımaktadır.

Pozantı yöresinin tarihi üzerine pek çok araştırma yapılmışsa da yörenin kültürel zenginliğiyle ilgili bir çalışma yapılmamış olması bizi yörenin kültürel yönüyle ilgili çalışma yapmaya sevk etmiştir. Çalışmamızda Pozantı yöresinin halk kültürü ürünleri derlenmiş ve yazıya aktarılmıştır. Bu şekilde Pozantı'nın önce Çukurova kültüründeki sonra da Anadolu kültüründeki yerini belirlemeye katkıda bulunmayı amaçladık.

1.1.4. Yöntem

Çalışmamızda halk kültürü ürünleri ile ilgili kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz kişi ve çok sayıda kaynak kişiden yararlanma yöntemi ile araştırma alanındaki kişilere ulaşmaya çalıştık.

Katılımlı gözlem yoluyla, araştırılan topluluğun içerisinde zaman zaman yaşanarak sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Saha çalışmasına çıkmadan önce inceleme alanıyla ilgili yazılı kaynaklardan bilgi edindik ve sahada derlenen metinlerin dil özelliklerini mümkün olduğunca korumaya çalıştık. Bunun dışında diğer bir alan araştırma tekniği olan görüşmeden de yararlandık. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak soruları baştan hazırlayıp bu soruları mümkün olduğu kadar sıkmadan, sohbet havasında sorarak cevapları almaya çalıştık.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşmada yörenin kültürel değerlerini bilen kılavuz kişilerden yararlandık. Sağlıklı bilgilere ulaşabilmek için bu kaynak kişilerden en yaşlı, köyünden en az ayrılmış olan kişilerden yararlandık.

Derleme sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamera, teknik malzeme olarak hazır bulundurulup, konuşmaları en doğru şekliyle kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde, konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden ve Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlandık.

1.2. .Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler

Araştırma alanımız olan Adana ili Pozantı ilçesi hakkında genel bilgilerin yer aldığı

bu bölümde verilen bilgiler Pozantı Kaymakamlığının 1992 yılında yayımladığı Tarihi, Coğrafi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Pozantı adlı kaynaktan, İslam Ansiklopedisinden, Yusuf Delikoca'nın Pozantı'nın Kurtuluşu ve Şehit Kasım Hoca adlı kitabından, Pozantı Belediyesi'nin yayına hazırlamış olduğu Milli Mücadele'de Pozantı ve Pozantı Kongresi adlı kitaptan, Pozantı Kaymakamlığı, Pozantı Belediyesi ve Pozantı ilçe Milli Eğitim Bakanlığı resmi internet sitelerinden, TUİK verilerinden, Adana İl Yıllığından ve K1'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

1.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Bütün tarih devirleri boyunca ehemmiyetini muhafaza etmiş bir yol üzerinde bulunan Pozantı askeri ve ticari bakımdan, birinci derecede bir konak yeri teşkil etmiş ve muhtemel olarak, ilkçağda bugünkü adına benzer bir isim taşımıştır. Klasik devirde Tiana(Tuvana) –Tarsus yolu üzerinde zikredilen ve bugünkü Pozantı olduğundan şüphe edilmeyen Podandos'un Hitit devrine ait Paduvanda ile olan isim benzerliği dikkati çekmiştir (İ.A, 1994, s. 578–579).

Tarihi boyunca Pozantı' ya çeşitli milletler tarafından değişik isimler verilmiştir. Pozantı'nın İlk çağlarda adı Pendonsis veya Pendosis idi. Araplar El Bedendum demişler, Türkler de Bozantı ismini vermişlerdir (www.pozanti.bel.tr, 2011).

Pozantı yüksek Toros Dağları'nda, bu dağların en kolay geçit yeri olan Gülek Boğazı yolunda ve Çakıt Vadisi'nin ortasında kurulmuştur. Çukurova'nın sarı sıcağının aksine temiz havası, billur suları ve serin yaylalarıyla meşhur bir belde. Eski kuruluş yeri şimdiki Anahşa Kalesi'nin çevresidir. Özellikle Ramazanoğulları beyliği sonrası Osmanlı çağında buradaki Kocaköy, kervanların çok önemli bir konak yeri olmuştur. Konak önemini yitirince buradan göçen halk Eski Konacık ve Yeni Konacık köylerini kurmuştur (Delikoca, 2011, s. 5).

Pozantı'nın tarihi bir geçmişi vardır. İnsanlarımız yüzyıllar öncesinden bu yana bu toprakları yurt yaparak, her karışını örf, adet, gelenek, görenek ve kültürleri ile bir Yörük kilimi gibi nakış nakış, desen desen işlemiştir. Yüzyıllar öncesinden yapılan Akköprü'nün altından ve üstünden tarih akmıştır (Delikoca, 2011, s. 5).

Pozantı, Gülek Boğazı yolu ile tarihi boyunca coğrafi konumdan dolayı önemli bir konak yeri olma özelliğini korumuştur. Pozantı ve çevresi sırasıyla Hititlerin, Asurların, Perslerin, Roma ve Bizans imparatorluğunun idaresinde kaldıktan sonra Arapların; Anadolu ve İstanbul seferleri sırasında da zaman zaman Müslümanların eline geçmiştir.

Abbasiler devrinde bu bölgeye çok sayıda Türk aşiret ve boyu yerleştirilmiştir. Haçlı seferleri sırasında yeniden Bizanslıların eline geçen Pozantı, 1375'te Mısır Türk Memluklularının toprağı olmuştur. Daha sonra Ramazanoğulları beyliğinin sınırları içinde kalan Pozantı, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında 1517'de Osmanlı topraklarına katılmıştır (www.pozanti.bel.tr, 2011).

1914–1917 yılları arası demiryolunun bu bölgeye gelmesiyle Pozantı'da daimi yerleşim başlamıştır. Pozantı, 1919 – 1920 yılları arasında Fransız işgaline uğramış ve yöre halkı direnişe geçmiştir. 25 Mayıs 1920'de kurtarılan Pozantı, Kurtuluş savaşı sırasında "Yeni Adana" adı ile Adana'nın il merkezi yapılmıştır. Daha sonra il durumunu kaybeden Pozantı, Karaisalı'ya bağlı bir bucak merkezi olmuş, 1954'te ise Adana'ya bağlı ilçe merkezi durumuna getirilmiştir (Adana İl Yıllığı, 1991, s. 272).

Pozantı tarih boyunca Yörüklerin konaklama yeri olmuştur. Ayrıca Anadolu-Hicaz-Bağdat demiryolları ve Toros Tünelleri yörede bulunmaktadır. Karacaoğlan'ın yöreyle ilgili şiirleri, türküleri vardır. Yavuz Sultan Selim'in Memluk seferine giderken yaptırdığı Akköprü burada bulunmaktadır. Abbasi halifesi Memun'un vefat ettiği Tahtaköprü de ilçede bulunmaktadır. Büyük İskender'in Gülek Boğazı'nda bir yazıtı vardır. Enver Paşa ve Cemal Paşa yörede bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda düşmanın mağlup edildiği Karboğazı ilçede bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk de Kurtuluş Savaşı'nda birkaç gün yörede kalmış ve bir eve misafir olmuştur. Kullandığı kahve fincanı ve dolmakalemi ev sahiplerinde bulunmaktadır (K1).

1.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Adana ili Pozantı ilçesi Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümünde yer almaktadır. Adana'nın kuzeyinde yer alan Pozantı; doğuda Aladağ, güneyde Karaisalı ilçeleri, güneybatıda Mersin (Tarsus), batı ve kuzeyinde Niğde (Ulukışla-Çamardı) illeri ile çevrilidir. İl merkezine uzaklığı 98 km. olup, yüz ölçümü, 772 km2'dir. Pozantı Orta Toroslar'da vadi içerisine kurulmuş olup, ilçe merkezi Doğu Akdeniz'i İç Anadolu ve Avrupa'ya kara ve demiryolu ile bağlayan önemli bir geçit noktasında bulunmaktadır (www.pozanti.gov.tr, 2011).

İlçe yüksek dağlarla çevrilidir. Bunlar Aladağlar üzerinde Demirkazık (3.600 m), Bolkar Dağları üzerindeki Medetsiz tepesi (3.585 m), Karanfil Dağı (3.085 m) Akdağ (2.424 m), Pozantı dağı (2.723 m) ve Karınca dağı (1.840 m)'dır (TP, 1992, s. 20).

Çakıt Havzası ile Körkün çayının geçtiği Ecemiş Havzası üzerinde bulunan ilçe

doğal yapısını vadilerden almaktadır. İlçe akarsularının rejimleri düzensizdir. Bahar aylarında karların erimesiyle coşan dereler, yaz aylarında kurumaktadır (TP, 1992, s. 20).

Pozantı ilçesinde iki ana su havzası yer almaktadır. Bunlar güneyden kuzeye doğru uzanan Çakıt çayı havzası, diğeri batıdan doğuya uzanan Körkün çayı havzasıdır. İlçemizin Adana-Ankara D-750 Karayolu güzergahı yanından geçen Çakıt Çayı Niğde Ulukışla İlçesi sınırlarından doğar, Şeker Pınarı kaynağından çıkan suyla birleşerek ilçenin doğusundan, Körkün çayı da Kamışlı vadisinden geçerek Seyhan barajına dökülür (TP, 1992, s. 20-21).

Orta Toroslar üzerinde bulunan Pozantı, Akdeniz iklim kuşağında yer almaktadır. Kışları soğuk ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçer. Kışın kar, ilkbaharda ise yağmur etkili olur. İlkbahar ve sonbahar ayları sıcak geçer. İlçe Toroslar arasında vadide kurulduğundan kuzey rüzgarları etkilidir. Saf ve karışık yapıda verimli ve bozuk ormanlardan oluşan yapı mevcuttur. Bitki dokusu yaylaların etrafını çevrelemiş, hatta iç içe girmiş durumdadır.Yaylalarda kızılçam, karaçam, sedir, göknar, ardıç türleri İle birlikte andız, dişbudak, meşe, söğüt, gürgen, kızılcık, tesbih, demircik, alıç, böğürtlen, üvez ve ladin gibi bitki dokusu da bulunmaktadır (www.pozanti.gov.tr, 2011).

Toroslar'ın tek kardeleni Pozantı'da çıkar. Abidin gülleri ve beyaz sümbüller burada olur. Yaban keçileri burada bulunur. Keklik sesleri hiç eksik olmaz. Ancak yörenin bu özellikleri gün geçtikçe kaybolmaktadır (K1).

1.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

2011 yılı Tuik verilerine göre Adana ili Pozantı ilçesi toplam nüfusu 20.147, ilçe merkez nüfusu 9.866 ve köy nüfusu 10.281 olarak belirlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

İlçe nüfusu, kuzey-güney doğrultusundaki vadilerde, ulaşım ve toprak imkanlarına göre, dağ eteklerindeki yerleşim alanlarında yoğunlaşmıştır. Kırsal kesimde yaşayan nüfusun karakterine bakıldığında 1975'ten sonra bir düşüşün olduğunu gözlemek mümkün olup, bu durumu köyden kente göç ile izah etmek mümkündür (TP, 1992, s. 22).

Ancak yaz aylarında ilçe sınırları içinde yaylacılığın etkisiyle nüfus on katına kadar çıkmaktadır. Adana ve Mersin gibi yazın çok sıcak ve yakın olan bölgelerden sıcaktan kaçış nedeniyle yaylacılık önem kazanmıştır. Bu yüzden lüks siteler oluşturulmuştur. Yaz aylarında özellikle de hafta sonlarında ilçenin nüfus yapısı farklılaşmaktadır (TP, 1992, s. 22).

Ekonomik yönden ilçeye hayat veren E-5 Karayolu, Haydarpaşa-Bağdat Demiryolu, Pozantı-Çamardı Devlet Karayolu bu vadilerin kucağında yer almıştır. Ayrıca Yumurtalık'ı

Orta Anadolu Rafinerisine bağlayan BOTAŞ Petrol Boru hattı da Çakıt Vadisi'nden geçmektedir. Geçmişten bugüne Pozantı'yı önemli kılan da bu doğal geçişlerin oluşturduğu ulaşım hattında bir düğüm noktası olmasıdır (TP, 1992, s. 23).

Burada, Niğde İli sınırında, çıktığı yerde Çakıt Çayına birleşen, Alpu Köyü sınırları içinde kurulan bir fabrikada (Hayat Su) bir miktarı şişelenip içme suyu olarak değerlendirilen ve Pozantı ismiyle özdeşleşen Şeker Pınarı kaynak suyu ilçe ekonomisini oluşturan faktörler arasındadır (TP, 1992, s. 23).

Çakıt ve Körkün çaylarında bir miktar sazan balığı yaşamakta, Körkün'de seyrek de olsa alabalığa rastlanmaktadır. Bunların yaşamları, kirlilik ve tarım ilaçları nedeniyle büyük tehlike altındadır. Bu sebeplerden balıklıkçılığın ekonomiye katkısı istenen düzeye gelmemiştir (TP, 1992, s. 24).

İlçenin genelinin dağlık ve bir kısmının orman içi köy olması sebebiyle tarım ve ziraat alanları azdır. Buna rağmen geçim kaynağı tarım, hayvancılık, arıcılık, orman işçiliği, nakliyecilik ve özellikle İlçe merkezinde E-90 karayolu üzerinde bulunan lokanta işletmeciliği ile küçük sanayi işletmeciliğidir (TP, 1992, s. 24).

Önceleri hayvancılıkla uğraşan köylülerin bugün birçoğu hayvanlarını satmak zorunda kalmıştır. Çünkü aşağı yukarı bütün köylerde Orman Bakanlığı'nın erozyonla mücadele kapsamında başlattığı teraslama ve dikim çalışmaları hayvanların otlatılabileceği alanları iyice daraltmıştır. Bu yüzden küçükbaş hayvancılığı (koyun-keçi) da iyice azalmıştır (TP, 1992, s. 24).

Körkün çayı' nın aktığı geniş vadi ve küçük ovalar ile dere kenarları ve sulanabilen tüm alanlar meyve bahçesi olarak değerlendirilmektedir. Elma, kiraz başta olmak üzere şeftali, armut, vişne, erik, kayısı, ceviz vb. yetiştiriciliği yapılmaktadır. Kiraz, Ömerli ve Yağlıtaş köyleri başta olmak üzere tüm köylerde yetiştirilmektedir (TP, 1992, s. 24).

2008 yılında ilçede 23659 dekar tarla alanı, 700 dekar sebze alanı ve 19357 dekar meyve alanı bulunmaktadır (www.tuik.gov.tr).

İlçe merkezi dahil, tüm köylerde bağcılık yapılmaktadır. Son yıllarda bağ alanlarında önemli bir artış gözlenmektedir. Fındıklı Köyü bağcılıkta ayrı bir önem taşır. Sofralık üzümler genellikle tüccara satılırken diğerlerinin bir kısmı pekmez yapılarak değerlendirilmekte, kalanı da şarap fabrikalarına satılmaktadır. Pekmez üretiminin en çok yapıldığı köy Kamışlı Köyü' dür (K1).

Üzüm iki şekilde değerlendirilmektedir. Bir kısmı güz üzümü dediğimiz, kabuğu sert, nakliyata dayanıklı üzümlerdir. Bunlar satılır. Bunun yanında ince kabuklu, dayanıksız üzümler ise pekmez yapılır. Büyük bir bölümü satılarak aile ekonomisine katkı sağlanır, bir

kısmı da kışa saklanır (TP, 1992, s. 25).

1.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

DPT verilerine göre 2004 yılında Pozantı Adana'nın ilçelerinin arasında sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından 2. sırada yer almaktadır (www.dpt.gov.tr, 2012).

Pozantı ilçesinde eğitime önem verilmektedir. İlçede hemen her köyde ilköğretim okulları bulunmaktadır. İlçede 1 yatılı ilköğretim Bölge Okulu, 1 Anadolu Lisesi, 1 Çok Programlı Lise, 1 İmam Hatip Lisesi Bulunmaktadır. Yine ilçedeki Halk Eğitim Merkezi yöre halkına okuma yazma öğretmek, bilgi ve becerilerini arttırmak, bir meslek edindirmek gibi amaçlarla hizmet vermektedir. Halk Eğitim Merkezlerinde biçki-dikiş, kuaförlük, halk oyunları, bilgisayar gibi farklı alanlarda kurslar verilmektedir. Ayrıca ilçede Çukurova Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş olan Pozantı Meslek Yüksekokulu da bulunmaktadır (www.pozanti.meb.gov.tr, 2011).

İlçede okul sayısı 15, derslik sayısı 126, öğrenci sayısı 3045, öğretmen sayısı 184 olarak belirlenmiştir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ise ilköğretimde 25, ortaöğretimde 22, Mesleki ve Teknik Eğitim'de 23 kişidir (www.pozanti.meb.gov.tr, 2011).

Araştırma alanımız kültür bakımından farklı unsurları bünyesinde bulundurmaktadır. İlçe halkı geleneklerini ve göreneklere bağlılıklarını devam ettirmektedir. Akrabalık ve komşuluk ilişkileri oldukça sağlamdır. Özel günlerde bir araya gelinir. İmece önemli bir yer teşkil etmektedir. Hasat zamanı, tarla bahçe işlerinde, kış hazırlıkları sırasında, özel günler için yemek yapımında, yufka ekmek, pekmez, tarhana yapımında yöre insanı birbirine yardım etmektedir. Yörede aile kurumu önemlidir. Geniş aile tipindeki aileler son yıllarda çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Geleneksel Anadolu kıyafetleri hâlâ kullanmaktadır. İlçe halkı geleneklerini yaşatmaya çalışmaktadır.

1.3. Adana İli Pozantı İlçesi'ne Genel Bir Bakış

Çalışma sahamızla ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak, 1954 yılında ilçe statüsüne kavuşan yörenin ekonomik açıdan gerekli gelişmeyi kazanamadığını söyleyebiliriz.

Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan bölgeye yeterli yatırım yapılmamaktadır. Yine yayla turizminin desteklenmesi, buna bağlı olarak yayla turizmi yönünde işletmecilik sektörünün (kayak tesisleri, otel, motel, dağcılık vb.) oluşturulması ilçenin gelişmesini olumlu yönde etkileyecektir.

İlçede geleneksel toplumsal yaşama bağlı olarak kültür de geleneksel yapıda sürmektedir. Yaylacılığın yoğunlaştığı 1985 yılından bu yana farklı kültürleri taşıyan insanların bir arada olması sonucu, şehirsel alanlar (Pozantı ve Akçatekir) ve yayla kesimlerinde (Alpu, Fındıklı, Kamışlı, Belemedik) kültürel değişimler gözlenmektedir. Ancak aynı bölge (Çukurova) insanları bir araya toplandığından, ciddi kültürel farklılık ve uyumsuzluk görülmemektedir. Tarih boyunca bir geçiş bölgesi olan Pozantı, önemli tarihi olaylara sahne olmuştur. Adana'nın kurtuluşunda yönetim merkezi olarak önemli hizmetler gören Pozantı Cumhuriyetten sonra gelişmeye başlamıştır (www.pozanti.gov.tr, 2011).

Tarih boyunca özellikle de Kurtuluş Savaşı döneminde stratejik bir öneme sahip olan Pozantı'nın maddi ve manevi değerlerine kaybolmadan ulaşılmalı ve bu güzel ilçe hak ettiği değere kavuşmalıdır.

1.3.1. İlçenin Turizm Konumu

Pozantı, Çukurova Bölgesini ve Akdeniz kıyılarını İç Anadolu'ya bağlayan en kolay ulaşım yolu üzerinde bulunmaktadır. Sözü edilen ulaşım kolaylığı aynı zamanda turizmin Pozantı'dan geçerek bir taraftan İç Anadolu'ya diğer taraftan Akdeniz Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine ulaşımını sağlamaktadır. Bölgede Aladağ Milli Parkı ve Demirkazık zirvesi, Çiftehan kaplıcaları, Ulukışla, Karagöl ile Bolkar dağları özellikle yazın turizmin yoğunlaştığı alanlardır. Bu alanlara giden insanlar Pozantı'da konaklayarak günübirlik gidip gelebilmektedir. Günübirlik konaklama giderek yaygınlaşmaktadır. Halihazırda bu kişilere ilçede konaklama dışında diğer turizm imkanları (organizasyon, turlar, turistik eşya satışı, alışveriş mekanları vb) sunulamamaktadır (www.pozanti.bel.tr, 2012).

Pozantı ilçesindeki yeme-içme tesisleri Adana-Ankara karayolunun yarattığı mola olanakları ile büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak otoyol bağlantı yolunun açılmasıyla eski önemini yitirmiştir.

Pelit Tesisleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli bir işletmedir. Ayrıca, Topbaşlar Restoran, Doğan Tesisleri, Akün Tesisleri ve Tünel Restoran ilçede faaliyet gösteren diğer yiyecek-içecek ve dinlenme işletmeleridir. Ayrıca Aşçıbekir sınırları içerisinde yer alan Sezer Moteli de yörenin konaklama ihtiyacında önemli bir yere sahiptir (www.pozanti.bel.tr, 2011).

Kar turizmi, kayak turizmi ve dağ turizminin gelişmesi için çeşitli projeler üretilmekteyse de konaklama açısından bir yatırım yapılmadığından bu bölgeler turizm

acentelerinin girişimini beklemektedir. Projelerin hayata geçirilmesiyle hem ilçe ekonomisi de turizmi büyük ölçüde ivme kazanacaktır (K1).

1.3.2. Kurtuluş Savaşı'nda Pozantı

Birinci Dünya savaşında Osmanlı Devleti yenilmiş, galip taraf olan itilaf devletleri ile Mondros Mütarekesini imzalamıştı. İtilaf devletleri, bu savaş sırasında yaptıkları gizli antlaşmalarla, kendi aralarında paylaştıkları Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamışlardı. Mondros Mütarekesinde, Toros Tünelleri'nin itilaf güçleri tarafından işgal edileceği maddesi yer almakla birlikte, Pozantı'nın işgal edileceğine dair bir madde yoktu. Ayrıca o dönemde, Toros Tünelleri Hacıkıran'da başlayıp, Belemedik'te bittiği için, Karayolu üzerindeki Kadirhan ile, tünellerin bulunduğu bölge dışında yer alan Pozantı'nın, Türk tarafında kalması, işgal edilmemesi gerekiyordu (Çelik, 2011, s. 45).

Ancak 30 Ekim 1918 Tarihli Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Anadolu, işgal güçlerinin istilasına uğramıştır. Bu işgaller sırasında Adana ve Pozantı civarına önce İngilizler gelmişse de daha sonra kendi aralarında yapmış oldukları görüşmeler sırasında bu bölge Fransızlara bırakılmıştır (TP, 1992, s. 10).

Fransızlar, bu işgaller sırasında Pozantı'ya kadar çıkıp Gülek Boğazından geçen Adana- Pozantı Şosesini ve Adana- Yenice- Pozantı Demiryolunu ele geçirerek bütün tünelleri kontrol altına almışlardır. Kelebek, Hacıkıran, Belemedik ve Pozantı Fransız işgaline maruz kalmıştır. Fransız ordusunun tank ve uçak desteğinde Toroslara tırmandığı ilk günlerde Fransızlar üstünlük sağlamışlarsa da Tarsusluların Kavaklıhan yolunu savunarak tankların geçişine engel olması, süvari ve uçaklarla yapılan ileri harekatın neticesiz kalmasına neden olmuştur (TP, 1992, s. 10).

İlk milli teşkilat merkezi haline getirilen Karaisalı'ya Saadettin Bey (Bey Baba) kaymakam tayin edilmiş ve Sinan Tekelioğlu, Osman Tufan, Kemal Doğan da cephe kumandanlıklarına getirilmişlerdir(TP, 1992, s. 10).

Kelebek ve Hacıkırandan sonra sıra Belemedik'in kurtarılmasına gelmişti. O dönem de Belemedik elektriği, içme suyu, depoları ve hastanesi ile gelişmiş bir köydü. Bu bakımlı köy, Sinan Tekelioğlu'nun başında bulunduğu kuvvetler tarafından kısa sürede kurtarılmıştır. Belemedik'in kurtarılmasıyla Pozantı'da yer alan ve Binbaşı Menil'in komuta ettiği Fransız taburu kıskaca alınmıştı. Türk kuvvetlerinin Pozantı'yı sık sık top ve makineli tüfek ateşi altına alması, Fransızlar için burayı sığınılacak bir yer olmaktan çıkarmıştır (TP, 1992, s. 11).

24 Mayıs 1920’de gece yarısı Binbaşı Menil, taburu ile Pozantı'dan ayrılmış, 24 Mayıs sabahı milli kuvvetler, Menil'in kaçtığını haber alarak Pozantı'ya girmişlerdir (TP, 1992, s. 11).

Pozantı'dan kaçan Menil Taburu, Karboğazı'nda askerler tarafından tuzağa düşürülerek esir alınır. Fransız taburu, insan ve silah üstünlüğünü elinde bulundurmasına rağmen Türk insanının zekası ve cesareti karşısında teslim olmaktan başka çare bulamaz (TP, 1992, s. 11).

Toroslardan düşmanın kovulması sırasında milli kuvvetlerin yanı sıra çetelerin de çok büyük yararları görülmüştür. Bu çeteler şunlardır; Kamışlı’dan Kasım Hoca çetesi, Yeni Konacık’tan Bahri Özdemir(Kel Bahri) çetesi, Yeniköy’den Nasıf Hoca çetesi, Ulukışla ve Çamardı yöresinden Sinan Tekelioğlu ve Kazımoğulları çetesidir. Yüzbaşı Safvet Pozantı, Kumcu Veli ve Kılavuz Hatice adındaki kahramanlar ise Pozantı’nın kurtuluşunda önemli rol oynamışlardır (TP, 1992, s. 12).

Toroslarda yüce Türk Milletinin kahramanları, el ele vererek düşmanı buralardan kovmak suretiyle, Türk Milletinin hiçbir zaman esaret altında yaşayamayacağını bütün dünyaya ilan etmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ

2.1. Geçiş Dönemleri

İnsan yaşamının başlıca üç önemli "geçiş dönemi" vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi bünyesi içinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu "geçiş"leri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu "geçiş" dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır (Örnek, 2000, s. 131).

2.1.1. Doğum

Geçiş dönemlerinin ilk aşaması bilindiği gibi doğumdur. Her toplumda olduğu gibi, bizim toplumumuzda da çocuğa büyük değer verilir. Salt çoluk çocuğa karışmak için evlendiğini söyleyenler, azımsanmayacak kadar çoktur. Evlenip çoluk çocuğa karışmak; erkek, özellikle de kadın için çok önemlidir. Dünyaya getirilen her çocuk aile kurumunu güçlendirir. Akrabalık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan dayanışmayı pekiştirir (Altun, 2004, s. 87).

Öte yandan doğum, kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba ve grup içerisindeki yerini de sağlamlaştırmaktadır. Baba ise evlat sahibi olarak geleceğe güvenle bakmakta, aynı zamanda akrabaları ve yakınları arasında saygınlık kazanmaktadır. Çünkü çocuğu olmayan kadın yakınları tarafından ne kadar küçümsenirse, erkek de aynı şekilde çevresinden gelen baskının erkek yerine konulmamanın toplumsal ve ruhsal ezikliğini duymaktadır (Örnek, 2000, s. 131).

2.1.1.1. Doğum Öncesi

Sosyal bir varlık olarak ailenin devamı, mirasın devri, ekonomik faaliyetlerde insan gücüne olan ihtiyaç, akraba grubunun kişi sayısına göre artan bu güçlülüğün sağladığı birtakım olanaklar (sosyal, konum maddi ve manevi sahalarda grup içi ve dışı yardımlar

v.b.) köysel bölgelerde çocuğa duyulan ihtiyacı arttırmaktadır (Elmacı, 2002, s. 334).

Doğumla ilgili gelenekler, inanmalar doğum öncesinden hatta evlilikle birlikte başlar. Düğünden sonra eve gelen gelinin kucağına hemen bir erkek çocuk vermek veya yatağında erkek çocuk yuvarlamak, kadının çocuk, hele de erkek çocuk sahibi olması için uygulanan pratiklerdendir (Altun, 2004, s. 87).

2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme- Gebe Kalma

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Gelinin gittiği yerde saygınlık kazanması, erkeğin gözüne girmesi, analık zevkini tatması ve soyun devamı için, kadının doğurması gerekir. Kısır kadın, geleneksel kesimde horlanır, ezilir ve aşağılanır. Bu nedenle kadın, gebe kalmak, çocuk doğurabilmek için birtakım çarelere ve yollara başvurur (Örnek, 2000, s. 132).

Eskiden beri Türklerde gebelik ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı bilinmektedir. Manas Destanı'nda Yakup Han, hatununun kısırlığından şikâyet ederek "Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor" diyerek eski Türklerde kısırlığı giderme ve gebe kalma ile ilgili pratikler hakkında ipuçları vermektedir. Kırgız-Kazaklarda kısır kadınların sahrada tek başına biten bir ağaç ya da bir pınar başında koyun keserek geceyi orada geçirdiklerini; Yakutlarda çocuk isteyen bir kadının kutsal bir ağacın yanında ağlayıp sızlayarak dua ettiğini yazılı kaynaklardan öğrenmek mümkündür (İnan, 1995, s. 167-168).

Türk toplumunda kısırlık kadına özgüdür. Erkeğin kısır olabilceği düşünülmez. Bu nedenle kadın çocuk doğurmak için birtakım çarelere başvurmaktadır (Biçer, 1991, s. 1-2). Adana'da kısır kadın ve erkeğin çocuk sahibi olması için Zilli Dede ve Bilal-i Habeşi ziyaretlerine gidilir. Zilli Dede ziyareti ile ilgili özel bir dua biçimi vardır. Ziyaret sırasında "Al sana bir göbek- Ver bana bir bebek" denerek dua edilir (Çağımlar, 1994, s. 138).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kısırlığı gidermek ve çocuk sahibi olmak isteyen kadınların uygulamaları şunlardır:

- Çocuk sahibi olmayı isteyip olamayan kişiler ebelere gider (K3, K6, K8, K9, K10, K29, K31, K34, K37).
- Kısır kadının damarında eğrilik olduğuna, bu damar düzeltilirse kısırlığın geçeceğine inanılır. Bunun için ebelere gidilir. Ebe çocuğu olmayan kadının karnını çeker, eğri olan damarı ve rahmi doğrultur (K4, K28, K29).

– Yağ ardıcı buğuyla terletilir ve kısır olan kadın bu buğuya oturtulur (K3, K4, K6, K8, K9, K28, K29, K61, K69).

– Çocuğu olmayan kadın süt buğusuna oturtulur (K6, K9, K28, K29, K34, K37).

– Çocuğu olmayan kadın sıcak tuğlaya oturtulur (K4, K6, K8, K9, K40, K42).

– Çocuğu olmayan kişi hocaya götürülür, muska yazdırılır (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K34, K37, K40, K42, K48, K61, K63, K69, K83).

– Çocuğu olmayan kişi yatırlara gidip dilek diler, adak adarsa çocuğunun olacağına inanılır (K10, K37, K40, K42, K48).

– Çocuğu olmayan kadınlar; Erenler denilen yerdeki ardıcın dalına çocuk dileyip çabut bağlardı. Şimdi bunu yapan kalmadı (K5, K6, K34, K69).

– Çocuğu olmayan kadına "kısır", erkeğe ise "zürriyetsiz" denir. Bir ailenin çocuğu olmuyorsa erkekte özür aranmaz, kadın kısırmış denir (K4, K10, K63).

– Bir kadın sürekli düşük yapıyorsa hocaya götürülüp hamaylı yazdırılır (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K29, K31, K37, K40, K42, K63, K83).

2.1.1.1.2. Gebelikten Korunma

a) Türk Halk Kültürü’nde;

Günümüzde kadınlar evlenir evlenmez hemen çocuk sahibi olmayı istemezler. Aile içindeki yerlerini sağlamlaştırmak, çevrenin kınayıcı baskısına aldırmayarak “Allah verdi” diyerek doğum yapmaktansa kontrol, sakınma yöntemlerine başvurmaktadırlar (Biçer, 1991, s. 2).

Erzurum’da gebe kalmak istemeyen kadının kedi yavrusunu atın üzengisinden geçirmesi, yılan kabuğu adı verilen bitkinin tütsüsüne oturması, rahime ebegümeci veya yumurta sarısı ile çiriş unundan yapılmış hamuru koyması ile gebelikten korunacağına inanılır (Sezen, 1993, s. 55).

Yeni doğum yapmış olan bir kadın ışkın kökünü iyice kaynatıp süzdükten sonra bir gün bekletip, bu sudan her sabah aç karnına yarım çay bardağı içerse bir daha gebe kalmaz. Küçük çocuğu olanlar, gebe kalmamak için çocuğu memeden kesmezler (Taş, 1994, s. 189-190).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde gebelikten korunmak ve çocuk sahibi olmak istemeyen kadınların uygulamaları şunlardır:

– Maydanoz kökünü kaynatıp içer (K4, K6, K8, K9, K10, K28, K61).

– Kına suda özenip suyu içilir (K6, K37, K69).

– Kadın istemeden hamile kalmışsa hazneye tavuk tüyü sokarak çocuğu düşürmeye çalışır (K28, K29, K69).

– Ağır şeyler kaldırarak çocuğu düşürmeye çalışır (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K34, K37, K40, K42, K48, K63).

– Ceviz suyu kaynatılıp içilir (K4, K6, K8, K9, K61, K69, K83).

– Ağır bir nesne bele koyularak taşınır (K28, K29, K61, K69, K83).

– Çocuk doğduktan sonra emzirmeye devam edilir, memeden kesilmezse gebe kalınmayacağına inanılır. Sütü korur derler (K4, K6, K69).

2.1.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuğun düşmesini önlemek için alınan tedbirler de, tıpkı kısırlığı gidermek için alınanlar gibi, akılcı gerçekçi niteliktedir. Ağır şey kaldırmamak, yüksek yerden atlamamak gibi. Bir bölüğü ise büyülük bir anlamı olan sakınmalar ve işlemlerdir. Bu sonuncuların çoğunda, çocuğun düşmesine sebep olabileceğine inanılan olağanüstü kötü varlıkların etkilerini başka yöne çevirme amacı görülür (Artun, 2005, s. 139).

Gebe olan kadın bebeğin zarar görmemesi ve sağlıklı doğması için birtakım uygulamalarda bulunur. Yatırlara gider, yatır ziyaretlerinden sonra çocuk olunca yeniden oraya gidilerek gönül borcunu ödemek üzere adamalar yerine getirir. Kurban adamış bulunanlar yedi yıl üst üste yenileyerek bu adağı yerine getirirler. Adamaya neden olan çocuklara "yedi kurbanlı" denir (Güzelbey, 1981, s. 21).

Darende'de çocuğu doğup da hiçbiri hayatta kalmayan anneden son doğan çocuğun hayatta kalması için, çocuk öz annesinden bir başka kadın tarafından satın alınır ve böylece son doğan çocuğun yaşayacağına inanılır (Uslu, 2004, s. 94).

Muskalar, sahibini kötülükten, hastalıktan, felaketten, nazardan koruduğuna inanıldığı gibi; onu bedensel ve ruhsal bakımdan güçlendirip, yetenek ve becerisini de artırdığına inanılmaktadır. Bu yüzden karnında çocuğu durmayan kadın, çocuğunun yaşaması için karnının üstüne muska asar ki muskanın koruyucu, tehlikeyi uzaklaştırıcı gücü olsun. Aynı umarla kadınların karınlarının üstüne, büyüsel şekiller ve kutsal sözler yazdırdıkları da olur (Altun, 2004, s. 109).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için uygulanan pratikler

şunlardır:

– Hamile kadına fazla iş yaptırılmaz, ağır şeyler taşıtılmaz (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K31, K61, K63, K69).

– Hamile kadının korkmamasına dikkat edilir (K4, K6, K10, K34, K37, K61).

– Çocuğu yaşamayan kadına tıbıkalı denir. Tıbıkalı kadının lohusanın yanına gelmesi istenmez (K3, K6, K9, K10, K28, K29, K83).

– Tıbıkalı kadın doğum yapan kadının yanına getirilmez. Tıbıkalı kadın doğum yapan kadının evine gelip üç kere elbisesini çırparsa tıbıkasının ona geçeceğine ve çocuğun öleceğine inanılır (K4, K8, K34, K37, K40, K42, K48, K61, K63).

– Bir kadının çocukları yaşamıyorsa doğan çocuk ölmesin diye adı Mehmet olan yedi kişiden elbise için parça toplanır. Toplanan bu parçalarla kıyafet dikilip çocuğa giydirilir (K4, K8, K9, K10, K28, K29, K61).

– Biz hayvanların doğumlarında bile yeni doğan yavruya adı Mehmet olan yedi kişiden ip toplayarak örme yaparız ve hayvana takarız (K4, K10).

– Gücü yeten kimseler çocuk doğduktan sonra uzun ömürlü olsun, sağlıklı olsun diye kurban keser (K3, K6, K63, K83).

– Nazar değmesin diye çocuğa muska yaptırılır (K4, K8, K9, K10, K61).

– Çocuk uzun süreden sonra olmuşsa ve çocuk için adak adanmışsa doğumdan hemen sonra kurban kesilir (K4, K6, K8, K9).

– Çocuğu yaşamayan bir aile tekrar çocuk sahibi olmuşsa çocuğu yaşasın diye hocaya gider, muska yaptırır. Yedi yaşına kadar çocuğu elden giydirir (K29, K48).

2.1.1.1.4. Aşerme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Aşerme, gebeliğin belli bir döneminde gebe kadında görülen bir haldir. Deyimin aslı aş yerme, bu biçimiyle "yiyecek şeylerden tiksinme" demektir. Deyim giderek anlam değiştirmiş ve "yüklü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması" demeye gelmiştir (Boratav, 1994, s. 146).

Hamileliğin en belirgin özelliği en olmadık zamanda kadının canının bir şey istemesi, aşermedir. Aşeren kadınların ister iyi olsun, ister kötü olsun, aşerdiği şeyin tadına bakması gerekir. Aşerdiği şeyi yemediği takdirde çocukta bir zarar bırakacağına inanılır. Bu nedenle aşeren kadına canının istediği her şey yedirilmeye çalışılır. Her kadın farklı şeylerde yoğunlaşarak aşerir. Eğer ekşi yiyeceklere aşerirse kızı olacağı; tatlı yiyeceklere

aşerirse oğlu olacağına inanılır (Biçer, 1991, s. 3).

Adana ve çevresinde aşeren kadının, ekşi yerse çocuğunun şımarık, yaramaz olacağı görüşünün temelinde, toplumdaki "Ye ekşiyi doğur Ayşe'yi." tekerlemesinin etkili olduğu görülür. Böylece, gebe kadının, bu tür yiyeceklerden uzaklaşması sağlanmış olacaktır. Gebe kadının izinsiz, başkalarının yiyeceklerinden yemesinin önlenmesi için de, haram yerse çocuğunun hayırsız olacağı görüşü öne sürülmüştür (Başçetinçelik, 2009, s. 57).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde aşerme ve aşeren kadınla ilgili adetler şunlardır:

- Aşeren kadının canı ne istiyorsa o, mutlaka kadına yedirilir (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K63, K69).
- Kadın aşerdiğini yiyemezse o yiyeceğin lekesinin çocuğun vücudunda olacağına inanılır (K6, K40, K42, K83).
- Kadın aşerdiğini yiyemezse çocuğun bir uzvunun eksik ya da sakat olacağına inanılır (K4, K28, K29, K48).

2.1.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Doğum olayı aileler için kuşkusuz mutluluk vericidir. Hamile olduğunu anlayan kadının artık ilk düşüncesi, bebeğin kız mı yoksa oğlan mı olacağını öğrenmektir. Bebeğin cinsiyeti ailenin istediği doğrultudaysa, bu mutluluk bir kat daha artar. Doğacak bebeğin cinsiyeti dokuz ay boyunca merak konusudur. Günümüzde kadın, ultrasona girerek bebeğin cinsiyetini öğrenebilmekte. Eskiden, doğacak bebeğin cinsiyetini anlamak için bazı pratikler uygulanmaktaydı. Gelenekteki bu pratiklerin hâlâ uygulanmakta olduğunu görmekteyiz (Altun, 2004, s. 118).

Çukurova bölgesi Girit göçmenleri arasında doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek için kurban kesilmektedir. Kesilen hayvanın safra kesesi, köze atılır. Közden çıkan seslere göre bebeğin cinsiyeti belirlenir. İnanışa göre közden "paf" sesi çıkarsa bebeğin erkek, "puf" sesi çıkarsa kız olacağı düşünülmektedir (Şenesen, 2011, s. 73).

Varsaklar'da hamile bir kadının çocuğunun kız veya oğlan olduğuna anlamak için, kadının karın şekline bakılır. Yine çocuğun kız veya oğlan olduğunu belirlemek için, bir keçinin kafası kaynatılarak haşlanır. Daha sonra bunun alt ve üst çenesi birbirinden ayrılır. Eğer hamile kadının karnındaki çocuk kız ise yüzünün cildi değişir, kalçası gittikçe genişler

kadın oldukça ağırlaşır ve kendini çok ağır hissetmeye başlar. Çocuk oğlan ise kadının yüzünde kızda görülen belirtiler olmadığı gibi, hiçbir değişikliğe de rastlanmaz (Gökbel, 1998, s. 88).

Amasya'da ise Adet kanamasından sonraki ilk on beş gün içinde kadın hamile kalırsa çocuk kız, on beşinden sonra hamile kalırsa çocuğun erkek olacağı düşünülür (Kalay, 1998, s. 163). Doğum öncesi çocuğun cinsiyetini tayin etmede rüyaların rolü olduğuna inanılır. Erzurum'da tespit edilen inanca göre, kadın rüyasında kendini pahalı elbiseler, takılar takmış olarak görürse, erkek çocuk; ucuz şeyler giymiş görürse kız çocuk doğuracağına inanılırmış (Kalafat, 2006, s. 128).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çocuğun cinsiyetini belirlemede uygulanan adet ve uygulamalar şunlardır:

- Hamile kadının canı ekşi şeyler istiyorsa kızı, tatlı şeyler istiyorsa oğlu olur (K3, K4, K6, K8, K9 K69, K83).
- Hamile kadın güzelleşirse oğlu, çirkinleşirse kızı olur (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K61, K63).
- Hamile kadının karnı sivrilmişse oğlu, kalça kısmı dolgunlaşmışsa kızı olur (K4, K6, K40, K42, K48, K63, K69).
- Kız çocuğu olacaksa annenin yüzüne leke düşer (K6, K37, K40, K42, K48).
- Hamile kadının sancısı belinden gelirse erkek çocuğu, sancısı kasığından gelirse kız çocuğu olur (K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K37, K61, K83).
- Kız çocuğunun gününden (9 ay 10 gün) eksik olacağına, erkek çocuğun tam gününde olacağına inanılır (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K61, K63, K69).
- Erkek çocuk olduğunda sevinilir. "Kız doğuran it gibi, oğlan doğuran at gibi yatar" denir (K4, K8).
- Kız doğuracak kadının rengi açılır, erkek doğuracak kadının rengi çaparlaşır (K4, K61).

2.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

a)Türk Halk Kültürü'nde;

Gebe kadının birtakım kaçınmaları vardır. Bu kaçınmalara Anadolu'nun her yerinde rastlanmaktadır. Çocuk anne karnındayken birtakım olumlu veya olumsuz davranışlardan etkilenmesi söz konusudur. Gebe kadın doğacak bebeğin olumsuzluklardan etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınır, bebeği olumlu etkileyecek bazı eylemleri uygular (Artun,

2005, s. 144).

Gebe kadının yediği şeylerin, sık sık baktığı insanların, hayvanların da çocuğun huyuna, vücut yapısına, yüz özelliklerine etkide bulunacakları sanılır. Sakat kimselerle alay etmesi son derece tehlikeli bir davranış sayılır; bunun sonucu olarak çocukta aynı kusurun, sakatlığın olacağına inanılır. Çalınan şeyler, gizlice alınan yiyecek nesneler de, aşerme halinde olsun olmasın, doğacak çocukta iz bırakacaktır, denir (Boratav, 1994, s. 147).

Kandıra Türkmenlerinde çocuğun güzel olması için aşerme döneminde güzele bakılır. Gözleri mavi olsun diye denize bakılır. Çocuk kara gözlü olsun diye zeytin yenir. Çocuğun çirkin olmaması için gebe kadın ayıya, maymuna, deveye baktırılmaz. Çocuğun benzi sarı olur diye, gebe kadın, cenazeye baktırılmaz (Altun, 2004, s. 115).

Darende'de çocuk anasının karnında hareket ettiği zaman gebe kadın güzel birisine bakarsa çocuk da güzel olur (Uslu, 2004, s. 93).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde gebe kadının kaçınmaları şunlardır:

– Sakat kimselere ve hayvanlara bakılmaz (K6, K9, K10, K40, K42, K48).

– Çirkin kişilere bakılmaz (K4, K8, K9, K28, K29, K61).

– Hamile kadın ciğer yer ve elini bir yerine sürerse çocuğun vücudunun aynı yerinde o yiyeceğin izi olur (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K29, K31, K37, K42, K83).

– Çocuk doğmadan elbise biçilirse çocuğun öleceğine inanılır. "Doğmadık çocuğa köpen (elbise) kayırılmaz" denir (K4, K8).

– Çocukta leke olur diye karadut, böğürtlen, karaciğer, kiraz yenmez (K4, K6, K8, K9, K61, K63, K69, K83).

– Hamile kadın güzel birine imrenerek bakarsa çocuğun da güzel olacağına inanılır (K10, K63, K69).

– Çocuğun gamzeli olması için ayva yenir (K4, K6, K10, K42, K69).

– Çocuğun gamzeli olması için kadın ayva yer. Bir elinin başparmağını bir yanağına, işaret parmağını diğer yanağına bastırarak çocuğun gamzeli olmasını ister (K63).

– Çocuğun yanaklarının kırmızı olması için elma yenir (K6, K69).

2.1.1.2. Doğum Sırası

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Hemen her toplumda çocuk, özellikle de ilk çocuk, geldiği çevreye, başta ailesine büyük bir mutluluk getirir. Aylar süren hazırlıklar sona ermiş, çocuk "hayırlısıyla" doğmuş,

anne de “kurtulmuş” tur. Çocuk, anne babanın ilk çocuğu, ailenin ilk torunuysa yapılan hazırlıklar, doğuma yüklenen anlam daha bir farklıdır (Altun, 2004, s. 125).

Kadınların, doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek, onların kolay doğum yapmalarını sağlamak için bir dizi çare, inanç ve uygulama doğum olayı çevresinde kümelenmiştir. Doğumla ilgili faaliyetler ve olgular birbirine fonksiyonel olarak bağlanmıştır ve bir bütünü oluştururlar. Doğumun kimin evinde olacağı bellidir. Doğum yardımında ebenin ve diğer kadınların rolleri kültür tarafından belirlenmiştir. Doğum yapma pozisyonu da yine kültür kalıpları tarafından tayin edilmiştir (Elmacı, 2002, s. 337).

Adana ve çevresinde; çocuğun giysileri, yatağı, aynı bir kız çeyizi gibi doğumdan önce renk renk hazırlanır. Eğer doğacak çocuk ilk çocuksa, bu hazırlıkların büyük bir kısmını kızın annesi yapar. Yatacağı beşiği veya karyolası yatak, yorgan ve çarşaflarla hazır bir duruma getirilir (Başçetinçelik, 2009, s. 65).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

– Sıcak su, temiz bez hazırlanır. Doğacak çocuğun ihtiyaçları hazırlanır. Evde kalabalık varsa dışarı çıkartılır. Özellikle çocuğu olmayan, çocuğu yaşamayan, nazarı değen kişiler, erkekler odaya alınmaz. Kadının istediği biri odada kalabilir (K4, K6, K8, K9, K28, K29, K34, K37, K42, K61, K83).

2.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

a) Türk Halk Kültürü’nde;

Doğum yapacak kadının sancıları geldiği zaman, doğum odasına götürülmekte, odaya gelinin en yakınları, annesi, bacısı, yoksa komşusu alınmaktadır. Erkekler doğuma asla alınmadığı gibi, zorunlu değilse kayınvalide de alınmamaktadır. Odada ebeden başka, iki üç kişinin bulunması yeterlidir. Eski evlerde ayrı odalar olmadığından, doğum yapacak kadın, tuvalet önüne, kapı aralıklarına götürülmekteydi. Doğum sırasında bol sıcak su, çarşaf, leğen, sabun, jilet, makas, eldiven, ip kullanılmaktadır (Altun, 2004, s. 126).

Bebeğin gelişinin kolay olması ve doğumun anneye zarar vermemesi için birtakım yollara ve çarelere başvurulmaktadır. Bu amaçla doğum sırasında: Kadının saç bağları çözülür, kilitli kapılar, sandıklar ve kapalı pencereler açılır, kolay doğum yapmış kadınlar doğum yapan kadının sırtını sıvazlarlar, kuşlara yem serpilir, “Tanrı düğümlediği düğümü çözer, biz göçtük sen de göç” gibi dileklerde bulunulur. “Fadime Ana” otu su içine konup su kadına içirilir, çeşitli tılsımlar kullanılır, üstü yazılı tuğla parçaları, saksılar kadının ayağının altına konup, kadına kırdırılır. Bütün bunlar dinsel büyüsel içerikli uygulamalar

olup, gerek dinin gerekse büyünün gücünden kaynaklanarak biçimlenmekte; doğumu kazasız belasız gerçekleştirme amacına yönelmektedir (Örnek, 2000, s. 140).

Doğum sancısı çeken bir kadının yanında bulunan bir diğer kadın, evine tekrar geri dönerken, doğum hastasının çekmiş olduğu sancı benimle birlikte gelip bana geçmesin diye tülbent, mendil veya çorabını hastanın yanında bırakır (Uslu, 2004, s. 92).

Adana ve çevresinde doğum olayının hemen ardından müjdeci, babaya haber verir; para ya da hediyeden oluşan müjdeliğini alır. Doğumdan sonra yapılan bir diğer uygulama da mevlit okutma ya da kurban kesmedir. Yörede genellikle, mevlit okutulmaktadır. Çocuk adaklıysa, anne-baba uzun bir beklemeden sonra çocuk sahibi olmuşsa, kurban keserler (Başçetinçelik, 2009, s. 70).

Köylerde veya merkeze uzak yerleşim birimlerinde kadınlar doğumlarını evlerinde köy ebesinin veya sağlık ocağı ebesinin yardımı ile gerçekleştirirler. Günümüzde ise köyde olsun merkezde olsun doğumların çoğu hastanelerde doktor gözetiminde yapılmaktadır (Taş, 1994, s. 197).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde doğum sırasında şu hazırlıklar yapılır:

– Genelde kadının yatak odası doğum odası olur. Doğumu ebeler yaptırır. Doğum için makas, pamuk, zeytinyağı, sabun, ip, sıcak su ve temiz bez hazırlanır (K9, K28, K29, K34, K37, K61, K83).

– Doğumdan önce hamile kadın, doğacak çocuğu için yünden belek diker. Doğum kışın olacaksa yünden yelek, kazak, ceket, pantolon örülür. Çocuğun üstüne örtmek için küçük bir yorgan hazırlanır. Çocuğu belemek için yünden ip örülür (K4, K6, K8, K9, K28, K29, K37, K61, K83).

– Hamile kadın doğumdan sonra karnının üstüne koymak için kiremit taşı hazırlar (K4, K6, K8, K9, K29, K37, K42, K61).

– Doğum kolay olsun diye Yasin suresi okunur (K6, K28, K34, K69, K83).

– Doğum kolay olsun diye salâvat getirilir (K4, K6, K8, K9, K34, K37, K61).

– Doğum sancısı çeken kadına oklava verilir çocuk oklava gibi düz gelsin, aksın gelsin diye (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K34, K37, K61, K69, K83).

– Doğumun kolay olması için kadın seccadeye konularak sallanır (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K28, K29, K31, K34, K37, K40, K42, K48, K61, K63, K69, K83).

– Doğum kolay olsun diye kadın yürütülür (K3, K4, K6, K8, K40, K48, K63).

– Kadın sancı çekerken çocuk kolay gelsin diye belinden tutup silkelenir (K4, K6, K8,

K9, K28, K29, K31, K37, K42, K48, K61).

– Çocuk doğduktan sonra ebe çocuğun göbeğini çiğ iple bağlar ve makasla keser (K4, K8, K9, K48, K61, K83).

– Doğumdan sonra kadın için ısıtılmış toprak hazırlanır. Üzerine çarşaf serilir ve doğum yapan kadın bu yatağa yatırılır (K6, K9, K34, K61).

– Anne doğumdan sonra üşümesin, yerden güç alsın diye ısıtılmış toprağa yatırılır (K4, K8, K9, K29, K37, K48, K61, K83).

– Çocuk doğduktan sonra müjdeyi ebe verir. Ebeye para verilir ya da bohça hazırlanır. Bohçanın içine sabun, tuz, yazma, elbiselik kumaş gibi hediyeler konur (K4, K6, K8, K9, K28, K34, , K48, K69, K83).

– Çocuk önce kayınbabanın kucağına, kayınbaba yoksa kayınvalidenin kucağına verilirdi. Artık çocuk doğar doğmaz annenin kucağına veriliyor (K4, K6, K8, K9, K48).

– Eskiden doğum yapacak olan kadın ve çocuk için ısıtılmış toprak hazırlanırdı. Doğumdan sonra kadın topraktan güç alsın diye bu toprağın üstüne yatırılırdı. Yine ısıtılmış toprak beze konularak çocuk belenirdi. Çocuğun sağlıklı olması için çocuk bu şekilde altı ay belenirdi (K4, K6, K37, K48).

2.1.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Doğum sonrasına Anadolu'da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğun korunması için birtakım tedbirler alınır. Bu evrede göbek kesme, yıkama, tuzlama gibi geçişler için bazı tedbirler alınıp, pratikler uygulanır (Artun, 2005, s. 147).

Doğum olayının hemen ardından gerçekleştirilecek olan eylemlere Anadolu'da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğun gelecekteki olumsuzluklardan korunması için ve geleceğini olumlu etkileme amacına yönelik olarak birtakım tedbirler alınır (Şenesen, 2011, s. 77).

Çocuk canlandırıldıktan sonra göbeği kesilir. Göbek kesilmeden önce göbek bağı anneden çocuğa doğru sıvanır. Üç parmak ölçüldükten sonra sıkıca bağlanıp, üç parmak yukarıdan makas ya da bıçakla kesilir. Göbek kesildikten sonra kesilen yer mikrop kapmasın diye yakılır. Göbek düşünce yerine, tuz, kahve basılır, dağlanır, yakılan çıradan alınan kül, tülbentten geçirildikten sonra göbeğin üzerine serpilir, zeytinyağına batırlmış bir bez parçası yara üzerine konur (Santur, 2000, s. 9).

Doğum sonrası çocuk tuzlanır. Sonra da bir leğen içerisinde içine tuz ve yumurta

katılmış ılık su ile bebek yıkanır, kurulanır ve kundaklanır. Çocuğun yıkandığı su bir ağaç dibine dökülür, böyle yapılırsa çocuğun uzun ömürlü olacağına ve kök salacağına inanılır(Taş, 1994, s. 199).

Adana ve çevresinde göbek kordonu kesildikten sonraki işlem çocuğu yıkama ve tuzlamadır. Çocukta pişiğin olmaması, ileride terinin kokmaması amacıyla yapılan tuzlama işlemi kimi zaman çocuk doğar doğmaz yapılırken kimi zaman yıkamadan sonra yapılmaktadır (Başçetinçelik, 1998, s. 54).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çocuk doğduktan sonra göbek kesme, tuzlama ve yıkama işlerinde şu pratikler uygulanır:

- Çocuğun göbek kordonu karnından itibaren üç parmak yukarıdan kesilir, çiğ iple bağlanır (K4, K6, K8, K9, K28, K29, K37, K61, K83).
- Çocuk yıkanır ve kokmasın diye tuzlanır (K3, K6, K9, K10, K28, K37, K69).
- Çocuğun özellikle kollarının altı, kasıkları, ağzı ve burnu tuzlanır. Pişik olmasın diye kasıkları; yara olmasın, ağzı kokmasın diye burnu ve ağzının içi tuzlanır (K4, K61).
- Çocuk yıkanırken tuzlama işi bittikten sonra şeker suyun içinde özenir ve çocuğun üzerinden dökülür (K4, K61, K83).
- Çocuk çabuk büyüsün diye mümkün olduğu kadar sık yıkanmaya çalışılır. Her yıkamadan sonra elenmiş ısıtılmış toprağa belenir (K4, K6, K9, K10, K28, K29, K48, K61).

2.1.1.2.3. Çocuğun Eşi/Göbeği

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuğun doğumundan kırkı çıkıncaya kadar geçen zaman, hem anne hem de çocuk için çok önemlidir. Doğumdan sonra anne karnından çıkan eş, kimi yerlerde ayak basmayacak bir yere gömülür (Kalafat, 2006: 141). Çocuğun eşi çocuktan bir parça olarak düşünüldüğü için temiz bir beze sarılarak gömülür (Örnek, 2000, s. 143).

Gebelik süresince dölyatağında ananın, kendi kanı ile çocuğu beslemesini sağlayan bu organa halk geleneği büyük önem vermiştir. Son ya saklanır, ya gömülür, ya suya atılır, ya da yakılır. Suya atılması ile ananın sütünün bol geleceğine inanılır (Boratav, 1994, s. 149).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çocuğun eşi ile ilgili uygulamalar şunlardır:

– Çocuğun eşi gelmezse ebe elle çıkarmaya çalışır (K4, K29, K37, K48, K61).

– Çocuğun eşi gelmezse ebe lengeri (derin olmayan büyükçe kap) kadının karnına koyup silkeleyince eş düşer (K4, K28, K61, K83).

– Kadın cam şişeye üfleyince çocuğun eşi düşer (K4, K6, K48, K61, K63, K83).

– Çocuk kuvvetli olsun diye çocuğa eşinin üstünde banyo yaptırılır. Daha sonra eş toprağa gömülür (K4, K61).

– Çocuğun eşi atılmaz; mutlaka toprağa gömülür (K4, K6, K34, K37, K48, K61).

Pozantı yöresinde çocuk doğduktan sonra çocuğun göbeği ile ilgili uygulamalar şunlardır:

– Çocuğun göbeği çabuk düşsün diye zeytinyağı sürülür (K4, K6, K37, K42).

– Çocuğun göbeği eve bağlı olsun diye sandığa konur (K4, K9, K10, K40, K63).

– Çocuk kızsa kapıcı olmasın, çok gezmesin diye eve koyarlar (K4, K10, K37).

– Çocuk okusun diye kitap arasına konulur (K3, K4, K6, K69, K83).

– Okusun diye okulun bahçesine gömülür (K4, K10, K22, K40, K42).

– Dindar olsun diye cami avlusuna gömülür (K4, K6, K22, K34, K63, K69).

– Çocuğun göbeği kesinlikle dışarı atılmaz (K4, K6, K34, K37, K40, K48, K61).

2.1.1.3. Doğum Sonrası

Doğum sonrası çocuğa ve son'a yapılacak muameleler eksiksiz olarak birbirini izler. Anne belli bir süre dolmadan dışarı çıkamaz. Ancak genç anne birbirini izleyen törenler ve uygulamalardan sonra toplum hayatına yeniden karışabilir (Elmacı, 2002, s. 339).

2.1.1.3.1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti/Lohusa Şerbeti

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Sözlükte "lohusa " yeni doğum yapmış kadın olarak tanımlanmakta, lohusa lığınsa doğumdan sonraki yedi ya da kırk günlük süreyi kapsadığı belirtilmektedir (TS, 1998, s. 1470).

Çeşitli sosyo- kültürel yapılarda değişiklik gösteren lohusalık süresi Türkiye'de kırk gündür. Bu süre içerisinde kadın pis ve çeşitli tehlikelere karşı çok hassas kabul edilir. Bu sürede bebeğin ve annenin çeşitli hastalıklara yakalanma olasılığı diğer zamanlardan daha fazladır. Tamamen biyolojik etkenlerle açıklanan bu hastalıklar, geleneksel toplumlarda birtakım olağanüstü varlıklara ve sebeplere bağlanmaktadır. Bu bakımdan, ilk hafta ve

aylarda anne ve bebeğin temizliği ve bakımı birtakım büyüsel işlemlerle doludur. Bunlar anne ve bebeği hastalıklardan ve tehlikelerden korumak amacı ve düşüncesiyle uygulanan önlemler niteliğindedir (Elmacı, 2002, s. 338).

Lohusanın ve çocuğun çamaşırı kırk gün süreyle sabah güneş doğarken kurutmak üzere dışarıya asılır, akşam namazı olmadan içeriye alınır. Eğer unutulup alınmamışsa, o gece dışarıda bırakılır. Ertesi gün akşam namazı gelmeden toplanır (Taş, 1994, s. 205).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde lohusa kadınların bakımıyla ilgili uygulamalar şunlardır:

– Doğumdan hemen sonra mutlaka anneye banyo yaptırılır, boy abdesti aldırılır. Daha sonra ısıtılmış toprağın üstüne bez serilir. Kadın hazırlanan bu yatağa yatırılır (K4, K8, K28, K37, K48, K61).

– Doğumdan sonra kadın yerden kuvvet alsın diye ısıtılmış toprakla hazırlanan yatağa yatırılır. Kadın bir müddet yataktan kaldırılmaz (K4, K6, K9, K29, K61, K83).

– Doğumdan sonra kadının karnına, önceden hazırlamış olduğu kiremit taşı konulur (K4, K6, K8, K9, K29, K37, K42, K61).

– Sıcak çorba içirilir (K3, K6, K10, K37, K40, K42, K63, K69).

– Soğuk su içirilmez. Ekşi şeyler yedirilmez (K4, K8, K9, K28, K29 K61, K83).

– Kavurka yapılıp yedirilir. Kavurka buğday kavrulup içine küncü dökülerek yapılır (K3, K4, K6, K10, K28, K34, K37, K48, K61, K63, K69).

– Lohusa kadına içi ekşimesin diye yoğurt, süt verilmez (K4, K29, K61, K83).

– İrmik bulamacı yapılarak yedirilir. İrmik, tereyağı ile bulamaç halinde pişirilerek yapılır. İstenirse içine gevrek yufka ekmek doğranarak da lohusa kadına yedirilir (K3, K4, K6, K8, K28, K37, K40, K42, K63).

– Lohusa kadına çekirdekli meyve ve sebze yedirilmez, içinde biter derler (K4, K37, K83).

– Doğumdan sonra, tereyağı ile pekmez kaynatılıp, içine bazlama doğranarak lohusa kadına sıcak olarak yedirilir (K6, K8, K29, K48, K63, K69).

– İçinin yarasını pişirsin diye pekmez içirilir (K4, K6, K8, K9, K10, K48, K61, K63).

– Çocuk doğduktan üç ezan sonra emzirilir (K3, K4, K6, K8, K9, K29, K31, K34, K37, K42, K48).

– Kadın ve çocuk kırkı çıkmadan dışarı çıkarılmaz (K3, K4, K6, K31, K69).

– Lohusa ziyaretine adet günlerinde olan kadınlar gitmez (K4, K6, K40, K42).

– Erkeklerin doğum ziyaretine gitmeleri iyi karşılanmaz. Gelmiş olsalar bile ayrı odaya alınır (K34, K48).

– Lohusa ziyaretine önceleri sabun, tuz, kibrit, elbiselik kumaş gibi şeyler hediye olarak götürülürdü. Komşular sıcak çorba, yemek götürürdü. Şimdi çocuğa kıyafet götürülüyor. Gücü yeten kimseler ya da yakın akrabalar altın takıyor (K4, K9, K37, K61, K83).

– Lohusa ziyaretine gelenlere "göbelek" ikram edilir. Lokum, bisküvi, şeker bir tabağa konulur ve gelen ziyaretçilere ikram edilir. Buna göbelek verme denir (K4, K6, K29, K34, K37, K48, K61).

– Gelen ziyaretçilere yağlı ballı yapılıp verilir. Bir tepsiye sıcak bazlamalar doğranır. Tere yağ eritilir, pekmez katılıp kaynatılır. Tepsiye bazlamaların üzerine gezdirilerek dökülür. Bu şekilde yağlı ballı hazırlanır (K4, K6, K8, K28, K61, K83).

2.1.1.3.2. Lohusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anne sütünün besleyiciliği her an hazır oluşu ve temizliği gerek köylük yerde; gerekse şehirlerde bilindiği için anne sütüne önem verilir ve lohusa nın sütünün bol olması, doğumun ardından çabucak gelmesi beklenir. Annenin yedikleri ile çocuğuna geçecek ve onu besleyecektir. Anadolu'da lohusa nın sütünün bol olması ve kaçmaması için yemesine içmesine pek dikkat edilir (Altun, 2004, s. 141).

Çocuk doğduktan sonra üç ezan vakti geçmeden, çocuğa süt verilmez. Daha önce verilirse gaz sancısı çekeceğine inanılır. Eski yıllarda çocuğa doğumundan kırkı çıkıncaya kadar su verilmezdi. İnanışa göre ona melekler su veriyordu. Anne çocuğunu büyüklerin yanında emzirmez, emzireceği zaman sırtını döner veya başka bir odada emzirir (Taş, 1994, s. 199).

Çocuğun giydirilmesiyle ilgili geleneklerde, erkek çocuğa mavi, kız çocuğa pembe giysiler hazırlanmakta ve giydirilmektedir. Son yıllarda, eskiden olduğu gibi kundak yapma alışkanlığının, pek fazla kalmadığı görülür (Başçetinçelik, 2009, s. 89).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde lohusa sütü ile ilgili uygulamalar şunlardır:

– Çocuk doğduktan sonra üç ezan vakti geçince emzirilir (K3, K4, K6, K8, K9, K29, K31, K34, K37, K42, K48).

– İnce bir tülbentin içine lokum konulur. Bu lokum yeni doğan çocuğa emzik olarak az az verilir (K4, K28, K61).

– Kavurka yapılıp yedirilir. Bezime (bazlama) sacının ters yüzünde buğday kavrulur. Dibekte dövülür, içine şeker yada küncü katılıp sütü bol olsun diye lohusa kadına yedirilir (K3, K4, K6, K10, K26, K28, K34, K37, K48, K61, K63, K69).

– Kadının sütü olsun diye soğan yedirilir (K4, K6, K8, K10, K63, K69).

– Kadının sütünün bol olması için tereyağı ile pekmez kaynatılıp verilir (K4, K6, K8, K29, K48, K61, K63, K69).

– Kadının sütü olsun diye irmik bulamacı (asıda) yapılıp yedirilir (K3, K4, K6, K8, K26, K28, K40, K42, K63).

– Eğer kadının sütü gelmezse yarma (aşlık) ununun içine biraz su konulup kaynatılır ve kadına yedirilir (K4, K31, K48, K61).

– Lohusa kadın korkarsa sütünün kesileceğine inanılır (K6, K10, K63).

– Annenin sütü kesilmişse nazardan ya da üzüntüdendir denir (K4, K6, K8, K29).

– Kadın sütten kesilmişse sütü olan başka bir kadın çocuğu emzirebilir. Bu kişiye süt anne denir (K4, K26, K83).

– Lohusa kadın başka birinin evinde gördüğü ya da kokusunu duyduğu bir şeyi canı isteyip yiyememişse göğsü şişer çocuğu emziremez olur. Bu durumda bir kadın gidip ev sahibine fark ettirmeden o evden ekmek, bez, kül gibi herhangi bir şeyi gizlice alır. Sarımsakla birlikte sokum (yufka dürümü) yapılır. Lohusa ya "umduğun bu olsun" deyip yedirirler (K4, K83).

– Çocuk ısıtılmış toprağa belenir, belendikten sonra çocuk sallangaca (beşik) yatırılır (K4, K26, K28, K48, K61).

2.1.1.3.3. Albasması

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk inanmaları bilimin ve teknolojinin sunduğu tüm akla uygun açıklamalara ve çözümlere rağmen geçerliliğini, inanma durumunu korumaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan inanmalardan biri de alkarısı inanmasıdır. Ülkemizin değişik bölgelerinde, yörelerinde bu inanmayla karşılaşmaktayız. Dünyanın doğusunda ve batısında da benzer veya inanmayı çağrıştıran anlatılarla karşılaşıyoruz (Çevirme, 2005, s. 67-68). Eskiden beri lohusaları etkilediğine inanılan kötü ruhlar ve güçler vardır. Lohusa lara musallat olan bu kötü ruh, Çin Seddi'nden Akdeniz kıyılarına, Buz denizinden Hint'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde "al karası, albastı, albis, almis" adlarıyla yer almıştır (İnan, 2000, s. 169). Anadolu'nun kimi bölgelerinde, yeni doğum yapmış lohusa kadınlara görünen, onların

korkmasına, hasta olmasına, hatta ölmelerine neden olan kötü bir cin vardır. Bu cin yeni doğmuş bebeklere de zarar verir. Bu cinin değişik adları olmasına rağmen alkarısı ve albasması adı en yaygın olanlarıdır (Çevirme, 2005, s. 67-68).

Halkın inançları gereği al karısı, al basması; cin, peri, ruh, siyah saçlı veya sarı saçlı kadın, yaşlı kadın, kız, her nasıl tasarlanırsa tasarlansın, al karısı ve al basmasından lohusa yı ve çocuğu kurtarmak, onu etkisiz duruma getirmek için Anadolu'da dinsel-büyüsel birtakım pratiklere başvurulmaktadır (Altun, 2004, s. 149).

Doğum yaptıran ebe lohusanın yiyeceği yemeğin ilk lokmasını, lohusanın ağzına üç defa götürüp geri çeker ve lokmayı ebe yer. Alkarısı kıl haline girip bu lokmayla lohusa kadının ciğerlerini sökeceğinden, böylece alkarısına mani olunur (Taş, 1994, s. 208).

Alkarısını yakalayanların evi albasması ocağı adını alır, doğum yapan kadınlar bu evi ziyaret ederler. Kendilerine de albasmaması için evin ocağından kül alırlar (Alptekin 1993, s. 126-133).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde albasmasına karşı alınan tedbirler şunlardır:

– Lohusa kadın uyuyunca şeytan, cin, ruh, cadı vb. görür. Buna kara rüya denir. Gördüğü şeye de al karısı, goncalas denir. Al karısı görüldüğünde kişi uyanamaz olur, sesi çıkmaz olur. Al karısı, yeni doğum yapanların yanında eğleşir, derler (K4, K5, K6, K8, K48).

– Anneye ve çocuğa albasmasın diye al örtü örtülür (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K26, K29, K31, K34, K40, K42, K48, K61, K63, K69, K83).

– Anne ve çocuk kırkı çıkana kadar albasmasın diye yalnız bırakılmaz (K3, K4, K6, K8, K40, K42, K48, K69).

– Albasmasın diye yatağın başına ayna, soğan, makas konulur (K3, K4, K6, K28, K37, K40, K42, K48, K61, K69).

– Çocuğun beşiğinin üstüne kırmızı bez örtülür. Yine beşiğine ayna ve üzerlik takılır (K4, K6, K8, K29, K61, K83).

– Anne ve çocuğun kaldığı odada Kur'an-ı Kerim bulundurulur (K4, K5, K6).

– Albasmasına karşı kadının yastığının altına satır ya da makas konulur (K4, K6, K8, K10, K48, K61, K63).

– Goncalası alt eden bir kişinin (al ocağı) ailesinden bez parçası alınıp evde bulundurulur (K4, K6, K26, K48, K69).

2.1.1.3.4. Kırk Basması

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Doğum olayından sonraki kırk gün içerisinde lohusa nın ve çocuğun hastalanmasına halk arasında genel bir ifadeyle "kırk basması" denilmektedir. Yeni doğum yapan anne ve yeni doğan çocuk, her türlü dış etkiye açıktır. Kırk günlük süre içinde annenin ve çocuğun, zararlı günlerden, nazardan korumak üzere birtakım tedbirler alınır, pek çok pratik uygulanır. Kırk basmaması için en yaygın uygulama, anne ve çocuğun, kırk gün evden dışarı çıkarılmaması ve kırkı birbirine karışmış kadınlarla çocukların, karşılaştırılmamasıdır (Örnek, 2000, s. 146).

Kırkı çıkmamış iki bebek karşılaşır veya bir araya getirilirse "kırk basması" olur. Ayrıca, kırkı çıkmamış bebeğin bulunduğu eve tartılmamış et girerse yahut cenazeden gelen bir kişi doğruca bebeğin üzerine atılırsa yine "kırk basması" olur. Kırk basmasına uğrayan çocuklar geç yürümeye başlarlar, zayıf ve çelimsiz kalırlar (Şişman, 2002, s. 450).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kırk basmasına karşı alınan tedbirler şunlardır:

– Çocuğun bezi gece dışarıda bırakılmaz (K3, K4, K6, K40, K42, K48, K63).

– Adet olan kadınlar ve kızlar lohusa ziyaretine gitmezler (K4, K6, K8, K29, K61, K63, K69).

– İki kırklı kadın karşılaşırsa iğne değişirler, çocukları değişirler (K3, K4, K6, K10, K63, K69).

– Anne ve çocuk kırk gün dışarı çıkarılmaz (K3, K4, K6, K28, K29, K31, K69).

– Geceleri çocuğun çamaşırları kırk basmasın diye dışarıda bırakılmaz (K4, K6, K40, K42, K48, K83).

– Yeni doğum yapan kadının ve çocuğun üstünden cenaze geçerse her ikisinin de hastalanacağına inanılır (K4, K10, K26, K61).

– Yeni doğum yapan kadının evinin yakınından yeni bir gelin getirildiği zaman lohusa kadının ve çocuğun hasta olacağına inanılır. Gelin başka bir yerden dolandırılarak geçirilir (K4, K6, K26, K63, K69).

2.1.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün içinde Yapılan Diğer İşlemler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anadolu'nun hemen her yöresinde görülen 40. gün uygulamalarında; anne ve

çocuğun yıkanacağı suya kırk taş atılır, anne kırk tas suyla abdest alır, çocuk ise kırkı karışmadık birisi tarafından yıkanır (Başçetinçelik, 1998, s. 81).

Kırklamak, Akdeniz bölgesinde iki önemli anlama gelmektedir. Bunlardan birisi çok iyi temizlemek anlamındadır. Meselâ necaset bulaşmış bir yiyecek kabı veya Bismil olmayan bir hayvanın süründüğü kap-kaçak kırklanır. Bu uygulamada maddi ve manevi temizlik bir aradadır. Lohusa kadının kırkında yapılan temizlik ise "kırklanmak" tır. Kırklanmakta da maddi temizlik olmakla beraber büyük ölçüde manevi temizlik muhtevalıdır. Kırklanan anne ve yavrusu manen de aklanmış olur (Kalafat, 1994, s. 16-17).

Adana ve çevresinde, kırklama suyuna 40 taşın yanı sıra, yapraklar, çiçekler bazen de altın ilave edilir. Bunlardan başka, buğday, nohut, anahtar, tarak, makas gibi nesneler de kırklama suyunda kullanılmaktadır. Suyun içine konan taşlarla, çocuğun taş gibi sağlıklı olması, çiçekler ve yapraklarla, çocuğun güzel kokması ve yapraklanması, altınla altın gibi değerli olması amaçlanmaktadır (Başçetinçelik, 2009, s. 115).

Kırklama, kırk basmasını önlemek için yapılan en yaygın korunma işlemidir, koruyucu bir önlemdir. Kırkı karışan çocuklarda, kırk basması olur, kırk basması olanlar kırklanır. Ardından kırk uçurması, kırk gezmesi gelir. Geleneksel kültürümüzde kırk sayısı doğum, evlenme ve ölüm olan geçiş dönemlerinde birtakım inanç ve uygulamaları beraberinde getirir (Altun, 2004, s. 160).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kırklama ile ilgili şu uygulamalar yapılır:

– Kadına kırk gün ağır iş yaptırılmaz (K3, K4, K6, K8, K9, K10, K26).

– Çocuk kırkı çıkana kadar her gün yıkanır (K4, K6, K8, K29, K34, K37, K48).

– Doğan çocuk sağlıklı olsun diye kırk gün boyunca ısıtılmış toprağa belenir (K4, K6, K8, K28, K37, K42, K61, K69, K83).

– Yirminci günde anne ve çocuğun yıkanacağı suyun içine yirmi taş atılarak su hazırlanır. Bu suyla anne ve çocuk yıkanır. Buna yarı kırkı denir (K3, K6, K63, K69).

– Bir leğenin içine kırk tas su konur. Suyun içine de kırk tane taş ve yaprak gibi yeşillik konur. Bu su ile anne ve çocuk yıkanır. Buna kırklama denir (K26, K29, K37, K61, K83).

– Kırklama işini babaanne ya da çocuğun annesi yapar (K4, K6, K8, K28, K40, K63, K69, K83).

– Suyun içine altın yüzük konur (K6, K69, K70).

– Suyun içine yumurta kabuğu konur (K4, K10, K22, K26, K31, K63).

– Çocuk yıkanırken ırbığın (ibrik) içine kırk tane küçük taş, yedi çeşit yaprak bulunarak

atılır. Irbıktaki bu su ile bebek kırk gün boyunca yıkanır. Kırkıncı gün ırbık içindeki kırk taş, yedi çeşit ot alınır. Kalan su ile hem bebek, hem anne yıkanır. Yine kalan su evin dört bir yanına serpilir. Yunaklıkta kazan kurulur. Kırk taş kurulan bu kazana konulur. Anne ve bebeğin eşyaları da yıkanır. Buna kırklama adı verilir (K4, K8, K9, K48).

- Toprak ısıtılır ve bezin içine konulur. Bebek bu bezin içine düz bir şekilde yatırılarak sarılır ve belek iple bağlanır. Bu işleme beleme denir. Bebek kırk günlük oluncaya kadar bu işlem mutlaka devam eder. Kırkı çıktıktan sonra altı aya kadar da çocuklar bu şekilde belenebilir (K4, K6, K8, K28, K34, K48, K61, K83).
- Çocuğun kırkı çıkınca ziyarete gelenler hediye getirir, altın takar (K3, K4, K6, K10, K40, K42, K63, K69).
- Çocuk sarılık olmasın diye altın takılır (K6, K37, K40, K63, K69).
- Çocuk sarılık olmasın diye beşiğinin üstüne sarı yağlık örtülür (K4, K8, K83).
- Cünüp olan biri çocuğa bakarsa "pis bakığı" olur. Çocuğun yüzünde yara gibi şeyler çıkar. Pis bakığı olmasın diye çocuğun ilk kakası bir beze iyice sarılarak halının altına konur. Kırk gün orada bekletilir (K4, K61).

2.1.1.3.6. Ad Koyma

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Doğumdan sonra çocuğun gelişme döneminde çocuğa yapılan ilk uygulama ad koymadır. Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir (Örnek, 2000, s. 188).

Eski Türklerde de adın gerçek ve kutsal olduğuna inanmak ve yeni doğan çocuğa ad koyma merasimi yapmak gibi gelenek vardı. Bu gelenek günümüze kadar devam etmektedir. Mesela: Çocuğa ad koyma merasiminde bebeği beyaz bir keçeye sararak keçe ile birlikte kapı eşiğinden üç, yedi veya dokuz defa geçirirlerdi. Bu bebeğin hayatı boyunca ak(temiz) olmasını ve uzun ömürlü olmasını dilediği anlamını taşırdı. Eski devirlerde insanların kişi adlarının sihri gücüne inanmaları ise kişi adlarını kutsal olarak bilmeleri ile alakalı idi. Bu yüzden eski Türkler arasında yeni doğan bebek çok hastalanırsa "adı ağır gelmiş" diye önceki adını basit manaları olan adlara değiştirmek gibi adet vardı. Ayrıca erkek çocuklarına uzun saçlar bırakıp kız çocukları gibi giyindirerek Tanrı nazarından korurlardı (Varis, 2004, s. 125).

Türkmenler'de çocuğa ad konulduğu gün kuzu kesilerek davet verilir. Erkek çocukların adını yaşlı erkekler, kızların adını ise kocakarılar koyar (Yalgın, 1993, s. 28).

Çocuğa verilecek adı seçme hakkı Anadolu'nun hemen her yerinde ailenin büyükbaba, büyükanne, dede, babaanne gibi büyüklerine aittir. Aile büyükleri yoksa anne ve baba çocuklarının adını seçerler. Çocuğun cinsiyetine göre ad verme, annenin veya babanın görevi olabilir. Çocuk erkekse, genellikle baba; kızsa, anne çocuğa ad vermektedir (Altun, 2004, s. 173).

Adana ve çevresinde, çocuğa adı, ilk memeden sonra koyarlar. Ölürse, adsız kalmasın, ölünce melekler o adla karşılasın inancıyla, doğar doğmaz çocuğa göbek adı verilmektedir. Asıl ad, doğumdan hemen sonra verildiği gibi ilk kırk gün içerisinde de verilebilmektedir (Başçetinçelik, 2009, s. 121).

Geleneksel kültürümüzde adın, insanın kişiliği ve geleceği üzerinde etkisi olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden de "ad verme, ad koyma, ad takma" sıradan bir olay değildir (Altun, 2004, s. 170).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ad koyma işlemi şu şekilde yapılmaktadır:

- Çocuk doğunca üç gün içinde isim koyulur. Bu süre geçirilirse çocuğun adını şeytanın koyacağına inanılır (K4, K8, K28, K34, K48, K61, K83).
- Çocuğun adını damadın babası ve annesi koyar (K4, K6, K9, K29, K37, K48).
- Çocuk erkek ise kayınbabanın, kız ise kaynananın ismi verilir (K4, K6, K8, K28, K31, K48, K61).
- Kayınbaba veya kaynananın adları diğer çocukları tarafından konulmuşsa; anne-baba çocuğa düşündükleri ismi koyabilir (K4, K29, K42, K83).
- Çocuğa genellikle dede, ata, peygamber ismi verilir (K3, K4, K5, K6, K12, K61, K69, K83).
- Çocuğun doğduğu ay, gün isimleri çocuğa verilebilir. Recep, Ramazan, Kadir, Bayram, Berat, Cuma, Mevlüt gibi (K34, K48, K63, K69).
- Çocuğunun olmasını istemeyen aileler; Songül, Yeter gibi isimler koyarlar. Hep kızı olan ve oğlu olmasını isteyenler son çocuğun ismini Döndü, Döne koyarlar (K4, K6, K8, K42, K61).
- Çocuğu ölen aileler çocuk yaşasın diye Yaşar ismini koyarlar. Yine Durdu, Durmuş, Duran gibi isimler de verirler (K6, K10, K26, K40, K63, K69).
- Çocuk ismini taşıyamazsa ismi ağır geldi denir. Çocuğun ismi değiştirilir ve kurban kesilir (K4, K6, K8, K29, K34, K48, K69, K83).
- Çocuğa ad koymak için hoca eve çağırılır. Hoca çocuğu kucağına alıp kıbleye döner.

Kulağına ezan okur. Sonra adını üç defa söyler. Bu şekilde çocuğun ismi koyulmuş olur. Ad koyma işlemini kayınbaba ya da baba da yapabilir (K4, K5, K12, K34, K36, K38, K61, K63).

– Yörede kız ismi olarak en çok Ayşe, Elif, Emine, Fadime, Fatma, Gülsüm, Hatice, Havva, Hayriye, Huri (Hürü), Raziye (Iraz), Rukiye (Urkıya), Ümmü; erkek ismi olarak en çok Abdullah, Abdurrahman, Abdürrezzak, Ahmet, Ali, Davut, Hamza, Hüseyin, İbrahim, İsa (Ese), Kadir, Kasım, Mahmut, Mehmet (Memmet), Ömer (Omar), Rıza (Irza), Süleyman isimleri tercih edilir (K2, K3, K4, K6, K8, K29, K31, K34, K35, K37, K48, K49, K50, K63, K69).

2.1.1.3.7. İlk Gezme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Lohusa kadın ve çocuk kırk gün dışarıya çıkmazlardı. Fakat şimdi kırk gün beklenilmemektedir. Yirmi günde, yarı kırkında yıkanılıp, kırklanıp dışarıya çıkılmaktadır. Hatta doğumdan bir hafta sonra çıkanlar da vardır. Çocuk ve anne kırklandıktan sonraki gün çok yakın ve samimi olunan akraba veya tanıdıklara ziyarete, kırk uçurmaya veya kırk hayırlamaya giderler. Böylece kırk gün bitmiş, anne ve çocuk için korkulacak bir şey kalamamıştır. Tanıdıklarla beraber kırk uçurmaya gidilir. Gidilen eve iç çamaşır, mendil, havlu gibi hediyeler götürülür. Ev sahibi de anne ve bebeğe hediye olarak yumurta verir. Kırkı çıkmadan zorunlu olarak dışarıya çıkan lohusa yanında anahtar, kilitli iğne taşır. Çocuğun yüzüne kırmızı örtü örtülür ve açılmamaya çalışılır. Üzerinde nazarlık, maşallah vb. şeyler bulunur. Nazardan korunmak için bu yola başvurulur (Biçer, 1991, s. 10).

Anadolu'nun her yerinde, kırk uçurmak için anne ve çocuğun evden çıkması, bir başka eve ziyarete gitmesi, ziyaret edilen evden çocuğa bir hediye verilmesi ortak bir pratiktir (Altun, 2004, s. 1994).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Anne ve bebeği doğumdan kırk gün sonra dışarıya çıkar. Akrabalarını ziyaret eder. Buna kırk uçurma denir (K3, K4, K6, K10, K22, K26, K34, K42, K63, K67, K69).

2.1.1.3.8. Aydaş Çocuk

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuk doğduktan sonra gelişimine uygun olarak büyümesi beklenir. Ancak bu zaman içerisinde gelişmeyen, zayıf, cılız kalan, kırk basan ve çok sık hastalanan çocuğa

“aydaş çocuk” denir. Halk arasında çocuk gelişmiyor ve zayıf kalmışsa çocuğu kırkbastığı düşünülür. Çocuğun akranları gibi doğal gelişimine dönmesi için çeşitli pratikler yapılır (Elmacı, 2002, s. 340).

Adana ve çevresinde, halk kültüründe kutsal sayı kabul edilen, 3 ve 7’yi aydaş çocuk tedavisinde de görmekteyiz. Çocuğu, yaşlı bir ağacın arasından geçirme, kurtağzının iskeletinden geçirme veya dikenli gül ağacının arasından geçirme, uygulanan diğer pratiklerdendir. Eski Türklerden bugüne kadar kurt, kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiş, kurdun derisi, bıyığı, dişi, başı, halk hekimliğinde şifa verici olarak kullanılmıştır. Aydaş çocuk, koyunun hareket etmesinde etkili olan ‘aşık’ kemiği ile yıkanarak, taklit büyüsünden yararlanılmaktadır. Çocuğun mezarlığa götürülmesi, yaşayacaksa ağlaması, ölecekse ağlamaması davranışı, halk kültüründe var olan büyülük işlemlerdendir. Böylece çocuk, ya ordakilere benzeyecek, ölecek ya da benzemeyecek, yaşayacaktır (Başçetinçelik, 2009, s. 128).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde aydaş çocuk için yapılan uygulamalar şunlardır:

– Çok zayıf, çelimsiz, sarı benizli çocuklara aydaş çocuk denir (K2, K4, K6, K8, K26, K29, K34, K40, K61, K63, K69, K74, K84).

– Çocuk doğduktan sonra anne tekrar hamile kalır ve hamile olduğunu bilemeyip çocuğunu emzirmeye devam ederse çocuk aydaş olur, derler (K4, K52, K61).

– Çocuk aydaş ise yedi derenin ağzından ağaçlardan çöp (değnek) toplanır. Dört yolun ağzına kazan koyarlar, kaynatırlar, çöpü içine kırarlar. Dört yol ağzında çocuğu çimdirirler (K4, K10, K29, K31, K48, K84).

– Aydaş çocuk değirmenin domuzluğundan (değirmenin suyunun çarkı döndürdüğü yer) geçirilirse çocuk iyileşir (K2, K3, K6, K8, K26, K37, K40, K42, K48).

– Aydaş çocuk için üç yol kavşağında ateş yakılıp su ısıtılır. Suyun içine yedi türlü ağaçtan değnek toplanıp atılır. Çocuk bu suyla yıkanır (K2, K8, K34, K42, K63).

– Aydaş çocuğun iyileşmesi için dört yol ağzına kazan kurulup çocuk içine konur. Yoldan geçen kazanın altına odun atar ama aslında ateş yakılmaz. Soranlara aydaş aşı pişiriyorum denir (K6, K26, K69, K74).

– Ardıç ağacının kökünün altı eşilip çocuk buradan geçirilir (K4, K8, K26, K27).

– Aydaş çocuğun beline, karnına hayvanın sarkanağı(şırdan yapılan kısım) sarılır (K4, K29).

2.1.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk/Konuşamayan Çocuk

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Vakti geldiği halde düzgün yürüyemeyen, sürekli düşen çocukların kolay yürüyebilmelerini sağlamak için yapılan uygulamaya "duşak kesme" denir. Bunun için kuru incir ile lokum bir ipe dizilip çocuğun ayaklarına bağlanır. Çocuk yüksek bir tepeye çıkarılır. Köyün gençleri çocuğun ayağındaki incir ve lokumları almak için yarışır; önce gelen ipi kırar. Hep birlikte bu yiyecekleri yerler. Bu olaya "köstek kesme" adı da verilir (Çıblak, 2003, s. 17).

Bazı yerlerde çocuğun yürüyememesinin sebebi kırkbasması olarak görülür. Çocuğun kösteğini kırmak için en yaygın olan uygulama olarak iki ayağı bir iple bağlanır. O ip Cuma namazından çıkan ilk kişiye kestirilir, böylece çocuğun basıklığının giderilmesi ve yürümesi sağlanır (Şişman, 2002, s. 451).

Yaşı geldiği halde konuşamayan çocuklar da, yürüyemeyen çocuklar gibi aileyi telaşa düşürür. Çocuğun konuşabilmesi için Anadolu'nun birçok yerinde benzer pratiklere başvurulur. Geç konuşan, konuşamayan çocuğun bu kusurunu gidermek için başvurulan pratikler arasında hocaya götürmek, okutmak, köylerdeki gibi dil altı muskası yazdırmak, dil altı kesmek, temsili bir şekilde dili anahtarla açmak yer almaktadır (Altun, 2004, s. 200-202).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde yürüyemeyen ve konuşamayan çocuklar için şu uygulamalar yapılır:

- Çocuğun yürümesi geciktiğinde çocuğun ayağına ipi sararlar. Sonra bu ipi keserler. Buna ayak kösteğini kesme denir (K4, K10, K22, K63).
- Hocaya götürülüp muska yazdırılır (K2, K4, K6, K8, K48, K69).
- Yürüyemeyen çocuk hocaya götürülüp okutturulur (K4, K9, K29, K34, K63).
- Konuşması geciken çocuğa kuş eti yedirilir (K40, K42, K46, K61, K63, K83).
- Konuşamayan çocuğun dilinin altındaki zar jiletle kesilir (K4, K6, K9, K29, K48, K69).
- Konuşamayan çocuk hocaya götürülüp okutturulur (K4, K9, K29, K34, K63).

2.1.1.3.10. Huy Kesme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk arasında sebepsiz yere ağlayan çocuklara iyi gözlerle bakılmaz. Çocuğun çok

ağlaması da, annesi ve yakınları tarafından kötüye yorulur. Bu ağlamalar, anne ve baba tarafından bir yıkım, bir felaketin ön belirtisi olarak kabul edilmektedir, bu yıkımsa, çoğu zaman ölüm olarak yorumlanır. Ağlamak, özellikle uzun uzun ağlamak çocuğun kötü bir şey hissettiğinin belirtisi sayılır. Anne ve baba eve, ocağa gelecek olan bu yıkımı önlemek için bu yıkılım habercisi sayılan ağlayan çocuğu susturmayı amaçlar. Bu amaçla başvurulan önlemlerin ya da işlemlerin başında susturucu hareketlerle, sözün uzaklaştırıcı, geri çevirici özü ve niteliği gelmektedir (Örnek, 2000, s. 167).

Sürekli yaramazlık yapan ve ağlayan çocukların, bu huylarından kurtulmaları için yapılan uygulama huy kesmedir. Bunun için akraba olmayan bir kişi, ayakkabısını çıkartarak üç defa, çocuğun ağzına hafifçe vurur (Çıblak, 2003, s. 17). Huy kesme olarak da adlandırılan bu uygulamada, dinsel ve büyüsel ögeler birlikte görülür. Uygulama, Müslümanlıkta kutsal gün kabul edilen cuma günü yapılmaktadır. İşlem ise üç kez tekrarlanmaktadır. Burada da, halk kültüründe kutlu sayı olarak kabul edilen üç sayısından yarar umulmaktadır (Başçetinçelik, 2009, s. 134).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde huysuz olan çocuklar için şu uygulamalar yapılır:

– Cuma günü namazdan çıkıncaya kadar yabancı bir kişi ayakkabısının altıyla üç kere çocuğun ağzına vurursa çocuğun huyu kesilir (K4, K6, K8, K26, K57, K59, K60, K73).

– Hocaya götürülüp okutulur (K9, K10, K34, K37, K63, K74).

2.1.1.3.11. Sütten Kesme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuk belli bir süre anne sütü almalıdır. Ancak bu süreden sonra ek gıdalara da ihtiyaç duyacağından çocuğu sütten kesmek gereklidir. Bu sebeple anne çocuğu sütten kesmek için farklı yöntemlere başvurmaktadır.

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çocuğu sütten kesmek için şu uygulamalar yapılır:

– Anne çocuğu sütten kesmek için göğsüne salça sürer, kaka pis der (K4, K6, K10, K22, K30, K32, K33, K43, K52, K54, K67, K70).

– Anne göğsüne biber sürer (K6, K10, K32, K33, K54, K63, K69).

– Anne Yasin suresini okuyup dua eder. Sonra göğsüne katranla saç yapıştırır (K4, K8, K28, K48, K61, K73, K74, K83).

2.1.1.3.12. İlk Diş/Saç Kesme/Tırnak Kesme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuğun biyolojik gelişmesinin göstergelerinden biri olan diş çıkarma, toplumumuzda genellikle bir törenle kutlanmaktadır. Değişik bölgelerde, değişik adlarla anılan bu törenin halk arasındaki yaygın adı "diş hediği"dir. Hedik, haşlanmış buğdaya verilen addır. Ayrıca "diş aşı", "diş bulguru", "diş buğdayı" gibi adların da kullanıldığını görmekteyiz (Örnek, 1995, s. 162-163).

Çocuklar ilk diş çıkartmaya başladıklarında dişleri kolay ve sağlam çıksın diye buğday, nohut ve darının haşlanmasıyla hazırlanan yiyeceğe "diş börtmesi" denir. Pişirildikten sonra önceden davet edilmiş misafirlere ikram edilir, gelemeyenlerin ise evlerine gönderilir. Diş börtmesine, bazen diş bulguru ya da diş hediği adı da verilir (Çıblak, 2003, s. 17).

Çocuk genellikle bir yaşını bitirinceye kadar saçı kesilmez. Buna uyulmazsa ömrünün kısa olacağına inanılır. Eğer erkek çocuğu adaklıysa saçı belli bir yaşa kadar uzatılır ve kesilen saçlar tartılarak ağırlığı bir para ile kendine armağan edilir (Güzelbey, 1981, s. 31).

Çukurova bölgesi Girit göçmenlerinde bebeğin tırnağının kesilmesi tören havasında yapılır. Bebeğin yakınlarından birisi bebeğe tırnak kirvesi sadala olur. Sadala, evli ve evliliğinde mutlu birisi olmalıdır. Tırnak kirvesi, bebeğin tırnağı kesileceği zaman çalgıcılar tutarak bebeğin evine gider ve müzik eşliğinde tırnakları keser. Bebeğe aldığı hediyeleri verir (Şenesen, 2011, s. 87).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ilk dişini çıkaran çocuğa, ilk saçı kesilen ve ilk tırnağı kesilen çocuğa uygulanan adet ve inanmalar şunlardır:

- Çocuğun ilk dişi çıktığında kölle yapılır. Buğday, nohut ve mısır haşlanarak komşulara dağıtılır. Komşular da kölle tabağının içine hediyeler koyar (K6, K10, K28, K34, K42, K48, K61, K69, K74).
- Çocuğun ilk dişi çıktığında kölle yapılır ve yedi komşuya dağıtılır. Onlar da çocuğun dişi tez çıksın diye hediye getirir. Çocuk oğlansa düğme, çocuk kızsa boncuk getirilir (K4, K8, K9, K10, K29, K40, K48, K61, K63).
- Çocuğun çıkan ilk dişini gören, çocuğa hediye alır (K3, K6, K22, K63, K70).
- Çocuğun ilk dişi düştüğünde dişi sağlam olsun diye, diş beze sarılıp taş duvarın içine

konur (K4, K8, K10, K48, K61).

– İlk diş düştüğünde " İt dişi gibi pek bit / Koyun dişi gibi ak bit / Eğri bitme doğru bit " denerek göz yumulup kıbleye doğru atılır (K4, K6, K9, K29, K61, K83).

– İlk diş düştüğünde " İt dişi gibi pek bit / Koyun dişi gibi ak bit / Eğri bitme doğru bit " denerek evin damına atılır (K8, K10, K28, K48).

– Çocuk bir yaşına gelince saçı kesilir. İlk saç saklanır (K4, K6, K29, K40, K42, K63, K69).

– Çocuk bir yaşına gelmeden saçı kesilmez. Çocuğun saçı ilk kesildiğinde saçının ağırlığı kadar altın ya da para verilir (K6, K37, K48, K61, K69, K83).

– Çocuk adaklı olursa saçını yedi yaşına kadar kesmezler (K4, K6, K61).

– Bir yaşına kadar çocuğun tırnakları kesilmez (K3, K6, K34, K69, K73, K74).

– Çocuğun ayağına taş değene kadar (yürüyene kadar) tırnakları kesilmez. Hırsız olur derler (K4, K9, K26, K29, K34, K48).

2.1.1.3.13. Kız Çocuklarında Kulak Delme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Kız çocuklarında, kulak delme uygulaması, Adana ve çevresinde, doğumdan sonraki günlerde yapılır. Kimi anne, çocuğunun canını çok küçükken acıtmak istemediği için, çocuğun biraz büyümesini bekler. Köylerde kulak, sarımsakla ovularak uyuşturulduktan sonra, iğne ile delinmektedir (Başçetinçelik, 2009, s. 140).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kulak delme ile ilgili şu uygulamalar yapılır:

– Çocuk küçükken bu işi bilen bir kadın tarafından kulağı delinir (K3, K4, K6, K10, K42, K61, K63, K69).

– Kulak memesi kolonya ya da tuzla ovulur. Dikiş iğnesine iplik geçirilir, iğnenin iplik takılan kısmıyla kulak memesi yavaşça delinir. Delik kapanmasın diye ip geçirilir. Yara iyileşinceye kadar ip kalır (K6, K48, K67, K69, K73,K74).

– Kulak memesi iyice ovulur. Dikiş iğnesinin ucuna ip geçirilir. İğnenin ucuna sarımsak sürülür ve kulak delinir. Delik kapanmasın diye ip geçirilir (K4, K9, K61).

2.1.1.3.14. Değerlendirme

Günümüzde çocuk sahibi olmak isteyenler dinsel büyüsel yollara başvurmaktan çok tıbbın ve teknolojinin sunduğu imkânlara yönelmişlerdir. Ancak Pozantı yöresinde çocuk

sahibi olmak isteyenler günümüz imkanlarından faydalanmanın yanında dinsel büyüsel yollara da başvurmaktadır. Yine çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için hamile kadına iş yaptırılmaması gibi birtakım pratiklerin uygulanması da hâlâ devam ettirilmektedir. Gebe bir kadının çirkin ve sakat kimselere bakması istenmemekte, canı ne istiyorsa yemesi, aksi taktirde çocukta bir kusur olacağı düşüncesi geçerliliğini korumaktadır.

Kadının yediği içtiği şeyler, vücudunun şekli, hareketleri çocuğun cinsiyetini tahmin etmede önemli rol oynamaktadır. Çocuğu olmayan kadına kısır denir. Evlenen çiftin çocuğu olmadığında kusurun kadında olduğu görüşü Anadolu'nun genelinde olduğu gibi burada da hakimdir. Erkek çocuk her zaman için daha çok istenmiştir. Kız ve erkek çocuk arasında ayrım yapılmıyor dense de " kız doğuran it gibi; oğlan doğuran at gibi yatar" sözü bunu açıkça göstermektedir. Yörede doğumları genellikle ara ebe denilen kişiler ya da sağlık ocağındaki ebeler yaptırır. Ancak artık hastane imkânları kullanılarak doğumlar gerçekleştirilmektedir. Çocuk doğduktan sonra yıkama ve tuzlamayla ilgili pratikler hâlâ devam ettirilmektedir. Yörede çocuğun eşi ve göbeği çocuktan bir parça kabul edildiği için bunların atılması hoş görülmez. Eski Türklerden beri devam eden bir uygulama olan eşin toprağa gömülmesi yörede devam etmektedir. Yörede doğum yapan kadına lohusa denir. Lohusa nın bakımına yemesine içmesine dikkat edilir. Lohusa sütünün bol olması için özellikle pekmezden yapılan yiyecekler yedirilir. Yağlı ballı, kavurka, irmik bulamacı (asıda) lohusa kadın için yapılan yiyeceklerdir. Lohusa kadın yalnız bırakılmaz, yanında ona yardımcı olacak biri mutlaka bulunur. Lohusa kadın ve bebeğini albasmasın diye birçok tedbirler uygulanır. Lohusa kadın ve bebeğinin yalnız bırakılmaması, kırmızı örtü örtülmesi bunlar arasındadır. Yörede lohusa ziyaretleri ile ilgili uygulamalar devam ettirilmektedir. Lohusa ziyaretine gelenlere bir tabağın içine lokum, bisküvi şeker konularak ikram edilir. Buna "göbelek verme" denir. Anne ve çocuk için kırkbasmasına karşı çeşitli uygulamalar devam ettirilmektedir. Kırk günün sonunda anne ve çocuk için su hazırlanır. Bu suyla anne ve çocuk kırklanır. Yörenin bazı yerlerinde yirminci gün yarı kırkı yapılır. Böylece anne ve çocuk için tehlikeli olan dönem atlatılmış olur. Çocuklara ad koyma işleminde de geleneğin devam ettiğini söyleyebiliriz. Yörede belli isimler daha çok kullanılmaktadır, ancak son yıllarda isimlerde değişme görülmektedir. İsimlerin verilişinde kaynana ve kayınbabanın etkisinin azaldığı görülmektedir. İsmin ezanla birlikte kulağa okunması dini değerlerin etkisini de göstermektedir.

Çocuğun ilk dişi çıktığında buğday, mısır, nohut haşlanarak "kölle" yapılır ve komşulara dağıtılır. Bir yaşına kadar çocuğun saçı ve tırnağı kesilmez. Aydaş çocuk, yürüyemeyen, konuşamayan çocuk için yapılan uygulamalar devam etmekle beraber yöre

insanı daha çok tıbbın imkanlarından faydalanmayı tercih etmektedir.

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Pozantı'da de farklı inanç ve pratiklere kaynaklık etmiştir. Yörede doğumla ilgili farklı inanç ve pratiklerle karşılaşmaktayız. Tıp alanındaki ve teknolojideki gelişmeler, maddi imkânların artması, insanların büyüklerin tecrübesine başvurmasını azaltmamış olmalı ki yöre insanı bu dönemle ilgili inanç ve pratikleri hâlâ yaşatmaktadır.

2.1.2. Evlenme

Evlenme hayatın ikinci geçiş dönemidir. Evlenme aile kurmak için erkek ve kadının nikâhla birleşmesi, izdivaç etmesi, ev bark kurmasıdır (Doğan, 2003, s. 407).

Her toplumda evlenme, belirli kurallara uyarak gerçekleştirilir. Bu kurallar, o toplumun, evlenmede uygulanan töre, âdet, gelenek ve görenekleridir (Başçetinçelik, 2009, s. 37).

Evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür (Örnek, 2000, s. 185).

Evlenme iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmenin ilk adımı atılmış olur. Evlenen gençler anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmiş olurlar. Evlilik ile yeni akrabalık bağları da kurulmuş olur (Artun, 2005, s. 147).

2.1.2.1. Evlendirme Biçimleri

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türkiye'de kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp anlaşarak evlenenler giderek yaygınlığını artırırken, gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında hâlâ "görücülük" gelmektedir. Görücülüğün aslını, evlenecek erkeğin aile üyeleriyle, akraba ve komşularından seçilen birkaç kadının daha önceden üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evini ziyaret edip, hem kızı yakından incelemeleri, hem de niyetlerini belli etmeleri oluşturmaktadır. Türkiye'de görülen evlenme biçimleri içerisinde "kız kaçırma" yoluyla gerçekleştirilenler de önemli bir yer tutmaktadır (Örnek,2000, s. 185-186).

Eski zamanlarda görücü usulü evlilik yaygınken, günümüzde gençler eş seçimini kendileri yapmaktadır. Eş seçiminde ailelerin isteklerinden çok gençlerin fikirleri önemlidir.

Evlilik görücü usulü ile gerçekleşecekse, aracı kişi, kızı erkek evine tavsiye eder. Bu tavsiye neticesinde aile büyükleri kızı görmeye giderler. Kız istekli değilse, görücülerin yanına çıkmaz (Eroğlu, 2003, s. 95).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde görülen evlenme şekilleri şunlardır:

– Görücü usulü ile evlenme vardır (K3, K6, K14, K17, K22, K30, K32, K69).

– Oğlan ve kız anlaşarak birlikte kaçarsa buna "uyduran" denir. Yörede uyduran şeklinde evlenme çoktur (K2).

– Kız kaçırma yoluyla evlenme yaygındır. Genelde aile kızı vermemişse oğlan kızı kaçırır. Çoğunlukla kız ve ailesi barıştırılır; aile kızını affetmişse çeyizini verir, düğün yapılır. Aile kızla barışmazsa çeyizini vermez, düğün yapılmaz. Aile kızı reddetse bile kan gütme, öldürme olayları görülmez (K4, K8, K10, K22, K26).

– Yörede akraba evliliği görülür (K9, K14, K39, K60, K61, K63, K69, K83).

– Kimse yabancıya kız vermek istemez. Köy içinden biri olması istenir. Kızı köy dışından biri isterse en azından tanıdık olması istenir (K4, K6, K30, K43, K79, K80).

– Kocası ölen kadın veya karısı ölen erkek tekrar evlenebilir. Bu şekilde evlilikler görülür (K30, K31, K44, K60, K79).

– Kocası ölen kadını kaynıyla evlendirme yok denecek kadar azdır (K4, K28).

– Kız ve oğlan anlaşarak evlenir (K3, K6, K43, K46, K52, K54, K63, K67).

– Eskiden görücü usulüyle evlenme yaygındı. Oğlan kız seçimini annesine bırakırdı. Kızı vermezlerse kız sevdiğine kaçar, evlenirdi. Günümüzde bunlar pek kalmadı. Şimdi kız ve oğlan anlaşarak evleniyor (K29, K48, K74).

– Beşik kertmesi görülmez (K4, K6, K9, K10, K26, K34, K37 K69).

– Berdel görülmez (K29, K30, K48, K49).

2.1.2.2. Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen birtakım ölçütler vardır. Bunların başında büluğa erme gelir. Bu yaş ülkemizde 10 -14 yaşları arasında başlar. Gerek kızda, gerekse erkekte görülen birtakım biyolojik ve fizyolojik gelişmeler, onların biyolojik ve sosyo-kültürel kişiliklerini geliştiren önemli belirtilerdir. Bu değişiklik ve belirtilerle kişisel sorumluluklar da başlar. Kızlar bu aşamada üyesi bulundukları ailenin ekomik, toplumsal ve kültürel etkinliklerine katılırlar. Aynı durum

erkek çocuklar için de söz konusudur. Erkek çocuk da, aile içerisinde, gerek cinsinin, gerekse yaşının gerektirdiği etkinliklere katılarak, geleneklerin öngördüğü tavrını almaya çalışır (Örnek, 2000, s. 189-190).

Günümüzde artık, evlenecek kız ve erkek, evlilik kararında kendileri söz sahibidir. Aileler, evleneceği kişinin seçiminde, çocuklarına, eskiye göre, daha çok söz hakkı tanımaktadırlar. Ancak bireyler, yaşadıkları toplumda var olan gelenek, görenek, töre ve yasalara uymak durumundadırlar (Altun, 2004, s. 226).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde evlenme yaşı ve çağı şu şekildedir:

– Eskiden kızlar14-15; erkekler 18-19 yaşlarında evlendirilirdi. Şimdi kızlar 20-22; erkekler 24-28 yaşlarında evleniyor (K6, K34, K69, K70).

– Evlenmek isteyen bir erkeğin askerliğini yapmış olması istenir (K4, K8, K26, K33, K34, K43, K44, K51, K61, K63, K64, K66, K79).

– Kızlar 19-22 yaşları arasında, erkekler ise 23-28 yaşları arasında evleniyor (K4, K29, K30, K61, K83).

Pozantı yöresinde gençler evlenme isteğini ailelerine farklı şekilde belli eder:

– Oğlan evlenme isteğini babasına söyleyemez. Genellikle annesine söyler (K3, K4, K6, K8, K9, K26, K28, K34, K37, K48, K49, K50, K59, K80, K81).

– Oğlan evlenme isteğini önce ağabeyi varsa ağabeyine yoksa annesine söyler (K35, K36, K51, K56, K79).

– Anneler filancanın kızı çok güzel, filancanın kızı çok becerikli diye oğlunun ağzını arar (K4, K8, K9, K30, K31, K33, K34, K40, K42).

– Oğlan sevdiği bir kız varsa annesine söyler. Annesi kızın evine gider, ağız arar. Kızın da oğluna gönlü olup olmadığını yoklar (K6, K67, K69, K70, K73, K74).

– Evlenmek isteyen genç pilava kaşık saplar (K9, K12, K48, K61).

– Kızın hareketlerinden anlaşılır. Çabuk kızıyor, hiç yoktan öfkeleniyorsa bir şeyler var denir (K6, K69, K70, K73, K74).

– Kızın ağzı aranır. Filan köyden filan kişi seni istiyor ne dersin diye (K4, K8, K10, K22, K26, K44, K63, K83).

– Kız evlenme isteğini önce kızkardeşine ya da arkadaşlarına söyler (K17, K54).

– Eskiden kızlara istekleri sorulmazdı. Sorulursa da "Siz nereye keserseniz kanım oraya aksın" denirdi. Şimdi kızlar da erkekler gibi isteklerini söyleyebiliyor (K26, K48).

– Aileler evlenme çağına gelen çocuklarına evlenip isteyip istemediklerini sorar (K3, K6,

K17, K22, K32, K33, K70, K71).

– Gençlere fikirleri sorulmazdı. Aileler evlilik çağına gelindiğinde "gölgen kararmış artık seni evlendirelim" derlerdi. Yine evlilik çağına gelmiş kimseler için yörede "boynunun kütüğünü görmek" diye bir deyim söylenir (K6, K69, K74).

2.1.2.2.1. Gelin-Güvey Seçimi

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Oğlan ve kız ailesi kesin karara varmadan adaylar hakkında bilgi toplamaya çalışır. Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi kız için "işgüzar", namuslu, terbiyeli, evine ve törelerine bağlı olup almadığı; oğlan içinse, kötü alışkanlıklarının bulunup bulunmadığı, işine, mesleğine bağlılığı noktasında toplanmaktadır. Kız ve oğlan evinin karşılıklı olarak bir değerlendirmeye varmaları sonucunda, kız istemeye, yani dünürcülük aşamasına geçilir (Örnek, 2000, s. 191). Evvela evlenecek erkeğin, annesi ablası ve bazı kadın akrabaları birleşerek kendilerine layık bir kız bulmak için gelinlik kızı olan evleri birer birer dolaşırlar (Yener, 1959, s. 66).

Evlenecek kız ve erkekte, birtakım özellikler aranmaktadır. Yaş, fiziksel özellik, karakter, beceri, eğitim durumu bunlardan bazılarıdır (Altun, 2004, s. 238).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde gelin adayında şu özellikler aranır:

– Kızın güzel ve becerikli olması istenir (K3, K6, K14, K17, K40, K42, K60).

– İyi ahlaklı, terbiyeli olması istenir (K4, K8, K26, K28, K39, K40, K61, K83).

– Anne babasına, büyüklerine karşı saygılı olmasına dikkat edilir (K6, K45, K46, K52, K60).

– İnançlı, temiz ve namuslu olması istenir (K9, K26, K29, K83, K84).

– Ailesine de bakılır. Yörenin hemen hemen tüm köylerinde varlıklı ailelerin kızlarıyla varlıklı ailelerin gençleri evlenir. Varlıklı olmayan biri, köyün önde gelen ailelerinin kızlarını isteyemez (K2, K3, K4, K6, K34, K48, K69, K74).

– Abdestli namazlı olması istenir (K26, K29, K34, K37, K48, K49).

– Kapıcı olmasın istenir. Yani çok gezmesin, evi çekip çevirsin istenir (K4, K7).

– Kıza görücü gidildiğinde kız saygılı mı, temiz mi, becerikli mi diye kızı ölçerler. Kızdan su istenir. Kızın suyu bir kaptan bir kaba nasıl boşalttığına bakılır. Dökmeden boşaltırsa becerikli olduğuna kanaat getirilir (K6, K74).

– Eskiden bir kızın becerikli olup olmadığını anlamak için ibriğe su doldurturlardı (K4, K69, K73).

– Kızın iyi ahlaklı ve marifetli olması istenir, sonra kızın ailesine bakılır daha sonra güzel oluşuna bakılır. Bunun için "güzelin yüzünde pilav mı yenir" denir (K69).

Pozantı yöresinde damat adayında şu özellikler aranır:

– Güçlü, kuvvetli, terbiyeli olması istenir (K4, K9, K14, K42, K60, K63).

– İyi ahlaklı olması istenir (K3, K6, K52, K67, K69, K70, K76, K79, K80).

– İçki, sigara gibi kötü alışkanlıklarının olmamasına dikkat edilir (K4, K6, K8, K17, K30, K33, K34, K37, K39, K40, K54, K60, K61, K63, K67, K69).

– Askerliğini yapmış olması istenir (K4, K8, K26, K33, K34, K43, K44, K51, K61, K63, K64, K66, K79).

– İyi bir işinin olması istenir (K6, K10, K17, K22, K32, K52, K54, K70).

– Abdesti namazlı olması istenir (K26, K29, K34, K37, K48, K49).

– Ailesinin iyi olmasına dikkat edilir (K3, K14, K28, K44, K60, K83).

– Artık erkeğin evinin köyde olması istenmiyor. Merkezde veya şehirde olması isteniyor. Kızlar şehirde yaşamayı tercih ediyor. Aileler de kızlarına bakabilecek kişileri tercih ediyor. Dış görünüş erkekte aranacak en son özelliktir (K4, K10, K17, K22).

– Kız ve oğlanın mezhebine bakılır. Aynı mezhepten olması istenir. Yörede aleviler ve sünniler arasında kız alıp verilmez. Yörede kirve çocukları kardeş sayılır ve birbirleriyle evlenemezler. Bu nedenle alevilere kirve deniyor (K1, K2, K3, K6, K69).

2.1.2.2.2. Kısmet Açma

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çağı gelen kız ve erkeğin, bir an önce evlenip yurt, yuva kurması, ailenin, çevrenin beklentisi içinde olduğu bir durumdur. Kırsal kesimde kızların 25'i, erkeklerin 30'u geçmesi, aileleri telaşa, sıkıntıya sokar. Yaşı geçen kızın, doğurganlığının, güzelliğinin bozulacağına inanılır. Kızlar için duyulan endişe, erkekler için pek duyulmaz. Erkeğin "olgun" olanı makbuldür düşüncesi, toplumda hâkim olan genel bir kanıdır (Altun, 2004, s. 309).

Toplumumuzda genç kızlar, kısmetlerini ögrenmek ya da kısmetlerini etkilemek ya da kapalı olan kısmetlerini açmak için çesitli davranış kalıplarını uygularlar. Bunlardan bazıları şöyledir: Artvin, Posof, Ardahan, Oltu, Narman, Tortum ve İspir'de gençlerin kısmeti açılsın diye, tuzlu ekmek veya tuzlu peynir yemeleri, rüyaya yatmaları, niyet

namazı kılmaları istenir (Dede, 1996, s. 124). Amasyanın farklı bölgelerinde kısmet açma uygulamaları vardır. Örneğin Amasya'da evlenmede geç kalmış kızlar için türbelere gidilir ve orada kilit "açma" uygulamaları yapılır. Sivas'ta türbe duvarına çivi çakılır. Çorum'da Cuma ezanı okunurken mendil sallanır. Makaranın ipi boşaltılır (Kalafat, 1996, s. 14-15).

Adana ve çevresinde, kısmetinin açılmasını isteyen genç kız veya yakını, dileklerin gerçekleşmesinde ünü duyulan türbelere ve ağaçlara bu amaçla ip ve bez bağlar. Tarsus'ta bulunan "Arıklı" ziyareti"ne giderek kısmetinin açılması için, cuma gecesi, orada yatar. Zilli Dede ve Çoban Dede diye anılan türbelere gidilerek, mum dikip, şeker dağıtılarak, Dede'nin türbesine örtü örtülür ve dilekte bulunulur. "Yedi Uyuyanlar"diye bilinen türbeye gidilerek, orada bulunan türbe ve yedi mezarın etrafın dualarla, dilek dilenerek dönülür. Kurban veya horoz kesilir (İnan, 1995, s. 151- 159).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde evlenemeyen gençler kısmet açmak için şu pratikleri uygularlar:

– Kısmet açmak için hocalara gidilir (K4, K9, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Anne kızının kısmetinin açılması için küçük bir kilit alır. Cuma namazından çıkan ilk kişiye bu kilidi açtırır. Kilidi kıble yönünde suya atar (K4, K29).

– Hocaya muska yazdırılır. Kız bu muskayı üzerinde taşırsa kısmeti açılır (K28).

– Yeni evlenen gelinin ayakkabısının altına isim yazılır. İsmi önce silinenin gelinden sonra evleneceğine inanılır (K10, K17, K22, K32, K33, K52, K54, K71).

– Nişanlanan çiftin kurdelesinden kısa bir parça kesilir (K6, K63, K69, K70).

– Kına gecesi gelin olacak kıza yakılan kınadan alınır (K4, K10, K22, K54).

– Hocaya gidilir kısmet kapama büyüsü varsa bozulur ya da hocaya kilit açtırılır (K26, K28, K40, K46, K60, K63).

– Nazar değmiştir diye kurşun dökülür, üzerlik tüttürülür (K8, K14, K26, K79).

– Nişanda verilen tatlı 3 Kulhüvallah, l Elham okuyup darısı başıma denilip yenirse kısmetin açılacağına inanılır (K10, K17, K22, K32, K52, K54, K63, K67).

2.1.2.2.3. Görücülük/Kız İsteme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk arasında kız görmeye genellikle oğlanın annesi ve yakınları gider. Buna "görücülük, kız görme" denir (Gökbel, 1998, s. 99). Kız bakma, isteme olayına; " Allah'ın emrini anma" (Artun, 1996, s. 25), "mendil alma" da (Taş, 2008, s. 55) denir. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, ilkin, akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden

başlayarak, kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine, komşuları ve tanışları da yardım eder (Örnek, 2000, s. 190).

Kızın ailesinin uygun gördüğü bir günde; oğlanın annesi, babası yanlarına hatırı sayılır, çevrenin ileri gelenlerinden birkaç kişiyi, hatta kız tarafından da bazı tanıdıkları alarak istemeye giderler. İlk istemede oğlan bulunmaz. Kız, gelen misafirlere kahve ikram eder. Bir süre sohbet edildikten sonra, dünürcülerden, hatırı sayılır, ağzı laf yapan birisi Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızı ister. Kızın babası; "Bir sağımı solumu göreyim, benim de danışacağım yerler var. Hısımımı, akrabamı göreyim, Allah'ın emrine karşı mı geleceğiz" diyerek zaman ister. Buna "danışığa koymak" denir (Şimşek, 2003, s. 16).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde görücülük ve kız isteme konusunda şu uygulamalar vardır:

– Oğlan annesi oğlu için etraftaki kızları araştırır, soruşturur. Uygun gördüğü kız için oğlunun fikrini alır. Daha sonra ağzı sıkı birini aracı koyarak kızın fikrini sorar. Kızın gönlü varsa kız görmeye gidilir. Her iki tarafın da fikri olumluysa kız tarafına haber gönderilerek kız istemeye gidilir (K6, K69, K74).

– Oğlan annesi, çevrede tavsiye edilen kızlardan uygun gördüğünü oğluna söyleyerek görüşünü alır. Sonra oğlanın annesi kız tarafını tanıyan birkaç kadınla kızı görmeye gider. Kız beğenilmişse oğlana söylenir. Oğlan uzaktan kıza bakar. Beğenirse oğlanın annesi kızın annesine giderek durumu açar, niyetini açıkça söyler. Kız annesi de "Babasıyla konuşayım, hayırlısıysa olur" der. Kızın annesi kocasıyla konuşur. Uygun görülürse kız tarafına bildirilir. Sonra oğlanın ailesi oğlunu da alarak kızı istemeye gider (K4, K48, K61, K83).

– Kız istemeye ilk gidildiğinde kızı vermezler. Üçüncü gidişte kız verilir (K2, K3, K4, K6, K28, K48, K61, K69, K74, K83).

– Kız istemeye baba ile birlikte köyden saygın bir kişi gider. Burada baba veya yanındaki kişi "Allahın emri peygamberin kavli ile kızınızı oğlumuza istiyoruz" der. Kızın ailesi düşünmek için süre ister. Kızın gönlü yoksa ya da aile kızı vermek istemiyorsa vermiyoruz diyebilirler (K8, K34, K48).

– Kızı istemeye erkeğin annesinin ve babasının yanında hem kız hem erkek tarafının sevip saydığı bir kişi gider. Kız istemeye damat gitmez. Eskiden köy imamı da çağırılırdı (K4, K29, K61, K83).

– Kız, ailesinden istenildiği halde verilmediyse ve oğlanın gönlü hâlâ kızdaysa kız tarafına hatırı sayılır bir kişi aracı olarak gönderilir, onun konuşması istenir (K6, K69,

K73, K74).

– Kızın gönlü var da ailesi razı değilse oğlan kızı kaçırır. Daha sonra köyün ileri gelenlerince kız ve erkeğin ailesi barıştırılır (K4, K8, K29).

– Kız istemeye gidildiğinde kız gelen misafirlere kahve ikram eder. Kız eğer oğlanı beğenmişse kahveyi tatlı yapar. Beğenmemişse acı yapar (K6, K69, K70).

– Kız istemeye gidildiğinde fazla oturulmaz. Kızın babası "kısmetse olur" dedikten sonra kalkılır ve kız tarafından haber beklenir (K4, K6, K42, K63).

– Kız istemeye ilk gidildiğinde olumsuz cevap alınmış bile olsa erkek tarafı üç defa kızı istemeye gidebilir. Üçüncü defa da kız verilmemişse vazgeçilir ya da kızın gönlü varsa kız oğlana kaçar. Günümüzde kız ve oğlan önceden anlaşmışsa ilk gidişte kız verilir (K4, K6, K14, K42, K69, K74).

– Günümüzde kız ve erkek anlaşıp ailelerine söylüyorlar. Ama yine de gelenek devam ettiriliyor. Kız görmeye gidiliyor ve ailesinden isteniyor (K6, K63, K67, K70).

– Kız istemeye gidilen yerde su içilmez. Araya soğukluk gireceğine inanılır (K6, K69).

2.1.2.2.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Söz kesimi Türkler'de, çok değer verilen, büyük bir antlaşmadır. Evlilik söz kesme ile başlar dense yeri vardır (Ögel, 1988, s. 265). Söz kesimi, kız istemeden sonra gelen evlilik aşamasıdır. Dünürcülük yoluyla anlaşan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir çağrılı huzurunda, sözle iyice pekiştirmelerine "söz kesimi" ya da "söz kesme" denmektedir (Altun, 2004, s. 253). Söz kesiminde başlık ve hediyeler de konuşulur, söze bağlanır (Örnek, 2000, s. 191).

Kız verildikten sonra, her iki tarafın da yakın çevresi çağırılarak tatlı yenir. Gelin adayına oğlan tarafından giyeceği elbise alınır. Tatlı yeme töreninde davetlilere, oğlan tarafının getirdiği baklava ikram edilir (Şimşek, 2003, s. 13).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde söz kesme ve tatlı yeme ile ilgili çeşitli uygulamalar vardır:

– Kız istemeden sonra kız oğlana verilmişse iki ailenin de uygun gördüğü bir gün belirlenir. Belirlenen bu günde evlenecek kızla erkeğin sözü kesilir. Söz kesmeye "tatlı yemek, kahve içmek" de denir (K4, K14, K28, K61, K83).

– Söz kesmeye oğlan, oğlanın annesi, babası ve yakın akrabalar gider (K6, K67, K69, K70).

– Erkek tarafı söze gelirken lokumunu, bisküvisini getirir. Şimdi erkek tarafı bir-iki tepsi tatlı, çikolata, çiçek ve söz yüzüklerini getiriyor (K6, K69, K74).

– Söz kesiminde sadece iki ailenin büyükleri ve yakınları davet edilir. Oğlanın aile büyüklerinden biri tarafından söz yüzüğü hem kıza, hem oğlana takılır. Kahve içilir, lokum ve bisküvi dağıtılır (K4, K8, K14, K30, K60, K79).

– Söz kesmede, kahve içilir, yüzükler takılır, tatlı yenir. Sonra kızla oğlan aile büyüklerinin ellerini öperler (K4, K26).

– Başlık parası alınmaz. Bazı köylerde çeyiz hazırlamak için para alınır. Ancak bu başlık parası adıyla alınmaz (K6, K10, K63, K67, K69, K70).

– Başlık parasıyla kız verilmesi görülmez (K3, K4, K14, K29, K31, K48, K79).

– Söz kesiminde nişan zamanı da belirlenir. İki taraf tarihte anlaştıktan sonra erkek tarafı evine döner. Bundan sonra iki taraf akraba olmuş sayılır (K4, K14, K28, K29).

– Söz kesmeye küçük nişan denir. Söz kesildikten sonra iki taraf da nişan hazırlıklarına başlar (K6, K69, K74).

2.1.2.2.5. Nişan

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Nişan, sözden sonraki evlilik aşamasıdır. Nişana genellikle, kız tarafının töreni diye bakılmaktadır. Kızın evinde veya kızın ailesinin uygun gördüğü bir yerde, nişan yapılmaktadır. Nişan masraflarını kız ya da erkek tarafının karşılaması, yöreden yöreye değişmektedir. Nişan, uygulanan âdetler gereği, âdeta küçük bir düğün, düğünün provası gibidir (Altun, 2004, s. 257).

Nişan, kahve içme (Söz Kesme)' den sonra gelen aşamadır. Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir. Nişan elbisesini giyen kıza kayınvalidesi ile oğlanın yakınları tarafından "takı" denilen ziynet eşyası takılır. Özellikle kasaba ve kentlerde, daha önceden yaptırılmış ya da hazır olarak satın alınmış olan yüzükler, bir büyük tarafından bu törenlerde adet olduğu üzere kalıplaşmış söz ve dileklerle adayların sağ ellerinin nişan parmaklarına takılır (Örnek, 2000, s. 193).

Bursa Şehitler Köyünde nişan, söz kesiminden sonraki aşamadır. Artık evlilik hazırlıkları başlar. Büyük nişan için bir süre alış veriş yapılır. Buna "esvap düzme" denir. Geline ve damada eşyalar ve kıyafetler alınır. Özellikle oğlan evinden kıza elli altmış çift çorap, yetmiş seksen tülbent, bir o kadar da şalvarlık mutlaka gönderilir. Bunlar bohçalara konarak oğlan tarafında bulunan kadınlar aracılığıyla kız evine götürülür. Nişan yapılmadan

önce kıza alınan bu çeyizler kız evinde sergilenir (Taş, 2008, s. 56).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde nişan uygulaması şu şekildedir:

– Söz kesiminden sonra nişan hazırlıkları yapılır. Kız tarafı nişan hazırlığı olarak pırtı kestirir. Yani kaynana ve kayınbabaya, elbiselik kumaş, yazma alınır; oğlana iç çamaşırı, çorap, mendil vb. alınır. Oğlan tarafı da kıza ve ailesine benzer eşyalar alır. Buna pırtı kesme denir (K4, K6, K10, K14, K42, K61, K63, K69).

– Nişan için hazırlık yapılır. Oğlan tarafı kız tarafına, kız tarafı da oğlan tarafına dürü(bohça) hazırlar. Dürünün içinde karşılıklı olarak aile fertlerine kıyafet bulunur. Nişan günü her iki taraf da hazırladıkları bohçaları verirler (K9, K22, K26, K37).

– Nişan için okuntular hazırlanır. Okuntu davetiye yerinedir. Okuntular nişana davet edileceklere dağıtılır. Okuntu malzemelerini erkek tarafı karşılar. Okuntuluk olarak çorap, mendil, bardak, eşarp, boncuk vb. koyulur (K3, K4, K6, K8, K14, K29, K30, K48, K60, K61, K63, K69, K83).

– Okuntu yakınlık derecesine göre verilir. Daha yakınlara daha büyük hediyeler verilir (K4, K6, K8, K63, K69, K74).

– Nişan töreni kız evinde yapılır. Tüm masrafları erkek tarafı karşılar. Nişanı isteyen çalgılı, isteyen mevlitli yapar (K17, K22, K32, K33, K39, K43, K44, K52).

– Nişan yemekli olur. Nişan günü erkenden yemek yapımına başlanır. Yakın akrabalar ve komşular yemek yapımına yardım ederler. Topalak, dövme pilavı, hamur çorbası hazırlanır (K4, K6, K8, K28, K34, K37, K48, K61, K69, K74, K83).

– Nişan günü önce yemek dağıtılır. Sonra mevlitli ise mevlit okunur, çalgılı ise eğlence olur. Nişan takıldıktan sonra da erkek tarafının getirdiği tatlı dağıtılır. Eskiden nişana gelenlere şerbet ve bisküvi dağıtılır (K17, K22, K33, K43, K44, K79).

– Erkek tarafının durumu iyiyse nişandan önce kurban kesilir. Erkek tarafı koyunu keser. Kız evi kesilen koyunun etinden nişan için yemekler hazırlar (K4, K6, K69).

– Nişan yüzüklerini hoca, atkıyı toplayan kişi ya da aile büyüklerinden biri takar. Nişan takıldıktan sonra atkı merasimi başlar. Sonra şerbet dağıtılır. Eğlence devam eder. Halaylar çekilir, oyunlar oynanır (K4, K6, K8, K14, K42, K60, K61).

– Atkı merasimi olur. Atkı merasiminde bir kişi boynuna havlu takar. Nişana gelenler para ya da altın atarlar. Atkıyı toplayan kişi kimin ne verdiğini yüksek sesle söyleyerek herkese duyurur. Buna atkı atma denir. Atkıda biriken para kız evinde kalır. Bu para düğün hazırlıkları için kullanılır (K4, K6, K28, K44, K63, K69, K70).

– Nişan töreninde nişan kurdelesini kesecek olan kişi kurdeleyi kesmeden önce “makas kesmiyor” der ve kurdeleyi kesmez. Makas parası olarak oğlanın babasından ya da oğlandan bahşiş alınır. Alınan para atkı parasına eklenir (K3, K4, K8, K14, K63).

– Nişanda kızın sağdıcı olur. Kız sağdıç olarak bekar arkadaşlarından birini seçer (K10, K17, K22, K32, K43, K44, K52, K54, K70, K71).

– Nişanda damat ve geline şerbet ikram edilir. Damatla gelin ikram edilen şerbeti içerken yarısında bardak değiştirirler. Şerbet bitince aydınlık olsun diye bardakları kırarlar (K4, K6, K8, K30, K44, K52, K54, K63, K67, K70).

– Nişan bittikten sonra oğlan tarafı düğün gününü belirlemek için kız tarafına gider. Buna “ara kesme” denir. Ara kesmeyle uygun görülen tarihte düğünün yapılması için anlaşılır (K4, K28, K48, K52, K63, K79).

– Nişandan sonra oğlan evinin büyükleri kız evine ara kesmeye gider. Kız evinin istekleri sorulur ve her iki tarafın da alacağı eşyalar ve düğün günü belirlenir (K3, K6).

– Nişanda davetiye olmadığı için hoparlörden duyuru yapılır. Atkı atma nişanda ve düğünde olur (K6, K69).

– Nişan kurdelesini hoca keser. Nişan yüzüğünü oğlan kıza, kız da oğlana alır (K4, K6, K14, K28, K39, K40, K54, K69, K79, K80).

2.1.2.2.6. Nişanlılık

a) Türk Halk Kültürü’nde;

Nişanlılık çiftlerin birbiriyle anlaşma ve düğüne hazırlık yapma dönemidir. Kimi özel durumlarda nişanlılık süresi uzatılabilir ya da kısaltılabilir. Sürenin uzatılmasında ya da kısaltılmasında her iki tarafın hazırlanması ve kimi ekonomik etmenler rol oynamaktadır (Eroğlu, 2003, s. 99).

Nişanlılık süresince, kızla erkeğin gezip tozmaları, şurda burda görünmeleri, pek hoş karşılanmamaktadır. Bu yüzden kızla erkek, birbirini gizli gizli, ya da düğünde, kınada görmektedir. Köylerde kısa bir süre nişanlı kalanların yanında, 6-7 yıl nişanlı kalanlar da bulunabilir. Nişanlı kız, nişanlılık zamanını, evde asker yolu bekleyerek de geçirebilmektedir. Günümüzde ise, damat adayı, nişanlılık boyunca, nişanlısını rahatlıkla görebilmektedir (Altun, 2004, s. 263).

Çiftler nişanlıyken bayramlarda hediyeleşme olur. Özellikle kurban bayramında bayramdan bir iki gün evvel boynuzlu koç süslenir. Birkaç adam tarafından kız evine yollanır (Yener, 1959, s. 77).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde nişanlılık döneminde şu adetler uygulanmaktadır:

– Nişandan sonra iki taraf da artık birbirine akraba olduğu için bayramlarda birbirlerine gidilir. Genelde erkek tarafı gelin görmeye gider. Giderken mutlaka hediyeyle gidilir. Elbiselik kumaş, şalvarlık gibi hediyeler götürülür (K4, K14, K29, K48, K60, K61, K79, K80, K83).

– Kurban bayramında iki taraf birbirine et gönderir. Birbirlerine bayramlaşmaya giderler. Erkek tarafının maddi durumu iyiyse kız evinde kurban kesebilir. Kurban kesemese de kız evine eli boş gidilmez, mutlaka hediye götürülür (K6, K67, K69).

– Nişandan sonra her iki taraf da artık akrabadır. İki taraf da birbirini yemeğe davet eder. Bu görüşmelerde çeyiz için yapılacak hazırlıklar konuşulur (K8, K9, K12, K13, K14).

– Nişandan sonra iki taraf da özel günlerde, bayramlarda birbirlerini ziyaret eder, karşılıklı hediyeler verilir (K4, K8, K29, K34, K37, K61, K90, K91, K92).

– Nişanlanan gençler anne ve babalarının yanında kesinlikle konuşamazlar. Bağda, bahçede ya da karşılaştıkları yerde konuşup görüşürler. Erkek kıza leblebi, lokum gibi onun sevdiği yiyecekleri ya da ayna, boncuk gibi hediyeler alır getirir (K8, K9, K12, K13, K14).

– Eskiden nişandan sonra oğlan kızın evine gelemezdi. Nişanlılar büyüklerin yanında konuşamazlardı. Günümüzde kızla oğlan görüşebiliyorlar (K4, K8, K29, K34, K37, K61, K63, K69, K91).

– Nişan kız tarafından bozulursa erkek tarafının getirdiği altınlar, hediyeler, geri verilir. Eğer erkek tarafı nişanı atmışsa eşyaları geri isteyemez. Kız tarafı isterse geri verir, çoğu zaman vermez. Alınanlar genelde bir aracıyla iade edilir (K4, K6, K8, K14, K42, K60, K61, K90).

2.1.2.2.7. Davet/Okuntu

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Düğün, evlenme dediğimiz geçit döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun biçimde kutlanmasına çaba sarf edilir. Düğüne mümkün mertebe çok kişinin katılmasına çalışılır. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilir. Düğün, davet edilmeyenlere de açıktır ve davet edilmiş gibi ilgi ve alaka görür. Düğünün zamanı ve yeri, kimler arasında olduğu düğün öncesinde çıkarılan "okuyucular" tarafından bildirilir. Geleneksel

toplumlarda hâlâ bu çağrı işini okuyucular yapar. Bu işe “okuntu “ çıkarmada denir. Davetiye bastırıp yollama ise daha çok yeni göreneklere açık ilçeler ve kentlerde görülmektedir. Okuyucular ülkemizin çeşitli yerlerinde çağrılılara hediye götürdükleri gibi, çağrılılardan hediyeler de alırlar. Gelenekselliğin ağırlığını duyurduğu yerlerde, düğünde kadınlar ve erkekler ayrı ayrı yerlerde oturarak törene katılır ve eğlenirler (Örnek, 2000, s. 196,197).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde düğüne davet şu şekilde yapılmaktadır:

– Düğüne davet edilenler hediyeler verilerek düğüne çağırılır. Davetiye kabul edilen bu hediyelere “okuntu ya da okuntuluk" adı verilir. Okuntu olarak şalvarlık, yazma, şeker, su bardağı, çay bardağı, tülbent, havlu, çorap, gömlek gibi şeyler konur (K3, K4, K6, K8, K14, K29, K30, K48, K60, K61, K63, K69, K83).

– Okuntuyu kız tarafı da oğlan tarafı da ayrı ayrı verir (K4, K14, K28, K61).

– Okuntu yakınlık derecesine göre değişir. Çağrılan aile varlıklıysa okuntu olarak daha büyük hediyeler verilir (K4, K6, K8, K63, K69, K74).

– Okuntu olarak genellikle birinci derecedeki akrabalara havlu, gömlek vb şeyler; ikinci derecedekilere çorap, mendil, tülbent gibi şeyler dağıtılır (K8, K9, K12, K13, K14).

– Okuntu alan kişi muhakkak çağrılan yere gider ve okuntu karşılığı olarak para ya da altın takar (K3, K4, K6, K8, K28, K34, K42, K48, K60, K61, K69, K83, K92).

– Okuntu malzemelerini erkek tarafı karşılar (K3, K4, K6, K8, K14, K29, K30).

– Eskiden okuntu verilir ve insanlar bu şekilde düğüne davet edilirdi. Şimdi davetiyeler var. Erkek tarafı davetiyeleri bastırıyor. Kız evine de yolluyor. Her iki taraf da yakınlarına dağıtıyor (K6, K67, K69, K70, K74).

– Günümüzde davetiyeyle düğüne çağırma yaygınlaşsa da çok yakın akrabalara okuntu verme hâlâ devam ediyor (K4, K6, K69, K74).

2.1.2.2.8. Değerlendirme

Pozantı yöresinde evlenme biçimleri değişik şekillerde olmaktadır. Çoğunlukla aileler kızı beğendikten sonra oğullarına isterler. Yine kız kaçırma yoluyla da evlenme yaygındır. Daha çok aile kızı vermemişse oğlan kızı kaçırır. Kız ve oğlanın anlaşarak kaçmasına yörede “uyduran” denir. Pozantı yöresinde yöre halkı yabancıya kız vermek istemez, tanıdık olması istenir. Bu nedenle akraba evlilikleri de görülür. Günümüzde kız ve oğlan anlaşarak evlenmektedir. Yörede isim yapmış büyük aileler arasında evlenme de

yaygın olarak görülmektedir. Kocası ölen kadın ya da karısı ölen erkek tekrar evlenebilir. Kocası ölen kadını kaynıyla evlendirme ise yok denecek kadar azdır.

Yörede başlık parası geleneği yoktur. Evlenme yaşı şehirlere göre daha önce olmaktadır. Günümüzde ise erkeğin askerliğini yapması şartı ve ekonomik kaygılar bu yaşı biraz daha yükseltmiştir. Erkekler evlenme isteklerini kızlara göre daha kolay ifade etse de, bu isteklerini annelerine söyleyebilmektedirler. Evlenecek kızda ve erkekte aranan en önemli özellikler ise iyi ahlaklı, terbiyeli olması, belli bir aileden olması gibi özelliklerdir. Bunun yanında aynı mezhepten olması da aranılan özellikler arasındadır. Günümüzde değişen şartlar sebebiyle kızlar şehirde yaşamayı, şehre gelin gitmeyi tercih etmektedir. Evlenemeyen genç kızlar ve erkekler kısmet açmak için farklı yollara başvururlar. Kızların kısmetini açtırmak için yaptıkları herkese söylenmez. Erkeklerin ise kısmet açtırmak için yaptıkları özel bir şey yok denecek kadar azdır.

Kız istemeye gidilmeden önce oğlan annesi kız tarafını tanıyan birkaç kadınla kızı görmeye gider. Kız görmeye gidildiğinde çoğu zaman kızın becerikli olup olmadığı da sınanır. Kızdan ibriğe su doldurması istenir. Dökmeden doldurursa becerikliymiş denir. Kız beğenilmişse kız istemeye gidilir. Kız istemeye genellikle büyükler gider. İlk istemede kız verilmez, üçüncü istenişte verilir. Kız istemeye gidildiğinde fazla oturulmaz. Günümüzde kızla oğlan önceden anlaşmışsa bile kız isteme devam ettirilmektedir; ancak kız ilk istenişte verilmektedir. Yörede söz kesmeye “tatlı yemek, kahve içmek, küçük nişan” da denir. Söz kesmede aile büyükleri bulunur. Söz kesmede kahveler içilir, yüzükler takılır, lokum ve bisküvi dağıtılır. Söz kesiminden sonra nişan hazırlıkları yapılır. Her iki tarafın da nişanda birbirine vermek için eşyalar almasına “pırtı kesme” denir. Yine iki taraf da aldıkları eşyalardan oluşan bir bohça(dürü) hazırlar ve nişan günü birbirlerine verirler. Nişan merasimi okuntu verilerek duyurulur. Okuntuluk olarak çorap, mendil, bardak gibi eşyalar konur. Okuntu davetiye yerinedir. Okuntu yakınlık derecesine göre verilir. Okuntu alan kişiler mutlaka nişana gider. Nişan kız evinde yapılır. Damat ve geline şerbet ikram edilir. Gelin ve damat şerbetin yarısında bardak değiştirirler. İçtikten sonra da aydınlık olsun diye bardakları kırarlar. Nişanda bir kişi boynuna havlu takar. Nişana gelenler altın ya da para atarlar. Atkıyı toplayan kişi kimin ne verdiğini yüksek sesle herkese duyurur. Buna “atkı atma” denir. Nişandan sonra oğlan tarafı düğün gününü ve alınacak eşyaları belirlemek için kız tarafına gider.Buna “ara kesme” denir. Nişanlılık süresinde aileler birbirine gidip gelir ve hediyeleşir. Nişanlılık döneminde gençler daha rahat görüşebilir. Nişanlılık döneminde tarafların anlaşamaması durumunda, erkek tarafı nişanı atmışsa eşyaları geri isteyemez; kız tarafı nişanı atmışsa erkek tarafının getirdiği altınlar, eşyalar geri verilir. Nişandan ve ara

kesmeden sonra düğün hazırlıkları başlar. Yörede düğüne davet okuntu ile olur. Okuntu olarak gönderilenler akrabalık ve samimiyet derecesine göre değişir. Okuntu alan kişi çağrılan yere mutlaka gider ve okuntu karşılığı olarak para ya da altın takar. Okuntu malzemelerini erkek tarafı karşılar. Günümüzde okuntunun yerini davetiye almış olsa da yakın akrabalara okuntu verme yörede devam ettirilmektedir.

Günümüzde kız ve erkek kendi aralarında anlaşıp ailelerine söylemektedir. Aileler gençlerin anlaşmalarına engel olmamakta, evlenmeleri için gerekli olan âdetleri yerine getirmektedir.

2.1.2.3. Düğün

a) Türk Halk Kültürü'nde;

İnsanları bir araya getiren, bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendiren, ortaklığı pekiştiren; kişilerin birbirlerine ve topluma karşı nasıl hareket etmeleri gerektiğini gösteren; insanları sâhip oldukları mirâsın bilincine vardırarak, gelenek göreneklerini, inançlarını, değer yargılarını, törelerini canlandıran; eğlendiren; mutluluk veren fonksiyonları ile 'düğün', Türk kültürünün en önemli ve temel unsurlarından biridir (Eker, 2000, s. 92).

Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre ayrıntılarda bazı farklılıklar olmakla birlikte hepsinin birleştiği ortak nokta düğünün eğlenceye yönelik olmasıdır (Yaran, 1994, s. 15). Düğüne, elden geldiğince çok kimse çağrılmak istenir. Kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine dikkat edilir. Düğün, çağrılanların dışında, başkalarına da açıktır. Onlar da çağrılanlar gibi ağırlanır (Örnek, 2000, s. 197).

Düğün uygun bir vakitte, oğlanın anası ile babası kız evine gidip gün kesip, düğün tarihini belirlerler. Birçok bölgede, Salı günü başlayıp Perşembe günü sona eren düğün Kadirli ve çevresinde olağanüstü bir durum yok ise Cuma günü başlayıp Pazartesi günü sona erer. Her günün bir özelliği vardır: Cuma: Bayrak dikme/ kaldırma, Cumartesi: kınacı gitme/ kına yakma, Pazar: Gelinci gitme/ gelin indirme, Pazartesi: Baş bağlama/ mevlit okutma (Şimşek, 2003, s. 18).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde düğün uygulamaları ve hazırlıkları şu şekildedir:

- Düğün hazırlıkları bittiği zaman düğün yapılır. Nişan ve düğün arasını kısa tutmanın hayır getireceğine inanılır (K4, K6, K8, K14, K28, K34, K37, K48, K74).
- Kınadan sonraki gün düğün günüdür. Sabahtan hazırlıklar iki tarafta da başlar. Erkek

evinde yakın akraba ve komşuların yardımıyla yemekler hazırlanır. Gelenler bulgur, şehriye, nohut gibi gönüllerinden ne koparsa getirirler (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K48).

– Düğün günü öğlen namazından sonra oğlan evi davullarla kızı almaya gider. Erkek kardeş tarafından gelinin beline kırmızı ve yeşil kuşak bağlanır. Gelin ailesiyle vedalaşır (K6, K69, K73, K74).

– Gelin evden alındıktan sonra eskiden atla şimdi arabayla gezdirilir. Çocuklar konvoyun önünü keserek bahşiş alır (K10, K14, K17, K42, K60).

– Köyün en güzel atı allanarak, pullanarak hazırlanır. Kız evinden ayrılır. Mezarlığın etrafı ve köyün etrafı dolaştırılır. Mezarlığa gidilip dua edilir (K4, K26, K29, K34, K48, K61, K83).

– Düğün çalgılı ya da mevlitli olur. Gelen misafirlere yemek dağıtılır (K17, K22, K32, K39, K44, K52).

– Düğünde iki erkek, kadın kılığına girerler. Bunlar kadın elbisesi giyer, başlarına yazma takarlar. Misafirlerin arasına karışıp onları güldürürler. Bir de Arap oyunu oynanır. Bir erkek baştan aşağı kömürle boyanır, bacak arasına süpürge verilir. Kalabalığın arasına girer. Bu sırada süpürgesi ateşlenir. Kadınlar, çocuklar korkar, kaçışır (K1, K2, K3, K8, K35).

– Oğlan evinde kurban kesilir. Geline yürekli olsun diye kurbanın yüreği yedirilir (K4, K8, K14, K26, K28, K48).

– Geline gelinlik olarak zar adı verilen elbise giydirilir. Beyaz, yeşil, al tülbent örtülür. Beyaz renkli yamşak olur. Beyaz yamşakla gelinin çenesi başının üst kısmına bağlanır. Gelin başının üstüne cep aynası, çatal iğne ile tutturularak konulur. Yine gelinin başının üstüne üzerlik konur. Beline de gümüş kuşak bağlanır. Damat ise beyaz şalvar ve ceket giyer (K4, K6, K34, K48).

– Düğün günü damat tarafı yemek olarak etli dövme pilavı yapar. İçecek olarak ayran verilir. Daha sonra şerbet dağıtılır. Yemek yendikten sonra kadınlar kendi aralarında leğen çalarak türküler söylerler. Erkekler de kendi aralarında eğlenirler (K4, K8, K14, K26, K29, K61).

– Atkı merasimi yapılır. Orada toplanan herkes altın takar veya para atar. Ne kadar para toplandığı ilan edilerek ordakilere duyurulur (K6, K37, K69, K74).

– Kadınlar kendi aralarında eğlenirler. Leğen çalacak kadınlar ellerine gümüş yüzüklerini takarlar. Yüzüğün kaşını elinin içine çevirirler ki leğen çın çın ötsün. Türküler söylerler. Kadınlardan biri erkek kıyafeti giyer. Keçi derisinden bıyık, sakal yapar. Şapka giyer.

Kadınların arasına habersizce girer. Kadınlar korkularından iki yarga olurlar; yani iki yana ayrılırlar. Sonra köydeki erkeklerden birinin taklidini yapıp, onun oyunlarını oynar, kadınları güldürür (K2, K3).

– Kimi aileler düğün alışverişini çeyizden önce yaparken kimi aileler çeyiz serildikten sonra yaparlar. Bu alışverişe "urba düzme veya pırtı kesme" denir (K4, K8).

– Urba düzmeye kız ve oğlan ile kız ve oğlan tarafından aile büyükleri gelir. Kız için gelinlik seçilir. Gelinliği erkek tarafı alır. Oğlan için damatlık seçilir. Damatlığı da genelde kız tarafı alır. Sonra diğer ihtiyaçlar alınır. Kız için alınanları erkek tarafı, erkek için alınanları ise kız tarafı karşılar (K4, K14, K22, K60, K61, K63).

– Düğünde atılan atkılar listelerle belirlenir. Kim ne takmışsa o hanenin düğününde aynı miktar para ya da altın takılır (K6, K37, K69, K74).

– Düğünden önce mezarlığa gidip dua edilir. Geniş bir meydana gidilir. Aktaş'ın çayırına ya da çamlığa gidilir. Orada güreşler olur. Sin sin oynanır. Öğle namazından sonra gelin binerse gün aşana kadar eğlence devam eder (K1, K2, K3).

– Gelinin giysisinde beyaz, kırmızı, yeşil renkler olur. Yengeler tek renk pembe, kırmızı vb. olur; siyah olmaz. Gelinin başına cep aynası bağlanır (K2, K3, K4).

– Geline giydirilen fes keçeden yapılırdı. Fesin önünde cilirler olur. Cilir gümüş yuvarlak takıdır. Günlük giyimde de kadınlar hem süs hem sağlık için fes kullanırlar. Tabi gelinlerin fesi daha süslü olurdu (K6, K34, K69, K74).

– Kırkım(atkı atma) düğünde olur. Eskiden kırkımda verilen yazılırmış. Şimdi yüksek sesle söyleniyor (K6, K69).

– Kırkımda eskiden gücü ne yeterse kap kacak gibi onu getirirlerdi. Şimdi para, altın veriliyor (K4, K8, K34, K37, K48).

– Pırtı kesme olur. Alınacaklar belirlenip liste çıkarılır (K6, K69).

– Eskiler güzün olan düğünü iyi sayarlardı. Şimdi düğünler yazın oluyor (K4, K6, K8, K34, K48, K69, K74).

2.1.2.3.1. Bayrak Dikme/Sağdıç

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Düğün törenlerinin başladığını gösteren ilk uygulama, düğün bayrağının dikilmesidir. Buna "bayrak kaldırma" adı verilir. Yaşlılardan bir erkek, oklavayı eline alır. İki bacı (Tahtacılar kadına bacı der) kırmızı bir yazmayı oklavanın üstüne koyar ve "Sallalahü Salâvat, Sallallahü Muhammed kutlu olsun, akıbeti hayır olsun" der; yazmayı

oklavaya saracak şekilde dikerler. Erkek üç kez oklavayı sallar. “Uludur ulu, sofrası dolu, bizim Pirimiz Hacı Bekaş Veli” der ve yazma oklavaya dolanarak evin bir köşesine koyulur. Evin önüne de 4-5 m. boyunda, taşınabilen bayrak direği tepesine, küçük yuvarlak bir ayna ve renkli yazmalar takılarak dikilir. Böylelikle düğünün başladığı ilan edilmiş olur (Kaplan, 2002, s. 366).

Bayrak direği, renkli kâğıt ve şeritlerle süslenir, tepesine bir soğan ile horozun kuyruk tüyünden birkaç tane yerleştirilir. Bayrak, genellikle evin çatısına veya evin yakınındaki bir ağaca dikilir (Şimşek, 2003, s. 21).

Sağdıç, düğün sırasında damadın sağından giderek ona kılavuzluk eden arkadaşı, güveyin arkadaşı; düğün sırasında gelinin sağından giderek ona yardım eden arkadaşı, yenge kadın (Doğan, 2003, s. 1127). Sağdıç sözcüğü düğün esnasında geline veya damada kılavuzluk eden kişi anlamına gelir (TS, 1998, s. 1883). Anadolu’da sağdıç düğün bayrağının sağında gider. Anadolu’nun bazı yerlerinde sağdıca “eci, ecilik” de denir (Ögel, 1988, s. 271). Uygur Türklerinde damadın sağdıcına “koldaşi”, gelin sağdıcına “kız koldaşi” denir (Rahman, 1996, s. 109).

Sağdıçlık geleneği, damadın gerdek gecesi yerine getirmesi zorunlu davranışların damada öğretilmesi ve düğün süresince damadı yalnız bırakmamayı amaçlar. Sağdıç düğün harcamalarına da katılır. Hizmette kusur etmemeye, önderlik ve düzenleme işlerinin yerine getirmeye çalışır. Emeğini, gücünü ve parasını esirgemez (Balaman, 2002, s. 89).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde sağdıçla ilgili uygulamalar şunlardır:

– Düğünden önce sağdıçlar belirlenir. Kızın sağdıcını kız, erkeğin sağdıcını erkek belirler. Sağdıçlar gelin ve damadın en yakın evli olan arkadaşlarından seçilir. Genelde karı koca sağdıç olur. Yani kızın sağdıcının kocası da oğlanın sağdıcı olur. Bekarlar sağdıç olamaz (K4, K5, K9, K12).

– Gelin ve damadın sağdıçları olur. Sağdıçların görevi gelin ve damada yardımcı olmaktır. Birden fazla sağdıç olabilir. Ancak bunlardan biri mutlaka evli olmalıdır. Bu asıl sağdıçtır. Evli olan sağdıçlar gelinin ve damadın sürekli yanında olmalıdır. Bekar olan sağdıçlar düğünü organize ederler (K1, K2, K3).

– Sağdıç olan kişinin koluna genelde kırmızı kurdele takılır (K1,K2, K5, K12, K65, K66).

– Damadın sağdıcı damadın kıyafetinin, ayakkabısının çalınmasına engel olmaya çalışır. Damadın ayakkabısı çalınırsa cezasını sağdıç çeker. Ayakkabıyı geri almak için para vermek zorunda kalır (K1, K2, K5, K12, K65, K66).

Pozantı yöresinde bayrak dikme sırasında şu pratikler uygulanmaktadır:

– Düğünden önce bayrak dikilir. Dikilen bayrak direğinin ucuna elma, portakal, ayna, horoz tüyü, çam dalı takılır (K1, K2, K5, K12, K65, K66).

– Bayrak dikme işini köyün gençleri yapar, yaşlılardan çok kimse olmaz. Bir yiğitbaşı seçilir. Bayrağı yiğitbaşı ve arkadaşları diker (K1,K2, K5).

– Bayrağın başındaki elmaya tüfekle ateş edilir. Yöre halkı fakir olduğundan halkta ay yıldızlı bayrak yok. Sadece erkek evine dikilen bayrak ay yıldızlı diğerleri kadınların yağlığından oluyor (K2, K3).

– Çarşamba günü köy gençleri toplanıp karar alırlar. Aralarından biri köyün bayraktarı yapılır. Bu kişiye "yiğit başı" denir. Yiğit başı köyün gençlerinin başıdır. O gün öğleden sonra bayrak direği kesmek için bir araya gelirler. Bayrak direğini kesip erkeğin evine getirirler. İki genç üzüm, şeker gibi yiyeceklerle akşamüstü tüm evleri gezerek köylüyü sabahleyin dikilecek olan bayrağa davet ederler (K2).

– Düğün sahibi olan erkek evi perşembe günü direğin başına bir Türk bayrağı, üzerine küçük bir ayna koyarlar (K5, K12).

– Bayrak direğinin ucuna mevsimine göre portakal, elma, üzüm gibi meyveler konur (K1, K2, K65, K66).

– Bayrak dikilirken hoca olur, dua eder. Bayrak direğinin dibine kurban kesilir. Bu sırada köyün gençleri tüfekle, tabancayla ateş ederler (K1, K2, K65).

– Kesilen kurbandan kadınlar yardımlaşarak yemek yaparlar. Bayrak dikildikten sonra orada bulunanlara erkek evi tarafından yemek verilir (K1, K2, K66).

– Çarşamba günü bayrak kesmeye gidilir dağa. Uzunca bir ağaç bulup kesilir eve getirilir. O günün akşamında akide şekeri alınır ve evler tek tek gezilerek bayrak merasimine çağırılır, davet edilir. Sabah köyün imamı alınarak bayrak dikilir. Bayrağın en üstüne bir Türk bayrağı geçirilir, ayna ve meyve takılır. Dualarla beraber bayrak dikilir. Bayrağın dibine kurban kesilir. Silah sıkılır ve düğün başlar (K1, K65).

– Bayrağı dikenlere sütlü kahve ikram edilir (K1,K3, K65, K66).

– Düğünde imece vardır. Düğüne gelen kadınlar gücünün yettiği ölçüde bulgur, ekmek, nohut, fasulye gibi yiyecekleri düğün evine getirirler. Yiğit başı bulunur. Yiğit başı komutandır. Otağ, çadır sorumlusudur. Ona köyün sancağı teslim edilir. Düğünü organize eder. Köyün gençlerine görev taksimatı yapar. Perşembe sabah keman ve davul gelir. Köyün kadınları yemekleri yapar; topalak, hamuraşı yapılır. Seymen(düğün alayı) çıkarılır. Kızın evine kına yakmaya gidilir. Kadınlar kendi aralarında kınalarını türküler söyleyerek

yakarlar. Bir gün sonra seğmen gezilir. Kafkaslarda da devam eden cirit oynanır. Tüm bunları seğmen başı (yiğit başı) organize eder. Bayrağı çaldırırsa ona kurban keserek bedelini öder. Sinsin oynanır, güreşler yapılır (K1, K62, K65, K66).

– Pazar günü davul çalınır. Pazar günü erkek evinden yengeler çıkar kız evine gelir. Geleneklere göre kızı alır. Kızın başına bayrağı temsilen al örtülür. Anneleri ağlar. Davul çalar yiğitbaşının elinde bayrak en önde yürür. Köyün gençleri ve seğmeniyle 1-2 km yürür. Bir çember oluştururlar. Harman yerine gelir bayrağı orta yere dikerler. Bayrağın etrafında sinsin ve ara kesti oynanır. Türküler söylenir (K2, K12).

2.1.2.3.2. Çeyiz

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Geleneksel kültürümüzde, kız çocukları daha ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Çeyizin, kızların yüz akı olduğu görüşü yaygındır. İlk hazırlananlar, yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalardır. Bunların kenarlarına dikilmek üzere oyalar, danteller hazırlanır. Hazırlanan bez eşyaların tümü işlemelidir. Çevreler, yağlıklar, kenarları oyalanmış yazmalar, el örgüsü çoraplar, çeyizin tamamlayıcı ögeleridir. Ailenin ekonomik durumuna göre birkaç yatak ve yorgan, iç çamaşırları, giysiler ile kilim, halı, bakır kap kacak, kıza verilen çeyiz eşyaları arasındadır (Başçetinçelik, 2009, s. 225).

Trabzon'da düğünün yapılacağını çevreye duyurmak ve gelinin ne kadar çeyizi olduğunu sergilemek için çeyiz asma yapılır. Bu çeyiz asma şekli tamamıyla çizgi hâlinde çamaşır iplerinin üzerine beyaz örtülerin üzerine serilerek gelinin evinin bahçesinde yapılır (Güçlü, 2004, s. 134).

Bugün de çeyiz âdeti sürmekte olup büyük şehirlerde değişen sosyal ve ekonomik anlayış çerçevesinde bazı farlılıklar göstermektedir. Çeyiz hazırlığında, özellikle kız tarafının ekonomik durumu ön plana çıkmaktadır. Şahsi eşyalar dışında kız tarafı genellikle yatak odası ile mutfak eşyasını, erkek tarafı ise salon ve oturma odası takımı almaktadır (Nutku, 1993, s. 297-8).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde çeyizle ilgili pratikler şunlardır:

– Çeyiz sergilemeye çeyiz serme, çeyiz gösterme denir. Çeyiz kınadan bir hafta önce serilir (K10, K17, K22, K30, K39, K52, K54, K63, K70).

– Çeyiz odalara, yatak üstlerine serilerek sergilenir. Hem kız hem erkek tarafının yakınları

çeyizi görmeye gelir. Eskiden çeyiz asılırdı. Gelin odasına çiviler çakılır, bu çivilere gelinin çeyizi asılırdı. Bu şekilde gelen misafirlere gösterilirdi (K4, K6, K29).

– Bazı köylerde çeyiz önce kız evinde sergilenir. Daha sonra da erkek evinde sergilenir. Çeyize görmeye gelenler hediye getirirler (K4, K10, K63).

– Çeyiz düğünden bir hafta önce yani düğünden önceki perşembe günü gelin evine serilir. Daha eskilerde çeyiz daha az olduğu için gelinler evlerine at üstünde çeyiziyle birlikte gidermiş (K60, K79, K80).

– Önceleri kıza çeyiz olarak kıldan yapılmış çul, dokuma savan, halı, namazlağa (seccade), çuval, yastık, döşek, bakır tencere, bakır tabak, kaşık, yazma vb hazırlanır. Şimdi ihtiyacı olan her şey eksiksiz olarak hazırlanıyor (K4, K6, K69, K79).

– Kızın çeyizi götürülmeden, oğlan tarafından iki kadın ve kız tarafından iki kadın seçilerek çeyiz için hazırlananlar, bu kadınlar tarafından deftere kaydedilir. Çeyiz daha sonra gelin evine götürülür (K4, K29, K48, K60, K83).

– Düğünden bir hafta önce kızın çeyizi yeni oturacağı eve götürülür. Kızın çeyizini taşımak için erkek tarafı kamyon tutar (K10, K17, K22, K52, K54, K63, K70).

– Çeyiz kamyonla konvoy halinde davul, zurna eşliğinde götürülür. Kamyona Türk bayrağı asılır. Çeyiz kamyona etraftan görünebilecek şekilde yüklenir. Halılar, kilimler kamyonun kenarlarına atılır. Her iki tarafın yakınları kamyona biner. Çeyiz, davul zurna eşliğinde oynanarak, eğlenerek götürülür (K6, K67, K69, K73, K74).

– Çeyiz, gelin evine götürülürken çeyiz sermeye kız annesi gitmez. Kızın annesi isterse çeyiz sermeden bir hafta önce evi gidip görebilir (K4, K29, K63).

– Çeyizi taşıma işini erkekler, serme işini kadınlar, kızlar yapar. Köy halkından merak edenler kızın yeni evine çeyiz görmeye gelirler (K6, K69, K73).

– Çeyiz taşınırken kız tarafından bir çocuk çeyiz sandığının üzerine oturur, erkek tarafından biri para vermeden sandıktan kalkmaz (K4, K10, K63).

– Çeyiz evine gelenlerden oğlan tarafından biri sağdıçtan bahşiş almak için bir şeyler çalar. Sağdıcın parası karşılığında çalınan eşya geri verilir (K4, K29, K61).

– Evlenecek çiftin çocuğunun olması için gelinin yatağının üstüne bir kız bir oğlan çocuğu oturtulur (K4, K10, K22, K52).

– Çeyiz serildikten sonra çeyizi serenlere yemek verilir. Yemeğin üstüne şerbet gibi tatlı bir şeyler ikram edilir (K6, K37, K73).

– Çeyiz gösterme sırasında erkek tarafı bir şey çalınmasın, evlenecek kişilere muska yapılmasın diye misafirlerin arkasında dolaşır (K4, K29, K48, K61).

– Çeyiz serme işi bitince çeyiz sermek için gelenler yine aynı araçla konvoy halinde buradan ayrılır. Çeyiz dönüşü davul, zurna çalınmaz (K6, K67, K69, K73, K74).

2.1.2.3.3. Kına

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türk toplumunda, bilhassa kadınların kına kullanması oldukça eskiye dayanır. Dede Korkut Kitabı'nda kadınların süs aracı olarak yalnız kınadan söz edilmektedir. Dede Korkut bilhassa bayram, düğün gibi günlerde diğer sevinçli günlerde kadınların ellerine kına yaktıklarını belirtmektedir. Bu gelenek günümüze kadar devam etmiş, günümüz düğünlerinde gerdekten önceki geceye "kına gecesi" adı verilerek, kına neredeyse Anadolu düğünlerinin sembolü haline gelmiştir (Albayrak, 2004, s. 312).

Kına davarı; oğlan evinin kına gecesinden bir gün önce kız evinin yemek ihtiyaçlarında kullanılmak üzere gönderilen keçi, koyun gibi küçükbaş hayvanlardır. Kına davarının boynuzuna kırmızı kurdela bağlanarak süslenir. Erkek evinden bir kişi tarafından kız evine götürülür ve kesilerek teslim edilir. Misafirlere ikram edilecek yemekte kullanılır. Kına davarına Osmaniyenin bazı bölgelerinde " daş davarı" da denilmektedir. Kına çerezi; kına yakıldıktan sonra misafirlere dağıtılmak üzere oğlan evi tarafından bir torba veya heybe gibi bir eşya içerisine yer fıstığı, leblebi, ayçiçeği çekirdeği, kabak çekirdeği, kuru üzüm gibi yemişler karıştırılarak doldurulur. Bu karışık çerezle birlikte kibrit, mum, ve tepsi kınacılarla birlikte kız evine gönderilir. Çerezi teslim alan kadın kına yakılıncaya kadar çerezi kendisi muhafaza eder ya da kız evinden birine teslim etmesi tembihlendiyse ona teslim eder (Erkoçak, 2003, s. 248).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kına gecesi uygulamaları şunlardır:

– Erkek kınası erkekler arasında erkek evinde olur. Kız kınası ise kadınlar arsında kız evinde olur (K9, K14).

– Kına gecesi kız evinde yapılır. Kına günü erkek tarafı kız evine davul, zurna, keman eşliğinde kınaya gelir. Kına için çerez, şeker, kına, mum, tülbent gibi ihtiyaçları da getirirler (K4, K8, K10, K14, K42).

– Kız kınası kadınlar arasında olur. Kadınlar kendi aralarında eğlenir. Erkekler kız kınasına alınmaz. Genelde sadece kız kınası yapılır. Kız evinin bir odasında kadınlar eğlenir. Erkekler dışarıda evin bahçesinde otururlar (K6, K34, K69, K73).

– Erkek kınasında damadın serçe parmağına sağdıcı tarafından kına yakılır. Sağdıç kına

günü ve düğün günü damadın ayakkabısının kaybolmaması ve çalınmaması için dikkatli olur. Eğer damadın ayakkabısını birisi saklamışsa sağdıç ayakkabıyı saklayan kişiye para vererek damadın ayakkabısını bulur (K14).

– Kına gelmeden önce gelin ortaya alınarak sandalye etrafında üç defa salavat getirilerek döndürülür, üç defa da sandalye üzerine oturtulup kaldırılır, sonra sandalyeye oturtulur. Gelin oturtulduktan sonra yine salavat getirilerek üç defada gelin alı gelinin yüzüne örtülür. Erkek tarafından bir kadın kelle şekeri getirerek gelinin başının üstünde bir tepsi içerisinde kırar. Parçalara ayrılan şekerler dağıtılır. Bu şekeri yiyen genç kızların kısmetinin açılacağına inanılır (K4, K8, K22, K60, K61, K63).

– Kına yakılacağı zaman kızı bir sandalyeye oturturlar. Kızdan elini açması istenir. Kız elini açmaz. Kaynanasına "Kız elini açmıyor" derler. Kızın kaynanası kızın eline altın koyar, kız elini açar (K4, K9, K10, K14, K40, K63 K79, K80).

– Kınaya gelen kızlar, içine kına konmuş tepsileri ellerine alıp türküler eşliğinde içeriye girerler. Kızlar ellerindeki tepsilerle türkü söyleyerek kızın etrafında dönerler. Bu türküler eşliğinde kızın eline kına yakılır. Kınayı erkek tarafından evliliği mutlu olan bir kadın yakar. Elinden sonra ensesine de bu kınadan sürülür. Kalan kına orada bulunan kişilere dağıtılır (K4, K9, K10, K63).

– Eskiden kınalar yuvarlanır ve tepsilere dizilirdi. Şimdi yuvarlanan kınaların üzerine küçük mumlar konup yakılarak getiriliyor (K4, K8, K14).

– Kızın eline kına yakıldıktan sonra gelin övme başlar. Bu şekilde kız ve annesi ağlatılmaya çalışılır. Önce bir yastık alınır ve üç kez yere vurulur. Salavat getirilerek kız yastığın etrafında üç kez döndürülür. Sonra yine yastık üç kez yere vurulur. Gelinin yüzüne kırmızı örtü örtülür. Yastığın üzerine kız evinden çocuklar oturtulur. Çocuklara harçlık olarak para verilir. Çocuklardan sonra gelini yastığa oturturlar. Kadınlar ve genç kızlar kızın etrafında türkü söyleyerek dönerler. Kına türküleri söylenerek kız ağlatılmaya çalışılır (K6, K34, K37).

– Kınayı erkek tarafından biri yoğurur. Kına birkaç kişi tarafından yuvarlanarak tepsilere dizilir. Genç kızlar kına tepsilerini ellerinde tutarak gelinin etrafında üç defa dönerler. Gelinin avucuna ve ensesine kına yakılır. Damadın ise serçe parmağına kına yakılır. Sonra kına herkese dağıtılır. Kınanın hemen ardından bir kişi çerez dağıtır. Geç olunca herkes evine dağılır (K79, K80).

– Kınada şerbet, tatlı, çerez dağıtılır. Oyunlar oynanır, eğlenilir.Düğüne gelemeyecekler için istenirse kınada atkı merasimi yapılır (K4, K14, K30, K42, K63).

– Kına gecesi kızın evindeki son gecesi olduğu için kız kına gecesi annesiyle yatar (K4, K6, K10, K14, K63).

– Kınada kız evi oğlan evine eğlence, şaka amaçlı oyunlar yapar. Oğlan evi yapılanlara ses çıkarmaz, sabreder. Eskiden üç ayaklı kasnaklar olurdu. Bu kasnakları oğlan evinden olanların kafasına geçirirlerdi. Kafasını karartacağız bunların derler. Buna kasnak geçirme denir. Hemen her kınada yapılırdı (K69, K73).

– Kınada iki kişi sağdıç olur. Sağdıçların koluna kırmızı ya da yeşil olan kurdele bağlanır (K10, K14, K22, K70).

– Sağdıçlar kınada gelinin alını beklerler. Gelinin alını çaldırırlarsa bulmak için eşya ya da para gibi karşılık vermek zorunda kalırlar. Kınayı sağdıçlar özer (K6, K69).

– Odaya yastık getirilir. Bir kişi yastığa oturur. Para verilene kadar kalkmaz. Namazlağa serilip üstüne yastık konulur. Salavat getirilerek yastık üç kere yere vurulur. Gelin etrafında üç kere dolaştırılıp salavat getirilerek oturtulur. Geline alı örtülür. Kına yakılır. Sağ elinin ortasına yakılır çok az da ensesine sürülür. Diğer eline gece yatmadan önce yakılır (K69, K73, K74).

2.1.2.3.4. Gelin Alma

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Geleneksel kültürde kına gecesinin ertesi günü, gelin alma günüdür. Gelin alma günü, düğün başladıktan sonra geçen üçüncü veya dördüncü güne rastlar. Bu gün, genellikle Pazar günüdür. Pazar sabahı erkenden, kız evinde gelin çıkarma, oğlan evinde gelin alma hazırlıklarına başlanır. Kız evi, kızını yeni yuvasına uğurlayacağı için hüzünlü, oğlan evi ise, aileye katılacak yeni birey için heyecanlı ve mutludur. Kız evinde sessizlik, oğlan evinde eğlence egemendir (Başçetinçelik, 2009, s. 268).

Gelin almaya oğlanın anası babası hariç hemen hemen bütün davetliler gelinci giderler. Gelinci giden gruba samen (sağmen) adı verilir. Gelinciler yaklaşınca, kız evinin yakınları, bunların yolunu keserek, şaka yollu birtakım cezalar verirler (Şimşek, 2003, s. 26).

Kızılcahamam yöresinde damat evi sabah olduğunda kendi düğün konuklarını alarak onlarla birlikte gelin almaya giderler. Gelin almaya gelenlere "Hakçılar" denir. Orada yemekler yenilir, eğlenceler yapılır ve oyunlar oynanır. Zaman ilerleyip gelin evden ayrılırken, varsa oğlan kardeşi, yoksa yakınlarından birisi kırmızı kurdele veya kuşağı gelinin beline bağlar. Sonra gelin ana, baba, kardeş ve akrabaları ile vedalaşır. Bu arada

yine gelinin erkek kardeşi veya yakın akrabalarında birisi kapıyı kilitler ve gelenek olduğu üzere damat' ın babasından kapı parası adı altında bir miktar para alır. Daha sonra gelin hakçılar tarafından koluna girilerek evden dışarı çıkarılır ve gelin arabasına bindirilir (Akpınar, 2005, s. 129).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde gelin alma sırasında şu uygulamalar yapılmaktadır:

– Oğlan tarafı atlarla kalabalık bir topluluk halinde kız evine gelir. Gelinin bineceği at kurdelerle süslenmiştir. Gelini sağdıcı saklar. Saklanan gelin bahşiş verilerek bulunur. Kızı evden bir koluna babası bir koluna abisi girerek çıkartır. Gelin ata biner. Gelin at üstünde oğlan tarafıyla beraber köyün mezarlığına götürülür. Mezarın etrafında dolaştırılır (K29, K34, K48).

– Eskiden gelin, kız evinden ata bindirilerek alınır ve erkek evine götürülürdü. Gelinin yanında ise birkaç genç kız ata binerek gelinin yanında giderdi. Buna "yenge binme" denirdi. Bir de ön yenge olur. Gelinin önünde gider. Ön yenge olacak kişi evli olan biri olur. Günümüzde bunlar kalmadı. Artık gelin arabası süsleniyor. Damat da gelini almaya arabayla gidiyor (K2, K3, K4, K61, K83).

– Oğlan tarafından iki kişi cuma günü salâ vaktinde köyün imamıyla beraber kız evine giderler. Kız evine kurbanlık, kına malzemeleri, düğün günü lazım olacak her tür yiyeceği ve içeceği getirirler. Ayrıca bayrak getirilir. Bayrağın ucuna ayna, çam dalı asılır. Köyün imamı evliliğin hayırlı olması için Kuran okur, dua eder (K26, K27).

– Gelin almaya birkaç arabayla konvoy halinde gidilir. Kız, baba evinden ayrılacağı için kız evinde hüzün olur. Kız evden çıkmadan önce kuşak bağlanır. Gelinin erkek kardeşleri, erkek kardeşi yoksa amcası veya dayısı kuşak bağlar. Kız annesinin ve babasının elini öper. Gelinin babası kızının koluna girip kapıdan çıkarır (K10, K22).

– Kına gecesinden sonra sabah erkenden erkek tarafı gelini, kız kardeşini ve gelinin sağdıcını kuaföre götürür. Kuafördən sonra fotoğraf çektirilir. Gelin kız evine götürülür. Yemek yedirilir. Ailesiyle vedalaşır. Gelin arabasıyla biraz gezdirilip düğün salonuna götürülür (K17, K54).

– Gelin almaya gidenlere seğmen denir. Seğmenin yiğit başı ve bayrağı olur. Eskiden gelin almaya atlarla gidilirdi. Şimdi araba konvoylarıyla gidiliyor (K1, K5, K6).

– Düğünde kız tarafının erkek tarafına yaptığı işkenceye varan oyunlar olur. Mesela oğlan tarafının yakınlarının sırtına palan konur, üstüne binilir. Yapılanlara itiraz edilmez (K2, K3).

– Gelin için annesi yastık çerezi hazırlar. Gelinin annesi bir sandığın içine lokum, sucuk, üzüm vb. koyar. Buna yastık çerezi denir. Yastık çerezi gelinle damadın ağzı tatlı olsun diye hazırlanır (K4, K29, K83).

– Düğünde her köy mal götürür. Malların boynuzları, kulakları kırmızı kurdeleyle süslenir. Falan köyden falan getirdi denerek mallar kesilir ve misafirlere ikram edilir. Buradaki amaç ev sahibine yük olmamaktır (K5, K7).

2.1.2.3.5. Gelin İndirme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Gelin yeni evine gelirken, gelinlik töresi gereği kayınpederi ya da kayınvalidesi; tarla, bahçe, hayvan gibi şeyler bağışlar ki, buna bağışlama adı verilir. Gelinin bağışı alıncaya kadar, atından inmediğini, yeni evine girmemekte direndiği de olur. Yine gelin, güvey evine geldiği zaman oğlan evinin çağrılılar, gelinin başından aşağı kuru yemiş, şeker, buğday, darı saçarlar. Bu âdetin temelinde bereket simgesi yatmaktadır. Bekâr kızlar ve erkekler için kullanılan "darısı başına" deyimi de buradan gelmektedir. Gerek başa saçılan, gerekse akrabalar ve komşularca geline verilen çeşitli hediyelerle paraların tümü "saçı" adıyla yaygınlık kazanmıştır. Gelinin evinden ayrıldıktan sonra, oğlan evine giderken, gelin alayının yolunun kesilip para istenmesi, gerektiğinde parayı alıncaya kadar direnmesi de yaygın adetlerden birisidir ki, buna da "toprak bastı, yol bastı" denmektedir (Örnek, 2000, s. 199).

Adana düğünlerinde, gelin koca evine geldiği zaman, kapı eşiğine konulan balta, nacak gibi demir eşya üzerinden atlatılması, sağlık ve esenlik, yuvanın sağlam temellere dayanması, doğacak çocukların demir gibi sağlam ve sağlıklı olması inançlarına bağlı güzel geleneklerdir. Gelinin başından çerez serpmek, tohum taşıyan bitkiler ve kutsal sayılan toprak ürünlerinin başında tahıl (buğday, arpa) hayırlı rızık, kısmet, bereket ve bolluk anlamına gelir. Gelinin başından serpilen çerezin, özellikle genç (evlenmemiş) kızlar tarafından kapışılarak çeyiz sandıklarında saklanması, kısmetlerinin açılması (darıbaşına) inancına bağlıdır (G.T, 1984, s. 28).

Eski Türklerden günümüze uzanan saçı geleneği, gelinin geldiği gün de gerçekleştirilir. Saçı geleneği Türklerde her devirde karşımıza çıkmaktadır. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve havyanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday, çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır (İnan, 2000, s. 167).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde gelin indirmeyle ilgili şu uygulamalar yapılmaktadır:

– Düğünden sonra kız erkek evine götürülür. Gelin arabadan inmeden önce gelin arabasının üzerine buğday, şeker, üzüm ve bozuk para atılır. Yine gelinin kucağına bir bebek verilir (K4, K8).

– Gelin arabadan inerken geçeceği yere demir gibi kuvvetli olsun diye balta gibi demir bir şey konulur. Gelin demirin üstünden basıp geçer. Eskiden attan ineceği sırada yapılırdı (K34, K74).

– Gelin arabadan indirilir. Eve girmeden önce gireceği kapının üzerine tereyağı sürdürülür. Gelinin kaynanası ve kayınbabası el ele tutuşup ellerini havaya kaldırarak kapıda durur. İçi su dolu bir ibrik kapıya konulur. Gelin bu ibriği teperek kaynana ve kayınbabasının ellerinin altından geçip eve girer (K42, K43).

– Geline su dolu güğümü devirtirler (K2, K3, K4, K6, K8, K10, K14, K48, K60, K61, K63, K67, K69, K73, K74).

– Gelin geldiğinde kaygana pişirilir. Gelin yeni evindekilerle kaynaşsın diye (K2, K3, K6, K69).

– Eline yağ ve bal sürülerek avucunun içini kapının üstüne bastırırlar (K30).

– Geline ağzı tatlı olsun diye lokum veya bal yedirirler (K30, K60).

– Kaynanası geline yumuşak huylu davransın diye gelin yeşil yaprağın içine yağ koyup kapıya yapıştırır (K2, K6, K69, K70, K73).

– Gelinin kucağına erkek çocuk oturtulur. Kaynanasına bir erkek torun versin diye (K14, K34, K74).

– Kayınvalide gelin oğlan evine gelince; "Oğluma eş geldin/ Bana yoldaş geldin/ Hoş geldin gelinim/ Hoş geldin" diyerek gelini karşılar (K4, K6, K34).

– Gelinin başının üstünden buğday, bozuk para, kuru üzüm saçılır (K1, K2, K3, K6, K10, K14, K26, K48, K60, K61, K63, K69, K70, K73, K74).

– Gelin eve girdikten sonra kaynanası geline hediye verene kadar gelin oturmaz. Kaynananın verdiği bu hediyeye "oturtmalık" denir. Geline oturtmalık olarak bakır tencere, helke veya tas gibi bir hediye verilir. Sonra gelin ve damada birer bardak şerbet ikram edilir (K4, K8, K61).

– Gelin girerken kapının ağzına bir ip gerilir. Bir yanına kayınbaba bir yanına kaynana durur. Gelin kapının üstüne yağlı yaprağı yapıştırarak ipi kırar ve evin içine girer. Bir kabın içine bulgur ve bozuk para konur ve gelinin başının üstünden dökülür. İbrik koyulur.

Gelin ibriği devirir geçer (K1, K65, K66).

– Geline kayınbaba tarafından indirmelik verilir. Bu altın, para eşya gibi maddi duruma göre değişir. Kayınbabanın bir an önce indirmelik vermesi için yiğitbaşı gelinin bindirildiği en güzel ata binerek gelinin girdiği kapıya türküler söyleyerek atı sürer (K1, K65).

– "Gelin gelin olursa / İşte ocak işte bucak / Gelin gelin olmazsa / İşte nacak işte balta" denir ve gelin demirin üstüne basıp geçer (K4).

– Gelin arabadan inerken bereket olsun diye bozuk para, buğday, şeker karıştırılmış olan saçı arabanın üstüne atılır (K43, K44).

– Geline çiğ iplik kırdırtılır arkasına attırılır (K4, K14, K61).

– Yağ gibi içeri sıvansın diye yağ kapıya sürdürülür (K4, K8, K14, K61).

2.1.2.3.6. Nikâh/Gerdek

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türk toplumu kadın ve erkek üyeleri arasında doğumla sonuçlanabilecek bir cinsel ilişkiye izin vermeden önce bir evlenme ya da nikâh töreni yapar. Nikâh töreninde, simgesel olarak gelin ve damada birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulur. Sorunun yanıtı aslında bellidir. Fakat izin evlenenlerden değil, toplumdan ve kadın ve erkeğin aile gruplarından alınmakta ve tanıklara imza ettirilmektedir (Güvenç, 1996, s. 243).

Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine "gerdek" denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din veya bağlı bulunduğu üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulune uygun olarak kıyılan nikâhı evlilik için geçerli saymaktadır. Yasa gözünde geçersiz olmasına karşın, imam nikâhı denilen "dini nikâh" da halen yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi ailelerse medeni nikâhın yanı sıra, sonradan bir de dini nikâh yaptırarak, evlilik birliğini kutsamış olurlar. Hatta kimi durumlarda sadece dini nikâh yaptırılmakla yetinilmektedir. Nikâhtan sonra bir araya gelecek çiftin kalacağı yere "gerdek evi", "gerçek damı", "gerdek odası" gibi adlar verilmektedir. Sağdıcı ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak getirilen güvey, gerdek odasına sokulur. Gelinle güveyin karı- koca oldukları geceye "gerdek gecesi" ya da "zifaf gecesi" denmektedir (Örnek, 2000, s. 197-8).

Akşam yemeğinden sonra, eğer daha önceden imam nikâhı kıyılmamışsa, bir hoca çağrılarak, iki şahit huzurunda nikâh kıyılır. Nikâh kıyılırken, konuşulmaz, herkes elini dizinin üzerine koyar. Nikâh anında kolların ve ellerin bağlanması iyi sayılmaz, damadın

bağlanacağına yorumlanır (Şimşek, 2003, s. 32). Gelinle damadın evliliklerini çekemeyen ya da istemeyen bazı kişiler tarafından damadın gerdekte başarısız olması için bağlama büyüsü yapılabilir. Nikâh kıyılırken yüzük üç kez çıkarılıp takılırsa veya bıçak, kapak, kapı gibi nesneler kapatılırsa damat bağlanmış olur (Şişman, 2002, s. 457- 458). Damat, arkadaşlarıyla birlikte yatsı namazına gider. Dönüşte, gelinle birlikte gerdek odasına gider. Geline yüz görümlüğü takarak, yüzündeki örtüsünü açar. Sonra ikişer rekât namaz kılarlar. Gerdekten sonra damat veya sağdıç tarafından bayrak direği sökülür veya iki el silah sıkarlar (Şimşek, 2003, s. 32).

Ülkemizde son yıllarda, kentlerde, ekonomik durumu elveren kimseler, gerdek gecesini evlerinin dışında bir otelde veya başka bir kentte geçirmektedirler. Buna yaygın adıyla "balayına çıkma" denmektedir (Başçetinçelik, 2009, s. 310).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde nikahla ilgili uygulamalar şunlardır:

– Dini nikah gerdek gecesi yatsı namazından sonra kıyılır (K26, K34, K37, K48).

– Dini nikahta nikah kıyacak hoca, gelin, damat, gelinin babası, oğlanın babası bulunur. Nikahta gelin isterse olmayabilir. Güvendiği birine vekaletini verebilir (K9, K12, K13, K14, K59, K60).

– Nikah, damada bağlama büyüsü yapılmasın diye konu komşunun haberi olmadan kıyılır (K4, K14, K60, K61).

– Köyde nikahsız oturma görülmez. Nikahsız yaşama hoş karşılanmaz (K9, K12, K13, K14, K59, K60).

– İmam nikahı yapılması istenir. İmam nikahı duruma göre nişan zamanı, düğün öncesi ve resmi nikah sonrası yapılır (K4, K14, K60, K61).

– Dini nikâh düğünde resmi nikâhla birlikte kıyılır. Anlaşmazlık olursa diye düğün öncesi dini nikah yapılması pek tercih edilmez (K6, K69, K73, K74).

– Nikahta, hac parası kadar mehir verilir (K4, K6, K69, K73, K74).

Pozantı yöresinde gerdekle ilgili uygulamalar şunlardır:

– Gerdek odası kızın akrabaları tarafından hazırlanır. Gelin gerdek odasına giderek orada damadı bekler (K14, K29, K30, K60).

– Gerdekten önce gelinin yatağına bir kız, bir de erkek çocuğu oturturlar. Yine yatağının üzerine buğday, kuru üzüm, leblebi atarlar (K4, K14, K60, K61).

– Damat yatsı namazına gittiği vakit gelin abdest alır ve iki rekat namaz kılar (K4, K29, K30, K61).

– Damat arkadaşları ve sağdıcıyla birlikte eğlenir. Ardından damat eve getirilir. Damat gerdek odasına girmeden önce arkadaşları sırtına vurur. Damadın sağdıcı vurmalarını önlemeye çalışır (K4, K5, K12, K13, K14).

– Damat eve gelince iki rekat namaz kılar ve gerdek odasına girer (K5, K12, K13).

– Damatla gelin odasına çekilince damat geline yüz görümlüğü takar. Yüz görümlüğü vermezse gelin damada yüzünü göstermez. Yüz görümlüğü genelde beşi bir yerde olurdu (K4, K14, K29, K48, K61).

– Daha sonra damatla gelin birlikte şerbet içerler (K4, K6, K14, K34, K69).

– Gerdek gecesi kaynana kapıda bekler. Gerdekten sonra kaynanaya çarşaf verilir (K4, K9, K29, K34).

– Gerdekten sonra damat dikilen bayrağı indirir. Bayrağı güveyden başkası indiremez (K1, K2, K3, K12, K13, K14).

– Bekaret önemlidir. Eskiden kayınvalideye gerdekten sonra çarşaf verilir. O da kızın annesine gönderirdi. Kızın annesi bakıp, içine sabun koyup tekrar kızına gönderirdi. Düğünden önce dikilen bayrak gerdekten sonra inmezse kız çıkmadı derlerdi (K6, K69, K73, K74).

2.1.2.3.7. Değerlendirme

Düğün, her yörenin olduğu gibi Pozantı yöresinin de en renkli geçiş dönemidir. Önceleri güz mevsiminde yapılan düğünler artık yaz aylarında yapılmaktadır. Düğün haftanın her günü olabileceği gibi genellikle hafta sonları tercih edilmektedir. Pozantı yöresinde düğünün ilk aşaması bayrak dikmedir. Çarşamba günü köyün gençleri toplanıp aralarından "yiğit başı" seçerler. Yiğit başı bayrağı dikmekle ve düğünü organize etmekle sorumludur. O günün akşamında akide şekeri alınarak köydeki evler tek tek dolaşılır ve köylüler bayrak merasimine davet edilir. Sabah köyün hocası da alınarak bayrak dikilir. Bayrak direğinin ucuna mevsimine göre meyve ve ayna takılır. Dualarla birlikte bayrak dikilir. Bu sırada bayrağın dibine kurban kesilir ve silahlar sıkılır. Kesilen kurbanın etiyle kadınlar yardımlaşarak yemek yapar ve gelenlere ikram edilir. Perşembe sabah keman ve davul gelir.Yine erkek tarafında topalak, hamuraşı gibi düğün yemekleri yapılır. Sin sin oynanır, güreşler yapılır. Düğün günü gelin ve damadın en büyük yardımcıları şüphesiz sağdıçlardır. Birden fazla sağdıç olabilir. Ancak bunlardan biri mutlaka evli olmalıdır. Sağdıçlık yörede hâlâ devam ettirilen bir uygulamadır. Çeyiz düğünden önce kamyonla götürülür. Çeyiz serildikten sonra çeyizi serenlere yemek verilir. Yemeğin üstüne ise şerbet gibi tatlı bir şeyler mutlaka ikram edilir. Çeyiz sermeye kızın annesi gitmez. Çeyizde

sandığın üzerine çocuk oturtulup harçlık istenmesi, gelinin yatağının üstüne bir kız bir erkek çocuğun oturtulması yörede devam eden uygulamalar arasındadır.

Kına gecesi kadınlar kendi aralarında eğlenir. Yere yastık konur. Salavat getirilerek yastık üç kere yere vurulur. Gelin yastığın etrafında üç kere dolandırılarak salavatlarla yastığın üstüne oturtulur. Geline alı örtülür ve türkülerle kına getirilir. Kız ağlatılmaya çalışılır. Kız elini açmaz, kayınvalidesi eline altın koyunca açar. Sağ avucunun ortasına kına yakılır çok az da ensesine sürülür. Gelenlere şerbet ve çerez dağıtılır. Kına merasimi yörede köylere göre farklı uygulamalar gösterebilmektedir.

Yörede kırkıma "atkı atma, atkı merasimi" denir. Nişanda ve düğünde yapılır. Düğünde atkı merasiminde herkes durumuna göre para verir ya da altın takar. Ne kadar para ve altın toplandığı yüksek sesle söylenerek oradakilere duyurulur. Bu şekilde evlenecek çifte maddi anlamda destek olunur.

Gelin almak için erkek evinden kız evine giden herkese "seğmen" denir. Gelin almaya kalabalık bir topluluk gider. Topluluğun başında yiğitbaşı olur, elinde bayrakla en önde yürür. Belli bir noktada kız evinden bir ekip bayraklı bir şekilde erkek evini bekler. Düğünde kız tarafının erkek tarafına yaptığı işkenceye varan oyunlar olur. Kız tarafı ne yaparsa yapsın yapılanlara itiraz edilmez. Yörede artık bu uygulama kalmamıştır. Gelinin annesi gelinle damadın ağzı tatlı olsun diye lokum, sucuk, üzüm gibi tatlı bir şeyler hazırlar buna "yastık çerezi" denir. Gelin evden çıkmadan kuşak bağlanır. Kız annesinin ve babasının elini öper. Gelini evden babası veya erkek kardeşi çıkarır. Önceleri damat gelin almaya katılmazmış ancak günümüzde gelin almaya damat da gitmektedir. Gelin alındıktan sonra konvoyla gezdirilir ve mezarlığın etrafında dolaştırılır. Gelin yeni evine geldiğinde mutlaka kurban kesilir. Geline kayınbabanın verdiği hediyeye "indirmelik" denir. İndirmelik verilmeden gelin inmez. Arabadan inince gelinin başına yüksek bir yerden buğday, arpa, şeker, bozuk paradan oluşan bir karışım(saçı) atılır. Gelin inince kaynana ve kayınbabasıyla iyi geçinsin, yeni evine uyum sağlasın diye farklı uygulamalar görülmektedir. Gelin inince demirin üstüne basıp geçer, ağzına lokum verilir, su dolu güğümü devirir, kendisine verilen ipi kırar, yaprağa sürülen yağı kapıya yapıştırır, kucağına erkek çocuk verilir. Gelinin kaynanası ve kayınbabası el ele tutuşup ellerini havaya kaldırarak kapıda durur. Gelin kayanana ve kayınbabasının kollarının altından geçerek içeri girer. Kayınvalide "oğluma eş geldin, bana yoldaş geldin, hoş geldin gelinim, hoş geldin" diyerek gelini karşılar. Gelin eve girdikten sonra kaynanası geline hediye verene kadar gelin oturmaz. Kaynananın verdiği bu hediyeye "oturtmalık" denir. Dini nikâh genelde gerdekten önce kıyılır. Yörede hem dini nikaha hem de resmi nikaha önem verilir. Gerdekten önce

gelinin yatağına bir kız bir erkek çocuk oturtulur, buğday, kuru üzüm atılır. Damat gelinin yanına girince yüz görümlüğü takar. Bekaret önemlidir. Düğünden önce dikilen bayrağı sadece damat indirebilir.

2.1.2.4. Düğün Sonrası

Düğünün bitmesine rağmen düğünle bağlantılı düğün sonrası geleneksel uygulamaların devam ettiği görülmektedir (Artun; 2005, s. 180).

2.1.2.4.1. Duvak

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Duvak eğlencesi gelinin şerefine, bir anlamda onun bekâretini gerdek gecesine kadar muhafaza etmesi sonucu yüzünün ak çıkmasını kutlamak üzere düzenlendiği için genellikle oğlan ve kız tarafının kadınları ile genç kızların katılıp yemekli ya da yemeksiz, ikramlı ya da ikramsız, çalgılı ya da çalgısız bir toplantıdır. Gelinin ailesinin katılmadığı bu törene özellikle nişanlı genç kızlar rağbet ederler. Bir müddet sonra kendilerinin de yaşayacakları bu olayı, biraz merak ve biraz da heyecanla izler, gerek gelinin çeyizi, gerekse bu konudaki kuralları görerek ders ve tedbirlerini almaya çalışırlar (Köse; 2003, s. 99-100).

Kızılcahamam'da ertesi gün öğleden sonra "Duvak" denilen bir merasim yapılır. Burada gelinin çeyizi akrabalara, komşulara ve tanıdıklara gösterilmek üzere sergilenir. Yemekler yenilir, oyunlar oynanır ve böylece duvak merasimi de tamamlanmış olur. Birkaç gün sonra ise; gelin ve damat yakın akrabalarına hediyeler dağıtmaya başlar. Bunun yöre ve çevredeki ismi ise "Dürü" dağıtımıdır. Kendisine dürü getirilen ev sahipleri onlara hediyelerinin karşılığı olarak bir miktar para verirler. Fakat bu parayı verirken açıktan vermezler, nezaket gereği damat veya gelinin cebine koyarlar (Akpınar, 2005, s. 130).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde düğün sonrası duvakla ilgili uygulamalar şunlardır:

- Gerdek gecesinin ardından "duvak mevlidi" yapılır. Duvak mevlidine genelde yakın akrabalar, komşular gelir. Kuran okunur, dualar edilir (K3, K4, K6, K40, K42).
- Gerdeğin ertesi günü duvak mevlidi yapılır. Gelin bir yastık üzerine oturtulur. İki uzun çöp parçası üzerine kırmızı duvak atılarak gelinin başı üzerine tutulur. Bu duvak bir kız bir erkek çocuğa tutturulur. Çocuklar bu çöplerden tutarak üç defa duvağı gelinin başına indirip kaldırırlar. Bu sırada orada bulunanlar hep bir ağızdan salavat getirir. Buna duvak açma denir. Çocuklar duvağı damada götürürler . Damat da çocuklara harçlık verir (K4, K29, K42, K63).

– Duvak mevlidinde gelin misafirlerin ortasına bir yastığa veya sandalyeye oturtulur. Gelin yeni evine bereket getirsin diye başından bulgur dökülür. Gelinin başına al yazma örtülür, kucağına da çocuk verilir (K14, K30, K40).

– Geline kırmızı duvak örtülür. İki çöp parçasıyla bu duvak bir kız bir erkek çocuğa tutturulur. Çocuklar üç defa duvağı indirip kaldırırlar. Bu sırada herkes salavat getirir. Sonra duvak gelinin başından alınır. Duvak çöpleri kırılarak kısmetleri açılsın diye bekar kızlara verilir (K6, K69, K74).

– Duvak açıldıktan sonra gelin orada bulunan herkesin elini öper ve orada bulunanlara şerbet dağıtır ya da şeker tutar (K4, K6, K14, K30).

– Duvak mevlidinde gelin kaynanasına minder, yastık veya namazlağa verir. Duvaktan sonra mevlide gelen kadınlara yazma dağıtılır (K40, K63, K69).

– Kız, ailesi çağırmadan kız evine gitmez. Bu davete "ayak dönüşü" denir. Kız tarafı ise oğlan evine oğlan evinin gelişinden bir hafta sonra gider (K4, K6, K29).

2.1.2.4.2. Değerlendirme

Yörede düğünden sonraki gün duvak mevlidi yapılır. Duvak mevlidine yakınlar ve komşular davet edilir. Gelin bir yastık üzerine oturtulup başına kırmızı duvak örtülür. Duvak iki çöp parçasıyla bir kız bir erkek çocuğa tutturulur. Çocuklar üç defa duvağı indirip kaldırırlar. Bu sırada herkes salavat getirir. Sonra duvak gelinin başından alınır. Buna "duvak açma" denir. Duvak açıldıktan sonra gelin gelenlere şerbet dağıtır ve kaynanasına bohça verir. Düğünden sonra gelin ailesi çağırmadan kız evine gitmez. Bu davete "ayak dönüşü" denir. Kız tarafı ise kızlarını görmeye, oğlan evinin gelişinden bir hafta sonra gider.

2.1.3. Ölüm

Ölüm, insanoğlunun yaşadığı, kaçınılmaz bir ortak sondur. Cenaze, yas ve anma törenleriyle uzayıp giden bu olay, yaşayan insanlarla ölmüş olanlar arasındaki bir takım ilişkileri de içermektedir (Bekki, 2004, s. 53). Ölüm ve sonrasında uygulanan pratikler, ölüye karşı saygıyı, yaşanan üzüntüyü ve ölümden korkuyu yansıtmaktadır (Çağımlar, 2002, s. 77).

Dünya'ya gelirken olmakla var olmamak arasındaki keskin çizgi hayatın sonu ve ölüm arasında da vardır. Yaşamak bu dünya, ölüm ise öbür dünya için bir var oluştur. Her canlı, dolayısıyla her insan ölecektir. Öyleyse birçok inanç sistemine göre ölümle yeni bir

hayat başlayacak, bu yeni hayatı sürdürmek için ise törenler yapılacak ve defin gerçekleştirilecektir. Ölülerin gömülmeleri ve bu esnada gerçekleştirilen törenler dünya üzerinde yaşayan toplumlarda benzerliklerin yanında farklılıklar da göstermektedir (Durmuş, 2004, s. 21).

Anadolu Türklerinde ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalar, doğal olarak, değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiş, ancak bir takım noktalarda, kendisini koruyacak ortamları da bulmuştur. Anadolu inancının coğrafya ve ortamının ağırlığını, şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır. Bu durumda, ilgili geleneksel Türk inanç ve uygulamalarının, İslam'ın vermiş olduğu ruhsatlar sayesinde, kendine bir yer bulabildiğini söyleyebiliriz (Ersoy, 2002, s. 88).

2.1.3.1. 1. Ölüm Öncesi

Ölümü geciktirmek, engellemek isteyen, hatta bilmesinin hayatı çekilmez hale getirecek olmasına rağmen, bu merakını dindiremeyen insan için ölüm, hep kafa yorucudur. İnsan, kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelerden uzak durmuştur (Altun, 2004, s. 315).

Hayatın sonu olan ölüm, insanı çaresiz kılan, korkutan ve sırrına ulaşılamayan bir geçiş dönemi olarak görülür. Ölümün insanoğlunu korkutması, onun çevresindeki olup biten olaylardan, eşyanın duruş şekillerinin ölümün belirtileri olduğu sonucunu çıkarmaktadır (Örnek, 2000, s. 208). Bunun için bir takım önlemler almış, kimi davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır (Başçetinçelik, 2009, s. 329).

2.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Birtakım olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır (Artun, 2005, s. 171).

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, alışılagelmişin dışındaki birtakım davranışları, araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir ön belirtisi saymaktadır. Ev, ev eşyası, araç- gereç ve çevresinde kümelenen birtakım inanmalar vardır ki, bunlar çoğu zaman halk tarafından yaklaşan ölümün önbelirtileri ya da ölüm getirecek eylemler olarak nitelenirler (Örnek,2000, s. 208).

Artvin'de ahırdaki hayvanlar acı acı bağırıyor ve at kişniyor ise o evden ölü

çıkacağına inanılır (Kalafat, 1998, s. 241).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ölümün ön belirtisi olarak kabul edilen inanışlar şunlardır:

– Bir kimsenin evine baykuş konarsa o evden bir kişinin öleceği düşünülür (K4, K5, K7, K9, K12, K13, K14).

– Köpeğin sürekli uluması iyi sayılmaz, ölen biri olacak denir (K1, K5, K6, K35, K36, K38, K45, K47, K48).

– Bir kimse rüyasında ön dişlerinden birinin çıktığını görürse ailesi dışından birinin öleceğine; azı dişinin çıktığını görürse ailesinden birinin öleceğine işarettir (K9, K12, K13, K14).

– Bir kişinin rüyasında bulanık su görmesi ailesinden birinin ölmesine yorumlanır (K4, K28, K34, K35, K38).

– Rüyada ayaktan ayakkabının çıkması ölüme yorulur (K4, K5, K6, K7, K63).

– Gökyüzünde yıldız kayarsa birinin öleceğine işarettir (K4, K14, K63, K64).

– Ayakkabı ters dönerse o evden birinin öleceğine işarettir (K6, K35, K36, K39, K63, K64).

– Bir kişi hastayken iyileşmiş gibi olup masumlaşırsa buna ölüm iyiliği denir. O kişinin ölümünün yaklaştığı düşünülür (K4, K6).

– Hasta olan bir kimsenin burnu sivrilir, burun delikleri kararırsa o kimsenin öleceği düşünülür (K4, K28).

2.1.3.1.2. Kaçınmalar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk kültüründe ölümü düşündüren önbelirtiler yanında, yerine getirilmediğinde ölüm getireceğine inanılan birtakım işlemler görülür. Bunlar, ölenle ilgili araç-gerecin, davranışın ve durumun, ölüm getireceğine duyulan korkudur. Bu korkudan kurtulmak, ölümü uzaklaştırmak, saptırmak, etkisiz kılmak için kimi davranışlar uygulanır. Yıldızeli, Zara, Boğazlayan, Reşadiye, Siverek, Kastamonu, Zile, Durağan, Çubuk ve Nallıhan'da bir mahallede ölen olduğunda, mahalledeki su dolu kaplar boşaltılır. Yaygın olarak görülen pratiklerden bazıları da; cenazede su ısıtılan kazanın ters çevrilmesi, ölü yıkanırken uyuyanların uyandırılması, mezar dönüşü eve gelirken ölenin yakınlarının ardına bakmadan yürümeleridir (Örnek, 1979, s. 212).

Mersin'de, cenaze evden çıktıktan sonra arkasından su dökülür, 5-6 adım yürünür

(Yardımcı, 1993, s. 549).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Akşam vakti kara sac verilmez (K2, K3, K4, K6, K63, K64).
– Akşam vakti kazan verilmez (K4, K8, K10, K14, K28).
– Gece evden dışarıya tuz verilmez (K4, K6, K8, K10, K69).

2.1.3.2. Ölüm Sırası ve Defin İşlemleri

Bir kişinin ölümü yaklaşmışsa bazı hazırlıklar yapılır. Ölüye su verme, ölünün başında Yasin okuma, vasiyetini sorma, imam çağırma gibi işlemler bu hazırlıkların bazılarıdır.

2.1.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Hastanın "Ölüm iyiliği" denen ve sanki iyileşmiş gibi davranışlarda bulunması, konuşması onun iyice ölüme yaklaştığı şeklinde yorumlanır. Bu durumda hastanın yakın akrabaları çağrılarak, yanında beklemeleri sağlanır. Eski yazı okumayı bilen birisi de getirilerek "Yasin-i Şerif" okutulur. Ayrıca hastaya köyün yakınında bulunan ve "Zemzem suyu" olarak bilinen sudan içirilerek son bir isteği olup olmadığı sorulur (Santur, 1995, s. 142).

Bir hastanın, yanına gelenleri tanımaz hale gelmesi, yüzünün sararması, soğuk soğuk terlemesi, gözlerinin tavana dikilmesi, ayaklarının şişmesi, vücudunda "hasbir" adı verilen kırmızı beneklerin oluşması, sayıklaması, ayağının soğuması, dilinin tutulması ölüm anının yaklaştığının belirtileridir. Can çekişme acısını hafifletmek için ağzına zemzem suyu damlatılır. Başında Kuran okunur (Yardımcı, 1993, s. 547-548). Öleceği anlaşılan kişiye "Kelime-i Şahadet" getirtilir. Su verilir, su içirtilemezse kuruyan dudakları pamukla ıslatılır (Altun, 2004, s. 322).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ölüm döşeğinde ve öleceği belli olan kişi için şu uygulamalar yapılmaktadır:

– Bir hastanın öleceği anlaşılırsa, yakınları başında bekler (K1, K2, K11, K12).
– Bir kişinin öleceği belliyse ve bilinci yerindeyse yakınlarıyla hellaleştirilir (K5, K7, K35, K36, K38).
– Yakınları son bir isteğinin ya da vasiyetinin olup olmadığını öğrenmeye çalışır (K13,

K18, K24, K25, K27).

– Kur'an okumayı bilen herhangi bir kişi ya da bir hoca çağırılır. Bu kimse hastanın son nefesi çıkana kadar Kur'an okur (K45, K47, K49, K50, K51, K53, K55).

– Ölümü beklenen kişinin ağzı su ile ıslatılır (K56, K57, K58, K59).

– Ölümü beklenen kişinin yanında Yasin suresi okunur (K64, K72, K81, K82).

– Ölecek olan kimsenin yanında bulunanlar Kelime-i şehadet getirirler. O kişi de şehadet getirsin de imanla ölsün diye (K4, K65, K66, K68, K84).

– Ruhunun kolay çıkması için başının altındaki yastık alınır (K83, K84).

2.1.3.2.2. Ölüm Olayından Sonra Yapılan işlemler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölünün gözleri kapatılır. Bu eylemin yapılma gerekçeleri bölgelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bunlardan birkaç gerekçe sayacak olursak; bu dünyada gözü kalmasın diye, mezara gözü açık girmesin diye, ardından birini götürmesin diye vb. yorumlar vardır. Ruhu yarılmasın diye içine şeytan girmesin diye, ağzı toprak dolmasın diye ölünün çenesi bağlanır. Bütün bunların yanında, doğal olarak en yakında bulunan hoca veya imam gelerek ölü üzerine Kur'an'dan sureler (özellikle Yasin Suresini) okur. Cenaze yakınları ise, ölüm olayını camilerde sela okutarak ya da gazetelere ilanlar vererek ya da diğer iletişim araçlarını kullanarak duyururlar ve defin için gerekli hazırlıkları yaparlar (Ersoy, 2002, s. 93).

Ölüm olayının ardından, ölünün yakınlarının ağlaşmaları ve çığlıkları ile ölüm olayı çevreden duyulur. Olayı duyan komşular ölü evine toplanarak, ölünün yakınlarının acılarına ortak olmaya, onları avutmaya, ilk hazırlıkları yapmaya yardımcı olurlar. Bir taraftan ölü üzerinde çeşitli işlemler yapılırken, diğer taraftan ölümün çevreye, eşe ve dosta duyurulmasına çalışılır (Başçetinçelik, 2009, s. 342).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ölümden sonra şu uygulamalar yapılır:

– Ölünün mezarda ağzına, burnuna toprak dolmasın, böcek girmesin diye gözleri kapatılır, çenesi bağlanır (K13, K18, K24, K25, K27).

– Ölünün kıyafeti ön kısmından yırtılarak çıkarılır, üzerine temiz çarşaf örtülür (K56, K57, K58, K59).

– Eğer ölüm akşamdan gerçekleşmişse ölünün üzerine makas konulur (K4, K65, K66, K68, K84).

– Ölen kişinin ayakları başparmakta bağlanır, çatılır. Üstündeki kıyafetler yırtılır ya da makasla kesilerek çıkarılır. Üstüne temiz ve beyaz bir çarşaf örtülür. Şişmemesi için karnının üstüne bıçak veya makas konur (K83, K84).

– Ölünün olduğu odanın pencereleri açılır ve oda havalandırılır (K24, K25, K27).

– Ölünün komşularına ve yakınlarına vefat haberi verilir (K45, K47, K49, K50).

– Uzakta akrabaları varsa telefonla arayıp haber verilir (K64, K72, K81, K82).

– Camide ölünün salası verilir (K5, K7, K35, K36, K38).

– Ölünün başında ağıt yakılmaz (K5, K38).

– Ölü evden çıkana kadar Kur'an okunmaz (K83, K84).

– Ölünün vasiyeti varsa ailesi tarafından yerine getirilir (K1, K2, K11, K12).

– Ölen kişi için kefen hazırlanır (K2, K7, K36, K38).

– Cenaze kalkınca kalktığı yere taş konur, sabaha kadar kaldırılmaz (K4, K84).

2.1.3.2.2.1 Ölünün Bekletilmesi

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye hazırlanır. Kişi sabahleyin ya da gece ölmüşse, öğle namazına, öğleyin gömülmüşse ikindi namazına yetiştirilir. İkindiden sonra ölenler, o gece bekletilerek sabahleyin gömülürler. Uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmalarını sağlamak amacıyla ölünün bekletildiği durumlar da vardır (Örnek, 2000, s. 215).

Türk halkının inançlarına göre, ölüyü acele gömmekte, misafirlere yemek yetiştirmekte ve alınan borcu ödemekte acele etmekte hayır vardır. Sakınca bir durum yoksa güneş battıktan sonra ölü gömülmez, ertesi sabaha bırakılır (Turan,1982, s. 546).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Ölen kişi sabah ile ikindi arasında gömülür. İkindi ile akşam arasında ölü gömülmez. Bu vakitte ölü gömmek iyi sayılmaz. Eğer kişi akşam ölmüşse cenaze sabaha kadar bekletilir (K4, K66, K68, K84).

– Ölüyü akşam defnetmek iyi sayılmaz. Akşam olunca toprak mühürlenir, ölüyü kabul etmez, derler (K13, K24, K25).

– Öğlen vakti ölen ikindi vaktine kadar gömülür. Sabah ölen öğlen namazına kadar gömülür (K1, K2, K11, K12).

– Ölü bir gece evde kalacaksa ertesi gün defni ikindi vaktine bırakılmaz (K38).

2.1.3.2.2.2 Ölünün Gömülmeye Hazırlanması

Ölümle ilgili Türk inançları oldukça zengindir. Özellikle ölünün gömülmesiyle ilgili pek çok adet ve inanma vardır ve geçmişten gelerek günümüzde hâlâ yaşamaktadır. Eski Şamanist Türkler ve diğer Orta Asya ulularının defin törenleri hakkında Çin kaynaklarından geniş bilgiler ediniriz (Artun, 2005, s. 190).

Yıkama, kefenleme, cenaze namazı gibi işlemler ölünün gömülmesi içi yapılan hazırlıklardır.

2.1.3.2.2.3 Yıkama ve Kefenleme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölüm olayının hemen ardından, ölünün gömülmesine kadar geçen sürede, ölüye bir dizi işlem uygulanır. Bu işlemler, dinsel ve geleneksel, âdet ve inanmalardan oluşur, belirli bir sıraya göre yapılır. Ölüyü gömmek üzere yapılan işlemlerden ilki, ölünün dinsel ve geleneksel kurallar içerisinde yıkanmasıdır. Ölü yıkama işi, meslekten yıkayıcılar, hocalar ve bu işi bilenler tarafından, evin avlusunda, camide, mezarlıkta, hastanelerde yapılır (Başçetinçelik, 2009, s. 348).

Yıkama işlemi bittikten sonra kefenleme işine geçilir. Bunun için önce beyaz patiska bezden kefenlik hazırlanır. Kefenlik bez, ölen kişiyi saracak biçimde ve "Ecel gömleği" adı verilen, erkeklerde üç, kadınlarda beş parçadır. Kadınlardaki, erkeklere göre fazla olan iki parça, kafaya ve göğüslere sarılmaktadır. Ölünün kefenlemesi sırasında uyulmaya dikkat edilen bir gelenek de, yabancı kişilerin ölüye dokunmamalarını sağlamaya yöneliktir. Cenazenin üzerine taşıyanları rahatsız etmemesi amacıyla, kolonya serpilir. Daha sonra cenaze yakınları tarafından ayak ve baş kısmından elle, belinden de bir kuşak yardımıyla kaldırılarak düz bir şekilde salacağa veya tabuta konur. Bununda üzerine cenaze erkekse, ceketi, kadınsa başörtüsü örtülür. Ölünün genç olması durumunda, arkadaşlarından birisi siyah bayrak taşır (Santur, 1995, s. 143).

Tunceli'de ölen kimse evlenmemiş ise, kefeni değişik renklerde yapılır. Mevta bekâr bir erkek ise, sağ eline bir elma verilir. Mevta genç kız ise, sağ elinin küçük parmağına kına yakılır (Kalafat, 1998, s. 254).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi sırasında şu pratikler yapılmaktadır:

– Ölen kimse erkekse yıkayıcısı erkek; kadınsa yıkayıcısı kadın olur (K5, K7).

– Ölü, kendi evinin yanında, uygun bir yerde yıkanır. Ölen kimse önce yıkanır sonra da ölen kişiye gusül abdesti aldırılır. Yıkama suyundan artan su ile ölen kişinin çamaşırları yıkanır. Ölünün çevresinde tütsü yakılır (K6, K34, K57, K58, K84).

– Cenaze yıkanırken bakılmaz (K4, K5, K6, K7).

– Ölü önce sabunla yıkanır sonra gusül abdesti aldırılır. Son yıkama suyuna murt dalı konulur. Cenaze bu suyla yıkanır. Bazı yerlerde günlük denilen ölü otu da koyarlar. Abdest aldırmadan önce yakınları çağrılarak yüzü gösterilip eli öptürülür. Ölü kadınsa yıkandıktan sonra avuçlarına kına yakılır (K4, K83, K84).

– Yıkama suyundan kalan suyla ölünün yattığı yastığın, yatağın örtüsü, çarşafı, ölünün kıyafetleri yıkanır (K4, K5, K83).

– Cenaze yıkandıktan sonra başka ölen olmasın diye artan su dökülüp kazan ters çevrilir (K4, K6, K34).

– Ölen kişi ailesi dışında kimseye gösterilmez (K56, K57, K58, K59).

– Ölüyü yıkayana alsa da almasa da para teklif edilir (K5, K35, K36).

– Ölen kimse yıkandıktan sonra kefenlenir. Kadının kefeni, başına beyaz bir örtü bağlandığı için erkeğinkinden fazla olur. Yine ölen kimse kadınsa eline kına yakılır (K4, K34, K83).

– Ölünün saçı sakalı taranmaz (K57, K58).

– Kadının başı örtülür. Eskiden kadınlara yeşil, kırmızı, beyaz yağlık bağlanır gelin gibi yapılırdı (K4, K6, K34).

– Ölü kefenlendikten sonra tabuta yerleştirilir ya da ölü sala konur. Sallarda sal ipi olur. Ölü kefenlendikten sonra salın üzerine yatırılır. Kefenin üzerine savan serilir ve iple bağlanır (K5, K12, K49).

– Şehit olan kimse yıkanmaz, kefene sarılmaz, üzerindeki elbiseleriyle gömülür (K5, K36, K38).

– Ölü sahibine - üzülmesin, korkmasın diye - cenazenin ayağı ovuşturulur, yıkatılır (K4, K83, K84).

– Tabutun üstü dua yazılı yeşil örtüyle sarılır. Ölen kişi kadınsa tabutun üzerine örtü (yazma) örtülür. Ölen kişi şehitse tabutun üzerine Türk Bayrağı örtülür (K9, K12, K83, K84).

2.1.3.2.2.4 Cenazenin Taşınması

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölünün kefenlendikten sonra içine konularak taşındıkları sandığa tabut denir. Tabut en çok çam ve kavaktan yapılır. Seyrek olarak meşe, gürgen, çınar, ceviz ve ardıçtan da yapıldığı olur. Kimi özel durumlarda ağaç yerine maden kullanıldığı ya da tenekeyle kaplandığı da görülmektedir. Tabutun üzerine örtülen örtü varsa ölü evinden, komşulardan, yoksa camilerden alınır. Bu amaçla Hac'dan da getirilmiş örtüler de vardır. Genellikle yeşil renkli olan ve üzerinde Arapça yazılı dualarla kutsal kişilerin adları bulunan bu örtülere "tabut örtüsü", "Kâbe örtüsü", "cenaze örtüsü", "sal örtüsü" denmektedir (Örnek,2000, s. 218).

Cenaze namazı kılındıktan sonra tabut cemaat tarafından mezarlığa kadar izlenir. Tabut taşınırken yol üzerindeki insanlar eğer oturuyorlarsa ayağa kalkarak cenazenin geçişini beklerler (Açık, 2004, s. 145).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Yıkama ve kefenleme işleri bitince ölü tabuta konulur. Tabutun üstü dua yazılı yeşil örtüyle sarılır ve cemaatin omuzlarında cenaze namazı için camiye götürülür (K1, K2, K11, K12).

– Cemaat cenazeyle helalleştikten sonra dört kişinin elleri üstünde değişe değişe mezara götürülür. Ölünün vasiyeti varsa istediği yere gömülür (K5, K7, K35, K36).

– Cenazenin önünden geçilmez. Cenaze geçerken ayağa kalkılır (K83, K84).

2.1.3.2.2.5 Cenaze Namazı

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Cenaze namazı; dört tekbirden meydana gelir. Musalla taşına konulan cenazenin önünde imam durur, cemaatta imamın arkasında sıralanır. Cenaze namazı ile namazı kılınan ölü hakkında bir çeşit "aklama" yapılır (Örnek, 1979, s. 54).

Cenaze namazı öncesinde imam, merhum ya da merhumenin günahlarının affı için; ölünün yaşını belirleyip bundan akil baliğ oluncaya kadar geçen zaman dilimini çıkarıp, kalan sayı kadar dua okur (Açık, 2004, s. 144).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Cenaze namazına erkekler katılır, kadınlar katılmaz (K77, K78, K87, K90).

– Cenaze namazına katılacak kişiler abdest alarak cenaze namazı için hazırlanırlar (K5, K7).

– Cenaze namazına herkes mümkün olduğu kadar katılmaya çalışır (K77, K82, K87,

K90).

– Cenaze namazını genellikle cami hocası kıldırır. Hoca cenaze namazına başlarken ölen kimsenin cinsiyetine ve yaşına göre niyet eder. Yani "Allah için salata, Resul için salâvata, meyyit için duaya dört tekbirlik cenaze namazını erkek ya da kadın için kılmaya" diye niyet eder. Cenaze namazında cemaatin olması şartı yoktur; bir erkeğin bulunması bile cenaze namazı kılmak için yeterlidir (K5, K38, K87, K90).

– Cenaze, musalla taşının üstüne konulur. Kıbleye dönülür ve imamın arkasında imama uyularak cenaze namazı kılınır. Namazdan sonra imam cemaate "Merhumu nasıl bilirsiniz" diye sorar. Cemaat de "İyi biliriz" der. Hoca cemaate üç defa "Hakkınızı helal ediyor musunuz" diye sorar. Cemaat de üç defa "Helal olsun" der (K5, K38, K77, K78).

2.1.3.2.2.6 Defin ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Bundan sonra hoca hemen duaya başlar. Mezarlıkta bulunan topluluk duayı oturarak dinlemektedir. Dua sonundan okunan fatihadan sonra, cenaze sahibi mezarlığın kapısına giderek, taziyeleri kabul etmek üzere bekler. Mezarlıktan çıkan herkes sırayla elini sıkarak, baş sağlığı dileklerini iletirler. Bunlar, "Başınız sağ olsun", "Allah rahmet eylesin" gibi sözlerdir (Santur, 1995, s. 144). Duadan sonra imam, mezarın baş tarafına oturarak, ölenin sorgucu meleklere vereceği cevapları kolaylaştırmak amacıyla ona birtakım sözler söyler; buna telkin ya da halk deyimiyle "tövbe talkın" denilir (Örnek,2000, s. 219).

Tahtacı Türkmenleri mezarın tabanına "döşek" sererler. Kuzeybatı- Güneydoğu istikametinde mezara yastık uzatılır. Ölüyü mezara üç kişi uzatır. "Kefen bağları" mezarda çözülür. Hırslı ve gözü aç olanlara "gözünü toprak doyursun" denilerek gözlerine birer tutamdan üç tutam toprak atılır. Mezarın açılmasında "ilk kazma" yı vurana mezar kapatılırken ilk toprak attırılır (Kalafat, 1998, s. 246).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cenazenin defnedilmesi ve mezara konulması sırasında yapılan uygulamalar şunlardır:

– Mezarı kazacak kişiler ayarlanır. Bunlar ölü yıkanana kadar mezarı kazarlar. Mezarı kazanlara para verilir (K5, K7, K35, K36).

– Cenaze namazından sonra cenaze ölünün gömüleceği yere kadar omuzlarda taşınır. Ölüyü gömmeye kadınlar gitmez (K1, K2, K11, K12).

– Her köyün mezarlığı olur. Ölen kimseler genelde daha önce ölmüş olan aynı aileden

kişilerin yanına gömülür (K4, K83, K84).

– Cenaze, kazılmış kabrin kıble tarafından mezara konur. Sağ tarafı üzerine yüzü kıbleye gelecek şekilde yatırılır. Sırt üstü yatırılmaz. Cenazenin sırt tarafı tahtalarla veya taşlarla kapatılır. Sonra cenazeyi mezara en yakınları indirir. Başta cenaze sahipleri ve yakınları olmak üzere sırayla kürekle toprak atarlar. Bu sırada hoca sürekli Kur'an okur. Mezar kenarı taşla çevrilir. Baş tarafına ağaç dikilir. Üzerine gül ekilir, su dökülür (K56, K57, K58, K59).

– Cenaze kabre konduktan sonra ilk toprağı, varsa oğlu yoksa erkek kardeşi atar. Cenaze kadınsa mezara eşi ya da oğlu tarafından konulur. İlk toprağını da eşi ya da oğlu atar (K11, K12, K56, K57).

– Ölü gömülürken hoca Yasin suresini okur ve ölen kimse için dua eder (K64, K81, K82).

– Mezarı kazanlara alsa da almasa da para teklif edilir. Almazsa ölen kişinin hayrına fakir birine verilir (K58, K59).

– Yörede yaşayan Tahtacılarda ölüyü gömme şekli biraz farklıdır. Ölünün hayattayken kullandığı eşyalar da beraber gömülür. Ölen bayansa yanına al, yeşil yazması konulur (K1, K2, K4).

– Gömüldükten sonra mezar taşı dikilmez. Mezar taşı daha sonra dikilir. Mezar taşına ölen kimsenin adı, soyadı, doğum tarihi, ölüm tarihi yazılır (K56, K57).

– Cenaze yakınları defin işleminden sonra mezarlıkta taziyeleri kabul eder (K11).

– Herkes mezarlıktan ayrılınca mezarın başında imam kalır. Ölüye annesinin adıyla seslenir ve cenazeye telkin (hatırlatma) verir, dua eder. Hocanın telkini, sorgu melekleri ölen kişinin kabrine geldiğinde sorduklarına cevap verebilmesi içindir. Sorgusuna göre ya kabri cennete döner ya da kabir azabı çeker (K5, K38).

2.1.3.3. Defin Sonrası

Ölüyü mezara koyduktan sonra, mezarın üstü örtülür, sulanır, hoca ölüye talkınını verir. Cenaze sahipleri ve yakınları, cenaze evine dönerler. Ölü gömüldüğü gün ve sonrasında yapılan bir dizi âdet ve inanmalar da vardır. Bu uygulamalarda, ölünün yeni hayatında rahat etmesi, huzur içinde olması, günahlarının arınması, geride kalanları tedirgin etmemesi amaçlanırken, diğer taraftan da, geride kalanların acılarının hafifletilmesi ve ölümün ardından gelen bu hayata alışmaları amaçlanır. Bundan sonra, ölünün ruhu için yemekler verilir, ölünün eşyaları dağıtılır, ölünün dünyada iken ödeyemediği borçları yerine getirilir (Başçetinçelik, 2009, s. 368).

2.1.3.3.1. Cenaze Evi

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Cenaze çıktıktan sonra kötü ruhları evden uzaklaştırmak için tütsü yapılır. Ölünün gömüldüğü gün mezardan dönenlerin ölü evinde yemek yeme geleneğine Aladağ'da rastlıyoruz. Ölünün evinin kapısı yedi gün hiç kapanmamakta, gelen gidenler olmaktadır. Bu arada kişinin öldüğü odada "yedi gün" ışık yakılmaktadır (Yılmaz, 2005, s. 209).

Balıkesir'de ölünün ardından bir bardak suya "40 Yasin" okunur. Ayrıca ölünün yıkandığı yere gece gelebileceği düşüncesinden hareketle mum yakılırken, abdest alması için bir ibrik su konulur (Kalafat,1998, s. 252).

Adana ve çevresinde, ölü evinde 3-7 gün boyunca, evin kapısı hiç kapanmaz, sürekli gelen giden olur. Ölünün öldüğü odada, "yedi gün" ışık açık bırakılır. Baş sağlığına gelenler, ölü evine yemek haricinde, tatlı, lokum, bisküvi, çay, şeker, kolonya da getirir. Baş sağlığına kimse eli boş gelmez. Böylece, bu yiyecek ve içecekler, ölü evine gelen konuklara ikram edilmekte, ev sahibine destek olunmaktadır (Başçetinçelik, 2009, s. 372).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cenazenin defnedilmesinden sonra şu uygulamalar yapılmaktadır:

– Ölü evine yas evi, yas yeri denir. Cenaze kaldırıldıktan sonra ölü sahibinin evinde Kur'an okunur. Cenaze evine gelenler yemek getirir. Ölü sahiplerine başsağlığında bulunulur (K4, K5, K84).

– Defin işleminden sonra taziye yapılır. Mezarlıkta taziye yapılsa da ayrıca cenaze evine gidilip taziyede bulunulur. "Başınız sağ olsun, Allah sabır versin" gibi sözler söylenir (K7, K35, K36).

– Ölü evinde Kur'an okunur. Yedi gün boyunca evde yemek verilmez. Yemeği komşular getirir. Herkes ölü yakınlarının yanında olur. Elden geldiğince bütün işlerinde cenaze sahiplerine yardımcı olunur (K4, K84).

– Cenaze evinde gülünmez, televizyon açılmaz, müzik açılmaz. Cenaze evi yas yeridir. Komşular da buna dikkat eder. Düğün yapılacaksa mutlaka cenaze sahibinden izin alınır (K83, K84).

– Cenaze evine gelenler "Allah rahmet etsin, toprağı bol olsun, mekânı cennet olsun, Allah kabir azabı göstermesin" diyerek ölü için dua ederler (K58, K59).

– Kur'an ve Yasin okunarak ölünün ruhuna bağışlanır (K4, K5, K84).

– Ölen kişinin borcu varsa ödenir; vasiyeti varsa yerine getirilir (K7, K35, K36).

2.1.3.3.2. Belirli Günler Ölü Yemeği

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ülkemizde, ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belirli günler vardır. Bunlar içinde sıklıkla görüleni, ölünün "kırkıncı", "elli ikinci" günleriyle, halk arasında "sene-i devriye" adıyla anılan günlerdir. Bu günlerde ölünün hayrı için, ölenin ruhu için yemekler verilmekte, mevlit okutulmaktadır (Başçetinçelik, 2009, s. 372).

Belirli sayılarla anılan bu günler, bu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerinden dolayı önemsenmişler ve birtakım âdetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir (Örnek, 1979, s. 220).

Ölülerin ruhları için hayır işlemek, fakir doyurmak, Müslümanlıkta da vardır. Ancak bu uygulamaların 3., 7., 9., 40., ve 52., geceler ile sene-i devriyesi gibi takvime bağlanmış olması, Gök Tanrı/ Ulu Tanrı inancının uzantılarıdır. Sene-i devriyelerde mezar onartılması, Hunlar döneminden günümüze kadar gelen eski bir Türk inancıdır. Aş dökmek, helva kavurarak koku yaymak eski bir Türk inancı iken, bu tür günlerde yemek verip fakir sevindirmek türünden yapılan hayırlara mevlüt, hatim gibi ilavelerin yapılmaları, bu inançları Müslümanlaştırmıştır (Kalafat, 1998, s. 265- 266).

Denizli'de cenazenin ardından üç gün verilen helvaya "Ruh Helvası" denir. Ölünün hayrı olarak helva dağıtmak, Anadolu'nun diğer yörelerinde de yaygındır (Kalafat, 1998, s. 259).

Adana halk kültüründe ölüm törenleriyle ilgili yemekler şunlardır: ölü evinde üçüncü gün ölü helvası yapılır, baş sağlığı için gelenlere ikram edilir. Helva yapılırken ve yenirken ölünün ruhuna faiha okunur. Yedi yemeği ölümün yedinci gününde verilir. Yemeği verenlerin ekonomik durumu iyi ise haşlanmış et yufkaya sarılarak baş sağlığına gelenlere verilir. Bazı evlerde döğme çorbası lahmacun verilir. Günümüzde yemek şirketlerine toplu yemek siparişi verme şekliyle de yemek verilmektedir. Kırk yemeği, ölümün kırkıncı gününde verilen yemektir. Yemekli mevlit okutulur. Koyun kesilir, etinden çeşitli yemekler hazırlanır. Elli iki yemeği, ölünün elli ikinci gününde verilen yemektir. Ölünün sevdiği yemekler pişirilerek yakınlarına dağıtırlır (Artun, 2006, s. 249).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cenazeden sonra belirli günlerde şu uygulamalar yapılmaktadır:

- Ölünün 3, 7, 40, 52 'sinde mevlit okutulur, yemek verilir (K24, K25, K27).
- Ölü gömüldüğü günün akşamında Kur'an okunur ve ölünün ruhuna bağışlanır (K56,

K57, K58, K59).

– Yedinci gün ölünün ruhunun evini ziyaret edeceğine inanılır. Bu nedenle 7. günü mevlit okutulur; gelenlere lokum, bisküvi, şeker dağıtılır (K83).

– Cenazenin üçü ve yedisinde ölü helvası yapılıp gelen misafirlere dağıtılır. Ölü helvası un ve pekmezden yapılır, kare şekli verilir. Buna "kare topak ya da ölü topağı" da denir (K4).

– Ölünün yakınları tarafından kırk gün boyunca Yasin suresi okunur. Kırkıncı günü hatim veya mevlit okutulur. Yine elli ikinci gece mevlit okutulur. Bu gecenin etin kemikten ayrıldığı gün olduğuna inanılır (K24, K25, K27).

– Üçü, yedisi, kırkı, elli ikisi ve senesinde yemek verilir. Gücü yeten kurban kesip fakirlere dağıtır (K56, K57).

– Ramazan ve Kurban Bayramı'nın arifesinde mezara gidilip ziyaret edilir. Dualar okunup ölünün ruhuna bağışlanır, çocuklara şeker dağıtılır (K83, K84).

– Ölü yakınları, ölen kimsenin mezarını yedinci gün ziyaret edip, Kur'an okurlar. Yine arife günleri, bayram günleri, perşembe ve cuma günleri mezar ziyaretleri yapılır (K5, K7, K36, K38).

2.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölünün eşyaları ile ilgili işlemlerin oluşmasının temelinde, ölenin geri geleceği korkusu ile ölünün anısını yaşatma isteği görülür (Örnek, 1979, s. 75).

Ülkemizde ölünün giyim eşyalarıyla ilgili âdet ve inanmalardan bazıları şunlardır: Ankara ve Çubuk'ta, ölen, döner gelir düşüncesiyle giysileri üç gün içinde yıkanır veya üzerine su serpilir. Rize ve Hopa'da, ölü, evden çıktıktan sonra, bu artık son olsun, diye eskisi yenisi ardından atılır. Haymana'da, ölenin giysileri yıkanmak üzere dışarı çıkarılır, yıkandıktan sonra içeriye alınır. İçel'de, ölünün temiz ve yeni giysisi, salının üzerine atılır (Örnek, 1979, s. 75-76). Karaözü'de ölen yaşlı bir kişi ise, eşyaları fakirlere verilmektedir. Ölenin genç olması durumunda ise, eşyaları saklanarak kimselere dokundurulmamaktadır. Bu uygulama ölen kişinin hatırasına saygı olarak algılanmaktadır (Santur, 1995, s. 146).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ölünün eşyaları ile ilgili şu uygulamalar vardır:

– Ölen kişinin çamaşırları yıkanır (K4, K5, K6).

– Ölen kimsenin kıyafetleri fakir ve muhtaç bir kimseye verilir (K5, K38).

– Ölünün kıyafetleri dağıtılmazsa ölünün ahirette çıplak kalacağına inanılır (K4, K6, K83, K84).

– Kıyafetleri ihtiyacı olanlara dağıtılır. İstenirse hatıra olarak da saklanabilir (K1, K2, K12).

2.1.3.3.4. Devir Iskat

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Iskat; namaz, oruç, kurban, adak, kefaret gibi ibadet ve borçları ifa etmeden ölen bir kimseyi bu borçlarından kurtarmak için fakirlere fidye ödenmesi işlemini ifade eder. Literatürde daha çok namaz ve oruç borcunu düşürme anlamına gelen ıskat-ı salât ve ıskat-ı savm terimleri kullanılır. Burada fidyeden maksat, söz konusu ibadetlerin yerine geçmesi ve mükellefi onların terkinden doğan uhrevi sorumluluktan kurtarması amacıyla yapılan nakdi veya ayni ödemelerdir (Bardakoğlu, 1999, s. 140).

Türklerin ölümden sonraki hayatla ilgili inanç ve uygulamaları Anadolu coğrafyasına taşınırken belirli bir süreç doğrultusunda inanç coğrafyasında değiştirip İslâm dininin Ahiret anlayışıyla şekillenmiştir. Ölümden sonraki hayatla ilgili ölü için yapılan son hazırlık, söz konusu ettiğimiz Devir ve Iskat diye adlandırılan bir ritüelin ortaya çıkışına sebep olmuştur (Ersoy, 2002, s. 97).

Ölenin yakınları, devir ile ölen yakınlarının dünyada yerine getiremediği İslami emirleri yerine getirmeye çalışırlar. Böylece geride kalanlar ölenin diğer dünyadaki durumunu kolaylaştırdıklarına ve rahat olmasını sağladıklarına inanırlar (Karakaş, 2005, s. 73).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde devir ve ıskat uygulaması şu şekildedir:

– Devir ve ıskat var. Ölen kişinin yapamadığı ibadetlerin yerine para toplanır ve ihtiyacı olana verilir (K2, K3, K13).

– Ölünün yakınları tarafından yaşına göre para hesaplanarak sadaka olarak fakirlere dağıtılır (K35, K36).

– İmam devir işlemini definden sonra yapar. Ölen kimsenin cinsiyetine ve yaşına göre para hesaplanır. Yerine getiremediği ibadetler için fakir, muhtaç bir kimseye para verilir. O da aldım, kabul ettim der (K12).

– İmam ihtiyaç sahibi kişiyi ya da kişileri ortaya oturtur. Bir miktar para da ortaya konulur. Para elden ele gezdirilir. İmam kabul ettin mi diye sorar. O kişi ya da kişiler aldım kabul

ettim der (K2, K3, K48, K49).

– Devir ve ıskatı isteyen aileler yapar, herkes yapmaz (K5, K7).

2.1.3.3.5. Yas Tutma/Ağıt Söyleme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Her devirde ve her millette ölüm ve ölüm sonrasında uygulanan pratikler vardır. Bu pratiklerin şekillenmesinde milletin uygarlık seviyesi, gelenekleri ve dini inançları belirleyici unsur olmaktadır. Ölüm sonrasında uygulanan pratikler ölüye ve ölüme karşı duyulan saygıyı, yaşanan üzüntüyü yansıtmaktadır (Çağımlar, 2010, s. 29).

Bu pratikler içerisinde bulunan yas ve ağıt törenleri de eski çağlardan günümüze değişik coğrafya ve kültürde ölüye saygı göstermek, acıyı yansıtmak ve paylaşmak amaçlı varlığını sürdürmektedir (Çağımlar, 2010, s. 30).

Anadolu'da günümüzde defin ve yas törenlerini her yerde görmekteyiz. Ölümün üçüncü, yedinci, kırkıncı, elli ikinci ve senesinde yas töreni düzenleyip, katılanlara yiyecek vermek ve bugünlerde ağıt söylemek ortak özellik olarak görülmektedir (Çağımlar, 2010, s. 46).

İlkel topluluklardan günümüze kadar gelen toplumlarda, ölüm karşısında çaresiz kalan insanın birtakım tepkilerle acısını dile getirdiği görürüz. Göktürklerde, ölümün ardından geride kalanların bıçakla, yüzlerini keserek akan kanla birlikte gözyaşı döktüklerini, saçlarını kestirdiklerini, Kırgız- Kazaklarda kadınların ağıt söyleyip ağlarken yüzlerini duvara dönüp ters oturduklarını ve elbiselerini ters giydiklerini görürüz (İnan, 1995, s. 176- 200).

Yas süresi, ölüm anı ile başlar. Bu süre, kişilerin toplumsal statüsüne göre değişiklik arz eder. Kırsal kesimlerde yas süresi bir yıl veya daha fazla tutulurken, şehirlerde yaşayan ve devlet memuru statüsündeki ya da özellikli işlerde çalışanlar, bu süreyi daha kısa tutmaktadırlar (Ersoy, 2002, s. 98).

Tahtacılarda herhangi bir yakınını kaybeden kişilerin, günlük yaşamdaki birçok ihtiyaçlarına belirli bir süre -bu eskiden 40 gün sürermiş- kısıtlama getirmesine "yas tutma"denir. Cenaze yakınları bu süre boyunca saç, sakal tıraşı olmaz, sabun kullanmaz, elbise değiştirmez, herhangi bir eğlenceye gitmez (Çıblak, 2003, s. 20).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ölen kişinin ardından yas tutma geleneği şu şekildedir:

– Ölünün ailesi, yakınları yas tutar. Ölü evinde televizyon izlenmez, teyp dinlenmez

(K35, K36).

– Ölünün yakınları ağlar, yas tutar. Ölü yakınları yakım (ağıt) yakar (K4, K83).

– Cenaze evi yas yeridir. Düğüne gidilmez, eğlenilmez, gülünmez. Ağıtlar söylenir (K1, K2).

– Ölünün kırkına, elli ikisine kadar yas sürer (K12).

– Cenaze evine ölümden sonraki ilk bayram ziyarete gidilir. İlk bayram yas tutulur (K4, K84).

– Cenaze evi yas yeri olduğu için cenaze sahipleri yemek yapmaz, komşular yemek getirir (K4, K6, K83).

2.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri/Mezarlıkla Ruhlarla İlgili İnanmalar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ölenin hem geri dönerek insanlara zarar verebileceği korkusu hem anılmaya, yiyeceğe, giyeceğe vb. şeylere ihtiyaç duyabileceği inancı, "ölü kültü" nün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ölen kişiye karşı duyulan bu iki yanlı duygu yani korku ve sevgi, ölüleri gömme şekillerini de etkilemiş, bazı yerlerde ceset, vakit geçirilmeden gömüldüğü ya da ıssız yerlere bırakıldığı gibi bazı yerlerde evin içine, avluya veya köy meydanına gömülmüş, mezarına yiyecek, içecek, giyecek vb. bırakılmıştır (Örnek, 1998, s. 93).

Mezarlar, bu dünyadan göç eden insanların geride bıraktığı en önemli işaretlerden biri olup iki dünya arasındaki kapı olarak düşünülmüştür. Ölen yakınlarımızı hatırlamak, atalarımızı anmak ve onların ruhlarını memnun etmek amacıyla mezarlıklarda çeşitli âdet ve inanmaların yaşatıldığı tespit edilmiştir (Çıblak, 2002, s. 608).

Mezara ağaç dikilmesi eski Türkler'de yaygın olarak görülen ağaç kültüyle ilgilidir. Ayrıca çoğu zaman hayatın ve ebediliğin sembolü olarak kabul edilmiştir (Ocak, 1983, s. 84-87).

Halk arasında mezarda bir gün ya da üç gün ateş yakma geleneğinin vahşi hayvanları uzaklaştırmak için uygulandığı düşüncesi yaygın olsa da aslında bu durum ateşin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesiyle açıklanabilir (İnan, 1995, s. 68).

Ölünün mezarlıkta ilk kez ziyaret edildiği gün ya da zaman konusunda belirli bir kural bulunmamakta, söz konusu gün ölü sahiplerinin düşünce ve yorumlarına göre değişebilmektedir (Örnek, 1979:80).Adana ve çevresinde, mezar ziyaretleri, ölünün gömülmesinden sonraki günde başlamak üzere, perşembe ve cuma günleri ile arefe günleri ve bayramlarda yoğun olarak yapılmaktadır. Arefe günü, mezarlığa, ölenin bahçesinden

arefe toprağı götürülmektedir (Başçetinçelik, 2009, s. 393).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde mezar ziyareti ve mezarlıkla ilgili inanç ve pratikler şunlardır:

– Arefe günü, bayram günü, perşembe ve cuma günleri mezar ziyaretleri yapılır (K26, K28, K63).

– Mezarlıkta sesli konuşulmaz. Kur'an okunur. Ölen kimse için dua edilir (K14).

– Mezarlığın yanından geçerken, oradaki ölülerin ruhuna 3 ihlas, 1 fatiha okunup bağışlanır (K10, K22, K26).

– Çoğunlukla mezarlıklar yol kenarında yapılır. İnsanlar hem ölümü hatırlasın hem de orda yatanlara dua etsin diye (K14, K28).

– Mezarlıklara gölge olsun diye ağaç dikilir (K26, K28).

– Ölen kişi askerdeyken şehit olan biriyse mezarına Türk bayrağı dikilir (K13).

– Mezarın baş kısmına ağaç dikilir, üzerine çiçek ekilir (K14, K22).

– Gelin eve götürülmeden önce mezarlığın etrafında gezdirilir (K4, K14, K28).

– Mezarın üstü göçerse o kişinin günahının az olduğuna inanılır (K4, K83).

– Ölen kişinin gözü açık giderse gerçekleştiremediği bir muradı olduğuna inanılır (K14, K83).

– Çocuk yaşta ölenlerin cennete gideceğine ve annesine, babasına da şefaatçi olacağına inanılır (K10, K22, K63).

– Cenaze yıkanırken eti yumuşaksa, cıvıksa ardından birini götürür derler (K4, K13, K14, K26, K28, K83).

– Ölü gömülmeye götürülürken arkasından yedi adım atmak sevaptır derler (K13, K14, K28, K63).

– Ölen kimsenin ruhunun perşembe günleri evini ziyaret edeceğine inanılır. Bu nedenle ölen kimseler için Perşembe günleri Kuran okunur, dua edilir (K4, K83).

2.1.3.3.7. Değerlendirme

Pozantı yöresinde ölümü düşündüren belirtilerin çoğu Anadolu'nun genelinde olduğu gibi aynıdır. Bunların bir kısmı cansız varlıklarla ilgiliyken bir kısmı da canlı varlıklarla ilgilidir. Baykuşun ötmesi, köpeğin uluması canlı varlıklarla ilgili olanlardır. Cansız varlıklarla ilgili olanlar ise; ayakkabının ters dönmesi evden ölünün çıkmasına sebep olur, akşam vakti komşudan kazan alınmaz ve komşuya kazan verilmez. Yine rüyada ayaktan ayakkabının çıkması ölüme işarettir.

Ölüm sırasında uygulanan pratikler dinin etkisindedir. Ölüm anında kişinin başında hafif sesle Kur'an-ı Kerim okunur, kelime-i şahadet getirilir. Ölüm olayından hemen sonra sala ile çevreye haber verilir. Yakınları telefonla aranarak haberdar edilir. Üzerindeki elbiseler cenazeye eziyet etmemek için ya makasla kesilir ya da yırtılır. Üzerine temiz bir çarşaf örtülür. Çenesi ve ayakları çatılır. Cenaze gündüz defnedilir, gece defnedilmez. Akşam toprağın mühürleneceğine, ölüyü kabul etmeyeceğine inanılır. Cenaze, evinin yanında uygun bir yerde yıkanır. Kadınları kadınlar, erkekleri erkekler yıkar. Cenaze yıkanırken bakılmaz. Yıkama işlemi bitince bir kişi su ısıtmak için hazırlanan ocağı bozar, artan su varsa döker ve kazanı ters çevirir. Bunda amaç o evden bir daha cenaze çıkmasına engel olmaktır. Cenaze omuzlarda taşınarak mezarlığa götürülür. Cenazeye herkes mümkün olduğu kadar katılmaya çalışır. Cenaze namazından sonra mezarlığa gidilir. Herkes sırayla toprak atmaya çalışır. Bu sırada Yasin-i Şerif okunur. Yörede yaşayan Tahtacılarda ölüyü gömme şekli biraz farklıdır. Ölü eşyalarıyla birlikte gömülür. Mezarı kazanlara para teklif edilir, almazsa fakirlere dağıtılır. Ölüyü defnetmeye gelenler mezarlıktan ayrılırken imam cenazeye "talkın" vererek, sorgu meleklerine ne söylemesi gerektiğini hatırlatır. Cenaze yakınları defin işleminden sonra mezarlıkta taziyeleri kabul eder. Daha sonra cenaze evine gidilir. Yakınları ve akrabaları taziyeye gelirler. Yedi gün boyunca ölü evinde yemek pişmez. Yemeği komşular getirir. 3. 7. 40. ve 52. günü mevlit okunur. Cenazenin üçü ve yedisinde "ölü topağı, ölü helvası" yapılarak gelenlere dağıtılır. Ölünün kıyafetleri ihtiyacı olanlara verilir. Son zamanlarda ölen kimsenin eşyalarından bazıları ölen kimsenin yakınları tarafından hatıra olarak da saklanmaktadır.

Ölen kişinin sağlığında yapamadığı ibadetlerle ilgili devir ve ıskat yakın zamana kadar uygulanmakla beraber, bugün devir ve ıskat yok denecek kadar azdır. Ölünün yakınları yas tutar. Ölen kimse için yakınları yakım yakar. Mezarlıklara çam, selvi gibi ağaçlar dikilir. Ağaç dikme eski Şamanist geleneğe dayanmaktadır. Mezarlıkta ağaç olması ölen kişinin günahının affedileceği inancına dayanmaktadır. Yörede mezar ziyaretine önem verilir. Mezarlıklar arife günü, bayram günü, perşembe ve cuma günleri ziyaret edilir. Mezar yanından geçerken " 1 Fatiha ve 3 İhlâs" okunur. Şehit mezarlarının başına Türk Bayrağı dikilir. Yine hem insanlara ölümü hatırlatsın hem de orada yatanlara dua edilsin diye mezarlıklar yol kenarına yapılır.

2.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar

2.2.1. Sünnet

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türkiye'de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve törensel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir çocuk sahibi anne ve baba bu köklü geleneğin dışında kalmak istemez (Örnek,2000, s. 170).

Anadolu'da sünnet olan çocuğun yaşı ile ilgili kesin bir kural yoktur. Ancak, çocuğun en çok 14-15 yaşına varmadan sünnet edilmesine özen gösterilir. Genellikle çocuklar dört ve beşinci yaştan başlayarak sünnet edilirler. Son yıllarda büyük kentlerde, çocuk birkaç günlükken ya da henüz hastanede iken, kimi zaman tıbbi gereklilikten, kimi zaman da ailenin isteğiyle sünnet ettirilmektedir (Başçetinçelik, 2009, s. 142).

Sünnette en önemli olan kirvedir. Kirvelik; "Bir erkek çocuğun sünnet töreninin külfet ve masraflarını, başka bir aile büyüğünün üzerine alması ile iki aile grubu arasında kurulan sanal akrabalığa verilen addır. Kirvelik kurumunun doğurduğu akrabalık gerçek ve soydan gelen bir akrabalık ilişkisi yoktur. Çocuğun sünnet edilmesinde onu kucağında tutan kirvenin "eteğine kanın dökülmesi" kan akrabalığından daha da yakın ve yasaklayıcı bir akrabalık vardır. Kirve çocuğun babası yerine geçmektedir. Çocuğun kanının kirvenin eteğine bulaşması olayı, kirveler arasında kız alıp verme yasağını da beraberinde getirmektedir (Şahin, 1991, s. 118). Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri kirveliğin yaygın biçimde benimsenmiş olduğu bölgelerdir (Nutku, 2002, s. 68).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

- Çocuk 1 ile 10 yaş arasındayken sünnet yaptırılır. Çocuklar genellikle 3-4 yaşında sünnet ettirilir, 10 yaşı geçirilmez. Sünnet genelde sonbaharda yaptırılır (K1, K65, K66, K77, K78).
- Sünneti yapan kimselere "sünnetçi" denir. Sünnetçi, sünnet için bıçak, makas, sargı bezi gibi şeyler kullanır. Eskiden köyleri dolaşan bir sünnetçi olurdu (K4, K9, K12).
- Eskiden sünnet güzde, hasata göre yapılırdı. Şimdi sünnetler okul tatiline denk getiriliyor (K2, K5, K7, K24, K25).
- Sünnet için hazırlıklar yapılır. Çocuğun her şeyi yenilenir, yeni eşyalar alınır. Sünnet için yatak hazırlanır. Sünnet edilen çocuk hazırlanan yatağa yatırılır. Çarşafı, yastığı, yorganı yeni hazırlanır. Çocuğun kıyafeti beyaz olur (K4, K24, K25).

– Sünnet törenine herkes çağırılır. Yakın akraba ve komşular okuntu verilerek davet edilir. Okuntu yakınlık derecesine göre değişir. Çorap, bardak, eşarp, mendil gibi eşyalardan okuntu hazırlanır. Okuntuyu alan kişiler sünnete mutlaka gelir ve hediyesini verir (K34, K35, K36).

– Okuntu veya davetiye karşılığı verilen paraya atkı denir. Para vermeye de atkı atma denir. Atılan paralar çocuğa kalır (K4, K24, K25).

– Sünneti isteyen mevlitli, isteyen çalgılı yapar. Sünnete gelenlere yemek verilir. Sünnete gelenler de çocuğa altın takar, para verir ya da hediye getirirler (K24, K25).

– Kirvelik vardır. Kirve genelde yakın kimselerden ya da iyi görüşülen bir aileden seçilir. Erkeklerden kirve olur. Kirve sünnet olacak çocuğa sünnet kıyafetlerini alır. Sünnet sırasında çocuğu kirvesi tutar. Çocuğun ailesi de kirveye hediye hazırlar. Kirve olan kimse artık çocuğun ailesiyle akraba sayılır (K1, K65, K66, K77, K78).

– Kirve çocuk için ikinci bir baba gibi olur. Kirve çocukları kardeş bilinir ve kirve çocukları evlenemez. Bu nedenle yörede Alevilere kirve denir (K1, K65, K66).

– Kirvenin ahlak yönünden iyi olması istenir, çünkü çocuğun örnek alacağı kişilerden biri olacaktır. Sünnette kirvelerin koluna kirve olduğu belli olsun diye kırmızı kurdele bağlanır (K4, K9, K12).

– Sünnetten önce çocuk arabayla gezdirilir. Canının istediği bir şey varsa yedirilir (K77, K78).

– Sünnet edilen çocuk hazırlanan yatağa yatırılır. Sünnetten sonra çocuğa tuvalete çıkmasın diye sulu şeyler verilmez. Kesilen yere sünnet şapkası konur ve yorgan örtülür. Şapka yorgan yaraya değmesin diye konur (K4, K9, K12).

– Çocuk iyileşse bile nazar değmesin diye üç dört gün yataktan kaldırılmaz, evden dışarı çıkmasına izin verilmez (K9, K12).

– Maddi durumu iyi olan aileler çocuğuyla beraber fakir, öksüz bir çocuğu da sünnet ettirebilirler. Şimdi belediye toplu sünnetler yapıyor (K1, K65, K78).

– Çocuk iyileştikten sonra kirvesini ziyaret eder. Artık iki aile akrabadır (K1, K12).

2.2.2. Askerlik ile İlgili Âdet ve İnanmalar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Asker uğurlama, karşılama Türk halk kültüründe günümüzde de sürdürülen bir gelenektir. Askerlik insan hayatında bir geçiş dönemi olması yönüyle çeşitli aşamaları

yüzyıllardır tören olarak kutlanmaktadır. Askere gönderme, karşılama törenleri dinsel, toplumsal ve kişiseldir. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme, adak, kurban vb. iç içerdir. Askere yolcu etme ve karşılama çevresinde kümelenen adetler, gelenekler, törenler ve bunların içinde yer alan işlemler ve uygulamalar o yörenin geleneksel kültürünü yansıttığı için önemlidir (Artun, 2005, s. 237).

Türkiye'de askerliğini yapmamış insan yarım insan sayılır. Askerlik bir eğitim yuvası olarak görülür, insan hayatının bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu nedenle askere gönderme, karşılama ve asker mektupları köylerde önemlidir; gururlanılır, ağlanır, duygulanılır (Artun, 2006, s. 211).

Asker dönüşü için kurban adanmışsa kurban kesilir. Kurban eti ya eve sokulmadan fakirlere dağıtılır ya da akraba ve komşular çağırılarak yemek verilir. Son yıllarda asker gönderme ve karşılama törenleri daha da canlı bir biçimde yapılmaya başlanmıştır (Artun, 2006, s. 212).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde askerlikle ilgili adet ve uygulamalar şunlardır:

– Askere gitmeye önem verilir askere gitmeyen genç toplum tarafından hoş karşılanmaz (K1, K2, K4, K5, K6, K35, K66).

– Eskiden köyün gençleri askere gideceği zaman köy kahvesinde köyün muhtarı hangi gencin nereye askere gideceğini söylerdi. Askere giderken kahvenin önünde kutlama yapılırdı. Halaylar çekilir, oyunlar oynanırdı (K1, K24, K25).

– Eskiden asker alımları kura kura ve toptan olurdu. Askere gidecek gençler köyün alt başında toplanırlar. İmam öne geçer, dua eder. Herkes Fatiha okur. Bir iki el silah atılır ve gençler uğurlanır (K2, K3, K5).

– Askere gidecek gençler toplanıp davul eşliğinde oyunlar oynayıp eğlenirler. Askere gitmeden bir gün önce askere gidecek gencin eline ya da serçe parmağına kına yakılır (K4, K5, K24, K25).

– Askere gidecek genç yakınları tarafından yemeğe alınır. Yakınları harçlık verir (K4, K9, K12).

– Askere gidecek kişi kimsesizse köy halkı kendi aralarında para toplayıp gencin ihtiyaçlarını karşılarlar ya da bu parayı gence harçlık olarak verirler (K1, K2, K35, K66).

– Askere gidecek genç mezarlığa götürülür ve dua edilir. Herkesle helalleşir (K12, K24, K25).

– Asker, yola çıkmadan önce yufka ekmek dürümü yapılarak yedirilir. Kalan kısmı asker

geri gelinceye kadar saklanır. Yine askerin üzerinden çıkan kirli çamaşırlarından bir tanesi asker dönünceye kadar saklanır (K4, K6, K24, K34).

– Askere giden kişinin arkasından su dökülür, dualar okunur (K1, K2, K4, K6).

– Ömerli Köyü'nde askere giden gençler mezardaki bir yatarın(yatır) toprağından alıp askere giderler. Askerden gelince tekrar mezara bırakırlar (K5).

– Asker evden gidince evin kapısına ayna takılır ve asker dönene kadar kapıda kalır (K1, K5, K25).

– Aydınlık getirsin diye askere giden kişinin evinin kapısına ayna takılır (K2, K3, K4).

– Asker evden gidince evin kapısı bir süre açık tutulur (K4, K9, K12).

– Asker evin eşiğinden çıkarken demir gibi gitsin demir gibi gelsin diye demire bastırılır (K4, K9).

– Asker yollanacağı gün sokum (ekmek dürümü) ısırtırlar ve sokumun içine para koyarlar. Sokum askerin kirli atletinin içine konur ve asker gelene kadar sokum atletin içinde kalır. Asker gelince sokum kuşlara verilir, atlet de yıkanır (K1).

– Genç askerdeyken evin kapısına asılan ayna çatlarsa o gencin başına bir bela geleceğine inanılır (K4, K9, K12).

– Askere gitmeyen gence kız verilmez. Nişanlıysa askere gidip gelmeden düğün yapılmaz (K5, K25, K35, K36).

– Askerden dönen genç için yemekler hazırlanır, komşular davet edilir. Giderken adak adanmışsa adak kurbanı kesilir (K9, K12).

– Genç askerden geldikten sonra aile büyüklerini ziyaret eder. Yine akrabaları da genci görmeye gelir (K1, K65, K66).

– Askerden dönen kişi için kurban kesilir ve mevlit okutulur (K77, K78).

– Askerden dönen kişi için camide mevlit okutulur; cemaate bisküvi ve lokum dağıtılır (K4, K9).

2.2.3. Hacı Uğurlama ve Karşılama

a) Türk Halk Kültürü’nde;

Hac, İslam dininde farz olan ibadetlerden biridir. Bu nedenle toplumumuzda bu ibadete çok önem verilir, bu ibadeti yerine getiren kimselere ise saygı duyulur. Hac ibadetini yerine getiren kimselere “hacı” denilir. Hacı olan kimselerin toplumdaki statüleri değişir, sözlerine daha çok itibar edilir.

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde hacı gönderme ve karşılamayla ilgili uygulamalar şunlardır:

– Hacı adayı bütün köyü gezerek herkesle helalleşir. Yine hacca gitmeden önce mezarlığı ziyaret eder, orada dua eder. Hac için gerekli olan şeyleri hazırlar (K5, K8).

– Hacca gitmeden önce maddi gücü yerinde olan hacı adayları kurban keserler, mevlit okuturlar. Bazı köylerde hacca gidecek kadınların eline, erkeklerin ise serçe parmaklarına kına yakılır (K4).

– Hacı adayı yakınları tarafından dualarla uğurlanır. Hacca giden kişinin arkasından su dökülür (K4, K8).

– Haca giden kimse döndükten sonra evine ziyarete gidilir. Hacı ziyaretine giderken meyve, kolonya gibi hediyeler götürülür. Hacı olan kişinin avuçlarının içi ve gözleri öpülür (K6, K69).

– Haca giden kişi gelen misafirlere zemzem suyu ve hurma ikram eder. Zemzem suyu ayağa kalkılıp kıbleye dönülerek üç ihlas bir Fatiha okunur, üç yudumda içilir (K5, K6, K8, K69).

– Hacdan getirilen hediyeler hacı ziyaretine gelen misafirlere verilir. Büyüklere seccade, tespih, yazma gibi hediyeler; çocuklara ise yüzük, kolye gibi hediyeler verilir. Zemzem suyu ve hurma ikram edilir (K4).

2.2.4. Dini Bayramlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Bayram, dinsel ya da ulusal önem ve değeri yüzünden toplumca kutlanan gün ya da günlerdir. Başlangıcı dinsel inanç ve törenlere dayanan bayramlar, insanlık tarihi kadar eskidir. İlkçağ toplumlarının genellikle Tanrılarına adadıkları özel törenler, ilk bayramlar olarak kabul edilir. Ulusal bayramlar, ulus kavramının ortaya çıkışıyla birlikte görülmeye başlandı (G.B.A, 1987, s. 1357).

Bayramlar, bir toplumun ulusal kimliğini oluşturmada ve pekiştirerek sürdürmede kullandığı güç kaynaklarının en önemlisidir. Bayramlar, milli ve dini duyguların, inanışların pekiştirilmesi, taze ve canlı tutulması gibi işlevsel yanlarının yanı sıra, topluluğun birlik ve beraberliğini sağlamada ve bunun bireylerin bilincinde yer etmesinde önemli rol oynamaktadır (Artun, 2005, s. 226).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde dini bayramlarla ilgili uygulamalar şunlardır.

– Bayramlardan önce herkes evini temizler. Bayram için yemekler hazırlanır. Çocuklara bayramlıklar alınır (K6, K34, K35, K69).

– Bayramdan iki gün önce temizlik yapılır. Bayramdan bir gün önce de yemekler hazırlanır (K3, K4, K8, K24).

– Bayramlarda küsler barıştırılır. İnsanlar birbirlerini ziyaret eder (K1).

– Bayram sabahı erken kalkılır. Erkekler bayram namazına gider. Bayram namazından sonra, camiden çıkan erkekler birbiriyle bayramlaşır. Herkes evine gider ve kendi ailesiyle bayramlaşır. Sonra yakın akrabalar, komşular ziyaret edilir (K5, K7, K62).

– Bayramlarda yaşlılar ziyaret edilir, küçükler büyüklerin ellerini öper. Çocuklara şeker ve para verilir. Çocuklar bu paraları harçlık yaparlar (K3, K4, K6, K8, K24).

– Kurban bayramında gücü yeten herkes kurban keser. Kurban; bayram namazından çıktıktan sonra kesilir. Kurbanı kesecek olan kişi işin ehli olmalıdır. Herkes kurban kesemez. Kurban besmele çekilerek ve tekbir getirilerek kesilir. Kurban kimin adına kesilmişse o kişi kurban kesildikten sonra iki rekat namaz kılar. Kurban etinden fakir kişilere ya da kurban kesemeyenlere dağıtılır (K5, K38, K49).

– Kurban çoğunlukla bayramın birinci günü kesilir. Kurbanlığı iyi seçmeye dikkat edilir. Herkes kurbanının iyi olmasını ister çünkü kurbanın üzerine binilerek sırat köprüsünün geçileceğine inanılır (K4, K5, K6).

– Kurban işin ehli bir erkek tarafından kesilir. Kesilen et yedi kapıya dağıtılır (K4, K24, K25).

– Kurbanın derisi camiye verilir ya da evde kullanmak için namazlağa yapılır (K4, K8, K34).

– Bayramdan önceki gün arife günü mezarlığa gidilerek ölen kişiler ziyaret edilir. Ölen kimseler için Kur'an okunur, dualar edilir. Mezarlıktaki çocuklara şeker dağıtılır (K6, K69).

2.2.5. Milli Bayramlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havasında kutlanan milli bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı…), askeri geçitler, fener alayları vb. "resmi" gösterilerde genellikle

tek öge, seymenler, zeybekler, vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluşlar temsilcilerin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama, bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar, işçilerin, esnafın kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Eğlenceler, en çok davul zurna takımlarının katılması ile canlandırılan oyun toplantılarıdır. Milli bayramlarda, birçok yerlerde, resmi törenlerden sonra, bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırlarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir (Boratav, 1994, s. 210).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Pozantı'nın kurtuluş günü olan 25 Mayıs 1920 tarihi her yıl bayram olarak kutlanmaktadır. Bando takımı ve mehteran takımı gelir. Bayram alanın olduğu yere çadırlar kurulur. Sıkma, ayran, bazlama yapılarak gelenlere ikram edilir. Bir kişi yüzünü siyaha boyayarak Arap kılığına girer, kucağına da kül koyar. Kucağındaki külleri etrafa savurur, insanları güldürür (K1, K65, K66).

– Milli bayramlarımızda ilçede törenler düzenlenir. Her yer Türk bayraklarıyla süslenir. Bu törenler coşkuyla kutlanır. Halk bu törenlere büyük ilgi gösterir. Şiir yarışmaları yapılır. Güreş yarışmaları düzenlenir. Güreş yarışmaları köyler arasında olur. Halk tarafından sevilen sanatçıların konserleri olur (K1, K2, K78).

2.2.6. Kandiller, Kutsal Aylar ve Günler

Kutsal ay, gün ve gecelerin tüm İslam dünyasında olduğu gibi toplumuzda da önemli bir yeri vardır. Müslümanların yüzyıllardan beri kutladığı bu mübarek ay, gün ve geceler hicreti esas alan ay takvimine göre Recep, Şaban ve Ramazan aylarıdır. Yine Aşure Günü, Arefe Günü, Cuma günleri mübarek günler kabul edilir. Kutsal aylar ve günlerde Müslümanlar günahlarının affı için bir fırsat elde etmiş olurlar.

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Müslümanlarca mübarek sayılıp kutlanan özel geceler. Osmanlı padişahı II. Selim döneminde camiler aydınlatılıp minarelerde kandiller yakılarak kutlandığı için bu gecelere kandil geceleri denmiştir. Bunlar Mevlid, Regaib, Berat ve Kadir geceleridir. Bazen Arapça "leyl" (gece) kelimesi eklenerek leyle-i kadr, leyle-i berat şeklinde de kullanılır (Bozkurt, 2001, s. 300-301).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde kandil geceleri ile ilgili uygulamalar şu şekildedir.

– Kandil gününde oruç tutulur. Kandil gecesi ibadet edilir, dua edilir (K4, K8, K34, K37).

– Kandil gecesi helva yapılıp dağıtılır. Bisküvi ve lokum dağıtılır (K6, K69).

– Kandil gecesi isteyen camiye gidip ibadet eder. O kandil gecesine ait bir namaz varsa hocayla kılınır. O geceye ait bir dua varsa hocayla birlikte toplu dua edilir (K3).

– Kandillerde günahlar için tövbe edilip salavat getirilir (K5, K7, K24, K25).

Pozantı yöresinde kutsal aylar ve günlerle ilgili uygulamalar şu şekildedir:

– Ramazan ayında ve üç aylarda çok ibadet edilir. Günahların affı için dua edilir. Üç aylar denilen Recep, Şaban ve Ramazan aylarında oruç tutulur (K6, K34).

– Ramazan ayında iftarlara önem verilir. İftar için yemekler hazırlanır (K69).

– Üç aylarda günahlar için tövbe edilip salavat getirilir (K4, K8, K34).

– Üç ayların başında, ortasında ve sonunda yani 3 gün oruç tutmak çok sevaptır, derler (K8, K34, K37).

– Muharrem ayının onuncu gününe aşure günü denir. Aşure günü evdeki erzakların içine aşure için alınan erzaklardan bir avuç katılırsa o sene evde bereket olacağına inanılır (K4, K8, K34, K37).

– Aşure günü oruç tutulur. Aşure yapılıp yedi kapıya dağıtılır (K34, K37).

– Arife günü kurtlar kuşlar bile oruç tutar, derler. Arife günü büyük küçük herkes oruç tutar (K4, K5,K6, K8, K25, K34).

2.2.7. Bereket Törenleri

2.2.7.1. Nevruz

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Farsça'da "yeni gün" anlamına gelen nevruz, 21 Mart'ta Orta Asya'dan Ortadoğu'ya ve Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada yaşayan halklar tarafından kutlanmaktadır. Antik dönemlerden itibaren çeşitli halklar, tarımsal faaliyetlerin ortaya çıktığı baharın başlangıcında ve hasat mevsiminde kutlamalar yapmıştır (Gündüz, 2007, s. 60).

Nevruz, Türk dünyasında, ortak kültürel değer olması yönüyle önemli bir yere sahip olup, Türklük dünyasında ve Anadolu'da ortak inanmalarla, ortak heyecanlarla yüzyıllardır Türk kültürüne özgü özelliklerle kutlanmaktadır (Artun, 2005, s. 238).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Nevruz gün olarak bilinir ama kutlanmaz (K1, K2, K4, K5, K7, K24, K25, K34, K35, K36, K37, K63,K64, K65, K66, K77, K78).

– Eskiden bazı köyler kutlardı. Nevruzu herkes bilir ama kutlanmaz (K6, K69).

2.2.7.2. Hıdrellez

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibaret olan hıdrellez, kökü İslam öncesi Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu yaz bayramlarına dayanan, Hızır yahut Hızır ve İlyas kavramları etrafında dini bir muhtevaya bürünmüş halk bayramının adıdır. Bu bayram, merkezini özellikle Anadolu ve Balkanların, Kırım, Irak ve Suriye'nin teşkil ettiği Batı Türkleri arasında, bugün kutlanmakta olan Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs günü kutlanmaktadır (Ocak, 1998, s. 313). Hıdrellez gününün 6 Mayıs'ta kutlanmasının iklim ve tabiat şartlarıyla ilgili olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir (Aras, 2002, s. 48).

Çağlar boyu süregelip bünyesinde zengin kültür değerlerinin oluştuğu "hıdrellez", çeşitli adlarla kutlanmaktadır. Hıdrellez Anadolu'da "Hıdrellez", Dobruca'ya yerleşmiş bulunan Kırım Türkleri arasında "Tepreş", Makedonya'da "Ederlez, Edirlez, Hıdırles" gibi adlarla bilinmektedir (Artun, 2005, s. 252).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde Hıdırellezle ilgili yapılanlar şunlardır:

– Hıdrellezde yani mayıs ayının ilk günü erken kalkılır. Su başlarına, kırlara gidilir. Ağaçtan cızırganlar (tahterevalli) yapılır. İp atlanır, piknik yapılır, cızırgana binilir. Bir hafta boyunca eğlenilir, hıdırellez kutlanır (K1, K65, K66, K77, K78).

– 5 Mayısı 6 Mayısa bağlayan gece insanlar dileklerinin kabul olması için bir kağıda istedikleri şeyin resmini çizip ağaçlara asarlar. Bu kağıt uçarsa Hızır peygamberin bu kişinin dileğini gerçekleştireceğine inanılır. Yine bir kağıda istenilen şeyin resmi çizilir ve bu kağıt katlanarak şafak vaktinde bir gül fidanının dibine gömülür. Sonra bu kağıt alınıp akan bir suya atılırsa dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (K1).

– Hıdrellez yörede bir iki köyde kutlanır, diğer köylerde ise bilinir ama kutlanmaz (K4, K5, K6, K7, K24, K25, K34, K35, K40, K42, K63, K69).

2.2.7.3. Yağmur Duası

a) Türk Halk Kültürü'nde;

İlkellerden başlayarak hemen bütün insanlık tarihinde yağmurun taşıdığı önem

büyüktür. Gökten inen bereket sayesinde insanların refah ve bolluk içinde yaşayacağı, kıtlıktan kurtulacaklarının bilinmesi, yağmura ve diğer gökyüzü olaylarına kutsallık yüklemesine sebep olmuştur. Özellikle İslamiyet'in kabulünden önce ve sonra Türklerin yaşadıkları bölgelerde de bunun için törenler yapılması, hatta komşu milletlerin kültürlerinden etkilenme ve onları etkileme yoluyla pek çok varyantın oluşması, yağmur duasının ve bununla ilgili törenlerin geniş bir alanda varlığını sürdürdüğünün göstergesidir (Gözaydın, 1987, s. 165).

Esasta dinî bir uygulama gibi görülen bu gelenek, derinlemesine incelendiğinde içerik, yapı, uygulama şekli, uygulayıcıları ve amaçları bakımından dinî ve din dışı unsurları birleştiren bir özellik arz eder. Yağmur duası; ekim-dikim mevsimi ve yağmur mevsiminin kurak geçmesi durumunda, özellikle tarımla uğraşan ve tarımdan gelirini sağlayan toplumların, yağmur yağması için yaptıkları söz ve hareketlerden oluşan geleneksel bir uygulamadır Tire yöresinde yağmur duası; 1. Çocuklar tarafından yapılan yağmur duası. 2. Bütün köy halkının katılımıyla yapılan yağmur duası olmak üzere ikiye ayrılabilir (Ekici, 2002, s. 47).

Adana'da geciken yağmurların yağmasını sağlamak, kıtlığı kuraklığı önlemek için yağmur yağdırma kerametleri olduğuna inanılan "Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede" ziyaretlerine gidilip yağmur duası yapılır, kurban kesilir (Artun, 2006, s. 239).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde yağmur yağması için yapılan uygulamalar şunlardır:

– Öksüz bir çocuk "Bodu bodu/ anan baban neden öldü/ bir kaşıkcık sudan öldü/ ayağım çamur ister/ boğazım hamur ister/ ver Allah'ım ver/ sicim gibi yağmur ver" denilerek tüm köyü dolaştırılır. Gidilen her hane bulgur, un, fasulye, nohut vb. yiyecek verir. Toplanılan malzeme pişirilerek topluca yenilir. Böyle yapılırsa yağmur yağacağına inanılır (K6, K34).

– Bir perşembe akşamı köyün delikanlıları köy odalarından birinde toplanıp köyü dolaşmaya çıkarlar. Dolaşırken de hep birden bağırırlar. "Bodu boduu, anan nerde dooduuu" Bunu duyan her ev gençlere tereyağı ve bulgur verir. Tüm köyü dolandıktan sonra odaya gelirler. Pilav pişirip hep birlikte yerler. Bir öksüz, yetimi soyarlar ve soğuk suda çimdirirler (K2, K3).

– Yağmur yağmadığı zaman köyün hocası önderliğinde yağmur duasına çıkılır. Eski elbiseler giyilerek yaya olarak geniş bir araziye çıkılır. Yağmur duasına çıkılırken özellikle çocuklar ve yaşlılar götürülür. Dua sırasında köyün hocası giydiği kıyafetin içini dışına çevirir, yağmurun yağması için dualar edilir (K49).

– Yağmur yağmadığında öksüz bir kızın üzerine eski bir elbise giydirilir. Bu kız tüm köyde Bodu bodu/ Anan neden öldü/ Bir kaşşıcak sudan öldü/ Ayağım çamur ister/ Boğazım hamur ister/ Ak kuzu kurban/ Göbekli Harman/ Ver Allah'ım ver/ Sellice bir yağmur denilerek gezdirilir. Kızın gittiği her ev kızın üzerine su döker (K4, K24, K25, K28).

– Kuraklık olmuşsa, yağmur yoksa tüm köyler önceden anlaşarak Cuma günü Karınca dağında Erenlerde birleşirler. Yağmur duasından önce sadaka verilir, hayır işlenir. Küsler barıştırılır. Erenlere giderken her köy davarını da götürür. Onların dualarının kabul olacağına inanılır. Kazanlar kurulur. Sofralar kurulur. Yemekler yenir. Sonra Kur'an okunur, dualar edilir. Çocuklar ve ihtiyarlar mutlaka götürülür. Çünkü onlar zayıftır, dilekleri, duaları kabul olur diye özellikle gelmeleri istenir. Dua edilirken eller yere doğru çevrilir. Ceketler ters giyilir. Yağmurun yağması ve kuraklığın bitmesi için Allah'a dua edilir (K5, K7).

– Genellikle üç gün arka arkaya yağmur duasına çıkılırsa daha etkili olur, derler (K4, K5, K6, K24, K34, K49).

2.2.7.4. Koç Katımı Törenleri

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Koç katımı tarihi bölgeden bölgeye değişiktir. 1 Ekimle 20 Kasım arası koç katımı tarihidir. Katım tarihinden bir buçuk, iki ay önce koçlar sağmal sürüden ayrılır. Hemen her yerde, düzenlenen törenler, koç katımının ilk gününe bir bayram havası verir. O gün davul zurnalarla köy halkı köy meydanında, ya da harman yerinde toplanır.

Çobanlar süslenmiş, kınalanmış koçları dişi koyunlara salarlar. Katım sırasında, bazı yerlerde düğünlerde olduğu gibi hoca dualar okur (Boratav, 1994, s. 212).

Kars ve çevresinde koç katımı törenlerinde sürüye katılan ilk koç kara koyun ile ilgilenirse o yıl kışın hafif geçeceğine, ak koyun ile ilgilenirse karın erken yağacağına ve kışın ağır geçeceğine inanılır (Kalafat, 1995, s. 117).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde koç katımı mevsiminde uygulanan adet ve pratikler şunlardır:

– Koç katımı, Ekimin 22'sinde yapılır. Koç katımı kışı geçirecek şekilde ayarlanır. Koç katımı için yeşilliklerin olduğu yerlere gidilir. Önce koç ve tekeler ayrılır. Ayrılan koçlar ve tekeler başka yerlerde otlatılır. Erkek ve dişi hayvanların boynuzları çiftleşmeden önce boyanır. Yine boncuk işlemeler takılır, renkli boyalarla süslenir. Ayna takılır. Bunlar

doğacak yavrunun daha güzel ve renkli olması için yapılır. Koçların ve tekelerin boynuzuna ip, kurdele bağlanır. Katıma sokulacak hayvanların sağlıklı, dayanıklı ve güzel olması istenir. Boynuzu olmayan hayvanlara kabus denir. Koç katımında kabus olan erkek hayvanlar makbuldür. Koçların dişilerle birlikte oluşu bir hafta, on gün sürer. Bir koç kırk dişi ile çiftleşebilir. Bu işleme koç katımı denir. Şubat ayında da kuzulama olur (K1, K5).

2.2.7.5. Saya Gezme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

"Saya, koyun yüzü, davar yüzü" deyimleriyle gösterilen bu bayram koç katımından yüz gün sonra kutlanır. Koç katımından yüz gün sonra, anasının karnında kuzunun canlandığına, tüylerinin çıkmaya başladığına inanılır. İşte bu güne "davar –yüzü, ya da koyun-yüzü" denmesinin sebebi budur (Boratav, 1994, s. 213).

Mevsimlik bayramlardan biri olan ve bütün Türk toplulukları tarafından kutlanan saya, genellikle koç katımından sonraki yüzüncü güne rastlar. Değişik iklim özelliklerinden dolayı koç katımının zamanı, bölgelere göre farklılık gösterir. Bu değişiklik doğal olarak sayanın kutlanacağı günün de farklı olmasına sebep olur. Son zamanlarda halkımızın, daha önceki takvim geleneğinden uzaklaşması sonucunda yılbaşı, saya, nevruz gibi günlerdeki kutlamaların birleştirildiğine, bunların kimi bölgelerde kış yarısı törenlerine, bazılarında ise bahar bayramına münhasır kaldığına tanık oluyoruz. Teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerine rağmen, gelenek günümüzde varlığını korumaktadır (Düzgün, 2005, s. 28).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Akşamları bir grup çocuk, eline küçük bir teskire (teneke) alır, ucuna uzun ip bağlar, damları gezerler. Eski bacalardan teskireyi sarkıtırlar. Teskireyi gören ev halkı, ceviz, iğde, köfter, kuru üzüm gibi yiyecekler koyarlar. Evleri gezdikten sonra toplanan yiyecekler iştahla kapışılır. Buna teskire sarkıtma denir (K2).

2.2.7.6. Döl Müjdesi

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çobanlık bayramları zincirinin bu halkasındaki töre ve törenlerle ilgili bilgilerimiz, diğerlerine göre daha azdır. Beş aylık bir süreye yayılan çoban bayramlarının bu son kesimi, sayadan elli gün sonra, koyunların kuzulamaya başladığı günlere rastlar. Kuzuların doğması olayı bazı törenlere yol açıyor ve bu olayla ilgili birtakım töreler de gözetiliyor; ama, elde edilen bilgilere göre bunların "bayram" niteliğinde bir yoğunluk gösterdiği söylenemez

(Boratav, 1994, s. 215).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Davarın dölünde çobanların oynadığı tomas oyunu var. Tomas "Keçiniz ikiz kuzulasın / Dördü sekiz kuzulasın" diyerek evleri dolaşır. Her evden bulgur, yağ gibi şeyler isterler. Herkes gücünün yettiği kadar verir. Vermeyen olmaz (K6, K34, K69).

– Tomas oyununu çobanlar oynar. Tomas; hayvanlara takılan çanları beline, dizine, koluna takar. Kafasına keçi derisinden yapılmış kalpak takar. Yüzüne kömür sürer. Tomasın yanında bir de gizir (teke) olur. Bunun için bir kişi gizir kılığına girer. Gizirin kolu beline bağlanır. Gömleğinin yakasına bir değnek sokulur. Bu tekenin boynuzu yerine olur. Gizir, herhangi bir saldırıya karşı değnekle yan vurur. Böylece gelini korur. Yine iki erkekten gelin yapılır. Bu kişilere kadın elbisesi giydirilir (K1, K5, K34).

– Gece olunca tomas, gizir ve gelinler köyün içine girerler. Tomas, varlıklı kişilerin evinin önünde ölüyor rolü yapar. Gelinler de tomasın başında öldü diye ağlarlar. Bunun üzerine yiyecek, içecek gibi şeyler ya da para verilir. Bunlar alınınca tomas ayağa kalkar. Bu şekilde evleri dolaşırlar. Daha sonra çobanlar topladıklarını köy odasına giderek orada yerler, içerler (K1, K5, K34, K35).

2.2.7.7. Göç Törenleri

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Yörükler genellikle mayıs ayı içerisinde göçmeye başlarlar. Oba reisleri ve erkekleri göç başlamadan bir müddet önce toparlanacak göç yükünü kararlaştırırlar. Bunun hıdrellezden önce olmasına özen gösterilir. Göç, Salı ve Cuma günleri yapılmaz.

Göç yükü, yaylada kullanılan araç gereçlerdir. Göç öncesinde kara çadırlar onarılır veya eskiyen bölümleri yenilenir. Göç yükü olarak şunlar sıralanabilir: Kilim, keçe, minder, halı, yastık, süt-peynir ve yağ üretiminde kullanılan her türlü kap kacak, giyim eşyaları ve bulgur, şeker vb. gibi erzaktır. Bunların yanı sıra hayvancılık gereçleri, ekmek sacı ve hamur teknesi yaylaya çıkarılır (Artun, 2005, s. 266).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Hayvancılıkla uğraşan halk serin yerlere göç etmek zorundadır. Genellikle mayıs aylarında köy halkı hayvanlarla beraber dağ eteklerindeki yayla yerlerine göçer. Bu yerler, Mazin, Başoluk, Koca Ardıç, Gavur Harmanı, Mazmulu, Mençek, Kiraz Oluğu, Armut Oluğu, Tilki Taşı gibi yerlerdir. Göç edilen dağın düz bir yerine dokuma bezlerden çadırlar

kurulur (K1, K65, K78).

– Göç eden halk yaylada çeşitli oyunlar oynar. Çadırların arasında uygun bir yere cızırganlar kurulur. Sinsin, cirit atma, kızgın taş gibi oyunlar oynanır. Çocuklar kendi aralarında oynarlar. Erkekler, askerlikle ilgili anılarını anlatırlar. Sazı, olan sazını çalar. Sesi iyi olan türkü söyler. Hikâyeler, masallar, fıkralar, anlatılır; bilmeceler sorulur (K1, K65, K66, K77, K78).

– 15 Mayıs'tan sonra yaylalara, bahçelere göçülür. Harmancık, Boklu Boyun, Meydan, Güzel Ardıç, Sıyırma, Evciyes yaylalarına ya da Asar, Çatal Oluk, Öz, Ören, Kiraz Oluğu gibi bahçelere göçülür (K2).

2.2.7.8. Değerlendirme

Pozantı yöresinde çocukların sünnet olma yaşı 1- 10 arasında değişmekteyse de genellikle 3-4 yaşında sünnet ettirilir. Sünnet genellikle sonbaharda yaptırılır; ancak artık sünnetler okul tatiline denk getirilmektedir. Sünnet törenine yakınlar okuntu verilerek çağırılır. Okuntu alan kişiler mutlaka sünnete gelir. Kirvelik vardır. Kirve çocuğun her ihtiyacını karşılar. Yörede sünnetten sonra kirve çocuğun ailesiyle akraba sayılır. Kirve çocukları kardeş sayılır, evlenemez. Bu nedenle yöredeki Alevilere kirve denir. Sünnete gelenler atkı atar; yani para verir ya da altın takar. Atkıda toplanan para çocuğa kalır. Sünnet olan çocuk iyileşse bile nazar değmesin diye üç dört gün evden dışarı çıkarılmaz. Yörede askere gitmeye önem verilir. Askerliğini yapmayana kız verilmez. Askere gidecek gence son günlerinde iş yaptırılmaz. Yakınları, sevdikleri tarafından mutlaka yemeğe davet edilir ve yola çıkmadan önce cebine harçlık konur. Asker uğurlama töreni olarak "asker kına" sı son yıllarda görülmeye başlanmıştır. Askere giden gençlerle ilgili birtakım uygulamalar şimdi de devam etmektedir. Askere giden genç yola çıkmadan askere sokum(yufka dürümü) ısırtılır, kalan kısmı ise dönene kadar saklanır. Isırdığı ekmek onun kısmetidir ve kısmetinin askeri geri getireceğine inanılır. Bu uygulama köylere göre farklılık göstermektedir.Yine askere gidecek gencin kirli atleti dönene kadar saklanır. Askere giden gencin evinin kapısına ayna takılır ve kapı bir süre açık tutulur. Sağ salim gidip gelsin diye kurban kesilir.

Hacca gitmek dinimizce farz kabul edildiğinden hacca gidenler toplum tarafından da ayrı bir itibar kazanmaktadır. Hacı adayları dualarla uğurlanır ve karşılanır. Dini bayramlar Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi önemle kutlanır. Bayram için yemekler hazırlanır. Arife günü ve bayramın ilk günü mezarlıklar ziyaret edilir. Yine büyükler ziyaret edilir, çocuklara bayram harçlığı verilir. Erkekler bayram namazından sonra camilerde

bayramlaşır. Kurbanın iyi olmasına ve etinin ihtiyacı olanlara dağıtılmasına önem verilir. Yörede milli bayramlar ve Pozantı'nın kurtuluş günü büyük bir coşkuyla kutlanır. Bu günlerde düzenlenen güreş yarışmalarına halkın ilgisi büyüktür. Kandillerde camiye gidilir, komşulara bisküvi ve lokum dağıtılır, helva yapıp dağıtılır. Dualar edilir. Yöre halkı kutsal ay ve günlere önem verir. Kutsal ay ve günlerde oruç tutulur, ibadet edilir.

Nevruz gün olarak bilinir ancak kutlanmamaktadır. Hıdrellezi ise birkaç köy kutlarken köylerin çoğu bilmekte ancak kutlamamaktadır. Hıdrellezin kutlandığı köylerde 5 Mayısı 6 Mayısa bağlayan gece insanlar dileklerinin kabul olması için bir kağıda istenilen şeyin resmini çizip ağaca asarlar ya da akar suya atarlar. Son yıllarda ilçede yetkililerin katıldığı resmi törenlerle nevruz kutlanmaya başlanmıştır.

Yağmur duasına çıkma yörede az da olsa görülmektedir. Yağmurun yağmasıyla ilgili köylere göre değişen uygulamalar yapılmaktadır. Ancak bunlar yaşlıların hatırladığı unutulmaya yüz tutmuş uygulamalardır. Bunlardan biri öksüz bir çocuğun bazı tekerlemeler söylenerek köydeki evleri dolaştırılması ve bu şekilde her haneden yiyecek istenmesidir. Ancak bu uygulamaları daha çok yaşlılar bilmektedir. Koç katımı törenleri özenle uygulanan törenlerdendir. Aylar öncesinden koçlar sürüden ayrılarak hazırlıklar başlar. Koçların boynuzlarına ayna takılır. Doğacak yavrunun daha güzel olması için erkek ve dişi hayvanlar renkli boyalarla süslenir. Saya gezme töreni isim olarak bilinmemektedir. Ancak, "teskire sarkıtma" adıyla yapılmaktadır. Çocuklar uzun bir ipin ucuna teskire(teneke) bağlayıp evlerin bacalarından sarkıtır ve ev halkı da teskirenin içine kuru üzüm, ceviz gibi yiyecekler koyar. Buna teskire sarkıtma denir. Yöredeki yaşlılar önceleri bu uygulamanın kış yarılandığında yapıldığını söyledikleri için bu uygulamayı saya gezme başlığı adı altında yazmayı uygun gördük. Bu tören yöre halkı tarafından saya gezme olarak değil de akşamları çocukların oynadığı bir oyun olarak bilinmektedir. Davarın dölünde çobanların oynadığı tomas oyunu hatırlanan, bilinen; ancak artık oynanmayan bir oyun olarak yaşamaktadır. Tomas hayvanlara takılan çanları boynuna, beline, dizine takar; yüzünü kömürle boyar yanında iki tane gelini olur. Evleri dolaşarak bulgur, yağ gibi şeyler ister. Vermeyen olmaz. Tomas oyunu aslında bir çeşit seyirlik oyundur, denilebilir. Hayvancılıkla uğraşan halk yazın serin ve yüksek yerlere göç etmektedir. Mayıs ayıyla beraber Mazin, Başoluk, Koca Ardıç vb gibi yayla yerlerine göç edilir. Çadırlarda durulur. Hoşça vakit geçirmek için cızırganlar kurulur, oyunlar oynanır.

2.3. Halk İnanışları

İnanç, sözlük anlamı ile "kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi" demektir.

Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerden miras alıp, yaşadığı dönemdeki yeni dininde, yaşam şartlarının da gereğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları, din ya da ahlak kuralları kadar kesinlik ve katılık taşımazlar. Toplumdan topluma farklılıklar gösterebilirler (Boratav, 1994, s. 7).

İnsanoğlu yüzyıllardan bu yana çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olup olmadığını önemsememiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme süresince çevresinden öğrendiklerine bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. Onun için inandığı şeyin mantığı değil verdiği mutluluk önemli olmuştur (Yardımcı, 2001, s. 415).

2.3.1. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri atalar kültüdür. Eski Türklerde, atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, mezarları kutsal kabul edilirdi (Ocak, 1992, s. 10-14).

İnsanlar geçmişle gelecek arasında bağlantı kurmaya çalışmışlarıdır. Anadolu insanı kendilerine yurt kuran ve seçkin kişileri sonsuza değin yaşatmak, hem kendi hayatlarını onlarla paylaşmak için bazı mekânlara kutsiyet vermişlerdir. Ayrıca bunları emanet duygusuyla koruyarak ziyaret etmek suretiyle onlara karşı vefa borçlarını ödemeye çalışmışlardır. Halen ziyaret edilmekte olan bu makamlardan bazılarının eski inanç ve kültürlerden izler taşıması durumu büyük ölçüde değiştirmemiştir. Bunların ötesinde bazı efsane ve menkıbelerle süslenen ziyaret olgusu yörenin kültürel ve dini değerleriyle de zenginleştirilmiştir (Artun, 2005, s. 292).

İslâmiyet'ten önceki, atalar kültünün, bugün bu ziyaret yerlerinde velî tipi olarak devam ettiğini görmekteyiz. İslâmiyet'ten önceki atalara kurban sunma ve onların üstün güçlerinden yardım dileme pratikleri, İslâmiyet'ten sonra bazı ufak değişikliklerle velî kültü olarak karşımıza çıkmaktadır. Atalar kültüne İslâmiyet ile birlikte dua etme, namaz kılma, Kur'an okuma gibi ögeler eklenmiştir. Bu İslâmi motiflere rağmen atalar kültü büyük

oranda kendini korumuştur (Artun, 2005, s. 295).

İnsanlar, istek ve ihtiyaçlarının gerçekleşmesi zorluğu ve imkânsızlığı karşısında ya büyüleyici ya da kutsal bildikleri varlıklara yaklaşarak ihtiyaçlarını gidermeye ve kaderlerini değiştirmeye çalışırlar. İşte insanların, kendisine yardım ve faydası dokunacağına inandıkları varlıklardan biri de yatırlardır. Bunlar Tanrı katında yüksek hatırlarının kırılamayacağına inanılan ve bir dilek kapısı olarak değerlendirilen, kült haline gelmiş velilerdir (Köksal, 1987, s. 227).

Ziyaretlerdeki dileklerin ve adakların niteliklerinde önemli değişiklikler gözlenmektedir. Eskiden kısmet açmak, çocuk sahibi olmak ya da hastalıktan kurtulmak için gidilen ziyaretlerden, günümüzde, üniversiteyi kazanmak ya da kariyer yapmak için dilekte bulunuluyor. Zaman geçtikçe adaklar da değişiyor. Şeker dağıtmak, kurban kesmek gibi adakların yerini, ziyarete buzdolabı, klima gibi bağışlar yapmak almaktadır (Artun, 2001, s. 460).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Halk yatır ve türbelere inanır. Bunlara karşı saygı vardır (K4, K5, K6, K7, K8, K10, K24, K39, K40, K52, K62, K63, K69, K74).

– Yatır ve türbelere ziyaret için, dua etmek için, dilekte bulunmak için gidilir. Bazen de orada dua edip dileği gerçekleşenler adaklarını yerine getirmek için giderler (K6, K69, K74).

– Kısmeti bağlı olanların kısmetinin açılması için, hasta olanların iyileşmesi için gidilir. Çocuğu olmayanların çocuğunun olması için, işsiz olanların iş sahibi olması için gidilir (K4, K8, K10, K24, K39, K40, K52, K63).

– Ömerli köyünün dağında üç yerde yatırlar var. Biri Asmalı Ağıl denilen yaylalıkta, biri Ciya Meydanında biri de Karınca Dağındadır. Bu yatırlara erenler denir. Bunların Kıbrıs harbi sırasında top attıklarına inanılır. Köy halkı top seslerini duymuştur. Bu mezarların yanında küfür edilirse o gece rüyanda dağdan düşersin, ağaçtan düşersin, yılanların, ateşin, selin içinde kalırsın. Küfür edenleri uyutmazlar (K5, K7, K23, K24, K62).

– Halk arasında erenlerle ilgili anlatılan birçok hikaye var. Bunlardan bir tanesi şöyledir: Kamışlı'dan Ali Ağa adındaki birisi Erenlere gitmek üzere yola çıkmış. Bu adam köyden bir kadınla karşılaşmış. Kadın: "Hayırdır Ali Ağa, nereye gidiyorsun böyle dar vakitte' diye sormuş. Ali Ağa cevap vermiş: 'Yarın Cuma. Bugünden Erenlere gidip orada Cuma namazımı kılacağım' demiş. Kadın içinden 'Allah'ın delisi! Erenlerde cami ne gezsin' diye söylenmiş. Daha sonra kadın rüyasında bir cami görmüş. Bu cami çok güzel ve çok

büyükmüş. Ama kadın bir türlü kapıyı bulamamış, caminin etrafında o kadar gezmesine rağmen camiye girememiş. Bunun sebebinin adamla alay edip ona söylediği sözden kaynaklandığını anlamış ve erenlerin ne kadar yüce olduğunu daha iyi anlamış (K23, K86).

– Erenler denen yerde büyük bir ardıç ağacı var. Eskiden bu ağaca çaput, bez bağlarlardı dileklerinin olması için. Şimdi bu ağaca bez bağlayan kalmadı; ama Erenlere dua edince olacağına herkes inanır (K5, K6, K7).

– Halk yakın yerdeki türbelere de gider. Niğde'de El Hacı Mahmut diye bir yatır var. Halk yakın olduğu için buraya gider. Yine Esahb-ı kehfe gidilir (K5, K6).

– Ömerli köyünde mezar taşları kavukludur. Önceden burada medrese varmış. Bu medrese devrinde talebeler dini ders görürken yazın yaylada okurmuş, kışın köye inerlermiş. Bu medrese denen yerde bir kiraz ağacı vardı. Zamanında o talebeler dikmiş. O ağaca onların dikmesi diye kimse dokunmazdı. Köyden birisi gidip ağacı kesip odun yapmak istemiş. Ağaca baltayı vurunca kirazın dibinde felç olup kaldı. Kirazın dibinde felç buldular Bu kiraz ağacı onların bir hatırası diye kimse kesmezdi; ama bu saygısızlık yapmış. Geldi iki sene felç yattı. Sonra iki sene de gözleri kör oldu. Ondan sona vefat etti (K5, K7).

– Ömerli Köyünde bir mezar var. Ulu bir zat olduğuna inanılır. Akşamları mezarına nur yağdığını görenler var. Değirmene giderken bu mezardan toprak alır, buğdayın içine atarız, bereketli olsun diye. Yine askere giderken cebimize koyarız, başımıza kaza bela gelmesin diye. Aldığımız toprağı askerden dönünce geri mezara bırakırız (K5, K7).

2.3.2. Kurban/Adak

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Arapça'da gerek maddi gerekse manevi her türlü yakınlığı ve yakın olmayı kuşatacak bir anlam yelpazesine sahip olan kurban kelimesi dini terminolojide kendisiyle Allah'a yaklaşılan şeyi, özel olarak da Allah'a yakınlık sağlamak, yani ibadet amacıyla belli vakitte belirli cinsten hayvanları kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder. Kurban hemen bütün dinlerin ana temalarından birini teşkil ettiği gibi çeşitli dillerde bu kavramı ifade için kullanılan kelimelerin kök anlamlarında da müşterek taraflar vardır (Güç,2002, s. 433).

Bir dileğin tanrı tarafından kabulü ya da korkulan nedenin yok olması durumunda, Tanrı rızası için teşekkür olarak Kurban Bayramı'ndan ayrı kesilen kurbanlara "adak kurbanı" denir (G.B.A, 1987, s. 73).

Kansız kurbana “saçı” denir. Saçı; süt, kımız, içki ve diğer içeçek ve yiyeceklerin kutlu yerlere serpilmesi demektir. İslamiyet öncesi ve kısmen de sonrası, Türk topluluklarının kanlı kurbanlarının aslında birer kansız kurban olduğu görüşü yer almaktadır (Eröz, 1979, s. 212).

Türk geleneklerine göre, adak adayan kişi kestiği adağın etini yiyemez, başkasına verir. Anadolu Türklerinde adak geleneği, Şaman inançlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Günümüzdeki adak geleneklerinden birçoğunun Şamanizm’den kalma olduğu kabul edilir (G.B.A, 1987, s. 73).

Adak kavramı etrafında toplumun çeşitli kademelerinden farklı yaşam ve fikir anlayışına sahip insanlar aynı uygulamalar ve inanış bütünlüğü çevresinde bir araya gelmektedir (Düzgün, 1999, s. 151).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

– İnsanlar çoğunlukla Allah'tan istedikleri dilekler gerçekleştiği zaman Allah'a şükretmek için ona adaklar adarlar, kurbanlar keserler (K1, K10, K39, K40, K42, K63).

– Dileklerin yerine gelmesi için adak adanır. Adak her türlü dilek için adanır (K4, K6, K8, K52, K54, K73, K74).

– Adak genelde kurbanlık hayvan olsa da horoz, tavuk gibi hayvanlar da adak olabilir. Gücü yetmeyenler bunların dışında oruç tutmak, namaz kılmak, fakire yardım etmek, mevlit okutmak, şeker dağıtmak gibi şeylerle de adak adayabilir (K4, K6, K43, K44, K46, K64, K73).

– Adak adandıktan sonra dilek gerçekleşmişse mutlaka vakit geçirmeden adak yerine getirilir. Adak yerine getirilmezse bir bela geleceğine inanılır (K1, K4, K6, K40, K42, K63, K74).

– Çocuk dileyip, adak adayan bir kişi çocuğu olduğunda adağını gerçekleştirmezse çocuğun öleceğine inanılır. Böyle bir durumda çocuk yedi yaşına gelene kadar çocuğun saçı kesilmez, uzatılır. Çocuk yedi yaşına gelene kadar çocuğa kapı kapı gezerek toplanan parçalardan kıyafetler dikilir ve bu kıyafetler giydirilir. Yedi yaşına ulaştığında saçı kesilir. Kesilen saç atılmaz, saklanır. Çocuğun saçı kesilirken kurbanı da kesilir. Kesilen kurbanın kanından çocuğun alnına sürülür (K4, K10).

– Kesilen kurban etinden adak adayan kişi yiyemez. Kurban eti fakirlere dağıtılır. Bedelini verirse yiyebilir (K6, K8, K39, K40, K63, K73).

– Adak, ermiş bir kişi yüzü suyu hürmetine dilenmişse onun türbesinde kurban kesilir. Yöredeki Tahtacılar adaklarını çoğunlukla Eshabı Kehf de keserler (K1, K4).

– Dilekler gerçekleşmeden önce de kurban kesilebilir. Yeni alınan bir arabanın kazadan beladan korunması için, yeni doğan çocuğun sağlıklı büyümesi için de kurban kesilir (K8, K39, K40, K63).

– Yeni evli çift için kurban kesilir. Alınlarına kurban kanından sürülür. Hacca giden kişi için kurban kesilir. Yeni bir araba alınmışsa kurban kesilir; kurban kanından arabanın tekerine sürülür. Bunun onları koruyacağına inanılır (K4, K10, K52).

2.3.3. Ocaklar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık etmiş kimseyi gösterir: "sarılık ocağı", "fıtık ocağı" v.b bunun gibi. Bu son halde "ocak" ve "ocaklı" deyimleri eş anlamda kullanılır. Ocakların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyülük işlemlerdir; ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine şu veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi "ilaç" saydıkları gereçleri kullandıkları da olur. Ocak olan kişiler, çokluk, bir yatırın yakınındaki köyün halkındandır; ermişin soyundan gelmeleri, yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmaları kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklı erkek de kadın da olabilir. Genel olarak, erkek hastalara erkek ocaklılar, kadınlara da kadın ocaklılar bakar (Boratav, 1994, s. 113-114).

Bir kişinin ocaklı sayılabilmesi için o kişinin bu işi bilen birisinden el alması gerekmektedir. Ocaklı kişi yaşlandığını hissettiği an kendisine yakın bulduğu birisine el verir. Bu, ekseri kadın olabileceği gibi erkek de olabilir. El verme veya el alma işlemleri bazen çok sade olabileceği gibi bazen de tören şeklinde, çeşitli dualar okuyarak veya el verdiği kişinin ağzına tükürerek olmaktadır (Akman, 2007, s. 396).

Anadolu'da, ocaklı olarak adlandırılan kişiler bize, İslâmiyet öncesindeki Şamanları hatırlatmaktadır. Eski Türklerde Şamanların, hastalıkları sağaltma güçleri olduğuna inanılırdı. Şamanlar bu güçlerini genellikle, büyüsel işlemler ile kullanırlardı. Ocaklı kişiler, geçmişte Şamanların yerine getirdiği sağaltma işlevini yerine getirmektedir. Muska yazma ve okuma türünden işlemler de İslâmî motifleri simgelemektedir (Karakaş, 2005, s. 89).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde ocak ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

– Ocaklara inanılır. Ocakların ellerinde, nefeslerinde, tükürüklerinde şifa olduğuna

inanılır. Ocak olan kimseler dua gibi, bitki gibi, muska gibi çeşitli yöntemler uygulayarak tedavi ederler (K2, K3, K4, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63, K64).

– Ocaklar sarılık, bel ağrısı, baş ağrısı, nazar gibi hastalıkları iyileştiren kişilerdir. Ocak olan kimse ağrı sızı olan yere elini koyup dua okuyunca oradaki ağrı kaybolur (K69, K70).

– Yılancık hastalığını, temreyi, sarılığı tedavi eden kimseler ocaktır. Makasla, duayla, elle, tükürükle tedavi ederler (K6, K34, K35).

– Ben göbek kaldırıyorum, ocağım. Babamdan öğrendim babam aynı zamanda sınıkçıydı. Duayla, elle tedavi ediyorum. Eğrilen bir damar oluyor. O damarı düzeltiyorum. Tedavi ederken "Benim elim değil, Fatma anamızın eli" diyerek başlarım (K40).

– Temreyi tedavi eden ocaklar olur. Tükürükle ve duayla tedavi ederler. Çarşamba günü okunan Çarşamba duası diye bir dua var. Bu dua okunur (K4, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Bizim köyde Karakışlakçı'da bir su var. Çok az akar. Temre olan yer bu suyla yıkanırsa geçer. Bu suyla çamur yapıp temre üzerine sürülürse geçer (K39).

– Ocak, mesleğini kendisinden sonra devam ettirmesi için ailesinden birine bırakırsa buna el verme denir. Ocak genelde babanın oğla el vermesiyle devam eder ama ocak olan kişinin yakını dışında birine el verdiği de olur. El veren ocak kişi "elimin salasını sana veriyorum" der ve ocaklı olan kişi kime el verirse o kişi de ocaklı olur (K2, K4, K6, K34, K40, K42, K74).

– Ocaklar hastalıkları tedavi etmek için para almazlar. Hasta, ocak olan kişiye arılık verir. Hasta tedaviyi yapana gönlünden ne kadar koparsa o kadar ağırlık parası olarak arılık verir. Arılık hastalığın ocağa geçmemesi için verilir (K2, K4, K6, K34, K40, K42, K63, K69, K74).

2.3.4. Nazar-Nazarlık

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Sözlükte "bakmak, görmek; düşünmek" anlamındaki nazar kelimesi Türkçe'de "beğenilen bir şeye kıskançlıkla bakmak ve zarar verecek şekilde onu etkilemek" manasında "nazar etmek" (göz değmek) kullanılır. Nazar kavramı, daha çok kıskançlık duygusunun eşlik ettiği zarar verici etkiye sahip göz ve bakışla ilişkilendirilse de herhangi bir canlı yahut objeye yönelik hayranlık ve övgü sözleri de etkisi açısından nazar kapsamında görülmüştür (Gürkan, 2006, s. 443).

Nazar, hayvanı kazana, insanı mezara koyar. Nazar değmesi, hemen hemen bütün

İslam ülkelerinde ağızdan ağza dolaşan ve kuşaktan kuşağa geçerek yerleşen bir inançtır. Nazar inancına Asya Türklerinde ve Anadolu'ya gelmiş geçmiş tüm uluslarda rastlanmaktadır (Altun, 2004, s. 218).

Türklerin kurt derisini üstlerinde taşımaları, yastık altına koymaları, geyik başını evin girişine asmaları, at kılından muska yapmaları hem bu hayvanların niteliklerini, gücünü kendilerine geçirme, onlarla büyüsel yönden bir yakınlaşma amacı gütme; hem de mutluluğun bunlarda saklı olduğuna inanmalarıyla ilgilidir. Türklerde, mavi gözde negatif güç olduğu ve mavi gözlülerin nazar değdireceği inancı, mavi gözden kaçınmayı gerektirir (Altun, 2004, s. 220).

Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahlûklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara uğrama sadece insanlara özgü bir olay değildir: Mal, mülk hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir; bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenir; onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz (Boratav, 1994, s. 103-104).

Nazarın genellikle kırsal çevrelerde ve yoksul insanlar arasında yaygın olduğu görülür. Bu insanlar arasında çok değer taşıyan at, inek, ev, bahçe gibi unsurları ya da çok sevdiği çocuklarını kaybetme korkusu, sürekli bir tedirginlik yaratmakta ve kötü gözlü kişilerin bakışlarına karşı önlemler almaya sevk etmektedir. Nazara en çok kadınların inandığını, bunu erkeklerin ve gençlerin takip ettiğini söyleyebiliriz. Kadınların da özellikle ekonomik, sosyal ve kültürel yönden alt seviyede olanları ile yaşlı kesimi arasında nazarın yaygın olduğu görülmektedir (Çıblak, 2004, s. 105).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde nazar inanışı ve nazardan korunma pratikleri şu şekildedir:

– Nazara inanılır. Mezarda yatanların çoğu nazardan yatıyor, derler (K4, K5, K6, K8, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63, K73, K74).

– Adamın birinin nazarı çok değiyormuş. Bu adamı böcü(domuz) avına götürmüşler. Kara böcüyü görmüşler. Arkadaşları adama "ya şuna bir şey söylesene" demişler. Adam da "ya, ne söyleyim ok gibi gidiyor işte" demiş. Adam böyle deyince kara böcü hemen oracıkta yıkılmış yere. Sonra çift süren bir çiftçi görmüşler. Arkadaşları adama "ya bir de şu

çiftçiye söyle" demişler. Adam ona da bakıp aynısını söylemiş ama ona hiç tesir etmemiş. "neden buna hiç tesir etmedi" demişler. Adam da: "Onun ya öküzünün altı çaltı ya mesesi(değneği) çaltı" demiş. Çaltı, sarı çalının (deve çalısının) başındaki kısma denir. Çaltı nazara iyi gelir (K5).

– Kıskançlıkla bakanın, fesat bakanın nazarı değer (K4, K5, K8, K39, K40).

– Bir kişiye ya da bir şeye imrenmekten nazar değer (K43, K44).

– Mavi gözlülerin nazarı değer (K4, K6, K42, K46, K63, K73, K74).

– Nazar değmesin diye gök boncuk(nazar boncuğu) ya da sarı çaltı takılır (K5, K6, K8, K39, K40, K63, K73).

– Nazar değmesin diye kıyafetin üzerine çaltı dikeninden yapılan çengel takılır. Sarı çaltı nazar değmesin diye evlere de asılabilir (K4, K42).

– Bebekler nazar olmasın diye "çirkin" ya da "maşallah" denilerek sevilir (K39, K40, K43, K44, K46 K63).

– Bir kimse çok esnerse; halsizleşir, rengi sararır, eli ayağı tutmaz olursa o kişiye nazar değdiğine inanılır (K4, K6, K10, K40, K46, K74).

– Birinin nazarı değince, nazarı değen kişinin kapısının eşiğinden bir ağaç parçası yontulur ya da bastığı yerden toprak alınıp suyla kaynatılırsa ve bu su içilirse nazarın geçeceğine inanılır (K4, K40, K42).

– Nazar olmuş hastanın nazardan kurtulması için 3 nas, 3 felak, 3 defa da nazar duası okunur (K4, K6, K73, K74).

– Nazar duası okunur. 'Euzü bi kelime tillahit emmete min külli şeytanin ve hammetin ve min külli aynin lammeh' denilip hastanın üzerine üflenir (K40).

– Nazara karşı köz tavasının içine köz konur, üzerine üzerlik otu atılır. Nazar olan kişinin etrafında tava üç kere dolandırılır. Bir defa da bacaklarının arasından geçirilir ve " göç göç göç nazara nuzara, nazar edenlerin gözü bozara" denir. Bunun nazara iyi geleceğine inanılır. Üzerlik çok çatırdarsa nazar çok değmiştir denir (K2).

– Bebeğe en çok annesinin nazarının değeceğine inanılır (K4, K8, K39, K40).

– Nazar değen bebeğin üzerindeki kıyafetler çıkarılıp suya ıslatılır, yeni kıyafetler giydirilir (K4, K8, K40).

– Nazar değen kişiye kurşun döktürülür (K4, K6, K39, K43, K44, K46, K63, K73).

– Nazar değen kişiye üzerlik otu tüttürülür. Yine nazar değen kişi üzerlik suyuyla yıkanırsa nazar geçer (K2, K4, K8, K39, K40, K43, K44, K46, K63, K74).

– Nazar için felak, nas ve ayetel kürsü suya okunur ve nazar değen kişiye bu sudan içirilir

(K5, K39, K40, K43).

– Nazar değen kişiler hocaya götürülüp okutulur (K42, K44, K46, K63, K73).

– Nazar değen kişiye malın (hayvanın) gözüyle banyo yaptırılırsa nazarın geçeceğine inanılır (K4, K10, K39, K63).

– Nazar değen kişiye sidiği içirilirse nazarın geçeceğine inanılır (K4, K10).

– Akşamüstü bir başkasına süt verilirse hayvana nazar değeceğine inanılır. Akşam evden süt verilecekse nazarı önlemek için sütün içine çok az kömür katılır (K4, K6, K8, K10, K42).

– Atleti ters giyince nazar değmeyeceğine inanılır (K4, K39, K43, K44, K46).

– Atın kemiği tarlaya, bahçeye dikilirse ürüne nazar değmeyeceğine inanılır (K4, K42).

2.3.5. Büyü

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat ögelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamına verilen addır. Büyüler iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrılır. İyi, olumlu büyüler hastalıktan kurtulma, ara düzeltmek, kurtağzı bağlamak, aşk ve muhabbet, çalınan eşyayı bulmak, lohusa nın sütünü arttırmak, çocuk sahibi olmak, nazarı önlemek vb. diye sıralanabilir. Kötü, olumsuz büyüler ise düşmanlık, kıskançlık, ara açmak, kısmet bağlamak, istemediği birine varmasını sağlamak, gerdek gecesi damadı bağlamak vb. diye sıralanabilir. İnanışa göre büyü yapılan kişi uysallaşır, avareleşir, ne yaptığını bilemez (Boratav, 1994, s. 106-108).

Sözlükte "yazılı şey" anlamına gelen muska Arapça nüsha kelimesinin Türkçeleşmiş şeklidir. Çoğunlukla insanlar tarafından taşınan, bazen de belli mekânlara yerleştirerek kötü güçlerden koruma sağladığı kabul edilen muska, prehistorik/ çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere kadar pek çok inançta yaygınca görülen büyü ile yakından alakalı kült nesnelerinden biridir. Buna göre muska, sahip olduğuna inanılan sihri güç(mana) aracılığıyla taşıyan kişiyi hem kötülüklerden koruyan hem kısmet getiren, çoğunlukla bir nesneden, bazen de yazı veya sembol şeklindeki gizemli karakterlerden oluşan özel objeleri ifade eder (Demirci, 2006, s. 265).

Gece otlatımında sürüden ayrılan ya da kaybolan hayvanların (koyun, keçi, inek) kurttan ya da yabani hayvanlardan zara görmemesi için yapılan "kurt ağzı bağlama" inancı Anadolu'nun hemen hemen bütün yörelerinde yaygındır (Kalafat, 2006, s. 273-280). Artvin ve çevresinde gece sahipsiz olarak dışarıda kalan hayvanları kurttan korumak üzere "Tin"

süresi üç kez “Eüzü besmele” çekilerek nefes almadan okunur. Ya bir bıçağın ağzı kapatılarak, ya da sal ipliğe düğüm vurularak kurdun ağzı bağlanır (Tokdemir, 1993, s. 262). Bunun gibi büyü, din dışı dua ve hareketlerle ruh üzerinde etki yapmaya çalışmaktır da denebilir (Anadol, 2006, s. 11).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde büyü ile ilgili inanç ve pratikler şunlardır:

– Muskayı bu işle uğraşan hocalara yazdırırlar. Karı kocanın arası iyi olsun diye genç kızların kısmeti açılsın diye hocalara hamaylı yazdırılır (K4, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Hamaylı, muska genelde iyi niyetle yapılır (K39, K40, K43, K44, K63).

– Muskalar iyi niyetle yapılabildiği gibi kötü niyetle de yapılabilir.Karı kocanın arasını açmak için, sevenleri ayırmak için, gerdek gecesini bozmak için ya da sevmediği birinin ölmesi için bile yapılabilir (K4, K42, K46).

– Kötü niyetle yapılanlar arasında saç teline yapılan muska var (K39, K40, K63).

– Toplu iğne batırılarak yapılan muskalar olur (K43, K44, K46).

– Sabuna yapılan muska var. Sabun eridikçe o kişi de eriyip gidermiş, derler (K4, K39, K40).

– Muska bir kişinin iç çamaşırı alınarak yapılır (K43, K44, K46, K63).

– Evde muska bulunursa suya atılır (K4, K39, K40, K42, K43, K46, K63).

– Üç türlü muska olur. Biri diş muskasıdır. Bu muska diş ağrısı için yapılır, açık olur. At nalı çivisiyle kapıya çakılır. Bunun diş ağrısını geçireceğine inanılır. Diğeri üçgen muskadır. Bu muska nem girmesin diye mumluyla sarılır. Kötülüklerden ya da nazardan korunmak için yapılır. Yörede atlara, ineklere, hayvanlara da muska yapılır. Bu şekilde onların da nazar gibi kötülüklere karşı korunacağına inanılır. Diğeri ise silindirik muska denilen hamaylıdır. Silindir gibi yapılır ve mumluyla kaplanır. Muskalar içinde en güçlüsü, en tesirlisidir (K2).

– Muskanın koruyuculuğunu arttırmak için muskanın yanına bazı hayvan dişleri, kabuklu hayvanların kabukları, boncuk gibi şeyler de koyulur (K2).

– Dağda hayvanı kaybolan kişi bir çakı bıçağı ile ocağa gider. Ocak okur, üfler ve bıçağı kapatır. Bıçak kapalı olarak tutulmalıdır. Bu şekilde kaybolan hayvan kurt gibi zararlı hayvanlardan korunmuş olur. Buna kurt ağzı bağlama denir. Bıçak tekrar açılana kadar hayvana hiçbir zarar gelmeyeceğine inanılır (K2).

2.3.6. Uğur-Bereket

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür.Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek, uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir.

Bereket kavramıyla insan, hayvan ve daha sonradan zaman zaman aşırı bir şekilde çoğalan tarla mahsulleri arasında ilgi kurulması en eski kültürlerden itibaren bütün topluluklarda görülmektedir. Bu ilgi çeşitli motifler şeklinde dini niteliklere büründürülmüştür. Müslüman Türkler'in dini kültüründe bereket kavramının ayrı bir yeri vardır. Alışverişte satıcının "Allah bereket versin" demesi, yemek üzerine varanın "Bereketli olsun" temennisinde bulunması, darlık, kıtlık, kuraklık zamanlarında "Bet-bereket kesildi", "Bereket kalktı" şeklindeki ifadeler buna örnek olarak gösterilebilir (Tümer, 1992, s. 487-488).

Anadolu'da bereket inancıyla ilgili birçok uygulama yapılmaktadır. Artvin'de yılın bereketli ve uğurlu geçmesi için yılbaşında eve bir koç sokulup dolaştırılıp çıkarılır (Kalafat, 1996, s. 42). Yörüklerde "beş taş" oyunu oynanmaz, çocukların "beş taş" oynamaları kuraklık alameti olarak algılanır (Kalafat, 2006, s. 114).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Bereket olması için eve ya da iş yerine bereket duası asılır (K12, K35, K45).

– Bir işe başlarken besmele çekilerek başlanır ki o iş düzgün gitsin, engel çıkmasın diye (K4, K5, K9, K25, K26, K34, K40,K72).

– Düğünlerde gelinin basından aşağı bozuk para, buğday, mısır, nohut, şeker karıştırılıp saçı olarak atılır. Bereket olsun diye (K1, K2, K3, K4, K6, K25, K34, K36, K37, K40, K42, K44, K46, K63, K69, K73, K74).

– Sabah erken kalkılıp, Güneş doğmadan evin kapıları açılırsa kısmetin bollaşacağına inanılır (K4, K5, K8, K26, K34, K38, K74).

– Bazı kişiler evde bereket olsun diye muska yaptırırlar (K4, K39, K40, K43).

– Sarı karınca olan evde bolluk olur (K4, K6, K40, K42, K44, K46, K63, K73).

– Aşure ayında her bakliyattan alıp evdeki bakliyatın içine konursa o yıl bereketli olur (K4, K9, K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Kadınlar sacda börek pişirirken börek çok kabarırsa “ambarın dolacak” derler (K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Çalışmaya, tarlaya, bağa bahçeye güneş doğmadan gidilirse o işte bereket olur (K4, K5, K12, K35, K40, K42, K45).

– Yemeğe başlamadan besmele çekilirse, yemek yapılırken dua okunursa o yemeğin bereketli olacağına inanılır (K4, K6, K39, K40, K42, K44, K46, K63, K73).

– Akşam sofra çırpılırsa evin bereketinin gideceğine inanılır (K4, K8, K10, K43).

– Akşam, evden dışarıya süt, mayalık yoğurt ve tuz verilmez. Evin bereketinin gideceğine inanılır (K4, K8, K10, K42, K44, K63).

– Bardak düşüp kırılmazsa, uğursuzluk varsa çıkması için, yere atılarak kırılır (K4, K6, K10, K39, K40, K42, K44, K46, K63).

2.3.7. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü’nde;

Yağmurun, yılın belli bir ayında düşmesinde bereket olduğuna inanılmasını, sadece bu ayın, toprağın en çok su beklediği zaman olmasıyla açıklamamak gerekir; nitekim nisan yağmuru bereketli sayıldığı gibi, incilerin onun damlalarından meydana geldiğine de inanılır. Gene nisan yağmurunun altında ıslanmaktan sakınmamak, kaçmamak gerektiği söylenir; o insanın saçlarını güçlendirir, gürleştirirmiş (Boratav, 1994, s. 46).

Mevsimlerle ilgili çok yaygın bir inanış da sıcakların gelmesini “cemre”lerin düşmesine bağlamaktır. Arapça’da kar, köz anlamına gelen bu kelime ile niteliği bilinmeyen, sıcaklığı sağladığına inanılan bir madde düşünülür. İnanışa göre, cemreler birer hafta aralıkla 7 şubatta (=20 şubatta) havaya, 14 (=27) şubatta suya, 21 şubata (=5-6 mart) da toprağa düşermiş (Boratav, 1994, s. 46-47).

Gökyüzünün durumu havaların nasıl olacağı yolunda bize bilgi verir. Özellikle yaşlı kimseler geceleri gökyüzü ve yıldızlara bakarak yarının nasıl olacağı hakkında görüş belirtirler. Eğer gökyüzü açık ve yıldızlı ise ertesi günü hava sıcak ve güneşli olacak demektir. Bulutlu ise ya da bulutlar hareket halinde ise yağmurun yağacağının müjdecisidir. Yıldırım çakması şimşeğin şakıması da yağmurun yağma zamanının yaklaşığının göstergesidir. Uzun zaman yağmur yağmamıştır, gökyüzü kızgındır. Gökyüzü yere yağmur taneleri dökerek öfke ve şiddetinden kurtulacaktır. Yağmur bereket sayıldığı gibi çok yağması ve şiddetli olarak yere düşmesi de halkta korku yaratır. Uzun sürmesi bu korku ve telaşı artırır. Eğer yağmur dinmek bilmiyorsa o zaman olgun bilgili birisi “ ezan” okuyarak

yağmurun dinmesini bekler (Rayman, 2003, s. 91).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar şunlardır:

– Karatavuk kuşları, serçeler, kırlangıçlar kış gününde yere yayılarak öterlerse yağmur yağar (K4, K5, K48, K49, K50).

– Akşamleyin güneş batarken güneşin etrafı kırmızı şekilde ağıllandığı zaman yağmur yağar (K4, K42, K48, K49).

– Kırlangıç kuşlarının uçuşması yağmura işarettir (K34, K38, K42).

– Aşağı yeli (lodos) eserse yağmur yağar (K4, K5, K6, K40, K42, K49).

– Hava çok sıcak olursa "Yağmur sıcağı var." denir (K6, K8, K10, K38, K39, K43, K44, K46, K63).

– Arbulun(Nisan ayı) ya başında ya beşinde bir kış muhakkak olur (K4, K5, K6, K34, K49).

– Ayın yenisinde ağaç kesilmez. Çünkü yeni ayda kesilen ağaç çürür. Nohut, fasulye ayın yenisinde ekilirse ürünü kurt yer (K5, K6, K8, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46).

– Her insanın bir yıldızı olduğuna, gökyüzünde bir yıldız kayınca bir kişinin öleceğine inanılır (K10, K39, K43, K44, K46).

– Dolu yağarken dolu tanesi bıçakla kesilirse dolunun kesileceğine inanılır (K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Dolu yağdığı zaman ailenin ilk çocuğu dolunun birini alıp bıçakla ikiye böler ve "Ben anamın ilkiyim, dağda taşta tilkiyim, gel geç git" derse dolunun duracağına inanılır (K4, K8, K48).

– İt arısı denilen arı çeşidi çok olursa o yıl, kış mevsiminin sert geçeceğine inanılır (K4, K5, K40, K42, K49).

– Kara karınca çok olursa kış soğuk olur (K4, K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Karamık ağacı çok olursa kış soğuk olur (K4, K8, K26, K27, K42, K48).

– Ay hilal şeklinde olduğunda ayın yenis (ayın boşu) denir. Bu dönemde sebze ekilirse, sebzenin tohumunu kurt yiyeceğine inanılır (K4, K12, K26).

– Ay dolunay şeklinde olduğunda ayın eskisi (ayın dolusu) denir. Bu dönemde sebze ekilirse verimli olur (K4, K12, K26).

– Eskiden ay tutulduğu zaman, havaya silah sıkılır, teneke çalınırdı (K2, K4, K12, K34, K42, K45, K49).

– Depremin Allah'ın insanlara uyarısı veya cezası olduğuna inanılır (K4, K39, K40, K42, K63).

– Kertenkeleyi kuyruğundan asıp alttan da ateşle yakılırsa yağmur yağacağına inanılır (K2, K4, K6, K8, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K63).

– Poyraz esince bir gün sonra sıcak olur. Poyraz çıktı ortalık yanacak derler (K4, K8, K10, K24, K25, K26, K63).

– Kışın çok soğuk olunca yazın çok sıcak olur, derler (K8, K12, K40, K42).

– Kış soğuk olunca buğdaylar bol olur. Kar ayı, var ayı derler. Sular da bol olur (K4, K5, K6).

2.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Hayvanlar da bitkiler gibi kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler ve yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Hayvanlar, bitkilerden farklı olarak halkın geleneklerinde yenmesinde bir sakınca olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenirler (Boratav, 1994, s. 56).

Bütün canlılarda olduğu gibi temelde erkek ve dişi (kancık) diye ayrılan hayvanlar, doğumlarından sonra geçen süre içinde yaşlarına göre değişik adlar alırlar. Hayvanların yavrulama zamanının gelmesine, "dölün gelmesi" ve bu işin sona ermesine "dölün alınması" adları verilir. Keçilerin yavrulamasına "kuzlama", keçinin düşük yapmasına "bırakma" veya "atma"; eğer oğlak gününden birkaç gün önce doğmuşsa "günsüz" denir. Günsüz doğan oğlak normal şartlardaki doğum gününe kadar yaşar ve o gün ölür. Oğlağı ölen keçiye "oğursuz", anası ölen oğlağa ise "emsiz" denir. Emsiz oğlaklar ya sahibi tarafından ya da bir başka sürü sahibine verilerek oğlağı ölmüş bir başka keçiye yakılır. Bu olmazsa, bir komşuya verilen oğlak şişe veya biberonla emdirilmek suretiyle beslenip büyütülür. Böyle büyütülen hayvanlara oğlakken "emdirme", büyüdükten sonra ise "beslenti" denir (Gökçen, 2007, s. 137).

Hayvanların ayırt edilmesinde, isimlendirilmesinde kullanılan huyu ve bazı başka özellikleri küçükbaş hayvanların özelliklerine göre sınıflandırılmasında en çok kullanılan kelimeler, renk isimleridir. Hayvanlar, boynuzunun olup olmamasına, kulağının küçük veya büyük olmasına, bedenindeki lekeye, sürünün önünde gidişine göre de isimler almışlardır. Huyları da hayvanların vasıflandırılmasında kullanılmış olan özelliklerindendir (Biray,

2000, s. 48,69).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde hayvanlarla ilgili inanışlar şunlardır:

– Baykuşa üğu kuşu denir, ötmesi iyi sayılmaz (K2, K4, K5, K6, K39, K40, K43, K44, K45, K46).

– Yılan ve canavar (kurt) sevilmez (K39, K40, K42, K43, K44, K46).

– Koyun ve keçiye süpürgeyle vurulmaz. Vurulursa sürüyü kurt yiyeceğine inanılır (K4, K10, K63).

– Kuzuya çekişlik vurulursa kuzunun kel olacağına inanılır (K39, K42, K43).

– Bir hayvanın sütü akşam dışarıya verilirse o hayvanın sütünün kuruyacağına inanılır (K4, K10, K40, K63).

– Kedi öldürmek günah sayılır. Tüyünün bedeli günah derler. Cami yaptırsan tüyünün bedeline denk gelmez denir (K4, K5, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K63).

– Bacasına baykuş konan evden cenaze çıkacağına inanılır (K4, K6, K7, K8, K39, K40, K43, K44, K46, K63, K64).

– Köpeğin uluması iyi sayılmaz (K4, K8, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K46).

– Övez (at sineği) insanın üstüne konarsa o kişiye misafir geleceğine inanılır (K4, K10, K11).

– At sineğine müjdeci sineği denir. Kimin üstüne konarsa ona müjde verir derler (K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Akşam örümcek yuvası bozulmaz. Bozanın yuvası bozulur denir (K4, K6, K8, K39, K40, K42, K43).

– Domuz dersen kırk gün kısmetin kesileceğine inanılır. Bu nedenle domuza çoğunlukla kara böcü, adı batasıca ya da dağdaki denir (K4, K6, K39, K42, K63, K69, K70).

– Kara yılan öldürülürse yılanın eşinin öldüreni takip edip bulacağına inanılır (K4, K5, K8, K10, K42, K45, K63, K64).

– Kuş yuvası bozanın yuvasının bozulacağına inanılır (K9, K12, K34, K42).

– Keçinin kıllarının rengine göre isim verilir. Griyse gök keçi, sarı keçi, ak keçi denir (K4, K5, K39, K40, K45, K63, K64).

– Gözünde ben olan hayvana "benli" denir. Hayvanın kulağı çok küçükse "çombul" veya "mucuk" denir (K4, K5, K10, K11, K63).

– Alnında beyaz kıl olana "sakar", ayağında beyazlık varsa "sekil" denir. Karışık renkli

olan koyun ve keçiye ise ala koyun, ala keçi denir (K5, K42, K43, K44).

– Sütü bol, yapılı ve kulakları uzun olan keçiye "halep" denir (K4, K5, K39).

– Boynuzu olmayan hayvana kabus denir (K1, K4, K5, K10, K40, K45).

– Keçi ve koyunlardan boynuzu kıvrık olana gıvrış, dik olana dik boynuz, boynuzu tek olana çolak, boynuzsuz olana ise kabak denir. Gözleri mavi olana ise çakır denir (K4, K5, K10, K39, K40, K42, K43, K63).

– Bir keçi ortalama 10 yıl yaşar. Erkek keçinin küçük olanına çebiç, orta boylu olanına seyis, en büyüğüne ise teke denir. Dişi keçinin ise 1-2 yaş olanına çebiç, 2-3 yaşındakine yazmış, 3 yaş üstündekine keçi denir (K4, K5, K39, K40, K44, K63).

– Keçi ve koyunlara sahibinin tercihine göre isimler verilir (K4, K10, K39, K40, K45, K64).

– Erkek koyuna koç, dişisine koyun denir. Koyunun yavrusuna ise ilk sene kuzu, bir seneden sonra toklu denir (K4, K5, K10, K11, K39, K40, K42, K63, K64).

– Erkek veya dişi sığır yavrusuna buzağı denir. Dişiyse bir yaşından sonra düve, sonraki yaşlarda inek denir. Buzağı erkekse bir yaşından sonra dana, 2-3 yaşında tosun, 3 yaşından sonra boğa, öküz denir (K4, K5, K10, K39, K40, K43, K44, K52, K63).

– Köpeklerin depremi önceden bildiklerine inanılır (K4, K5, K11, K45, K64).

– Gök geçemek adı verilen küçük yeşil kertenlkele kutsal sayılır, öldürülmez (K2).

2.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk inançlarında, birtakım "uğur" veya "uğursuzluk" arandığı bilinmektedir. Bunların bir kısmı haftanın ya da yılın belirli günlerinde iş yapılabilmesi ile ilgili olup, bu inancın geçmiş inançlardaki dinî içerikli günlerden olmasından kaynaklanmaktadır (Gökdağ; 1998, s. 429).

Pazartesi: Soğan, biber, tütün vb. acı şeyler hiç kimseye verilmez.

Salı: Salı günü iyi sayılmaz, göç yapılmaz.

Perşembe: Çamaşır yıkanmaz.

Cuma: Çamaşır yıkanmaz. İkindiye kadar kül atılmaz. Akşamları kimseye bir şey verilmez.

Arife günü çamaşır yıkanmaz, banyo yapılmaz (Artun, 2005, s. 282).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde günlerle ilgili inanış ve uygulamalar şu şekildedir:

– Salı günü işe başlanmaz, başlanırsa işin bitmeyeceğine inanılır (K4, K39, K40).

– Salı sallanır derler. Salı günleri halı dokunmaz (K8, K42, K43, K46, K63).

– Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz (K4, K8, K40, K42, K48).

– Eskiden çarşamba günü kına olurdu. Düğün mutlaka perşembe günü olurdu. Perşembe günü düğünlerde bayrak çekilirdi. Şimdi düğünler cumartesi pazar oluyor (K4, K8, K42, K48).

– Ölen kimselerin Perşembe gecesi evlerini ziyarete geleceğine inanılır. Ölenler için o gün kuran okunur, dua edilir (K4, K5, K8, K34, K42, K48).

– Cuma günü başlanan işin iyi ve kolay olacağına inanılır (K4, K5, K8, K10, K34, K39, K40, K42, K44, K46, K48, K63).

– Akşamları tırnak kesilmez. Cuma günleri tırnak kesilir (K4, K8, K40).

– Cuma günü cuma çıkana kadar ev süpürülmez, dikiş dikilmez (K6, K67, K69).

– Akşam vakti soğan, sarımsak, tuz gibi acı şeyler verilmez; aramız acılaşmasın, aramız açılmasın diye (K4, K8, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Gece soğan, sarımsak verilmez. İlla vermek gerekirse yere koyulup verilir, elden ele verilmez (K6, K69, K70).

– Akşam vakti kara sac vermezler (K4, K8, K10, K34, K40, K42, K48).

– Akşam vakti damızlık(yoğurt) verilmez, ineğin sütü kurur diye (K4, K8, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Gece bulaşık suyu dökülmez, zibil atılmaz (K6, K69, K70).

– İki bayram arası düğün yapılmaz (K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44).

– Gün aşınca, yani akşam namazından sonra cenaze gömülmez, toprak mühürlenir derler (K4, K6, K34, K40, K42, K67, K68, K69).

2.3.10. Rüya İle İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Rüya, gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal ve gerçekleşmesi beklenen ve istenen iş, umut olarak açıklanmıştır. Rüya, ilk çağlardan bu yana insanı meşgul eden bir konudur. Tüm semavî dinlerde, rüyanın önemli bir yeri vardır (Albayrak, 2004, s. 450).

Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında da inanışlar oluşturmuştur. Halk, rüyasından gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüyada yeşil ve beyaz

renkler görünce sevinilir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüyada yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüyada iplik görünce yola gidileceğine inanılır. Kız çocuk görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi haber duyulacağına işarettir. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır (Artun, 2005, s. 297).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde rüyayla ilgili inanışlar şunlardır:

– Rüyada para görmek dedikodu olarak yorumlanır (K39, K44).

– Rüyasında ayakkabısını kaybeden kişinin bir yakınının öleceğine inanılır (K4, K40, K42).

– Rüyasına dişi acıyarak çıkan birinin yakınının öleceğine, acımadan çıkarsa tanıdığı bir kimsenin öleceğine inanılır (K39, K40, K42, K63).

– Yılan görmek düşmana (K4, K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Arı görmek bolluk (K4, K40).

– Anahtar görmek kısmet (K4).

– Kurt, köpek görmek düşmana yorumlanır (K4, K39, K40, K42, K43, K46).

– Erkek çocuk paraya, iyi habere; kız çocuk kavgaya, kızgın habere yorulur (K4, K40, K42).

– Ölü diri getirir derler. Rüyasında ölmüş birini görenin misafiri gelir derler (K40, K63).

– Rüyada koyun-kuzu görmek iyiye yorumlanır (K4, K39, K40, K43, K44).

– Rüyada bulanık su görmek ölümle yorumlanır (K4, K39, K40, K42, K43).

– Rüyasında ölmüş biri görülürse ölen kişinin, dua istediğine inanılır. Ölmüş kişi için hayır yapılır (K4, K39, K42, K44, K46).

– Rüyada yeşil görmek iyi, siyah görmek kötüye yorulur (K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Rüyada devlet büyüğü görmek işlerinin düzene gireceğine işinin rast gideceğine yorumlanır (K42).

– Bebek uykusunda ağlarsa annesinin öldüğünü gördüğüne inanılır (K4, K40).

2.3.11. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

İnsanların ilk yaradılışı ile ilgili halk arasında birçok inanış olduğu gibi yaradılışın varlıklarından biri olan insan üzerinde birçok inanış vardır. Bunların birçoğu gene İslam

dini öğretilerine uyar. İnsan yaratılmışların en şereflisidir; ona bütün melekler secde etmişlerdir vs. bununla birlikte bazı inanışlar, halkın düşüncesinde, dini niteliklerini geliştirip zenginleşmişlerdir (Boratav, 1994, s. 25).

Vücuttaki sakatlıklar, boyda, saç ve göz renklerinde, sakalda ve bıyıkta alışılmış ölçülere uymazlıklar, bu özellikleri taşıyan kişiler hakkında bazı yargılara yol açar. Örneğin; topalların uğursuz, çok kısa boyluların, köselerin fitneci olduğuna, gök gözlülerin bakışlarından zarar geleceğine inanılır (Boratav, 1994, s. 27).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde canlı varlıklarla ilgili inanışları derlediğimiz malzemeye göre beş başlık altında sınıflandırdık:

a. Misafirle ilgili inanışlar

– Çocuk eğilip bacaklarının arasından bakarsa misafir geleceğine inanılır (K4, K6, K10, K73).

– Göz dalarsa misafir geleceğine inanılır (K39, K40, K43, K44, K46, K63, K64).

– Hamur yoğururken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K4, K10).

– Yemek yerken ağızdan lokma düşerse misafir geleceğine inanılır (K39, K40).

– Saç gözün önüne düşerse misafir geleceğine inanılır (K43, K44, K46).

– Çayın yüzüne cöbür çıkarsa misafir geleceğine inanılır. Cöbür sertse gelen erkek, yumuşaksa gelen kadın derler (K4, K52, K54, K63, K64).

– Yürüyen çocuk emeklerse misafir geleceğine inanılır (K3, K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K73, K74).

b. Çocukla İlgili İnanışlar

– Çocuk doğduğunda ilk kimin kucağına verilirse ahlakının ona benzeyeceğine inanılır (K4, K6, K8, K40, K42, K74).

– Çocuk ayağıyla oynarsa babasının öleceğine inanılır (K4, K6, K10, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K52, K54, K63).

– Çocuk bir ayağını diğerinin üstüne koyarsa kardeş istiyor derler (K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K74).

c. İnsan Vücudu ve Fiziksel Özellikleri İle İlgili İnanışlar

– Mavi gözlü olanların nazarı değeceğine inanılır (K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K69, K73, K74).

– Uzun boylu olanların cesaretli olduğuna inanılır (K6, K69, K73).

– Kalçası yere yakın olan insanlardan kötülük geleceğine inanılır. “Kalçası yere yakın olandan kork” denilir (K6, K69, K73).

– Boyu kısa olanların yaman olduğuna inanılır (K4, K40, K42, K44).

– Avuç içindeki çizgileri birleşmeyen yani açık olan insanların kısmetli ve şanslı olacağına inanılır (K46, K52, K54, K63).

– Tepesinde iki yivi(açıklık) olan kişinin iki evlilik yapacağına inanılır (K4, K40, K42).

– Kesilen tırnak atılmaz, bahçede kesilir ya da toprağa gömülür (K4).

– Kesilen saç ayak altına atılırsa o kişinin başının ağrıyacağına inanılır (K40).

– Bir kimsenin kulağı çınlıyorsa uzak bir yerde kendisinden söz edildiğine inanılır (K39, K46, K52, K54, K63).

– Sağ el kaşınırsa para geleceğine, sol el kaşınırsa para çıkacağına inanılır (K6, K69, K73).

– Ayağın altı kaşınan kimsenin uzak yola gideceğine inanılır (K4, K8, K10).

– Sağ göz seğirirse iyiye, sol göz seğirirse kötüye yorulur (K4, K10, K39, K42, K43, K44, K52, K54, K69, K74).

d. Gelin ve Askerle İlgili İnanışlar

– Kaynana ve kayınbaba kapının önünde durup gelinin kırması için ip gererler. Gelin bu ipi kırar, geçer. Bu şekilde gelinin kötü huylarının kırılacağına inanılır (K1, K2, K3, K4, K6, K42, K52, K69, K73).

– Gelin kapıya yağlı yaprak yapıştırırsa yeni evindeki kişilerle iyi geçineceğine inanılır (K2, K3, K4, K6, K39, K40, K54, K63, K74).

– Yeni doğmuş bebeğin evinin üstünden yeni gelin geçerse çocuğun hastalanacağına inanılır (K4, K8, K42).

– Gelin oğlan evine girmeden koyun derisinin üzerine bastırılırsa koyun gibi iyi huylu olacağına inanılır (K2, K3, K4, K6, K8, K39, K40, K43, K74).

– Geline bardak kırdırılır, aydınlık olsun diye (K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K40, K42, K44, K46, K52, K63, K69).

– Gelinin üzerine atılan saçıdan yiyenin dişi ağrımaz (K6, K69, K70).

– Asker evden gidince evin kapısı bir müddet açık tutulur (K1, K2, K4, K8).

– Askerin kirli atleti asker dönene kadar saklanır (K1, K2, K4, K6, K69, K74).

e. Diğer inanışlar

– Annenin bedduası çocuğuna tutmaz (K4, K6, K10, K39, K40).

– Beddua eden haksızsa bedduanın söyleyen kişiye döneceğine inanılır (K4, K8, K42, K69).

– Hamile kadın meyve vermeyen ağacın dalına taş koyarsa ağacın meyve vereceğine inanılır (K4, K8).

– Bir kadın işe giden erkeğin önünü keserse o gün erkeğin işi rast gitmez (K39, K40, K43).

– Cenaze gömülmeye götürülürken ardından yedi adım atmak sevaptır (K4, K8).

– Torununun torununu gören kimsenin cennete gideceğine inanılır (K52, K54).

2.3.12. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Canlı yaratıklar gibi cansız varlıklarda halkın geleneğinde, törenlerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlenmiş, derecelenmiştir. Kimine, kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilir; kimi uğursuz ya da pis sayılıp çekinme ve tiksinme konusu olur; kimi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımayan nesneler kümesinde kalır. Çift değerli olanlar, yerine göre olumlu ya da olumsuz sayılanlar da vardır (Boratav, 1994, s. 64).

Tüm inançlarda, dinlerde, ateşin izi ve etkinliği görülmektedir. Ateşi sembolize eden tapınaklar yapılmıştır. Ateş, insan yaşamının bir parçası ve tarihi koruyucusu sayılmıştır. Türkler öteden beri ateşe saygı göstermiş, onda kutsal ve temizleyici bir güç olduğunu düşünmüşlerdir (Artun, 2005, s. 107).

Eski Türklerde inanç sistemi üzerine yazılı kaynaklarda, su motifine ilişkin pek çok örnek bulunmaktadır. Örneğin, Orhun Yazıtları'nda kutsal su kaynaklarından söz edilir. Bu nedenle suların kirletilmesinden kaçınılır. Çağataylarda gündüz akan suya girmek yasaktır. Cengiz Han, suya saygıyı yasalaştırır ve suya saygı Anadolu Türk boylarında da sürer (Artun, 2005, s. 107).

Ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ile dikkat çekmektedir (Artun, 2005, s. 104).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cansız varlıklarla ilgili inanışları derlediğimiz malzemeye göre altı

başlık altında sınıflandırdık:

a. Su ile İlgili İnanışlar

– Ayakta su içilmez hastalık olacağına inanılır (K4, K6, K10, K26, K34, K40).

– Gidenin arkasından su dökülürse çabuk geleceğine inanılır (K8, K39, K63).

– Gelinin, askerin ve hacının arkasından su gibi gidip gelsin diye su dökülür (K4, K6, K63, K69).

– Akan suya tükürülmesi iyi sayılmaz (K4, K6, K8, K26, K34, K40, K42, K74).

– Hıdırellezde istenilen şey kağıda yazılıp akan bir suya atılırsa dileğinin olacağına inanılır (K1, K8).

– Yeni gelin eve girerken su dolu güğüm devirir (K2, K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K64, K73, K74).

b. Ağaçla ilgili İnanışlar

– Dut ağacı hayrat olarak dikilir. Herkes yiyebilir. Kiraz ağacı ise öyle değil, kişiye aittir. Herkes yiyemez, sadece sahibi yer (K4, K6, K42).

– Bir ağaç meyvesini bir sene çok bir sene az verir. Buna yıl aşırır derler (K4, K8, K39, K40, K43, K63).

– Dut ağacı hayrat olarak dikilir. Dut ağacı kesenin başına bela geleceğine inanılır (K40, K42).

– Ceviz, çınar, ardıç, dut ağaçları ulu ağaçlardır, kesilmeleri istenmez (K4, K5, K6, K8, K40, K42, K45).

c. Makas ve Demirle İlgili İnanışlar

– Çocuğun göbeğini kesen makasın ağzı, çocuk arsız olur diye, kırk gün açılmaz (K4, K26, K83).

– Makas, bıçak gibi kesici aletler, kavga olmasın diye, elden ele verilmez (K10, K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Lohusa kadının yastığının altına al basmasın diye makas, bıçak gibi demir bir şey konulur (K4, K8, K39, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K83).

– Gelin indirilirken demirin üzerinden geçerse demir gibi kuvvetli olacağına inanılır (K4, K6, K39, K40, K43, K52, K54, K69, K73, K74).

– Asker kapıdan çıkarken, demir gibi gitsin gelsin diye, demire bastırılır (K4, K8, K26, K39, K40, K42, K52, K69, K73).

d. Ekmekle İlgili İnanışlar

– Ekmeğin üstüne basılırsa evin bereketinin kaçacağına inanılır (K10, K39, K40, K43, K44, K54, K63).

– Ekmeğe saygı gösterilir. Yemin edilirken "Ekmek çarpsın" gibi sözlerle yemin edilir. Sokakta yere atılmış ekmek varsa alınır ayak basılmayan bir yere konulur (K4, K6, K40, K42, K73, K74).

– Askere giden gence sokum(yufka ekmek dürümü) ısırtılır, dönene kadar saklanır (K4, K6, K28, K61, K69).

e. Aynayla İlgili İnanışlar

– Bebek aynaya baktırılmaz bakarsa aklını oynatacağına inanılır (K6, K69, K73).

– Bebek aynaya baktırılmaz, çocuk çatlar derler (K4, K28, K61).

– Bebeğin beşiğine al basmasın diye ayna takarlar (K4, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63).

– Gece aynaya bakmak iyi sayılmaz (K39, K40, K42, K43, K44, K46, K63).

– Düğünlerde dikilen bayrağın başına ayna takarlar (K1, K2, K3, K4, K40, K65).

– Askere giden gencin evinin kapısına ayna asılır. Dönene kadar orada kalır (K1, K2, K4, K5, K7, K65).

– Yeni doğum yapan kadının yastığının altına al basmasın diye ayna koyulur (K4, K6, K8, K28, K39, K40, K42, K61, K54, K69).

– Gelinin başına cep aynası takılır (K1, K2, K3, K4, K6, K65, K69).

– Koç katımında koçların boynuzuna ayna takılır (K1, K2, K4, K5, K6, K10, K27, K39, K42, K64, K65).

f. Diğer İnanışlar

– Çocuk sarılık olmasın diye altın takılır (K39, K40, K43, K44, K46, K63).

– Boş beşik sallanırsa bebeğin öleceğine inanılır (K4, K28, K54).

– Bebeğin bezi ve kıyafetleri akşam dışarıda bırakılırsa çocuğun hasta olacağına inanılır (K6, K73, K74).

– Üstünden geçilen tüfeğin avı kesilir (K4, K10, K11, K82).

– Bardak kırılırsa, aydınlık derler, iyi sayılır (K2, K3, K4, K8, K10, K39, K40, K43, K44, K46, K52, K54, K63, K64, K73, K74).

– Kapı eşiğine oturulursa kısmetin kapanacağına inanılır (K4, K8, K42).

– Kıyafet üstündeyken düğme ya da sökük dikilmez, aklını dikersin derler. Dikilecekse ağza bir çöp parçası alınarak dikilir (K39, K43, K44, K46, K54, K63).

– Ayakkabı ters dönerse evden ölü çıkacağına inanılır (K4, K6, K39, K40, K52).

2.3.13. Cinlerle İlgili İnanışlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Sözlükte "örtmek, örtünmek, gizli kalmak" anlamındaki "cenn" kökünden türeyen bir isim olup tekili olan "cinni" "örtülü ve gizli şey" manasına gelir. Terim olarak "duyularla idrak edilemeyen, insanlar gibi şuur ve iradeye sahip bulunan, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan ve mümin ile kafir gruplarından oluşan varlık türü" anlamına gelir (Şahin, 1993, s. 8).

Türkler'in Müslüman olmadan önceki inançlarına göre bütün dünya ruhlarla doludur ve dağlar, göller, ırmaklar hep canlı nesnelerdir. Tabiatın her tarafına yayılmış olan ruhlar iyi ve kötü olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Tanrı Ülgen'in emrindeki iyi ruhlar hem onun hizmetini görmekte hem de insanlara yardımcı olmaktadır. Bu ruhlardan Yayık, Ülgen'le insanlar arasında aracılık yapmakta, suyla insanları korumakta ve ileride olacak şeyleri onlara haber vermekte, Ayısıt ise bereket ve refah sağlamaktadır. Diğer taraftan yeraltı dünyasının prensi olan Erlik'in emrindeki kötü ruhlar ise insanlara her türlü kötülüğü yapmakta, onlara ve hayvanlara hastalık göndermektedir. Erlik'in karanlık dünyasına mensup bu ruhlara kara nemeler veya yekler denilmektedir ki yek Uygurca dini metinlerde "şeytan" anlamındadır. Kötü ruhlar arasında daima kavga, ihtilaf ve savaş olmakta, hastalık, ölüm ve yaralar onlar tarafından yapılmaktadır. Her türlü hastalık ve kötülüğün sebebi sayılan cinler şaman tarafından hasta bedenlerden uzaklaştırılmaktadır (İnan, 1976, s. 22-72).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde cinlerle ilgili inanışlar şunlardır:

– Cinlerin yiyeceklerinin soğan ve sarımsak kabuğu olduğuna, banyo ve tuvaletlerde yaşadıklarına inanılır (K4, K10).

– Geceleri küllüklerde olduklarına inanılır, gece ocak yerine gidilmez; mecbur kalınırsa besmele çekilir. Besmele çekilirse kaçacaklarına inanılır (K4, K5, K40, K42).

– Sıcak su destursuz dökülürse cin çarpar (K39, K43, K44, K46, K63).

– Ocak yerine(küllük) oturanı, basanı cin çarpar (K39, K43, K44, K46, K63).

– Cinlerin hayvan kılığına girebildiğine inanılır (K4, K39, K40, K42, K44).

– Suyu ateşe dökerken besmele çekerek yavaş yavaş dökmeli; yoksa cin çarpar, derler (K4, K40, K42).

– Akşam sofra çırpılırsa kırıntılarından cinlerin nasipleneceğine inanılır (K4, K5, K40, K43).

– Yumurta kabuğu ufalanarak atılır. Ayakaltına atılmaz; cinlerin nasipleneceğine inanılır (K4).

– Bir eşya kaybolduğu zaman cinlerin aldığına inanılır (K40, K42).

– Terkedilmiş, virane yerlerde cinlerin yaşadığına inanılır (K4, K39, K40, K43, K44).

– Cin çarpınca hocaya gidilir, hamaylı yazdırılır (K4, K5, K39, K40, K42, K43, K46, K63).

2.3.14. Değerlendirme

Yörede yatır ve ziyaret yerleriyle ilgili inanışlar şöyledir: Pozantı yöresinde türbeler bulunmamaktadır. Ancak Ömerli köyünün dağında üç yerde Erenler olarak bilinen evliyalara ait olduğu düşünülen yatırlar bulunmaktadır. Halk arasında Erenler etrafında anlatılan hikayeler çoktur. Erenler denen yerdeki büyük ardıç ağacına dileklerinin olması için çaput bağlama geleneği günümüzde yöre insanı tarafından devam ettirilmese de Erenlere dua edince olacağı inancı hakimdir. Yörede türbe olmadığı için halk yakın civarlardaki Niğde'deki Hacı Mahmut, Tarsus'taki Eshabı Kehf gibi türbelere de gider. Ömerli köyünde tarihi bir medrese olması ve buradaki mezar taşlarının kavuklu olması halk üzerinde burada yatanların evliya olduğu inancını oluşturmuştur.

Ocak inancı devam etmektedir. Ocakların bazı hastalıkları çeşitli yöntemlerle tedavi ettiklerine inanılır. Ocakların el verme yöntemiyle günümüzde az da olsa devam ettiği görülmektedir. Nazar yaygın inanışlardan biridir. Çeşitli yöntemlerle nazara karşı konulmaya çalışılmakta; yine nazar değmesinde çeşitli yollarla nazarın etkisi geçirilmeye çalışılmaktadır. Bereket için farklı pratikler uygulanmaktadır. Muskaya olan inanış yörede devam etmektedir. Yörede "kurt ağzı bağlama" kaybolan hayvanların zarar görmemesi için yapılan büyüsel bir uygulamadır.

Pozantı yöresinin dağlık ve yüksek olması, tarım ve hayvancılığın geçim kaynağı olması tabiat olaylarıyla ilgili inanışların oluşmasında etkili olmuştur. Yöre insanı atalarının doğayla ilgili tecrübelerinden faydalanarak bu inanışları devam ettirmektedir. Hayvanlarla ilgili çeşitli inanışlar görülmektedir. Bunda yörede hayvancılığın yaygın olması etkilidir.

Keçi, koyun ve sığırlara yaşına göre isimler verilir. Yine keçi ve koyunların dış görünüş ve özelliklerine göre isimleri vardır. Bazı hayvanlar sevilir, bazıları ise sevilmez. Zarar vermeyen hiçbir hayvanı sebepsiz yere öldürmek doğru karşılanmaz.

Günlerle ilgili inanışlar olmakla birlikte günler için ayrı bir isim kullanılmaz. Rüya ile ilgili çeşitli inanışlar vardır. Anadolu'nun birçok yerinde inanılan ölü, cenaze anlamına gelen rüyalar Pozantı yöresinde de benzerlik gösterir.

Canlı varlıklarla ilgili inanışları derlediğimiz malzemeye göre alt başlıklara ayırdık. Pozantı yöresinde evlilik ve askerlik önem verilen değerler olduğu için gelin ve askerle ilgili inanışlar oluşmuştur. Bunlardan misafirle ve çocukla ilgili inanışlar Anadolu'nun birçok yerindekiyle benzerlik gösterir. İnsanın fiziksel özellikleriyle ilgili birtakım inanışlar olduğu gibi insan vücudunu oluşturan uzuvlara, parçalara dair inanışlar da vardır. Bu inanışların oluşmasında, insan bedeni öldükten sonra nasıl toprağa gömülüyorsa insan bedenine ait olan her parçanın da toprağa gömülmesi gerekir, görüşü etkili olmuştur. Bu inanışta İslam dininin etkisi de açıkça görülmektedir.

Cansız varlıklarla ilgili inanışları da derlediğimiz malzemeye göre alt başlıklara ayırdık. Pozantı yöresinde suyla, ağaçla, demirle ilgili inanışlarda eski Türk kültürünün izleri görülmektedir. Ekmeğin kültürümüzde ayrı bir yeri vardır. Anadolu'nun her yerinde ekmeğe saygı gösterilir. Yörede derlediğimiz ekmekle ilgili inanışlar bunu doğrulamaktadır. Pozantı yöresinde ayna, düğünde gelinlerin başına takılırken, koç katımında koçların boynuzlarına asılır. Yörede bunun gibi aynayla ilgili çeşitli inanışlar bulunmaktadır.

2.4. Halk Mutfağı

Anadolu halkının gelenek ve görenekleriyle bütünleşen bir takım toplumsal töre ve törenlere bağlı beslenme, yemek anlayışı ve kültürü Türk halk mutfağını oluşturmaktadır (Koz, 2003, s. 285).

Uzun bir tarihsel geçmişi olan Türkler, mutfak konusunda zengin bir kültüre sahiptir. Bu zenginlik kendini bol çeşitli yemeklerde göstermektedir. Anadolu yemekleri genellikle et, hamur ve bitkiden oluşmaktadır. Yiyecekler, herhangi bir kültürün vazgeçilmez maddi ve manevi öğeleridir. Doğum, evlenme ve ölüm gibi insan yaşamının her aşaması yiyeceklerle yoğrulmuş, onunla iç içe geçmiştir. Yemek yapımında kullanılan araç-gereçlerin niteliği, sayısı, türü, düzenlenişi; pişirilen maddenin kendisi, pişiriliş biçimi, doğadan olduğu gibi elde edilip yenip yenmediği gibi özellikler o ülkenin uygarlık düzeyi ve biçimi hakkında bilgi vermektedir (Tezcan, 2000, s. 14- 19).

Anadolu mutfak kültürünün şekillenmesinde, Anadolu'nun tarihî ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. İç göçler nedeniyle konar göçer, köy, kasaba kültürü ve dış göçler nedeniyle de kültürler sürekli etkileşim ve değişim göstermiştir. Bu olgu da Anadolu mutfak kültürüne zenginlik ve çeşitlilik kazandırmıştır (Artun, 2005, s. 341-345).

2.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Her toplumun kendine özgü bir mutfak kültürü vardır. Anadolu'ya gelen Türkler kendi beslenme kültürünü geliştirdikleri gibi Anadolu'da yaşayan toplulukların beslenme kültürlerini de etkilemişlerdir. Günümüz Türk mutfağı çeşitli uygarlıkların bir birleşimidir. Kültürel değişim ve gelişime bağlı olarak toplumsal yaşamdaki değişmelerin yemek kültürünü de etkilemesi doğal ve kaçınılmazdır (Artun, 2006, s. 142).

Türk mutfağının en önemli yiyecek türlerinin başında, et ve et yemekleri gelir. Et kızartılarak, kavrularak ve haşlanarak çeşitli biçimlerde yenir (Kut, 2002, s. 218). Türklerin yiyeceklerinde, tarımsal ekonomik bir yapının göstergesi olarak, hamur işi yiyeceklerin oldukça yaygın olduğunu görürüz (Tezcan, 1982, s. 116). Yiyecekler içinde ayrı bir yere sahip olanlardan biri de çorbalardır. Çorbalar çok çeşitlidir ve sadece günlük ev yemeklerinde değil, ziyafetlerde de misafirlere sunulan mükellef bir sofranın ilk yemeği çorbadır. Ayrıca Ramazan ayında da iftar sofralarında muhakkak çorba bulunur (Kut, 2002, s. 218).

Hamur tatlıları, sütlü tatlılar, undan veya irmikten yapılan helva türü tatlılar Türklerin en sevdiği tatlılar arasında yer almaktadır (Kut, 2002, s. 219). Bölgelere göre değişmekle birlikte pekmez, lokum, baklava, kadayıf, kabak tatlısı, helva, şekerleme gibi tatlılar, Anadolu'nun hemen her tarafında yaygın tatlılardır (Tezcan, 1982, s. 119).

Türklerde içecek deyince akla ilk gelen sudur. Su, kutsal niteliktedir ve özellikle yemekte çok içilir. Ev dışında, mahallelerde çeşme geleneği de Türklerin suya verdikleri önemi yansıtır. Türk kahvesi, çay, ayran, şıra, limonata, şerbet, çeşitli şuruplar, boza, salep sevilen içecek ve meşrubatlardandır (Tezcan, 1982, s. 120).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde yapılan yemekleri çorbalar, sebze ve et yemekleri, pilavlar, hamur yemekleri, yan yemekler, tatlılar ve ekmekler şeklinde sıralayabiliriz:

1. Çorbalar

a) Lepe

Malzemeler: 3 bardak su, 1 adet soğan, 1 adet domates, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, 3 avuç bulgur, tuz

Hazırlanışı: Tencereye tereyağı konulur. Tereyağı eriyince doğranmış soğanlar eklenerek kavrulur. Salça konarak iyice karıştırılır. Domatesler eklenerek tekrar karıştırılır. Üç bardak su eklenir. Her bardak başına bir avuç bulgur atılır, kaynatılır. Sabah kahvaltısında acı turpla ya da kuru soğanla yenir. Eskiden her sabah kahvaltı yerine lepe çorbasını içerek güne başlarlarmış. Bugün az da olsa yaşlılardan sabahları lepe içenler var (K2, K4, K10).

b) Tarhana Çorbası

Malzemeler: Tarhana, yarım yemek kaşığı salça, tuz, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 adet sarımsak, yaklaşık 5 bardak su

Hazırlanışı: Yağsız ayranla ya da yoğurtla döğme kaynatılır pişirilir. Avuç içi kadar bezime yapılıp kurutularak tarhana hazırlanır. Tarhana bir kapta sıcak suda ıslatılır ve tarhananın yumuşaması beklenir. Yumuşayınca tarhananın bu ilk suyu süzülür. Tarhana bir tencereye alınarak su eklenir ve suda iyice özenir, sonra kaynatılır. Bir tavada yağ eritilir. Salça ve sarımsak sırayla eklenerek kavrulur. Hazırlanan tarhananın üzerine bu karışım dökülür, bir müddet daha kaynatılır. Eskiden tarhana kahvaltı öğünü olarak yenirdi (K2, K4, K6).

c) Topalaklı

Malzemeler: 100 gr. et, 2 su bardağı nohut, 1 adet domates, 1 yemek kaşığı biber salçası, 1 adet soğan, nane, tuz, bulgur, 5 bardak su, un, biraz yağ.

Hazırlanışı: Nohutlar akşamdan ıslatılır. Etle beraber kaynatılır. Bir tepside bulgur suyla ıslatılarak 5 dakika bekletilir. Bulgurun içine dövülmüş et konularak iyice yoğrulur. Un, tuz ve salça eklenerek yoğrulmaya devam edilir. İyice hamur haline gelince ufak ufak parçalara ayrılarak yuvarlanır. Salça, domates, soğan ve nane başka bir tavada kavrulur ve et suyuna eklenir. Yuvarlatılan topalaklar da et suyunun içine atılır, iyice pişirilir. İsteyen kimseler topalağın dağılmaması için hamuruna yumurta ya da irmik de katabilir (K2, K4, K8, K10).

d) Yüksük Çorbası (Hamur aşı)

Malzemeler: Yarım kilo kıyma, 2 adet soğan, 2 yemek kaşığı biber salçası, 1 çorba kaşığı limon tuzu, nane, tuz, pul biber, karabiber, 1 kilo un, 200 gram haşlanmış nohut, yeteri kadar su, 2 yemek kaşığı tereyağı, 2 diş sarımsak

Hazırlanışı: Un, su ve tuz ile yoğrularak hamur hazırlanır. Hamurlardan bezeler alınarak oklavayla ince olarak açılır. Hamur küçük kareler halinde kesilir. Diğer taraftan başka bir tencerede 1 yemek kaşığı eritilmiş tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, ince kıyılmış soğan, kıyma, tuz ve karabiber karıştırılarak iç hazırlanır. Kare şeklinde kesilen parçaların içine hazırlanan içten konarak dört köşesi bohça gibi birleştirilir. Bir tencerede su kaynatılır. Kaynayınca içine limon tuzu atılır. Hazırlanan hamur parçaları içine atılır. Bir tavada tere yağ, salça, sarımsak, nane, biber kavrulur kaynamakta olan suya dökülür. Haşlanmış nohutlar da eklenir 5-10 dakika daha kaynatılır (K6, K69).

e) Erişte Çorbası:

Malzemeler: 1 yemek kaşığı biber salçası, tuz,, pul biber, un, 100 gram haşlanmış nohut, yeteri kadar su, 1 yemek kaşığı tereyağı,

Hazırlanışı: Unun içine yaklaşık 1çorba kaşığı tuz atılır ve su eklenerek hamur olana kadar yoğrulur. Hamur istenilen kıvama gelince hamurdan küçük parçalar koparılır. Buna beze denir. Bezeler ince ince açılır. Sonra bıçakla küçük, ince, uzun parçalara bölünür. Bu parçalar iki gün boyunca kurutulur. Erişteler kuruduktan sonra bezden yapılmış torbalara konur. Tencerede su kaynatılır. Erişteler kaynamış suyun içine atılır. Bir tavada tereyağı eritilir. Salça, tuz ve biber eklenerek kavrulur. Erişteler pişmeye başlayınca tavadaki karışım tencereye eklenir. Haşlanmış nohutlar da eklenir. 5 dakika daha kaynatılarak çorba hazırlanmış olur (K22).

f) Buğday Çorbası:

Malzemeler: 1 adet soğan, 1 yemek kaşığı salça, tuz, 1 çorba kaşığı pul biber, 1 yemek kaşığı tereyağı, 2 çorba kaşığı nane, buğday

Hazırlanışı: Buğday akşamdan suda ıslatılır. Ertesi gün pişirmek için bir tencereye alınır su eklenerek kaynatılır. Soğanlar doğranır. Bir tavada tereyağı eritilir, salça ve soğan eklenerek kavrulur. Nane ve biber de eklenir. Hazırlanan karışım suyun içine konur. 20-30 dakika kaynatılır (K17, K30).

g) Kesme aşı (Dul Avrat Çorbası)

Malzemeler:1 yemek kaşığı biber salçası, tuz, , pul biber, 1adet soğan, yeteri kadar su, 1 yemek kaşığı tereyağı, nane, 3 diş sarımsak, 2 kâse yoğurt, bir pişirimlik kesme

Hazırlanışı: Soğanlar doğranır. Bir tencerede tereyağı, salça, soğan ve biber kavrulur. Üzerine su eklenir. Su kaynayınca kesmeler içine atılır. Yufka ekmek yapmak için hazırlanan hamurun artanıyla kesme yapılır. Hamur kalın açılıp 2 mm eninde 2 cm uzunluğunda kesilir. Birkaç saat kurutulur. Bu nedenle adına kesme denir. Yoğurdun içine sarımsak ve nane eklenerek özenir. Kesmeler pişince hazırlanan yoğurtlu karışım üzerine eklenir (K2, K8).

h) Yayla Çorbası(Yoğurtlu Çorba):

Malzemeler: 2 su bardağı yoğurt, tuz, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1-2 çorba kaşığı nane, 2 su bardağı yarma ya da dövme, 6 bardak et suyu

Hazırlanışı: Dövme akşamdan suda ıslatılır. Et suyuyla pişirilir. Yoğurdun içine tuz ve biraz su katılarak ayran kıvamına gelinceye kadar özenir. Hazırlanan karışım et suyuna eklenir. Tereyağı tavada eritilir. Bu karışım da tencereye eklenir ve karıştırılır. 5 dakika daha kaynatılır. Üzerine nane serpilip tencerenin kapağı kapatılır (K10, K22).

2) Sebze ve Et Yemekleri

a) Arabaşı;

Malzemeler: Av eti (Tavşan veya tavuk eti), 1 yemek kaşığı biber salçası, acı biber, yeteri kadar un, 5 bardak su, biraz sıvı yağ, karabiber, pul biber.

Hazırlanışı: Daha çok tavşan etiyle yapılır. Et kıyılır. Tencereye yağ konur, salça ve biber eklenerek etle birlikte kavrulur. Bir miktar su eklenir ve iyice kaynatılır. Böylece yemeğin aş denilen kısmı hazırlanmış olur. Bu aş denen yahni kısmı çok sıcak ve bol biberli olmalıdır. Yemeğin hamur kısmı hazırlanırken ise su kaynatılır. Kaynadıktan sonra ocaktan alınır. Suyun içine un yavaş yavaş dökülür koyulaşana kadar karıştırılır. Ortasına kaşık batırıldığında dik duracak şekilde olana kadar karıştırılır. 1-2 dakika daha pişirilip ocaktan alınır, tepsilere dökülür. Soğuyunca donar. Hazırlanan aşla birlikte yenir. Yahni o kadar sıcak olur ki hamursuz yiyemezsiniz. Bir kaşık hamurdan alınıp sonrasında bir kaşık da yahniden (aşdan) alınarak yenilir. Öğün yemeği değildir. Düğünlerde davetlerde yapılarak toplu yenilen bir yemektir (K2, K4, K8, K10, K30).

b) Kabuklu Fasulye (Barbunya)

Malzemeler: Yeteri kadar su, 1 adet soğan, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, yeteri kadar tuz, yarım kilo barbunya, biraz maydanoz

Hazırlanışı: Barbunya suyun içine koyularak kaynatılır. Barbunya pişince kaynayan

su süzülür. Bir tavada yağ, salça ve soğan kavrulur ve barbunyanın üzerine konulur. Sonra üzerine su eklenir. Barbunya suyunu çekmeye başlayınca ocağın altı kapatılır. İstenirse üzeri kıyılmış maydanozla süslenebilir (K17, K30).

c) Gök Bakla (Taze Fasulye)

Malzemeler: 1 kilo yeşil fasulye, 1 adet soğan, 3 adet domates, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, 2 tatlı kaşığı tuz, 2 tatlı kaşığı pul biber, yeteri kadar su

Hazırlanışı: Soğan doğranır. Tencerenin içine tereyağı konularak eritilir. Salça ve soğan eklenerek kavrulur. Yeşil fasulyeler ayıklanır ve tencerenin içine konur. Fasulyelerin rengi sararana, kadar kısık ateşte bırakılır. Fasulyeler sararınca domates eklenir ve domatesin suyuyla biraz pişirilir. Son olarak su konulur ve tuzla pul biber eklenir. Yemek suyunu çekip fasulyeler pişince yemek hazır hale gelir (K40, K63).

d) Beyaz Fasulye (Kuru Fasulye)

Malzemeler: 1 kilo kuru fasulye, 1 adet soğan, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, 2 tatlı kaşığı tuz, 2 tatlı kaşığı pul biber, yeteri kadar su

Hazırlanışı: Kuru fasulyeler akşamdan ıslatılır. Fasulyeler bir tencerede haşlanır. Bir tavaya soğan doğranır. Tavaya yağ, salça ve pul biber de konarak kavrulur. Kavrulan bu malzemeler tencereye dökülerek iyice karıştırılır. Son olarak tuz de eklenir. Suyu azalana kadar pişirilir (K40, K63).

e) Patlıcan Tava

Malzemeler: Yeteri kadar su, 1 kilo patlıcan, 1 yemek kaşığı salça, 2 yemek kaşığı tereyağı, yeteri kadar tuz, 1 yemek kaşığı pul biber, 3 adet soğan, 1 baş sarımsak, 3 adet domates, 3 adet yeşil biber

Hazırlanışı: Soğanlar tencereye doğranır. Bir tabağa da domatesler ve biberler doğranır. Patlıcanlar soyularak küp küp doğranır. Tencereye yağ ve salça konarak soğanlar kavrulur. Sarımsak ve pul biber de eklenerek karıştırılır. Patlıcanlar ilave edilerek malzemeler kavrulur. Domatesler ve biberler de eklenir. Tüm malzemeleri biraz daha kavurduktan sonra su eklenir. Tuzu ayarlanır. Su kaynayınca tencerenin ağzı kapatılarak kısık ateşte yemek suyunu çekene kadar pişirilir (K6, K8, K30).

f) İçli Köfte

Malzemeler: 1 kilo kıyma, yarım kilo soğan, 3 yemek kaşığı salça, yeteri kadar tuz, kara biber, pul biber, yeteri kadar ceviz, fındık, fıstık ezmesi ve kuru üzüm, 1 kilo ince

bulgur, 1 su bardağı irmik, yeteri kadar su, 1 yemek kaşığı tereyağı, alabildiği kadar un, 1 tatlı kaşığı limon tuzu

Hazırlanışı: Kıyma tencereye konur. Tereyağı da eklenerek yağ eriyene kadar karıştırılır. Ardından salça, pul biber, karabiber, tuz, soğan eklenerek karıştırmaya devam edilir. Daha sonra ceviz, kuru üzüm, fıstık ezmesi, fındık da eklenerek tekrar karıştırılır. Kıymalar pişince soğumaya bırakılır. Bulgur ılık suyla ıslatılır. Daha sonra un, irmik, tuz, 1 yemek kaşığı salça eklenerek bulgur yoğrulur. Hamur kıvamına gelen bulgurdan avuç içi kadar küçük parçalar alınarak yuvarlanır. Yuvarlanan parçanın üst kısmı başparmağın ucu ile iyice açılır, çukurlaştırılır. Açılan kısmın içine iç malzemeden bir kaşık konulur ve ağzı kapatılır. Bu şekilde iç bitene kadar devam edilir. Başka bir tencereye su konulur. Suyun kaynamasına yakın suya limon tuzu atılır. Su kaynayınca hazırlanan köfteler suyun içine atılarak haşlanır. Pişen köfteler suyun içinden çıkartılarak tabaklara konulur (K4, K22).

g) Kabak Çintmesi

Malzemeler: 1 su bardağı su, 1 kilo kabak, 1 yemek kaşığı salça, 1 yemek kaşığı tereyağı, yeteri kadar tuz, pul biber, 1 adet soğan

Hazırlanışı: Soğan doğranır. Kabaklar soyularak çintilir yani çok küçük doğranır. Tencerede yağ eritilir içine salça ve soğan konur. Soğanlar pembeleşince pul biber eklenir ve karıştırılır. Hazırlanan kabaklar da ilave edilerek 2-3 dakika karıştırılır. Su eklenir ve arkasından tuzu ayarlanır. Ara sıra karıştırılarak yemeğin suyu azalana kadar pişirilir (K4, K40, K63).

h) Kabak Çiçeği Dolması

Malzemeler: Kabak çiçeği, 1 demet maydanoz, 1 yemek kaşığı salça, yağ, yeteri kadar tuz, pul biber, 1 adet soğan, pirinç

Hazırlanışı: Pirinçler yıkanır. Soğan ve maydanozlar doğranır. Salça, yağ, tuz, pul biber eklenerek karıştırılır. Böylece iç hazırlanmış olur. Kabak çiçeğinin içine aldığı kadar iç konur, ağzı büzülür .Tencereye dizilir. Üstüne biraz su ilave edilir. Suyunu çekene kadar pişirilir (K4).

ı) Yaprak Sarması

Malzemeler: Asma yaprağı, yeteri kadar su, 3 adet kuru soğan, 1 yemek kaşığı salça, 1 yemek kaşığı tereyağı yeteri kadar tuz, pul biber, kuru nane, 1 baş sarımsak, 1 demet maydanoz, 3 adet domates, yaprak miktarına göre pirinç

Hazırlanışı: Önce yaprak için iç hazırlanır. Pirinçler bir tepside yıkanır. Sonra

tepsiye soğan ve sarımsaklar doğranır. Tuz ve baharatlar eklenir. Salça konur. Domatesler küçük küçük doğranır ya da rendelenebilir. Yağ da eklenerek tüm malzemeler karıştırılır. En son maydanozlar da küçük küçük doğranarak malzemeye eklenir ve tüm malzeme tekrar karıştırılır. Bu şekilde iç hazırlanmış olur.Yapraklar açılarak içlerine hazırlanan malzeme konulur ve yaprak sarılır. Sarılan yapraklar tencereye dizilir. Üzerine bir miktar su koyularak pişirilir (K6, K67).

i) İrmik Bulamacı (Asıda)

Malzemeler: Yarım kaşık tereyağı, tuz, karabiber, pul biber, bir avuç irmik

Hazırlanışı: Tereyağı eritilir ve kızdırılır. İçine irmik ve tuz koyulur ve karıştırılır. Bir miktar da su katılarak tekrar karıştırılır. Bulamaç haline gelince bir tavada biberli erimiş tereyağı hafif kızdırılarak üzerine dökülür. Genelde doğum yapan kadınlara içini ısıtsın diye yapılır (K2, K4, K8).

j) Paşa Yahnisi

Malzemeler: 1 adet soğan, tereyağı, yeteri kadar su, yufka ekmek, tuz, pul biber.

Hazırlanışı: Tereyağı eritilir. Salça, soğan ve pul biber konularak karıştırılır. Bir miktar da su katılarak kaynatılır. Yufka ekmekler kızartılır, ufalanır. Yemeğin içine dökülür (K2).

k) Beserek

Malzemeler: Et suyu, sarımsak, yoğurt, un, tuz.

Hazırlanışı: Un, su, tuz karıştırılarak hamur yoğrulur. Küçük hamur parçaları avuç içinde iğ şeklinde dökülür. Et suyu kaynatılır. Hamur parçaları bu suda pişirilir. Sarımsaklı yoğurt ilavesi ile yenir (K2).

3) Pilavlar

a) Nohutlu Dövme Pilavı

Malzemeler: 1 su bardağı haşlanmış nohut, tuz, 1 yemek kaşığı sıvı yağ, 1 yemek kaşığı tereyağı, 3 su bardağı su, 1 su bardağı dövme

Hazırlanışı: Dövme tuzlu suda haşlanır. Dövme suyunu çekmeye başlayınca nohut ilave edilir. Bir tavada tereyağı sıvıyağ ile birlikte eritilir ve dövmenin üzerine eklenir. Tüm malzemeler karıştırılır. Tencerenin kapağı kapatılarak pilav dinlendirilir (K4, K30).

b) Kabaklı Bulgur Pilavı

Malzemeler: 2 su bardağı bulgur, 2,5 su bardağı su, 2 adet kabak, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı tuz

Hazırlanışı: Kabaklar küp şeklinde küçük küçük doğranır. Bir tencerede tereyağı eritilir. Doğranan kabaklar tencereye konup karıştırılır. Bulgur ilave edilir ve karıştırılır. Daha sonra su konulur. Tuz eklenerek karıştırılır. Pilav suyunu çekince ocağın altı kapatılır. Bu pilav yapılırken kabak yerine patates de kullanılabilir (K22).

4) Hamur Yemekleri

a) Sıkma

Malzemeler: Un, 500 gram peynir, 1 adet soğan, yeteri kadar tuz ve pul biber, 1 demet maydanoz, yeteri kadar su

Hazırlanışı: Una tuz ve su eklenerek yoğrulur, hamur haline getirilir. Peynirin içine ince doğranmış soğan ve maydanozlar konur. Pul biber de eklenerek karıştırılır. Böylece iç hazırlanmış olur. Daha sonra hamurdan küçük yuvarlak parçalar(beze) kopartılır. Bu bezeler oklavayla ince olacak şekilde açılır ve sacda pişirilir. Pişirilen yufkalara tereyağı sürülür ve hazırlanan içten konulur. Daha sonra rulo şeklinde sarılır. Sıkma yapılırken istenirse peynir yerine patates de kullanılabilir (K6, K10, K63, K69).

b) Cız Bız

Malzemeler: İç yağ, hamur, 1 adet soğan, 2 tatlı kaşığı pul biber, 1 demet maydanoz, 1 adet biber, yeteri kadar tuz

Hazırlanışı: Un, su ve tuz ile hamur hazırlanır. Oklavayla açılır. İç yağ, soğan , biber, pul biber, maydanoz karıştırılıp açılan hamurun içine konulur. Hamur dörde bükülür ve üstünden oklavayla geçilir. Sonra da saca atıp pişirilir (K4).

c) Ovalamaç

Malzemeler: 1 yemek kaşığı tereyağı, 2 adet soğan, 3 adet yufka ekmeği, 200 gram peynir, 1 su bardağı su, yaklaşık 1 kaşık tuz

Hazırlanışı: Yufka ekmekler küçük parçalara bölünür ve su ile ıslatılarak yumuşatılır. Bir tavada tereyağı eritilir. Soğanlar küçük küçük doğranır tavaya konulur. Tuz da eklenerek kavrulur. Islatılan yufka parçaları bir kaba alınır. Üstüne tavada hazırlanan malzeme konulur ve iyice ovalanır. İçine peynir katılıp biraz daha ovalanır. Hamur kıvamına gelir. Küçük parçalar alınarak yuvarlatılır. Ovalamaç; öfelemeç ya da ekmek köftesi olarak da bilinir. İstenirse içine domates, maydanoz da katılabilir (K2, K4, K30).

d) Kabaklı Börek

Malzemeler: 1 kilo kabak, 1 adet soğan, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 yemek kaşığı salça, 2 çorba kaşığı tuz, pul biber, 2 kilo un, alabildiği kadar su.

Hazırlanışı: Una tuz ve su eklenerek yoğrulur, hamur haline getirilir. Hamur 10-15 dakika dinlendirilir. Kabaklar soyulur ve küçük küçük doğranır. Soğan da doğranır. Bir tencerede tereyağı eritilir. Doğranmış soğanlar eklenerek soğanlar pembeleşinceye kadar kavrulur. Salça, pul biber ve tuz da eklenerek biraz daha kavrulur. Küçük doğranmış kabaklar da eklenerek iyice karıştırılır. Böylece böreğin içi hazırlanmış olur. Daha sonra hamurdan küçük parçalar (beze) koparılır. Bunlar oklava yardımıyla ince olarak açılır. Açılan hamur parçasının kenarına kabaklı iç konulur ve diğer kenarı üzerine kapatılır. Bir tencere kapağı yardımıyla yarım daire olacak şekilde fazlalıklar kesilir ve düzeltilir. Parmak uçlarıyla bastırılarak ağzı kapatılmış olur. Bütün iç malzeme bitene kadar hamur bu şeklide yapılır. Hazırlanan börekler sacın üzerinde pişirilir. İstenirse bu börek peynirli iç ya da ıspanaklı iç hazırlanarak da yapılabilir (K4, K10, K22).

e) Çektirme

Malzemeler: Un, su, tuz

Hazırlanışı: Un, su, tuz karıştırılarak hamur yoğrulur. İstenilen kıvama gelince hamurdan bir miktar alınır, elde çekilerek genişletilir. Közde pişirilir, deri peyniriyle yenir (K2, K3).

f) Yağlı Ufak

Malzemeler: Terayağı, yufka ekmek.

Hazırlanışı: Tereyağı eritilir. İçine ekmekler ufalanıp, karıştırılır. Ekmek yağı emdiğinde yemek hazır olur. Yağlı ufak eskiden azığa konulur, azık olarak hazırlanırdı (K2).

5) Yan Yemekler (Salatalar)

a) Patlıcan Salatası (Babahannuş)

Malzemeler: Patlıcan, 1 baş sarımsak, 1 adet soğan, 1 demet maydanoz, sıvı yağ, 1 adet yeşil biber, nane, tuz, pul biber.

Hazırlanışı: Öncelikle patlıcanlar ve biberler közlenir. Daha sonra soyulur ve doğranır. Hazırlanan patlıcan ve biberlerin üzerine soğan, sarımsak, nane, maydanoz doğranır ve hepsi karıştırılır. Pul biber, tuz ve yağ da eklenerek karıştırılır (K4, K6).

b) Semizotu Salatası

Malzemeler: Semizotu, 3 diş sarımsak, 1 demet nane, yoğurt, tuz, beyaz peynir

Hazırlanışı: Semizotunun kökleri ayrılıp yıkanır. Daha sonra semizotları doğranır. Sarımsaklar küçük küçük doğranıp yoğurtla karıştırılır. Sarımsaklı yoğurt semizotuna dökülüp karıştırılır. Üzerine nane ve parçalanmış peynir serpiştirilir (K4, K8, K30).

c) Soğuklağa (Semizotlu Cacık)

Malzemeler: Semizotu, 3 diş sarımsak, kuru nane, yoğurt, tuz, soğuk su

Hazırlanışı: Semizotunun kökleri ayrılıp yıkanır, doğranır. Sarımsaklar küçük küçük doğranır. Üzerine yoğurt koyulur. Bir miktar soğuk su ve tuz ilave edilerek özenir. En son kuru nane serpilip karıştırılır (K4, K10).

6) Tatlılar

a) Gavıt

Malzemeler: Yufka, küncü (susam), pekmez

Hazırlanışı: Yufka ekmekler tavada ya da sacda iyice kızartılır. Susam da başka bir tavada kavrulur. Kızartılan yufka ekmeklerle susam bir arada ufalanır. Daha sonra da dibeğe konup dövülür ve sonrasında bir kaba alınır. Üzerine pekmez dökülerek karıştırılır (K4).

b) Yağlı Ballı

Malzemeler: Yağ, pekmez, bazlama(bezime)

Hazırlanışı: Tereyağı eritilir. Yağ kızınca içine pekmez katılır, biraz kaynatılır. Sıcak bazlamalar tepsiye doğranır. Hazırlanan karışım tepsiye gezdirilerek dökülür. Biraz soğuduktan sonra yenir. Daha çok yeni doğum yapmış kadınlara yapılır (K4, K6, K8).

c) Palıza

Malzemeler: Yarım kilo pekmez, 4 yemek kaşığı nişasta, 1-2 yemek kaşığı tereyağı, 2 bardak su

Hazırlanışı: Pekmeze su katılır ve karıştırılır. Ardından nişasta eklenerek karıştırmaya devam edilir. Hafif katılaşmaya başlayıncaya kadar pişirilir. Katılaşınca ocaktan alınıp üzerine eritilmiş sıcak tereyağı dökülür. İstenirse tereyağı altına da konulabilir. Sıcakken yenir (K3, K4, K80).

d) Bandırma

Malzemeler: Pekmez, nişasta, ceviz içi

Hazırlanışı: Ceviz içleri ipe dizilir. Pekmezin içine nişasta karıştırılıp kaynatılarak palıza yapılır. Sonra ipe dizilen cevizler bu sıcak palızanın (pestilin) içine bandırılarak çıkarılır. Bandırma için özel çatal değnek olur. Daha sonra bu değneğe asılarak güneşte kurutulur (K3, K4, K79).

e) Peyverde

Malzemeler: Yarım kg pekmez, tatlı kabağı, kireç

Hazırlanışı: Kabak soyulup dilimlenerek kireç suyuna yatırılır. Kabaklar sertleşince kireç suyundan çıkarılır. Pekmez kaynatılır. Kabak dilimleri kaynayan pekmezin içine atılır. Koyulaşınca çıkartılır. Genellikle kış için saklanır (K4, K8).

f) Köfter

Malzemeler: Nişasta, üzüm pekmezi, ceviz

Hazırlanışı: Üzüm pekmezinin içine bulgurdan çıkan nişasta konulur ve karıştırılır. Daha sonra bu karışım beze yufka kalınlığında serilir. Güneşte kurutulur. Bir müddet bekletilir. Katılaşınca bezin arkası suyla ıslatılır. Pekmez bezden ayrılır. Dürüm yapılarak yenir (K4, K8).

g)Teleme

Malzemeler: Yarım kilo kuru incir, 2 kilo koyun sütü

Hazırlanışı: Süt pişirilir ve ılıyıncaya kadar bekletilir, bir tabağa kuru incir doğranır. Üzerine ılık süt ilave edilir, daha sonra tabaktaki incir ve süt diğer süte yoğurt çalar gibi ilave edilir. İncir ağacının sapı koparılır, bitkiden akan süt tencerede gezdirilir, yoğurt gibi tutar (K4, K6, K8).

h) Şire Tarhanası

Malzemeler: Pekmez, yarma, yufka ekmek.

Hazırlanışı: Yarma pekmezle pişirilir. Yufka ekmeğin üzerine serilir. Soğuduktan sonra afiyetle yenir (K2, K3).

7) Ekmekler

a) Yufka Ekmek

Malzemeler: 1 çuval un, unun alabileceği kadar su, 3 avuç kadar tuz.

Hazırlanışı: Büyük bir leğenin içine un koyulur. Tuz ve su eklenerek yoğrulur. Diğer yandan da ekmekleri pişirmek için ocaklıkta sac kurulur. Hamur bezelere ayrılır.

Ekmek tahtasının üzerinde oklavalarla incecik açılır ve sacın üzerinde pişirilir. Yufkalar üst üste koyularak kaldırılır. Yeneceği zaman bu yufkalardan ihtiyaç kadarı alınır üstüne su serpilerek ıslatılır sofra beziyle sarılır. Yumuşayan yufka ekmekler bu şekilde yemeklerin yanına konmak için hazırlanmış olur. Yufka ekmeği kadınlar bir araya gelerek yardımlaşarak yaparlar (K10, K22, K30).

b) Bazlama(Bezime)

Malzemeler: Un, tuz, su

Hazırlanışı: Una tuz ve su eklenerek yoğrulur hamur haline getirilir. Hamur istenilen kıvama gelince 20 dakika kadar dinlendirilir. Daha sonra hamurdan küçük parçalar kopartılır; yani bezeler alınır. Bu bezeler oklavayla açılır ve sacda pişirilir (K4, K6, K8, K63).

2.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türk mutfağında içecekler büyük önem taşımaktadır. Soğukluk olarak ifade edilen içeceklerimizin içinde şıra ve koruk suyu, tüm meyve sularının taze sıkılmış şerbet veya kaynatılıp saklanan şuruplar soframızı zenginleştirmektedir. Ayran ve boza dışında nar, demirhindi, meya, turunç, vişne, çilek, kızılcık, limon, gül, bal şerbetleridir. Bunun dışında çay ve kahve de içecekler içinde yer almaktadır (Taş, 1991:133).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde içecek türleri olarak bulunanları şöyle sıralayabiliriz:

a) Ayran (Yoğurt Çalkambacı)

Malzemeler: Su, tuz, yoğurt

Hazırlanışı. Derin bir kaba bir miktar yoğurt katılır. Tuz eklenip iyice özenir. Su eklenir. Yoğurt suda eriyinceye kadar karıştırılır. Ayranın soğuk ve köpüklü olanı tercih edilir (K17).

b) Hoşaf (Komposto)

Malzemeler: Erik kurusu, kayısı kurusu, elma kurusu, su ve şeker.

Hazırlanışı: Tüm malzemeler büyük bir tencereye konur, üzerine bolca su ilave edilerek haşlanır. Haşlandıktan sonra içine isteğe göre şeker atılır, kaynadıktan sonra ocaktan indirilir. İstenirse şeker yerine pekmez de kullanılabilir. Hoşaf tercihe göre ayva,

şeftali, armut gibi meyvelerle de yapılabilir. Soğuduktan sonra servis yapılır (K4, K8, K63).

c) Koruk ekşisi

Malzemeler: Koruk, tuz

Hazırlanışı: Koruklar toplanır, ayıklanır, bez torbaya koyulur ve ayakla tepelenir. Üzerine biraz tuz eklenir. Kazana koyup kaynatılır. Koyulaşınca koruk ekşisi olmuş demektir. Kısıra, salataya, topalaklı çorbasına konulur (K4, K8).

2.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin korunması

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anadolu insanı çok eski dönemlerden beri kış aylarında tüketmek için yiyecekleri saklama yollarını aramışlar ve çeşitli şekillerde dayanıklı hale getirerek, işleme tabi tutarak saklama şekillerini ortaya çıkarmışlardır. Kış ekmeği, peksimet, erişte, tarhana, peynir, sebze, meyve ve et kurutması vb. gıdaların doğuşu bu dönemlere rastlamaktadır (Ersoy, 2002, s. 223).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Yörenin iklimi sert olduğu için erzaklar bozulmadan saklanabilir. Erişte, tarhana gibi erzaklar bez torbalarda saklanır. Peynirler, bozulmaması için derelerde, cerelerde, doğal mağaralarda saklanırdı. Şimdi buzdolabı var her evde (K4, K28, K29).

– Zeytin, salça bol tuz konup cerelerde saklanır. Buğday ambarlarda saklanır. Tahıllar bez keselere konarak serin yerde saklanır. Pekmez toprak küplere konulup saklanır. Turşu cerelere kurulup saklanır. İhtiyaç halinde ağaçtan çömçeyle alınır (K48, K49, K61).

– Dolmalık biber ve patlıcan kurutulup saklanır. Yine domates kurutulup bez keselerde saklanır. Eti bile kurutup bez keseye koyup saklardık. Artık her evde buzdolabı olduğu için yiyecekleri saklamak kolaylaştı (K6, K69, K74).

2.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anadolu'da kış hazırlıklarına önem verilir. Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında avlularda büyük kazanlar içinde buğday kaynatılır, damlara çekilir kurutulur. Buğday kurutulduktan sonra değirmenlerde kırdırılır, bulgur yapılır. Yine aynı aylarda domates salçası yapılır. Domatesler yıkanır, büyük bir kazana doldurulur. Güneşte yumuşayıncaya

kadar bırakılır. Sonra suyu sıkılır, bez torbalarda süzülür, tuzlanır, güneşte kurutulur. Dolmalık patlıcan oyulur, ipe dizilerek kurutulur (Artun, 2005, s. 346).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Et dövülür, tuzlanır. Sonra güneşte kurutulur. Bez keseye konularak kış için saklanır (K4, K29, K48, K49, K73, K74).

– Domates doğranır, tuzlanır ve güneşte kurutularak kışa hazırlanır (K6, K69).

– Asma yaprağı iğneyle çizilip güneşte kurutularak kış için hazırlanır (K4, K28).

– Kışın pişirmek için gök bakla güneşe serilerek kurutulur (K6, K30, K61).

– Kış için domates salçası yapılır. Dolmalık biber, patlıcan kurutulur (K63, K67, K69, K70, K71, K79, K80).

– Elma, armut, kayısı, şeftali 5-6 parçaya yarılarak kurutulur. Yine kiraz, erik, üzüm vb. kurutularak kışa saklanır. Kışın bunlardan hoşaf yapılır (K4, K6, K10, K17, K22, K30).

– Halk ürettiği buğdaydan bulgur ve yarmasını yapar. Yöre halkı kışlık buğdayını kendisi üretir ve değirmenlerde öğütür. Eskiden su değirmenleri vardı. Şimdi artık ceryanlı değirmenler var (K4, K28, K29, K61).

– Buğday öğütülür, değirmende kırdırılarak bulgur elde edilir. Bulgur kaynatılıp, damlara serilir, kurutulur (K6, K34, K69, K70, K71, K73, K74).

– Pekmezden köfter, bandırma, peyvarda yapılarak kış için saklanır (K2, K3, K4, K6, K69, K79, K80).

– Kış için turşu yapılır. Son zamanlarda konserve de yapılıyor (K17, K22, K30).

– Yufka ekmek yapılır. Ekmek yapımı kadınların birbirleriyle yardımlaşması şeklinde olur. Sırayla her evin ekmek ihtiyacı karşılanmış olur (K2, K3, K4, K6, K30, K60, K63, K79, K80).

– Ekmek yapılırken hamurdan yeteri kadar beze alınır, erişte kesilir, kurutulur. Bu şekilde kışın erişte çorbası yapmak için hazırlanır ve bez torbalarda saklanır (K63, K79, K80).

– Hayvancılık yapan aileler yaptıkları peynirin bir kısmını satar bir kısmını kışa saklar. Malı (inek, davar, koyun) olanlardan peynir alınır. İsteyen süt alıp peynirini evde kendisi yapar. Kışın peynirli sıkma, peynir böreği yapılır (K4, K10, K39, K40).

– Pekmez yapılır. Üzüm büyük çuvallara konup ayakla çiğnenir. Suyu bir kazana (kestirim kazanı) dinlenmeye bırakılır. Kamışlı köyünde Topraklık denilen bir yer var. Oradan getirilen toprak da bu kazanın içine koyulur. O toprak bunun tortusunu, ekşisini, acısını alır. Dupduru, su gibi olur. Tortusu dibine çöker. Bu duraltılmış şerbet ocaktaki

leğene boşaltılır. İyice kaynatılır. Pekmez kıvamına gelince ocaktan alınır. Kaplara konulur (K2, K3, K4, K8).

– Tarhana yapılır. Taş dibeklerde dövülen bulgur değirmende öğütülür. Ayranla bu bulgur karıştırılıp kazanda kaynatılır. İyice koyulaşınca kazandan itanın üzerine boşaltılır. Biraz soğuyunca güneşe sererek kurutulur. Toplanarak kış için bez torbalara konulur (K2, K4, K8).

– Nane, kekik kurutularak kışa saklanır (K17, K30, K60, K63, K67, K79, K80).

– Çorbalara, dolma, sarma gibi bazı yemeklere koymak için koruk eksisi çıkarılır (K4, K8, K28).

2.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türk mutfağındaki malzemelerine göre başta madeni kaplar olmak üzere cam, ahşap, taş, pişmiş toprak, deri ve çeşitli bitkilerden kaplar üretilmiş ve kullanılmıştır. Bu kaplar kullanıldıkları yerlere göre değişik büyüklükte; üretildikleri şehirlere göre değişik formlarda tasarlanmışlardır. Türk mutfağında geçmişte kullanılan madeni kapların hemen hemen hepsini bakır kaplar oluşturmaktadır. Temini ve kolay biçimlendirilişi, sağlıklı kullanımı bakımından bakır her zaman tercih edilen mutfak malzemesi olmuştur (Koz, 2003, s. 402).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Eskiden bakır kaplar, bakır leğenler kullanılırdı. Bakır helke, bakır güğümler olurdu. Yemek tahta kaşıkla yenirdi. Su, ağaçtan oyulup yapılan, ağız kısmında kapağı olan bardaklarla içilirdi. Bu kap içindeki su sürekli soğuk kalırdı (K4, K34, K48).

– Bişşek: Yayık aleti

– Bocut: Sürahi

– Cere: Testi

– Curba torbası: Pekmez yaparken üzümün çiğnendiği büyük çuval

– Çingil: Yoğurt mayalamak için kullanılan kap

– Çomça: Yemek koymaya yarayan kepçe.

– Dibek: Bulgurun, susamın dövülmek için konulduğu yer.

– Ekmek Tahtası:Üzerinde ekmek açılan tahtadan yapılan araç.

– Harar: Büyük çuval.

– Hareni: Küçük kazan.

– Helke: Genelde süt sağmak için kullanılan kova.

– İta: Beyaz, kalın kumaştan dokunmuş genişçe sergi, sofra bezi

– Kestirim Kazanı: Pekmez kaynatmak için kullanılan derin kap

– Kevgir: Daha çok pekmez yaparken köpüğünü almak için kullanılan araç.

– Kollu tas: Pekmezi savurmaya, soğutmaya yarayan ve pekmezin taşmasını önleyen saplı tas

– Kuzu pakırı: Hareninin küçüğü

– Lenger: Derin olmayan büyükçe kap. Eskiden pilav gibi yemekler buna konur, herkes bu kaptan yerdi.

– Ocak: Ekmek pişirilen yer.

– Pındırık: Küçük sac

– Sac: Ekmek pişirmekte kullanılan alet

– Sahan: Tabak

– Savan: Farklı renklerden oluşan sofra bezi

– Sini: Büyük yuvarlak tepsi

– Suğluk: Kıyma bıçağı

– Süzekli: Astarlık bezden yapılma üçgen torba. Pekmez yapımında kullanılır.

– Şiş: Ekmek pişirmekte kullanılan ağaç çevirgeç.

– Tekne(abara): Üzümün çiğnendiği yer

– Tıngır leğen: Bakır olmayan kap, teneke leğen

– Tokmak: Genellikle buğday dövmeye yarayan büyük sopa

– Torba: Daha çok tarhananın, eriştenin konduğu bezden yapılan kese (K2, K3, K4, K6, K17, K22, K28, K29, K30, K60, K61, K63, K69, K70, K74, K75).

2.4.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halk kültüründe sofra düzenleri genellikle benzerlik göstermektedir. Sofra yere kurulmaktadır. Önce bir sofra bezi yayılmakta, üzerine bir tabla ya da bir sini konularak, yemek bunun üzerinde yenilmektedir. Kaşıklar tabla veya siniye daire şeklinde dizilmektedir. Peçeteler ise ya sofra bezinin üzerine ya da sininin kenarına sıralanmaktadır (Koz, 2003, s. 285-286).

Sofraya hanımlar ve gençler genellikle diz çökerek, büyükler bağdaş kurarak otururlar. Sofraya oturmadan ve sofradan kaktıktan sonra ellerini yıkarlar. Çorba, pilav, sulu et ve sebze yemekleri kaşıkla yenirken, sac kavurması gibi yemekler yufka ekmekle alınır. Ellerin yemekle doğrudan teması uygun görülmez. İster kaşıkla ister yufkayla yensin yemekler sağ elle yenir. Yemeğe besmele ile başlanır ve elhamdülillah ile sofradan kalkılır. Sofrada artık yemek bırakmak ve ekmek israfı yapmak hoş görülmez (Baysal, 1993, s. 40-41).

Adana mutfağı yalnızca yemeklerin pişirilmesi değildir. Yemek kapları, sofrada kullanılan eşya, yan yemekler (salata, yeşillik vd.), içecekler, ekmekler ve çok önem verilen yemek yeme sırasındaki insan ilişkileri bu kültürün bir parçasıdır. Sofranın belli kuralları vardır. İlişkiler, davranışlar en ince noktasına kadar belirlenmiştir. Pişen yemeğin kokusunun komşuya gitmesi istenmez, yenilen yemek söylenmez (Artun, 2006, s. 145).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Yemekler yerde yenir. Savan serilir. Yemekler siniyle gelir (K9, K10, K11, K12, K63, K64, K69, K70, K71).

– Evin büyükleri sofraya oturmadan yemeğe başlanmaz (K4, K10, K11, K12, K70, K71).

– Yemeğe başlarken "Bismillah" denir (K5, K6, K9, K30, K63, K67, K69).

– Sofra uzun süre bekletilmez. "Melekler gider" denir. Yemek hemen yenir, sofra toplanır (K4, K34).

– Yemek yedikten sonra "elhamdülillah" denir. Başkasının sofrasında yemek yenmişse "Allah ziyade etsin", "Kesenize bereket" , "Ocaktan umanların canına değsin", " Allah arttırsın" gibi sözler söylenerek dualar edilir (K4, K5, K6, K12, K34, K64, K67, K69).

– Yemek yenirken misafir gelirse sofraya buyur edilir, misafire yemeğin en güzel yeri ikram edilir (K9, K12).

– Yemek yedikten sonra eller yıkanır (K6, K67, K69, K70, K71).

– Düğün, cenaze gibi kalabalık yerde yenen yemeklerde kadınlarla erkekler için ayrı sofra serilir. Çocuklar için ayrı sofra açılmaz, anneleriyle aynı sofradan yerler (K4, K6, K30, K69).

– Yemek bittikten sonra, daha çok kalabalık sofralardan sonra sofra duası bilenlere sofra duası yaptırılır (K4, K5, K12, K64, K69).

2.4.7. Değerlendirme

Yörenin geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğu için yazın üretilenlerin çoğu kış

için saklanmakta ve kışın tüketilmektedir. Yörede hayvancılık yaygın olduğundan hayvanların sütünden yoğurt, peynir yapılmakta içecek olarak da ayran tüketilmektedir. Ayrandan sonra tüketilen içecek meyve kurularından yapılan hoşaftır. Pozantı iklimi kuru ve sert olduğu için erzaklar birkaç ay dışarıda bozulmadan saklanabilmektedir. Artık buzdolabı hemen hemen her evde olduğu için yiyecek ve içecekler kolay bir şekilde saklanmaktadır. Yöre halkı için buğday çok önemlidir. Halk ürettiği buğdaydan bulgur ve yarmasını yapar. Yine yörenin vazgeçilmezi tarhana da bulgurdan yapılır. Halk ekmeğini evde yapmaktadır. Kadınlar birbirleriyle yardımlaşarak yufka ekmeği yapar. Bazı yemeklerin ve tatlıların yapımında yufka ekmek kullanılır. Çorbaların malzemesi genellikle bulgur ya da hamurdur. Pozantı mutfağı ağırlıklı olarak hamur yemeklerinden oluşur. Pozantı pekmeziyle ünlüdür. Özellikle Kamışlı köyünde topraklık denen yerden alınan toprakla yapılan pekmez çok meşhurdur. Halk pekmezini kendisi yapar. Yine yörede yapılan tatlıların hemen hepsi pekmezle yapılır. Mutfak araç ve gereçleri olarak bakır kaplar, tahta kaşıklar artık kullanılmasa da pekmez yapımında, tarhana yapımında ve hamur yapımında kullanılan araç gereçlerin isimlerinin ve kullanımlarının devam edeceği açıkça görülmektedir. Pozantı yöresinde sofra kurallarına ve geleneklerine önem verilmektedir. Yemek yedikten sonra ellerin yıkanması, sofradan kalkarken dua niteliğinde sözlerin söylenmesi dini unsurların etkisi olarak kabul edilebilir. Yemeklerin yerde yenmesi, yemeğe başlamak için evin büyüğünün beklenmesi günümüzde de geleneğin devam ettirildiğini göstermektedir.

2.5. Halk Bilgisi

2.5.1. Halk Hekimliği

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Halkın, olanakları bulamadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince, veya gitmek istemeyince, hastalıkları tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne "halk hekimliği" denir.

Bu açıdan "hastalık" deyimi de alıştığımızdan geniş bir anlam kapsar. Bununla sadece kişinin sağlık durumundaki aksaklıkları değil, kısırlıktan tutun da nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkilere, ve tabiat dışı varlıkların (cinler, periler, vb.) sebep olabilecekleri sakatlıklara kadar türlü bozuklukları anlamak gerekir.

Halk geleneğinde sağlığı koruma, hastalıkları tanılama ve sağaltma işlem ve

yöntemlerinin bir bölüğü sadece büyülük niteliktedir; ikinci bir bölüğünde büyülük ve akıllılık işlemler birbirini tamamlar (Boratav, 1994, s. 122-123).

Halk hekimliğinin temelini, "Halkın sağlığı, tanrının insanlara verdiği en büyük armağandır." inancı oluşturmaktadır. Bu inançta İslam dininin etkisini görmekteyiz. Bununla birlikte, halk hekimliği uygulamalarında kültür izlerimizi görürüz (Acıpayamlı, 1989, s. 1).

Halk hekimliği bilgileri çağlar boyu kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ülkemizde kapalı ve kırsal alanlarda bütün canlılığı ile yaşamakta olan pratik ve uygulamalar şehir merkezlerinde âdet ve gelenek olarak aydın kesimde bile varlığını göstermektedir. Buna uygun olarak verebileceğimiz bir davranış, kültür düzeyi yüksek olan modern bir bayanın gelişmiş bir hastanede doğum yaptıktan sonra başına bağladığı kırmızı bir kurdelenin kökeninde Orta Asya inanç ve uygulamalarını görmek mümkündür (Artun, 2005, s. 202).

Halk hekimliği halkın yaşadığı rahatsızlıkları, doğada var olan bitki, toprak, hayvan, su gibi materyalleri kullanarak veya dua gibi mistik yöntemlerle tedavi etmeye çalışmasıdır. Halk ilaçları ve tedavi yöntemlerinin çoğu geleneksel hale geldiklerinden nesilden nesile aktarılma sürecinde denenmiş ve güvenirliği kanıtlanmıştır (Vaiz, 2001, s. 101).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Grip ve Soğuk Algınlığı Tedavisi

– Bademcik şişmesinde, boğaz yağlıkla üç kere yukarı doğru çektirilir. Fadime anamızın eliyle denir. Boğazın yan kısmındaki bezeler şişle delinerek iltihabı akıtılır. Bunu işin ehli olanlar, ocaklar yapar. Bana çocukken yapmışlardı izi hâlâ duruyor. Yine soğuk algınlığında çocukların göbeği şişle yakılır (K10).

– Sinüzit için cırtatan otunun suyu burun deliğine damlatılır. Yine tereyağı burun deliğinin birinden içi delikli uzun bir çubukla üflenir, sonra çubuk yardımıyla geri çekilir. İltihap diğer burun deliğinden akar (K4, K50, K51).

– Öksürük için andız pekmezi içilir. Göğsü yumuşatması için zeytinyağı ve bal sürülür (K6, K67, K69).

– Öksürüğe ayva yaprağı kaynatılıp içilir (K4, K22, K82).

– Öksürüğe karamık kökü, pıtandız kökü kaynatılıp içilir (K4, K10, K28, K29).

– Zatüree için saplıcan denir. Vereme ince hastalık denir. Bir şey yapılamaz (K4, K28, K29).

– Soğuk algınlığında çocukların göğsü ve sırtı zeytinyağıyla yağlanır (K26, K27).

– Soğuk algınlığına karşı ateş yakılan çıra bir tencereye konulur. Yanınca aka aka simsiyah kalan kısma zeytinyağı, karabiber konulur. Çocuğun boyun ve göğüs kısmı bununla yağlanır ve çocuk terletilir (K4).

Kırık /Çıkık / Burkulma

– Eskiden bazı hastalıklar için ocaklara, kırık çıkık için sınıkçıya gidilirdi. Şimdi doktorlara gidiliyor (K4, K5, K6, K7, K8, K10, K34, K35).

– Kırık çıkıkta sınıkçıya gidilir. Kırıklara sabun, şeker ve yumurta akıyla alçı yapılır. Alçı günden güne gevşetilir (K5, K6, K7, K34, K35).

– Çıkıkta sınıkçıya gidilir. Sınıkçı, çıkık olan bölgeyi sıcak suyla ve sabunla ovar sonra eliyle yerine getirir (K7, K8, K10).

– Burkulmada çıradan çıkan zift burkulan yere sürülür (K4).

Bağırsak Rahatsızlıklarının Tedavisi

– Basur söylenmezdi ama basur otunu herkes bilir. Basur için basur otu (Hüseyin bey teyreği otu) kaynatılarak suyu içilir (K4, K10, K22, K39, K40, K63).

– Kabızlıkta kayısı kurusu yenir, hoşaf içilir. İshalde sarı ot kaynatılıp içilir (K6).

– İshale sığırkuyruğu otu iyi gelir. Su kaynayınca içine sığırkuyruğu otu atılır, demi çıkınca içilir (K4, K8, K10, K22).

Kansızlık, Sarılık ve Sıtma Tedavisi

– Kansızlık için, pekmez yenir, üzüm yenir (K4, K6, K10, K12, K29, K63, K69).

– Sarılık için sarılık kesenler olur. Hastanın alnını, burnunu ve eklemlerini jiletle keser ve dua ederler. Buna sarılığı kestirmek derler (K1, K5, K7, K12, K34, K35).

– Sarılık olanlar ocağa gider. Ocak sarılığı kesmek için bazen dilin altını, bazen alnını çizip kanatır (K2).

– Bebekler sarılık olmasın diye sarı yağlık örtülür, altın takılır (K4, K10, K63).

– Sıtma için sıtma kesenler olur, onlara gidilirdi. Bu kimseler sıtmayı keserdi (K4, K6, K28, K69).

– Sıtma için sıtma kesen ocaklar olur. Ocaklar hastanın alnını çizer. Mumlu çiğ ipliği okuyup üfleyerek üç defa düğümler. Sonra birden bağırıp bir şamar vurur. Şok geçirenin sıtması kesilir. Aslında ipliği bağlarken “sıtma bu koca domuzu tutma, sıtma bu koca domuzu tutma”diye tekrar eder (K2).

Cilt Hastalıkları

– Güneş yanıkları için kızıl kabuk (çamın kabuğu) yoğurtla karıştırılıp sürülür. Kışın soğuktan çatlayan yüze sütün kaymağı sürülür (K4, K10).

– Alerji olan, kaşıntı olan yere tuzlu su sürülürse geçer (K6, K63, K68, K69).

– Eldeki siğiller için malın dalağına arpa sokarlar. Kaç tane siğil varsa dalak o kadar delinir. Sonra dalak bir yere takılıp kurutulur. Dalak kurudukça siğiller de kuruyup dökülür (K4, K10).

– Temra için ocaklar mürekkepli kalemle yazıp dua okurlar. Tükrükleriyle ve duayla tedavi edenler de olur (K4, K6, K10, K26, K27).

– Dolamada, soğan pişirilip üstüne sarılır ya da yufka ekmek ve şeker çiğnenip üstüne sarılır (K4, K28, K29).

– Çıbanın üstüne lokum ya da çam sakızı sarılır, zift sürülür (K4, K10, K11, K12, K63, K64).

– Gelincik otu kaynatılıp çıbana sarılır. Bu çıbanı deler, hasta rahatlar (K4, K10, K11, K12, K63, K64).

– Uyuz olan kimseye boz diken yakılıp külü zeytinyağıyla özenip sürülür (K4).

– Uçuk için tahta kaşık sıcak külün içinde ısıtılır. Uçuğun üzerine bastırılarak çekilir yani uçuk korkutulur (K4, K6, K8, K10, K63).

– Uçuğa söğüt yaprağı kaynatılıp sürülür (K4, 29).

Çeşitli Ağrıların Tedavisi

– Kulak ağrısı için sarımsak yağda çörekotuyla kavrulup pamuğa konarak kulağa yerleştirilir (K4, K6, K10, K50, K51).

– Kulağı ağrıyana emziren annenin sütü akıtılır. Gözü kızarana kız çocuğu olan annenin sütü akıtılır (K4, K10, K28).

– Mide ağrısında mantuvar(altın otu) ve kekik kaynatılıp içilir (K4, K52, K53).

– Diz ağrısına toprak ısıtılıp koyulur (K50, K51).

– Bacak ağrısında jilet atılıp kan akıtılır (K11, K12, K50).

– Diş ağrısında, tavşan yağı pamuğa koyularak pamuk dişe basılır (K11, K51).

– Diş ağrısında hocaya gidilir. Hoca altıgen, daire şeklinde bir muska yazar. Bu muska kapının arkasına çakılır. Sökülene kadar dişin ağrımayacağına inanılır (K2).

– Baş ağrısında bir kuşak ya da yazma başa sıkıca bağlanır (K6, K69).

Yara, Yanık ve Böcek Sokmaları

– Ağızdaki yaralara karadut iyi gelir (K4, K10, K22, K26).

– Yaralara kantaron yağı sürülür (K4, K10, K26, K28, K63).

– Kanı durdurmak için toprak atılır, sigara külü atılır, eşeğin pisliği sarılır (K4, K5, K6, K7, K10, K11, K27, K50, K64).

– Yanıklara şeker bastırılır. Zeytinyağı sürülür. Buz koyulur (K4, K10, K63).

– Kesik ve çiziklerde, tereyağı kızdırılıp sarılır (K4, K29).

– Arı sokarsa domates sürülür (K4, K6, K11).

– Akrep soktuğunda akrep öldürülür ve soktuğu yere sarılır (K4, K7, K12, K50).

– Köpek ısırırsa hamur koyarlar (K4, K50, K51).

Kadın Hastalıkları ve Kısırlık Tedavisinde

– Eskiden kadın hastalıkları söylenmezdi, ayıp karşılanırdı. Köy ebeleri olurdu. Çocuğu olmayana damarı eğermiş(damarı eğri) derler. Sarı saman leğene koyulup kısır olan kadın buharına tutulur; damar düzelsin çocuğu olsun diye (K4, K61).

– Kadının kasıklarına malın sarkanağı denilen iç organı sarılır. İşkembe içindeki dışkı sıcak suya boşaltılarak kadın bu suyun buharına oturtulur, iltihabı söksün diye (K4, K28, K61).

– Kadın süt buharına oturtulur (K29).

– Çocuğu olmayan kadına, ardıç dalının buğusu verilip terletilir (K4, K28, K61).

Çocuk Sağlığı İçin Yapılanlar

– Yeni doğan bebeğin göbeğinin düşmesi için çörekotu zeytinyağıyla kavrulup sürülür. Pekmez ve unla palıza yapılıp sürülür (K4, K26).

– Çocuğun gazını çıkarmak için kuzinenin (soba) içine soğan atılıp dövülür. Çocuğun göbeğine azıcık tıplatılırsa sancısını alır (K4, K29).

– Eskiden çocuklar sağlıklı olsun diye altı ay toprağa belerdik. Çalışmaya gittiğimizde de çocuk altını kirletse bile belek açılmazdı, toprak temiz tutardı. Belemeden önce toprak keseye doldurulur. Taş da sobanın üstüne konulur. Bu toprak bezin içine konulur üstüne de taş konur. Çıranın sakızından yani katrandan toprağın üstüne damlatılır böylece toprak ısınır. Taş kaldırılır, çocuk o toprağın içine belenir. Altı ay böyle belenir (K4, K26, K28).

– Erkek çocukların cinsel organında eğrilik varsa sakatına para yapıştırılır (K26).

– Gece işemesine karşı, mısır püskülü kaynatılıp içirilir (K4, K10, K61).

Diğer Hastalıkların Tedavisi

– Zorlanmadan dolayı kolun şişmesine zorlak denir. Zorlakta jilet atılıp kan akıtılır. Zorlak otu ve ısırgan otu dövülüp şişen yerin üzerine sarılır (K4, K10).

– Böbrek hastalıklarında Fatmacık otu (ulama otu) kaynatılıp içilir. Taş varsa döker, iltihabı geçirir (K4, K26).

– Sıçak sıçar derler bir sinek var. Malcılık yapanlarda, hayvanların olduğu yerde olur. İnsanın gözüne kurt atar nasıl olduğunu anlamazsın bile. Kurtları çıkarmak için göze et parçası sarılır ya da kurtlar yağlığın ucuyla çıkarılmaya çalışılır. Çıkarana kadar çok ağrır. Gözündeyken çıkarılmazsa kulakta ağrı yapar. O zaman hiçbir şey yapılamaz (K4, K5, K10, K11).

– Zehirlenen kimseye toprak suda özenip içirilir ya da şeker ve tuz suda özenip içirilir (K4, K10, K26).

– Ayağa paslı çivi batarsa çam sakızıyla demiri kızdırıp üstüne kül atılıp yakılır (K4, K50).

– Kansere sökel hastalığı denir. Kötü hastalık da denir. Hiçbir şey yapılamaz. Felç olan birine inme indi denir (K4, K10, K11, K26, K27).

– Nazara karşı üzerlik tüttürülür, muska yaptırılır, okutturulur (K6, K63, K69).

– Hangi hastalık olduğunu hatırlayamadım ama eskiden bir isketinin(büyük çivi) başı akkor haldeyken çocuğun bıngıldağına bastırılırdı. Buna bıngıldak yakma denir. Çocuklarda bunun izi kalırdı (K2).

2.5.2. Halk Veterinerliği

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anadolu halkının veteriner olmadığı ya da veterinere ulaşamadığı zamanlarda ya da veterinere gitmek istemediklerinde hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hayvanlarını tedavi etmek için başvurdukları uygulama ve pratiklerin tümüne halk veterinerliği (baytarlık) denir (Artun, 2005, s. 207).

Hayvan sağlığını koruma yöntemlerinden biri hayvanlara "nazarlık" takılmasıdır. Hayvanların da insanlar gibi kötü göze uğrayabileceğine inanılır (Boratav, 1994, s. 130).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Hayvancılıkla uğraşan kişilere malcı, geçimini bu şekilde sağlamaya malcılıkla uğraşmak denir. Biz evvelce malcıydık. Hayvan hastalıklarından malcılıkla uğraşan

insanlar ya da çobanlar anlar. Ama bazı şeyler işin ehli olanlar tarafından yapılır. Mesela kırık çıkıklarda belli kişilere götürülür, herkes yapamaz. Nallama işini nalbantlar yapar (K4, K10).

– Hayvanlar hasta olmasın diye yediğine içtiğine, yerlerinin temiz ve kuru tutulmasına, kışın sıcak yazın serin tutmaya dikkat edilir (K4, K5, K10, K11, K39, K63, K82).

– Hayvan zayıflıyorsa vücudunda kene var, bit var denir. Öksürürse ciğerlerinde kıl kurt, kelebek ya da yara var denir. Davarlarda kıl kurt, kelebek varsa karamık kökü kaynatılıp suyu hayvana içirilir (K4, K11, K82).

– Atlarda görülen soğuk algınlığı için atın burnuna çubukla karabiber üfürülür (K4).

– Hayvanların ayakları romatizma olursa, demir çubuk kızdırılır. Hayvanların ayakları bu çubukla hafiften yakılır (K4, K5).

– Daha önce farklı cins bir hayvanın veya farklı sürülerin otladığı yerden otlayan hayvanlar hastalanır. Yem yiyemezler, ağızları yara olur. Böyle hayvana "eskilemiş" denir. Eskileyen hayvanın ağzına katran dökülüp yara olan kısımlar katranla ovulur ya da içtiği suya katran dökülür. Eskileme olan hayvanın eti yenmez. Hayvanlar eksilemesin diye otlatmadan önce ağızlarına bal sürülür (K4, K5, K10, K11, K26, K39, K63, K82).

– Fazla yem yiyip karnı şişen hayvana zeytinyağı veya karbonat içirilir. Hayvan ottan zehirlenmişse şekerli su verilir. Çok zehirli bir ot var. Bu otu yerse hayvan ölür (K4, K5, K10).

– Hayvanlarda bazen "tabak "denilen bir hastalık olur. Bu hastalıkta hayvanın ağzından salya akar, ağız ve ayaklarında yara olur. Tırnak aralarında kaşıntı ve dillerinde ısınma olur. Tabak hastalığı daha çok, havaların kurak gittiği zamanlarda olur. Tabaklayan hayvanın ağzına limon tuzu ezilerek sürülür. Şap(se) dövülür, un gibi ağzına sürülür. Tırnak aralarına gaz yağı sürülür. Hayvan serin yerde tutulur, ayakları ıslatılır (K4, K5, K10, K11, K26, K39).

– Hayvanlarda kırık çıkık olursa işin ehli olan kişi çağırılır. Bu kişi "seyik" denilen ince tahta ve bez yardımıyla kırık olan yeri sarar. Koyun ve keçide kırık çıkıklar düzelir. Atlarda, ineklerde ise alçının tutma ihtimali düşük olduğundan hayvan genellikle vurulur ya da kesilir (K4, K5, K10, K11, K39, K63, K82).

– Hayvanların doğumlarında insanlar da yardım eder. Yeni doğan hayvan tuzlanmaz. Anne yavruyu yalayarak temizler. Doğum yapan hayvana sıcak yiyecekler verilir (K4, K10, K39, K63).

– Şap hastalığında hayvan öldürülür, eti yenmez. Yılanın soktuğu hayvan kesilir; hayvanın

eti yenmez, toprağa gömülür. Sakatlanıp kesilen hayvanın eti yenilebilir (K4, K5, K10, K11, K26, K39, K63, K82).

– Hayvana nazar değerse sancılanır. Hayvanlar nazar olmasın diye hocaya muska yaptırılır. Üzerlik yakılır. Tuza nazar duası okutulup okunmuş tuz hayvana yalatılır (K4, K10, K11, K39, K63).

2.5.3. Halk Meteorolojisi

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Meteoroloji, atmosfer tabakası içinde oluşan tüm olayları ve bunlarla ilgili değişmeleri konu edinen bir bilim dalıdır. Atmosfer tabakası içindeki olaylar basınç, sıcaklık, yağış, buharlaşma, bulut ve bulutluluk, güneşlenme ve rüzgârlar olarak sıralanabilir. Halk meteorolojisi ise geleneksel yöntemlerle hava tahmini yapılmasıdır. Teknik ve teknolojik yetersizlik içindeki toplumlarda, yüzyıllara dayalı yerel deneyim görgü ve tahminlerle atmosfer olaylarına ilişkin önceden bilinebilirlik oranı yüksek denebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Bu tür toplumlar, çoğunlukla atadan öğrendikleri hava tahmini yöntemleriyle hava tahmini yaparlar. Yaşama savaşının verildiği toplumlarda doğa acımasız ve yıkıcı olabilmektedir. Bu nedenle geleneksel yapılı toplumlarda, doğa karşısındaki yetersizliğin, zayıflığın giderilebilmesi onun insanoğlu için hazırladığı tuzakların önceden tahmin edilebilmesiyle imkân kazanmaktadır (Artun, 2005, s. 207-208).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Miladi takvim bilinir, hükümet hesabı da denir. Bir de atalarımızdan öğrendiğimiz dede hesabı vardır. Dede hesabına göre aylara 14'ünden hesaplanarak isimler verilir (K2, K4, K5, K7, K8).

– 14 Aralık 14 Ocak arası karakış olarak bilinir. 14 Ocak 14 Şubat arasına zahmeri (zemheri) denir. Kışın en soğuk zamanıdır. 14 Şubat 14 Mart arasındaki döneme de gücük denir. "Gücük devenin kuyruğuna çıktı" derler (K4, K5, K7, K8, K10, K36, K37, K38, K42, K48, K49).

– 14 Mart 14 Nisan arasına "karıyı kazana katan soğuk" denir. Yaşlı bir kadın keçileri önüne katıp "Mart çıktı, dert çıktı. Yürüyün keçilerim!" diyerek yaylaya çıkar. Yaylaya çok kar yağar. Keçiler ölür. Yaşlı kadın soğuktan korunmak için kazanın altına girer ve o da orada ölür. Bu olaydan dolayı bu günlere "karıyı kazana kattıran" denir (K4, K7, K10, K42).

– 14 Nisan 14 Mayıs arasına Arbıl denir. Halk “Sakın arbıl kışından, camız ayırır eşinden” der. Bu günlerde yağış olur. Arbıl çıkmadan yaylaya göçülmez (K2, K4, K10, K25, K48, K49).

– Adana’dan Pozantı’ya doğru esen rüzgâra aşağı yel; Pozantı’dan Adana’ya doğru esene ise Poyraz denir. Rüzgâr şark estiğinde dağların karı erir. Şark esen rüzgâr için “adama kar gibi, kara kor gibi değer” denir (K4, K10).

– Sıcakların gelmesinde cemrenin düşmesi etkilidir. Cemre bir hafta arayla havaya, suya, toprağa düşer (K4, K5, K7, K8, K38, K42).

– Arbulun ya başında ya beşinde bir kış muhakkak olur. “Sakın arbul beşinden, camızı ayırır eşinden” denir (K5, K7).

– Mart dokuzu nevruz olarak, 6 Mayıs Hıdrellez olarak bilinir (K1, K5, K7, K24, K25, K36).

– Atalarımız zemheride rüzgâr ağacın tepesinden eser, zemheri çıkınca ağacın yanından eser derlerdi (K4).

– Kırlangıçlar yere yayılarak öterlerse yağmur yağar (K4, K5, K6, K7, K25).

– Aşağı yeli güneyden eserse yağmur yağar (K4, K10, K24).

– Sis Karanfil Dağı’nı şerit halinde sararsa yağmur yağar (K4, K10, K24, K25).

– Doksancıl kuşu derler bir kuş varmış. Yuvasından doksan gün hiç çıkmazmış. Bu kuş her gün yuvasından bir taş atarmış. Doksanıncı taşı da atınca destur verildi diyip çıkarmış. Buna kuş süresi denir. Bu süre bitince soğuklar geçmiş demektir (K5, K7).

– Karayel eserse o sene kurak olur (K48, K49).

– Kış sert geçerse yaz da kurak geçer (K6, K10, K63, K64, K66, K68, K77).

2.5.4. Halk Hukuku

Bir bölgede, bir yörede yaşayan halkın, mahkeme edilmesi gereken bir sorunla karşılaştığında, mahkemeye ulaşamadığı ya da ulaşmak istemediği durumlarda, sorunun yörede, bölgede, köyde halk tarafından oluşturulan bir mahkeme ile çözülmesine “halk hukuku” denir. Halk hukukunda cezalandırma biçimi; kınama, ayıplama, toplumsal baskı, toplum dışına itilme, para cezası vb. şekillerinde olmaktadır (Artun, 2005, s. 216).

Halk hukuku kırsal kesimde hâlâ uygulanmaktadır. Bölgelere göre, bölgenin yapısına, organizesine göre dini uygulamalara, tarihsel şartlara bağlı olarak değişen bu uygulamalar, modern hukukun tüm ülkeye yaygınlaştırılması ile giderek etkinliğini kaybetmektedir (Artun, 2005, s. 216).

2.5.4.1. Miras

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ülkemizde medeni kanunun yürürlüğe girmesinden önce miras, şeriat hükümlerine göre dağıtılmaktaydı. Bu dağıtımda kız ve erkek kardeşler arsında eşitlik söz konusu değildi (Artun, 2005, s. 199).Türk Medenî kanununun kabulü ile erkek kız çocukları miras konusunda eşit haklara sahip olmuştur.

Mirasın eski kanuna göre bölünüşü ile yeni kanuna göre bölünüşü arasında büyük fark yoktur. Bu konuda kanundan çok gelenekler egemendir. Bazı köylerimizde ise; hayatta iken malının bir kısmını varislere bölmek geleneği vardır (Tezcan, 1985, s. 102-103).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Miras

– Eskiden mirastan kızlar az, erkekler daha çok pay alırdı. Genellikle kızlara kap kacak, birkaç hayvan verilir, malın çoğu erkek evlada bırakılırdı. Şimdi kadın erkek eşit olduğu için mirasta da eşitlik var. Ancak yine de erkek çocuğa kızdan daha fazla pay verenler var (K4, K24, K26, K29, K61).

– Eskiden güvendiği kişiye vasiyet etme vardı. Vasiyet varsa mutlaka yerine getirilir (K5, K7, K78).

– Eskiden kıza mirastan daha az pay düşerdi. Erkek evlat babadan ayrılmayıp tarla işini devam ettirdiği için erkek daha fazla pay alırdı. Şimdi eşit paylaştırılıyor (K6, K69, K73, K74).

2.5.4.2. Kan Davası

a) Türk Halk Kültürü'nde;

İnsanların birbirlerine karşı işlediği en ağır suç ve günah olan haksız yere adam öldürme fiili insanlık tarihi kadar eski olup hemen bütün dinlerde, ahlâkî öğretilerde ve hukuk düzenlerinde ağır bir dille kınanıp yasaklanmış, bu yöndeki teşebbüsleri engelleyecek ve adaleti sağlayarak toplum vicdanını tatmin edecek şekilde birtakım maddî ve manevî yaptırımlarla önlenmeye çalışılmıştır (Bardakoğlu, 2002, s. 45).

Geleneksel halk hukukunun en belirgin örneği kan davalarıdır. Kan davası bir aile, kabile ya da aşiretin üyelerinin çeşitli sebeplere duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleri olarak tanımlanabilir (Tezcan, 1985, s. 94).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Kan Davası

– Yöremizde kan davası yoktur (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K39, K40, K62, K63, K64, K66, K68, K75, K77, K78).

2.5.4.3. Boşanma

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Geleneksel hukukumuzda boşanma, İslam Hukuku ile Medenî ayrımına göre farklılaşır. Köylerimizde İslam Hukukunun uygulandığı yörelerde boşanma, esas olarak kocaya tanınmış bir haktır. Koca, bu hakkını keyfi biçimde kullanabilir. Boşanmada hiçbir resmi müdahale söz konusu değildir. Kocanın "boş ol" biçimindeki iki sözü boşanmak için yeterlidir. Oysaki modern hukuk sistemlerinde boşanma, eşlerin sağlığında onlardan birinin ya da her ikisinin istemi üzerine, kanunda tespit edilmiş olan belli sebeplere dayanarak mahkemece verilecek bir karar gereğince elde edilir (Tezcan, 1985, s. 100).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Boşanma

– Yöremizde evlilik kutsal olarak görülür, sünnettendir. Boşanmaya iyi bakılmaz. Eskiden dini nikâh vardı. Nikâh da boşanma da şahitler önünde olurdu. Şimdi hem dini hem resmi nikâh yapılıyor. Boşanma da hukuki olarak yapılıyor (K1, K2, K3, K4, K6, K24, K69, K73, K78).

– Gelinin kocası ölürse -çocuğu da olsa- gelin isterse tekrar evlenebilir. Kocası ölen gelini bekâr kaynıyla evlendirme çocuk varsa ve miras gibi sebeplerden dolayı olabiliyor. Ancak çok nadir görülür (K4, K8).

– Eşi ölen erkek tekrar evlenebilir. Eşi öldükten hemen sonra evlenirse o adam için iyi şeyler söylenmez. "Kefeni kurumadan evlendi" derler. Uygun bir süre geçtikten sonra evlenmesi ise yadırganmaz. Yöremizde eşi öldükten sonra evlenme çoktur, kardeşler arasında üveylik vardır (K4, K10, K11, K24, K25, K63, K64, K69).

– Eşi ölen erkek ya da gelin evlenirse tekrar düğün yapılmaz (K4, K63, K64, K78).

– Gelinin kocası ölürse çocuklar dışarı gitmesin diye gelin varsa başka bir kaynı ile evlendirilebilir. Ancak gelin, çoğu zaman baba evine gönderilir. Eğer gelin ölürse damat tekrar evlendirilir (K69).

2.5.5. Halk Matematiği

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değiştirme işlemlerinde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına "halk matematiği" denir. Halk matematiği, halkın elinde bulunan kap kacak türünden objeleri ölçü birimi olarak kullanması esasına dayanır (Artun, 2005, s. 221).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Buğday alırken uruplağa ölçüsü kullanılırdı. Ölçü tası vardı. 4/4'e 1 tas, 1/2' ye yarım tas, 1/4'e uruplağa denirdi (K4, K8, K10).

– Süt alışverişlerinde süt kertme yapılırdı. Sütün miktarını belirlemek için çubuk helkenin içine batırılır. Sütün bulaştığı yere kadar olan kısım sütün miktarını gösterir. Buna süt kertme denir (K4, K10).

– 1 tas buğday: 7.5kg

– 1 gülek: 2 gaz yağı tenekesi

– 1 gülek: Ekinde 30 kg

– 1 teneke: yarım gülek

– 1 tenekenin yarısı: 1 tas: güleğin 1/8'i

– Uruplağa: Güleğin 1/16'sı (K2).

2.5.6. Halk Zanaatları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, belli bir eğitimin yanı sıra deneyim ve ustalık da gerektiren el emeğine dayanan etkinlik, meslek. Zanaat etkinlikleri, çeşitli eşyanın üretimini, tesisini, bakımını ya da onarımını ve bazı hizmetlerin arzını kapsar (B.L, 1990, s. 12710).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Eskiden dokumacılılık çok yaygındı. Istar, çulfalık hemen her evde olurdu. Yöre insanı bunlardan çuval, harar, savan, heybe, çul, çarşaf, çapud(susma), yün elbise gibi pek çok ihtiyacını dokurdu. Halı ve kilim dokumacılığı çok yaygın değildi (K1, K2, K6, K37).

– Demircilik tüm köylerde yapılırdı. Kazma, balta, orak, nacak, kürek yapımını, tamirini

demirciler yapardı. Bunun yanında nalbantlar da olurdu. Artık bu işi bilen kişiler hemen hemen kalmadı (K12, K24, K25).

– Kadınlar kirmenle koyun yününü eğirerek yün ip; keçi kılını eğirerek kıl ip yaparlar. Kıl ip ıstar denilen tezgâhta; yün ip ise çulfalık denilen tezgâhta dokunur. Istar tezgâhlarında daha çok buğday çuvalları, çul, heybe, çadır gibi kalın şeyler dokunur. Çulfalık tezgâhında ise savan, çabud, çarşaf, giyimde kullanılacak kumaşlar gibi daha ince şeyler dokunur (K4, K8, K29).

– Eskiden kumaştan yapılan ev eşyalarının çoğunda, gelinlerin çeyizlerinde kadınların yaptığı kanaviçe adı verilen işlemeler olurdu. Dantel, iğne oyası gibi işlemeler az da olsa devam ettiriliyor. Kazak, atkı, çorap gibi örgü işleri ise kış için yapılır (K4, K8, K10, K30).

2.5.7. Halk Giyimi (Giyim Kuşam)

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Giyim insanın bedenini örten giysi, aksesuar, makyaj ve bunları kullanma biçimidir. Giyim, coğrafi koşullar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültür etkisi ile tarih boyunca değişime uğramıştır. Kültür geleneksel giyim tarzına da yansımış, hiyerarşik yapı, ekonomik durum, toplumsal statü, meslekler ve uğraşı alanları giyim tarzını belirleyici olmuştur (Türkoğlu, 2002, s. 22).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

– Eskiden erkekler genellikle şalvar giyer. Üzerine mintan(gömlek), yelek ve ceket giyer. Kışın soğukta elde örülmüş yün çorap ve kıl çorap giyilirdi. Çok önceleri işe gidilirken çarık giyilirmiş. Yaşlıların ceplerinde köstekli saatleri olur, kışın ayaklarına mes giyerlerdi. Gençler şalvar ya da pantolon; başlarına da fes giyerlerdi (K1, K4, K5, K6, K7, K8, K69).

– Kadınlar genellikle şalvar üstüne yelek giyer başlarına ise cenber örterlerdi. Kızlarla gelinlerin örtünüş şekilleri farklı olurdu. Gelinler genellikle beyaz cenber örterler. Kızlar ise renkli yazma örterler. Normal günlerde naylon ayakkabı, önemli günlerde kundura giyilirdi (K4, K8, K61).

– Eskiden gelinlere evlenirken fes; yağlık, yamşak ve bürümcekle takılır. Fesin uçlarında altın olur, arka kısmı kesiktir yani yarımdır. Uçlarında altın olan kısım alnın önüne gelecek, görünecek şekilde takılır. Fes yamşakla tutturulur. Üstüne kırmızı yağlık bağlanır. Alttaki kırmızı yağlığın üstüne de beyaz bürümcek örtülür. Gelinin kocası ya da kayınbabası izin verene kadar gelin bunu çıkaramazdı (K4, K61).

– Yörede dokumacılık geliştiği için kışın dokuma elbise giyilirdi. Kışın kadınlar kendilerinin dokudukları yün çabudu şimdiki şal gibi omuzlarına örterlerdi. Bazı köyler çabuda susma derler (K4).

– Kadınlar fes takarlardı. Feslerin cilirleri olur. Cilir fesin alna gelen kısmında yer alan yuvarlak gümüşlerdir. Büyüklerimiz fesi hem sağlık hem süs için takarlardı. Günümüzde çok yaşlı olanlardan hâlâ fes takanlar var (K6, K69).

– Şapka devriminden sonra şapka takılmış; ama jandarma korkusundan değil. Yasağı ayıba çevirmek diye bir tabir vardır. Şapkasız şehre inmek ayıp görüldüğü için yöremizin insanı şapka giymiş. Hacı hocalar da şapka giymişler ama devrimi protesto etmek için şapkayı yan takarlarmış. Şehre inen kadınlar da zer (peçe) giyerlermiş ama 1950'lerden sonra zer kalmadı manto giyildi (K2).

– 1950'lerden sonra kadınlar pabuç olarak Ermenek lastiği giymeye başlamışlardı (K1).

– Bizim köyde çocuklar uçlarına boncuk bağlanmış kuşaklar, gençler pamuk-yün karışımı kuşaklar, yaşlılar satın alma tarabulus kuşaklar bağlanırdı. Bu yüzden bizim köyde bel ağrısı, bel fıtığı duyulmamıştır (K2).

– Eski düğünlerde damat dokuma beyaz şalvar, beyaz ceket örme yelek giyer. Bunlar elde dokunurdu. Gelinler ise kırmızı giyer, başlarında bürümcek olur. Gelinin yemenisi Bor'dan getirilirdi. Gelinin duvağı ise kırmızı ve yeşil olur (K5, K7).

– Kadınların günlük hayatta iş yaparken giydikleri eski püskü elbiseye alık denir. Kadınlarımız günlük hayatta gıygaç dediğimiz pabuç giyerler. Yine kadınlar haba giyer. Kapitone kumaşın arasına pamuk koyulup sırılır. Yollu yollu olur. Cepken şeklinde yapılır ancak kolları uzun olur. Habanın dışı pazenden olur içi ise köyde dokunan astardan yapılır. Soğuk olursa önünde bağlamak için ipleri olur. Habanın uzun olanına ise hırka denir (K2, K3).

– Erkek giyimi çok değişmedi. Şimdi kumaş ceket giyiliyor. Eskiden elde dokunan ceketler giyilirdi. Postal giyilirdi. Daha önceleri postal yerine edik giyilirdi (K2, K3).

– Kadınlar fardallı entari giyer. Entarinin ucunda yaklaşık bir karış kadar fırfırı, fardalı olur. Entarinin altına basmadan yapılan çintiyan adı verilen iç giysi giyilir. Bu iç giysi uzun ancak şalvar gibi değil, dar olur. İş yaparken kadınlar entarinin bir ucunu tutup çintiyanın beline sokarlar ki daha rahat çalışabilsinler. Yine yün iplerden örülerek yapılan kuşaklar takılırdı. Anahtarlar kuşağa takılıp taşınırdı (K2, K3).

– Eskiden kadınların elbisesi, entarisi çok dar olmazdı. Dar biçim elbise giyenler ilk başta ayıplandı. Kadınlar fes giyer. Fesin ucunda yuvarlak penesler olur. Penes maddi durumuna

göre gümüş ya da altın olabilir. Fesin üstüne vele(vala) adı verilen şifon gibi, ipek gibi renkli bir bez alna sarılarak arkadan bağlanır. Vala çoğu zaman boncuklu beyaz tülbentin üstüne yapılır. Onun üstüne de yağlık örtülür. Vala hem günlük hayatta hem de düğünlerde daha çok genç kızların kullandığı bir aksesuardır. Düğünlerde kullanılan vala da tülbent de daha gösterişli olur (K2).

– Yağlığın üstüne cember örtülür. Daha ziyade yaşlılar örter. Gençler ise tülbent, yağlık örter. Cemberin bir ucu arkaya atılır. Bazı köylerde cemberin ucu kalçaya kadar indirilerek kullanılır. Yine kadınlar bir köyden bir köye giderken bürüncek örterlerdi (K2, K3).

– Hem erkek hem kız çocuklar fistan giyerdi. Yine çocukların fistanlarının üzerine yün iplerden örülen kuşaklar olurdu. Kuşakların ucuna mavi boncuk takılırdı. Yine çocuk ipi olurdu. Çocuklar bebekken yorgana sarılır. Çocuk ipiyle üçgen şeklinde sırta bağlanır. Bu şekilde daha kolay çalışılırdı (K2, K3).

– Gelinlerin kıyafeti ipekli, parlak, kendinden desenli olur. Gelinlik ayakkabısı rugan ama kundura şeklinde, ökçesi yüksekçe olur. Sadece gelinler giyer. Gelin ayakkabısı Bor'dan, Kayseri'den gelirdi (K2, K3).

2.5.8. Yaylacılık (Yayla Turizmi)

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türklerde yaylanın önemli bir yeri vardır. Yaylaya çıkmak farklı amaçlar için yapılmaktadır. Bölgelere göre farklılık göstermekle beraber geçimini hayvancıkla sağlayan aileler hayvanlarını otlatmak, daha serin yerlere giderek kış için hazırlık yapmak için yaylaya çıkarlar. Toroslar'da ise yaylacılık daha çok yaz mevsiminin sıcak olmasından dolayı insanların şehirden uzaklaşarak daha serin olan yüksek yerlere, yaylalara gitme ihtiyacından doğmuştur. İnsanların bulundukları yerden ayrılarak yaylalara gitmeleri ve orada konaklayarak tüm ihtiyaçlarını temin etmeleri aynı zamanda bir turizm hareketi de oluşturmaktadır. Ayrıca bozulmamış doğada stresten uzak, doğal yiyecekler tüketerek yaşamak, diğer insanların da ilgisini çekmiş ve bu yaşama tarzına katılmalarını sağlamış, sonuç olarak da yayla turizmi denilebilecek bir yaylacılık oluşturmuştur.

a) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresi dağlık olması ve yazların serin geçmesi sebebiyle yazın Adana'dan göç almaktadır. Bu da yörede yayla turizminin yani yaylacılığın gelişmesini sağlamıştır.

– Pozantı yazları Adana'ya göre daha serin olduğu için Çukurova insanı tarafından tercih edilir olmuştur. Adana'nın sıcağından bunalıp yazın Pozantı'nın yaylalarına gelen kimselere yöre halkı "yaylacı" demektedir. Yaylacılıkta öne çıkan yerler Tekir ve Bürücektir. Son yıllarda Fındıklı, Kamışlı, Alpu köyleri de yaylacıların tercih ettiği yerler olmuştur (K1, K2, K62, K65, K66, K77, K78).

– Yaylacıların çoğu orta yaş ve yaşlı insanlar. Genellikle emekli olanlar, yaşlı olanlar sadece yazın değil daha uzun süre kalmayı tercih ediyor. Yaylacılardan ev kiralayıp kalanlar var. İsteyenler için evler eşyalı olarak kiraya veriliyor. Müteahhitlerin hazır yaptığı evlere yerleşen yaylacılar olduğu gibi tamamen yayla evini kendisi yaptıranlar da var (K1, K5, K7, K66, K77).

– Yöre halkından bir kısmı kışın Adana'da kalıyor yazın köylerine geliyor. Yaylacılar da gelince yöreye yazın bir canlılık geliyor (K1, K2, K65).

– Yöremizde Belemedik turizm açısından önemli bir yere sahiptir. Doğa manzarası, tren garının burada olması insanların buraya gelmelerinin bir sebebidir (K1, K62).

– Yöremizde az da olsa Anahşa kalesi gibi tarihi eserler de vardır. Her ne kadar değeri anlaşılamamış olsa da aslında Pozantı, Kurtuluş savaşı sırasındaki stratejik önemi, pek çok şehit vermesi, düşmana karşı başarıyla mücadele etmesi yönüyle çok önemlidir (K1, K62, K78).

– Yaylacılığın gelişmesi nüfusu ve ekonomiyi etkilemiştir. Yöre nüfusu kışın çok azalmaktadır. Yazın ise yöreye yaylacıların gelmesiyle nüfus ikiye, üçe katlanmaktadır. Halkın ürettiği meyve sebze başta olmak üzere gıdaya dayalı ürünler yaylacılar tarafından alıcı bulmaktadır. Bu da ekonomiye ivma kazandırmaktadır (K5).

2.5.9. Diğer Uygulamalar

a) Misafir Ağırlama

– Eskiden köye gelen misafirler için köyün ileri gelenlerinin yaptırdığı köy odaları olurdu. Bunlar imece usulü yapılırdı. Köy dışından kişiler geldiğinde bu odalarda misafir edilirdi. Genelde köyün muhtarı ya da imamı gelen misafirle ilgilenirdi. Yatak, yorgan, yiyecek gibi ihtiyaçları köy halkı tarafından karşılanırdı. Misafirlerden ücret talep edilmezdi (K1, K2, K65, K77, K78).

– Yöre halkı misafiri sever. Misafire ikramda bulunur ve güler yüz gösterir (K1, K2, K5, K7, K62, K66).

b) İmece

– Eskiden bir cami, çeşme, okul yapılırken hep birlikte çalışılırdı. Yardımlaşma vardı. Evi olmayan, yoksul kimseler için imece usulü ev yapılır. Evin ihtiyaçları için herkes gücünün yettiği ölçüde destek olurdu. Kadınlar düğün, cenaze gibi zamanlarda yardımlaşarak yemekleri hazırlardı (K1, K2, K13, K72).

– Düğünlere farklı köylerden gelenleri her hane evinin durumuna göre ikişer üçer alıp düğün süresince misafir eder, kendi durumuna göre ikramda bulunurdu. Yine oğlan evinin yakınları oğlan evinin ihtiyaçları doğrultusunda yiyecek içeçek getirirdi. En azından yemeklerin hazırlanmasında yardım edilirdi. Kız evinde de aynı uygulamalar yapılırdı. İnsanların maddi durumu iyi değildi ama yardımlaşma çoktu (K2).

– Günümüzde yufka ekmek yapımında, tarhana ve pekmez yapımında kadınlar yardımlaşır. Sırayla tüm komşular birbirlerinin ekmeğini yapmış olur. Cenaze evine yemek götürülmesi de devam eden bir uygulamadır (K1, K2, K4, K6, K13, K69, K72).

2.5.10. Değerlendirme

Yöre insanı günümüzde sağlık imkânlarının artmasıyla modern tıbbın yöntemlerini tercih eder olmuştur. Ancak çeşitli hastalıkların tedavisinde büyüklerin tecrübelerinden yararlanılmaya da devam edilmektedir. Özelikle yörede yetişen bazı bitkilerin hastalıkların tedavisinde kullanılması yöre insanı tarafından sürdürülmektedir. Pozantı yöresinde hayvancılıkla uğraşan kişilere malcı, geçimini bu şekilde sağlamaya malcılıkla uğraşmak denilir. Yörede hayvancılıkla uğraşan halk, hayvanlarını tedavi etmek için tecrübeye dayalı bilgiler uygulamaktadır**.** Bunun yanı sıra hayvanların kışın sıcak, yazın serin tutulmasına dikkat edilir.

Pozantı yöresinde miladi takvimin yanında dede hesabı diye bilinen ataların tecrübelerine dayalı bir takvim de halkın zihninde yaşamaktadır. Dede hesabına göre aylara 14'ünden hesaplanarak zahmeri, karakış, gücük gibi isimler verilir. İletişim araçlarının yaygın olmadığı dönemlerde halk hava tahminleri için büyüklerin tecrübelerine başvurmuş ve bunlardan bir kısmı nesilden nesile aktarılarak günümüze taşınmıştır.

Yörede kan davası bulunmamaktadır. Boşanma ve miras konusunda önceleri çeşitli nedenlerle, erkeğin daha avantajlı konumda olduğu söylenebilir. Son yıllarda ise uygulamalarda kadın lehine değişmeler görülmektedir. Yörede eşi ölen erkek de kadın da tekrar evlenebilir. Ancak eşi öldükten hemen sonra evlenmesi hoş görülmez. Yörede geçmişten bu yana günlük yaşamda alış verişte kolaylık sağlamak için farklı ölçü birimleri

ortaya çıkmış. Bu da halk matematiğini oluşturmuştur.

Pozantı yöresinde kışların sert geçmesi dokumacılığın gelişmesinde etkili olmuştur. Dokumacılık kullanılan eşyalarda ve halkın giyiminde önceleri önemli bir yer tutmakla birlikte günümüzde önemini yitirmiştir. Istar ve çulfalık hemen her evde kullanılırken, şimdi evlerde bir köşede hatıra olarak saklanır hale gelmiştir. Yine demircilik önceleri her köyde yapılırken günümüzde köylerde bu zanaatı bilen kişiler hemen hemen kalmamıştır.

Pozantı yöresinde halkın giyimi geçmişten bu yana değişiklikler göstermektedir. Yörede kışlar sert geçtiği için yünden yapılmış dokuma kıyafetler tercih edilmiştir. Yaşlıların ve gençlerin giyimleri aynı olmadığı gibi, gelinlerin ve kızların örtünüş şekilleri de aynı değildir. Köylerde çocukların, gençlerin ve yaşlıların kuşaklarının farklı olması, gelinlerin cilirli feslerinin daha süslü olması yörede giyimle ilgili öne çıkan özelliklerdir. Cumhuriyetle beraber getirilen yenilikler yörede de etkisini göstermiştir. Yöre merkezindeki halkın giyimi gün geçtikçe il merkezindekiyle benzerlik göstermektedir.

Yörenin dağlık ve yüksek olması yazların da serin geçmesini sağlamıştır. Pozantı yazları Adana'dan göç almaktadır. Bu da yörede yayla turizminin yani yaylacılığın oluşmasını sağlamıştır. Yöre insanı yazın gelenlere yaylacı demektedir. Yazın yaylacıların gelmesi yöreye ayrı bir canlılık getirmektedir. Hem yörenin nüfusu artmakta hem de yöre ekonomisi ivme kazanmaktadır. Yörede misafir ağırlamayla ilgili uygulamalar Anadolu'dakiyle benzerlik gösterse de halk arasında yardımlaşmanın ve iş birliğinin devam ettirilmesi önemlidir.

2.6. Oyun, Eğlence ve Spor

Türkçe'de oyun kelimesi "vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence; kumar; şaşkınlık uyandırıcı hüner; genellikle müzik eşliğinde yapılan hareketler bütünü, temsil, piyes; fizik gücünü ve zekâyı geliştirmek amacıyla yapılan yarışma; hile, düzen" gibi anlamlara gelmektedir (Bozkurt, 2007, s. 15).

Çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin, günlük geçim didinmelerinden ayırabildikleri boş zamanlarında, herhangi bir üretim çabasını ya da başka çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile didinmelerini sağlayan eylemlerdir. Bunlar: Cirit, güreş, horoz dövüşü, saklambaç, bilye, topaç, aşık vb. dir (Boratav, 1994, s. 232).

2.6.1. Çocuk Oyunları

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Çocuklara özgü oyunların bir kısmını büyükler küçükler için oynarlar. Bu oyunların tek seyircisi çocuk, aktörü onun yakınlarından bir büyüğü, anası, babası, ablası olur. Çocuklara özgü oyunların bir kısmını ise çocuğun tek başına ya da arkadaşları ile oynadığı oyunlar oluşturur (Boratav, 1994, s. 237).

İlk çocukluk çağı 2 yaşından çocuğun okula başlayacağı yaşa kadar olan zamanı ifade eder. Bu çağda çocuk oyun ile tanışır ve oyun çağı içine girer. Çocuk ilköğretimin ilk kısmında ikinci çocukluk çağını yaşar. Bu çağda sosyalleşen çocuğun oyun dağarcığı genişler. Artık yeni oyunlar oynamaya ve sorumluluk duygusunu öğrenmeye başlar. Son çocukluk çağı ise ilköğretimin ikinci kısmında yaşanır. Bu dönemde ise çocuk erinlik dönemini yaşadığı için yaşına uygun oyunlar oynamaya başlar (Artun, 2005, s. 321).

Birleşmiş Milletlerce kabul edilen Çocuk Hakları Beyannamesinin 7.maddesi çocuğun terbiye amaçlı oyunlara ve eğlendirici faaliyetlere katılma hakkıyla ilgili olup toplumlar ve devletler onun bu hakkı kullanmasından sorumlu tutulmuştur (Bozkurt, 2007, s. 15).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Arası Kestik

Erkek çocuk oyunudur. Genellikle 12-18 yaş arasındakiler oynar. Eşit sayıda iki grup oluşturulur. Birinci grup ebe, ikinci grup kaçan olur. Birinci grup kovalar , yakaladığına vurmaya çalışır, vurabildiği ölür.Kaçan gruptakiler de horu(ebe taşı) ile kovalayan gruptan birinin arasından geçebilirse (kesebilirse) o ölür. Kaçan gruptan biri vurulmadan horuya yetişebilirse kovalayan grup tümden ölür. Kovalayan grubun galip gelmesi için kaçan grubun tüm adamlarını vurması gerekir. Bunu arayı kestirmeden yapması gerekir. Gruplar yer değiştirir. Yenenler yenilenenlerin sırtına biner , önceden belirlenen mesafeye kadar giderler (K2).

Moliç Moliç

Erkek çocuk oyunudur. İki grup olur. Her grup bir çizgi hizasına ince uzun çay taşlarını dizerler. Buna moliç denir. Aralarında 3-4 metre mesafe vardır. Sırayla birinci gruptan biri ikinci grubun dikili taşına nişan alıp atış yapar. Vurabilirse ikinci taşa atar. Vuramazsa ikinci grubun ilk oyuncusu onlarınkine atar. Sonra grupların ikinci oyuncuları

atış yapar. Onun için iyi atış yapanlar ilk sıraya koyulur. Tüm taşları önce yıkılan grup yenilmiş sayılır (K2, K8).

Sekmeç (Ayak Taşı)

Genelde kız oyunudur ama erkekler de oynar. İki kişiyle oynanır. Yere bir dikdörtgen çizilir. Dikdörtgende kendi arasında altıya veya sekize bölünür. Yalafak (yassı) bir taş alınır. Tek ayakla sekerek taş hareket ettirilir. Taşın çizgilerde durmaması gerekir. Tüm kareleri taş çizgiye gelmeden tek ayakla sekerek gezen oyunu kazanır (K6,K2, K4, K8, K69, K70).

Gazan Gulp

Daha çok kız çocuklarının oynadığı bir oyundur. Çocuklar içlerinden birini ebe yaparlar. Ebe yumulur, gözlerini kapatır. Çocuklar ebenin etrafında çember olarak otururlar. Ellerini ebenin sırtında üst üste koyarlar, kaldırıp indirirler Sonra dururlar. İçlerinden biri:

Gazan gulp

Ye dilim turp

El el üstünde

Kimin eli var? diye ebeye sorar. Eğer çocuk bilirse, çembere girer; soran ebe olur. Bilmezse yumruklanır. Bilene kadar da yumruğu yer. Oyun böyle devam eder (K2, K4, K6, K8, K69).

Ocak Dönderme

Bu oyun şakalaşma, eğlence amacıyla yapılır. Her şeye çabuk inanan biraz saf çocuklara yapılan bir oyundur. Evlerde oynanır. Eve gelen saf çocuğa diğeri “bak şimdi ben bir oyun yapacağım. Bu ocağı döndüreceğim” der. “Şimdi sen dışarı çık. Ben çağırınca gel” der. Çocuk tamam deyip dışarı çıkınca öteki çocuk maşanın sapını ateşe sokar ve ısıtır. Dönderir, sapı dışarı gelecek şekilde maşayı yere koyar. Çocuğu çağırır. Çocuk gelir bakar ki ocak yerli yerinde. Hani ocak dönmemiş deyince “döndü bak inanmazsan maşayı al da ölç” der. Çocuk maşayı alıp eli yanınca maşayı bir tarafa fırlatır kendini bir tarafa. Herkes çocuğun haline güler. “Nasıl ocak dönmüş mü” derler (K2).

Kösem Oyunu

Beş altı kişiyle oynanır. Önce sayışılır. Çocuklardan biri ortaya geçer ve sırtı yukarda olacak şekilde yumulur. Bu kösedir. Diğer çocuklar kösenin etrafında çember olup şu tekerlemeyi söyler:

“Kösem gider dolambaca
Bıyığı batmış bulamaca
Ben kösesiz olamıyom
Böyle köse bulamıyom
Kösee köseee

Kavurma versem yen mi” derler. Köse de “yemem” der. Çocuklar da “ananın dibini ye” diyerek köseyi yumruklar. Sonra yerine bir başkası geçer. Yine aynı şekilde söylenir. Ancak bu sefer başka bir yiyecek ismi söylenir. Her seferinde bu kısım değiştirilerek söylenir. Oyun bu şekilde devam eder (K4, K8).

Çelik

İki grupla oynanır. Çelik erkek oyunudur. Bir, bir buçuk cm çapında, biri 15–20, diğeri 90–100 cm uzunluğunda iki değnek yapılır. Bu oyunu 5 yaşından 20 yaşına kadar herkes oynayabilir. Ancak her oyunda gruptaki çocukların aynı yaşlarda olması gerekir. Yani grupta hem 5, hem 10 hem de 17 yaşında biri olmaz. Bir damın başına çıkılır. 4-5 metre çapında bir çember çizilir. Alet hazırlanır. Yalnız, damın arkası bayır olmalıdır. Arkası dölek(düzgün) damda çelik oynanmaz. Kur’a çekilir, bir grup aşağıda, bir grup sengirde(bayır, yokuş) olur. Aşağıdakilerden biri çeliği değnekle çarparak yukarı doğru fırlatır. Yere düşen çeliği yukarıdaki gruptan biri aşağıya atar. Eğer çeliği çemberin içine düşürebilirse, aşağıdakilerde çeliği atan ölür. Ama eğer çeliği havada tutabilirse, yukarıdakilerin tümü ölür. Gruplar yer değiştirir. Bu oyun çok tehlikelidir. Yaşlılar, oynamayın diye gençleri azarlarlar. Çünkü birçok çocuğun gözleri bu oyunda kör olmuştur (K2, K50).

Bireniken

4-5 çocuk yan yana oturur. Sırtlarını da duvara dayayıp ayaklarını uzatırlar. Başta bulunan kişi “Biren iken/ Eğri diken /Çamura çöken/ Kurtlar kapan/ Avan altı/Alma yedi/Seyren sekiz/Doğuran dokuz/ Helbir dedim/Hülbür dedim/Sen gir dedim/Sen çık dedim”diye tekerleme söyleyerek ayakları sayar. Tekerleme hangi ayakta biterse o kişi ayağını çeker. Böylece ayak sayma devam eder. En son kalan ayak yenmiş sayılır. Sona kalan kişi tekerlemeyi söylemeye ve ayakları saymaya hak kazanmıştır. Oyun böyle devam eder (K4, K8).

Fıyyık

Bu oyun gece oynanır. Önce eşleşilir, sayışılır. Kaybeden grup diğer grubu kovalar.

Kovaladığı gruba “fıyyık ver” der. Onlar fiyyık yani ıslık çalar. Gece oynandığı için ıslığın geldiği yeri bulmak kolay olmaz.Fıyyık ne taraftan gelirse kovalamaya o tarafa giderler. Grubun tüm oyuncuları yakalanınca bu sefer diğer grup kaçar. Oyun bu şekilde sırayla gruplar değişilerek oynanır (K35, K47).

Teskere Sarkıtma

Çocuklar ince, uzun sicimin ucuna bir kese, bir teneke bağlarlar. Akşamları damları gezerler ve teskereleri (teneke) eski bacalardan sarkıtırlar. Her ev sarkıtılan teskerenin içine kuru üzüm, iğde, ceviz gibi yiyecekler koyarak çocukları sevindirir (K2, K4, K24, K51).

Zımba Oyunu

Gece oynanır. Büyük bir daire çizilir. İki grup olunur. Yazı-tura atılır ya da sayışılır. Kaybeden, dairenin içinde olur. Diğerleri kaçar. Dairedekiler tek ayak üzerinde kaçanları kovalar. Yakalamaya çalışırlar. Tabi kaçanlar 'beni yakalayamaz' diyerek yaklaşırlar, oyun yapmaya çalışırlar. Kaçan gruptan bir kişi yakalansa hepsi ebelenmiş sayılır ve daireye girerler (K53, K81).

İp Atlama

Bu oyun kız çocukları arasında oynanır. İp atlama lastikle oynanır. İki kişi lastiği ayak bileklerine geçirir. Diğer kişi atlar. İp atlarken lastiğe takılan yanar. Yanmadan oynarsa lastik, bileklerden sonra sırasıyla dizlere, kalçalara, bele, koltuk altı ve omuzlara kadar çıkarılarak oynanır. Oyunu buraya kadar yanmadan tamamlayan kazanır. Yine bir diğer ip atlama da şöyledir. İki kişi ipin birer ucundan tutarak sallar. Üçüncü kişi ipe takılmadan atlamaya çalışır. Oyunun ilk bölümünde oyuncular “lale bir içine de gir..” gibi tekerleme söyler. Yanmazsa ikinci aşamaya geçilir. Bu sefer de başka bir tekerleme söylenir. Oyun bu şekilde devam eder. Yanmadan atlayan kazanır (K15, K20, K54).

Saklambaç

Bu oyun için sayışılarak ebe seçilir. Ebe bir duvara yüzünü kapatır. Önceden belirlenen sayı kadar sayı sayar. Saymayı bitirdiğinde ebe "Sağım solum uğrum mama” diye bağırır. Gözlerini açar ve diğerlerini aramaya başlar. Birini görürse duvara elini vurarak mama diye bağırır. Diğer çocuklarda saklandıkları yerden çıkar. Oyun böyle devam eder (K6, K15, K16, K19, K20, K21, K41, K69, K70).

Mazı (Topaç)

Erkek çocuk oyunudur. Ağaç parçası oval şekilde yontulur. Oval şekilde yontulan

bu parçaya at nalına çakılan çivi çakılır. Buna mazı denir. İp çivinin etrafında dolanır. Yere atılıp çevirilir. Mazıyı en hızlı çeviren oyunu kazanır (K6, K69).

Çivgiç

Erkek çocuk oyunudur. Kısa odun parçası bulunup ucu inceltilir ve yere geçirilir. Çocuklar sayışarak önce atış yapacak olanı belirler. Sonra oyuncular sırayla taşla atış yaparak bunu yere yatırmaya çalışır. Oyunculardan kim bunu yere yatırırsa oyunu kazanıp arkadaşlarını yenmiş olur (K6, K69, K70).

2.6.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceler

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türklerde öteden beri geçerli olan oyunlar, yetişkinlerin oynadığı oyunlar ve çocuk oyunları diye ikiye ayrılabilir. Yetişkinlerin oyunları eski Türk geleneklerine ve hayat tarzına göre farklılıklar gösterirdi. Toplum önünde, törenlerde, şenliklerde oynanan ve daha çok yarışma niteliğinde olan oyunlar (cirit, çevgân, matrak, amud v.b.) yalnız erkekler tarafından oynanırdı. Kadınlar: a) kapalı yerlerde, salon oyunları denilebilecek oyunlar oynarlardı (fincan, peçiç, yüzük, mendil v.b.); b) açık havada kırlarda oynanan oyunlar (yumurta, çuval v.b. yarışmaları, yağ satarım bal satarım, bezirgânbaşı, cicoz, körebe, kadifeci güzeli gibi tekerleme veya şarkılarla oynanan oyunlar) (M.L, 1992, s. 309).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Sin Sin

Sin sin çok eski zamanlardan kalmış bir Türk oyunudur. Düğün gecelerinde oynanır. Bir meydanlığın ortasına üç dört eşek yükü odun yığılıp kocaman bir ateş yakılır. Millet ateşin etrafında halka olur. Bir kişi ateşin başında, yönü kalabalığa, arkası ateşe dönük hoplayarak oynayarak döner, ellerini çırpar. Sin sin bir mertlik oyunudur. Bu kişinin etrafı iyi gözetlemesi gerekir. Halktan biri "Yallaaah bre!" diyerek ateşin başında dönene doğru koşar. Saldırıya geçeceğini karşıdakine 'Yallaah bre!' diye haber verir. Bu ateşin başındakinin kendini koruması ve şaplaktan kaçması içindir. Ona bir şaplak vurmaya çalışır. Şaplak bacaklara vurulmalıdır. Eğer vurabilirse ateşin başında o döner; vuramazsa halkın arasına döner. Vurabilirse alkışlanır. Saldıran kişi rakibi kendisini görmemesi için siner. Oyunun adı bundan dolayı 'sin sin'dir. Bu oyun sürekli yanan ateş etrafında oynandığı için sin sin oyununun adı uzun müddet yanabilen bir ağaç olan sin sin ağacından da gelmiş

olabilir (K1, K2, K5, K7).

Arap Oyunu

Gene düğünlerde oynanan bir oyundur. Birini gizli bir yerde, tek iç donu kalana kadar soyarlar. Bir tek gözleri ve dişleri kalır. Bir süpürgeye sap takılar, bolca gaz yağı döküp ateşle tutuştururlar. Sonra Arap çocukların ata bindiği gibi süpürgeye biner; halkın arasına karışır. Çocuklar ve kadınlar çığlık atıp korkarlar. Arap türlü şaklabanlıklar yaparak insanları güldürür. Millet gülmekten kırılır (K2).

Göt Götün'oduğum

Bu oyun bir düğün oyunudur. Oyunu delikanlılar oynar. Bir harman yerinde gençler oturarak bir halka oluşturur. Oturanların arkasına bakması yasaktır. Gençlerden biri elinde kıvrılarak mahramadan (havlu, peşkir) yapılmış kalın bir halatla dolaşmaya başlar. Mahramayı arkasında saklayarak dolaşır. O arada mahramayı birinin arkasına gizlice koyar. Dışarıda gezinen biri olur. Bu ebedir. Ebe mahramayı bıraktığı delikanlının yanına gelir, mahramayı eline alır ve yerdekine vurmaya başlar.Yerdeki kaçar, ebe kovalar. Geri yerine gelene kadar kovalar ve vurur. Yerine gelip oturunca vurma ve kovalama biter. Yerdeki farkına varır da mahramayı bulursa, kalkar ebeyi kovalar ve yakaladığı yerde ebeye vurur. Ebe kalkanın yerine gelip oturur. Öteki ebe olur. Bu oyun böylece devam eder (K2).

Hale Turası

Bu bir düğün oyunudur. Eskiden herkes kuşak bağlanırdı. Düğünlerde gençlerin belindeki kuşaklar bükülür, bükülür. İkiye katlanır, tekrar bükülür, ucu da topuz yapılır, tura olur. 7–8 kişiden oluşan iki ayrı grup olur. Her grubun oyuncuları tek sıra olurlar. Aralarında yirmi beş otuz adım mesafe vardır. Her iki tarafın en öndekilerinin elinde hale turası olur. Gruptaki gençlerden biri turayı havaya kaldırır ve sallar, Yallaaah deyip diğer takıma doğru koşar. Bu takımdaki ilk delikanlıya turayı vurmaya çalışır. Diğer grubun ilk oyuncusu turayı arkasındakine verir, kendi kaçar. Bu defa ikinci oyuncu diğer grubun ilk oyuncusuna vurmaya çalışır. Diğer grubun oyuncusu turayı arkasındaki oyuncuya verip kendi grubunun en sonuna geçer. Oyun böylece devam edip gider. Bu oyun da sin sin gibi, mertçe oynanır. Saldırıya geçileceği zaman yallaaah diyerek karşı grubun oyuncusu ikaz edilir (K2).

Gıncırak (Cızırgan)

Gıncırak bir düzlükte kurulur. 1,15 metrelik bir kazık yere çakılır. Başı yuvarlanır.

Buna zöpbek denir. Yine 4- 5 metrelik ağacın 1,5 metre yerinden zöpbeğe girecek şekilde içi oyulur. Yere dikilen 1-1,5 metre yükseklikteki sopanın ucuna yerleştirilir. İki üç kişi ağacın kısa tarafına bir kişi de uzun tarafının ucuna karınlarını ağacın üstüne yatırarak binerler. Sekerek daire çizerler. Kısa tarafında olanlar gıncırağı durdurup uzun taraftakine 'nişanlın kim?' diye sorarlar. Arka taraf basınca, ucu 2-3 metre yükseğe kadar çıkar. Uçtaki atlasa atlayamaz. Tanıdık bir kız adı söylemezse öyle havada durdururlar onu. Cevap verene kadar da aşağı indirmezler. Söyleyince herkes güler. Yayla evlerinde gıncırak kurulur. Herkes eğlenir (K1, K2, K5, K7, K65).

Silgeç

Bu oyun düğünlerde oynanır. Gençlerden biri ayakta durur. Yine hafif eğilip boynunu büker. Denge sağlamak için de ellerini dizlerinin üstünde baldırlarına dayar. Herkes sıraya girer, onun üstünden hoplamaya başlar. Üstünden hoplanırken sadece eller değebilir. Ellerin dışında kalan yerler değerse hoplayan yanar ve ötekinin yerine geçer. Her hoplamada farklı bir şey söylenir. Mesela:

"Takada pekmez

El değer değmez"gibi. Her hoplayan bu şekilde bir şeyler söyleyerek diğerinin üzerinden ona değmeden atlamaya çalışır. Oyun bu şekilde devam eder (K2).

Haley

Yöreye özgü halk oyunudur. Yörenin buraya özgü tek halayı sarı yıldızdır. Erkekler yan yana dizilir. Halay başı eline kırmızı bir pullu mendil alır. Sonra eller taraklanarak bağlanır. Dirsekten bükülüp yukarıda tutulur. Sağ ayaklar yerde bir defa kıvrılır, sekilir. Bir defa kıvrılır, sekilir. Müzik iştahlandı mı hoplayarak ilerlenir. Topluca bu halayın türküsü olan sarı yıldız söylenir.

Aman bir yıldız doğdu yüceden
Aman gavlimiz var dün geceden
Yar, yar, yar, yar, yar, yar aman
Şavkı vurdu pencereden.

Haley, ley liley ley… denerek halay çekilir. Düğünlerde mutlaka oynanırdı. Bizim buralarda çalgı olarak keman olurdu. Sonradan kemanın yerini davul alınca Karaisalı'nın oyunu olan üç ayak oynanır oldu (K2).

Çam dikme oyunu

Gençler bir evde toplanırlar. Sayılarından bir fazla çam çırası bulurlar. Çam

çıralarından birini ortaya dikerler. Ortaya dikilen çam köyden şu kızdır denilir. Etrafına da diğer çıraları dikerler. Orada bulunan gençlerin isimleri çıralara verilir ve ortadaki çıra yakılır. Yanan çıra hangi tarafa bükülürse kızın gönlü onaymış denir. Herkes güler (K77).

Kızgın Taş (Gevir Güvür) Oyunu:

Gece oynanır, genç delikanlılar oynar. İki grup oluşturulur. Her grubun ismi olur. Bir taş ısıtılır, kızdırılır. Bir grubun oyuncularından biri taşı uzak bir yere atar. Gruplar karanlıkta elleriyle arar, sıcaklığını hissederek bulmaya çalışır. Taşı bulan grup bulmayan grubu sırtında taşır (K4, K8, K35).

2.6.3. Geleneksel Sporlar

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Güreş, göçebe ve köy yaşamı süren eski Türklerin en çok ilgi duydukları, en eski spor türüdür. Güreşin doğuşu, insanoğlunun bir "beden kültürü düşüncesi"ne sahip olmadığı zamanlara kadar iner. Doğayla baş edebilme aşamasında bir güç gösterisi olan güreş, aynı zamanda, bir bayram sevinci paylaşılırken ya da ölü gömme törenlerinde olduğu gibi halkın kederini dağıtmak amacıyla başvurulan gösterilerin en başında yer alır (Doğan, 1979, s. 63).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Cirit

Bu oyun iki grup olacak şekilde oynanır. Atla oynanan geleneksel bir oyundur. Her iki gruptaki kişiler atın üzerinde belli bir mesafeye göre dizilirler. Grubun içinden biri elinde uzun bir değnekle atını oynatarak, diğer gruba altı yedi metre kalacak şekilde yaklaşır. Elindeki cirit değneğini, diğer gruptan hedeflediği bir kişinin üzerine fırlatır. Eğer atılan değnek, attığı şahsa değerse, atını alıp oynatarak kendi grubuna döner. Değneğin değdiği kişi, kendine cirit atan kişiyi, grubuna kadar kovalar. Bu sırada ona yetişip vurursa, yenmiş olur; vuramazsa yenilmiş olur. Gruptaki kişilerin hepsi bitinceye kadar oyun devam eder (K1).

Güreş

- Düğünlerde güreşler yapılır. Her köyün pehlivanları olurdu (K2).
- Eskiden güreşler düğünlerde yapılırmış. Günümüzde sadece şenliklerde yapılıyor. Milli bayramlarımızda düzenlenen şenliklerde tüm köyler pehlivanlarını hazırlar. Dereceye giren

pehlivanlara ödül verilir (K5, K65, K78).

– Güreş ata sporumuz olduğu için halk, günümüzde de güreşe ilgi göstermektedir. Önceleri düğünler güreşsiz olmazdı. Güreşlerde maniler, tekerlemeler söylenirdi. Köylerin güreşçileri olurdu. Halk güreşleri büyük bir ilgiyle izlerdi. Günümüzde belediyenin düzenlediği şenliklerde, yazın düzenlenen festivallerde güreşler yapılmaktadır (K1).

– Güreş gibi cirit de bizim ata sporumuzdur. Önceleri düğünlerde bazı köylerde cirit oynanırmış. Ama günümüzde artık oynanmıyor (K1, K5, K65, K78).

2.6.4. Değerlendirme

Yörede farklı çocuk oyunları oynanmaktadır. Bunlardan bir kısmı bilen kişilerin azalması sebebiyle günümüzde oynanmayan, ama bilinen, yöreye özgü oyunlardır. Bir kısmı ise devam ettirilen ya da daha çok bilinen oyunlardır. Büyüklerin oynadığı oyunlar ise daha çok düğünlerde oynanan oyunlardır. Sin sin ve hale turası mertçe oynanan oyunlardandır. İkisi de bugün bilenlerin azalması, oyunun zorluğu gibi sebeplerle oynanmamaktadır. Yöreye özgü olan halay sarı yıldız türküsüyle oynanır. Günümüzde gençler tarafından yöreye özgü olan halay bilinmemektedir. Cirit ve güreş yörede düğünlerde yapılan geleneksel sporlardır. Cirit artık oynanmamaktadır; ancak güreşler milli bayram günlerinde de olsa devam ettirilmektedir. Yaz aylarında ilçe belediyesi tarafından güreş şenlikleri tertip edilmekte ve halk bu şenliklere büyük ilgi göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADANA İLİ POZANTI İLÇESİ ANONİM HALK EDEBİYATI

4.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri

Anonim halk edebiyatı, Türkçede ve folklor teriminin kullanıldığı diğer dillerde sözlü gelenek ortamında yaratılan veya zaman içinde ilk söyleyicisinden bağımsızlaşarak, kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılan halk edebiyatı ürünleri için kullanılan bir terimdir. Anonim halk edebiyatı ürünleri, İslamlık öncesinden yazıya aktarılan ilk örneklerinden günümüzde yaşamaya devam edenleriyle Türk edebiyatı ve halk bilimi disiplini içinde sürekliliği olan önemli bir bölümü oluşturmaktadır (Aça-Ercan, 2005, s. 113).

Anonim halk edebiyatı, gerek edebiyatçılar gerekse halk bilimciler tarafından yaygın olarak nazım, nesir ve nazım-nesir karışık oluşuna göre üç kola ayrılarak incelenmektedir (Aça-Ercan, 2005, s. 114).

4.1.1. Türkü

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Türküler genellikle bir olay, bir arzu ve bir heyecan üzerine doğarlar. Başlangıçta sahibi belli ürünlerdir. Ancak zamanla türkünün asıl sahipleri unutulur ve sonraki nesiller tarafından halkın dilinde dolaşa dolaşa farklı coğrafyalara yayılırlar. Türküler, böylece anonimleşirler. Önceleri mahalli hüviyet gösteren türküler, zamanla millî hüviyete bürünürler. Türkülerin anonimleşmesinde, daha ziyade göçler, kervanlar, askeri sevkler, gurbete iş için gidişler, gezgin halk şairlerinin faaliyetleri, yakın zamanda basın yayın organları rol oynar (Doğan, 1999, s. 132).

Türküler, hiçbir zaman ilk çıkışlarındaki gibi varlıklarını koruyamazlar. Bu durum sadece sözlerde değil, ezgilerde de görülür. Türküler zaman aşımı, kişiden kişiye geçiş esnasında yeni uygulamalarla beslenerek kendini yeniler (Artun, 2008, s. 131).

Türküler, genellikle yedi, sekiz ve on bir hece ile söylenmişlerdir. Ancak az sayıda da olsa beş ve on beş heceli şiirler de vardır. Bunun yanında, bağlantılarla vücuda getirilen türkülerde, bentlerle ve bağlantıların heceleri arasında eşitlik olmayabilir. Yani bent kısmı on bir hece olabilir. Bu, türkü söyleyen kaynak şahısların, türkü metninden bir bölümünü unutmalarından veya yeni sözler eklemelerinden kaynaklanır (Kaya, 1999, s. 133).

Halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan, en dikkate değer edebî mahsuller türkülerdir. Genel olarak türkü adını taşıyan manzumelerde, değişmez bir ölçü ve şekil yoktur (Öztelli, 1953, s. 3-7).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinden derlediğimiz kırk iki türküden yola çıkarak Pozantı türkülerini içeriklerine, konularına göre şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Lirik türküler
2. Tören türküleri
3. Doğayı konu alan türküler
4. Oyun türküleri

1. Lirik Türküler

PT-1

Pozantı' nın ırmağı akar coşar bulanır
Göçün ucu gök yokuşu dolanır
Fındıklı çeşmesinden çok güzeller sulanır
Kalk gidelim sevdiğim sılaya doğru (vatana doğru)

Tekirden çıktım ardıç arası
Arasını kara duman büresi
Bendeki hançer bıçak yarası
Kalk gidelim sevdiğim sılaya doğru (vatana doğru) (K23).

PT-2

Ağ gelinde indi m'ola yayladan
Kaşın değil gözün beni ağlatan
Sana bu güzellik Kadir Mevladan
Ağ gelin sürmelim

Bir taş attım karlı dağın ardına
O da vardı düştü ağ gelinin yurduna
Ağ gelinin benim ile derdi ne

Ağ gelin sürmelim (K23).

PT-3

Önüme koydular pekmezi datlı
Zevkini almayanın yüreği dertli
Böyle yayla m'olur kevenli otlu
Ben bu yolun hangisine gideyim

Yaylaya vardım da serdi kilimi
Kahpe felek büktü benim belimi
Çiftehan'dan aşırdılar yolumu
Ben bu yolun hangisine gideyim (K42).

PT-4

Bahçadan geliyor da elinde kürek
Sıvamış kolları anam beyaz bir bilek
Yaylaya mı gidiyon da barabar gidek
Bensiz yayla yolları biter mi gelin

Kamışlı özünde bir gelin gezer
Kız gelişinde bağrımı ezer
Sizin ellerde türedi mi böyle güzel
Alırım ahdimi de gomam sende gelin (K1).

PT-5

Emirdağı türküsünün yörede söylenen şekli şöyledir:
Emirdağı birbirine ulalı
Parmağında altın yüzük dolalı
Burnun mu büyüdü gelin olalı
Genç iken sevdiğin ben değil miyim

Emirdağına da kara gidelim
Ayvadan usandık nara gidelim
Bir güzel ile de gönül eğlenmez

Güzeli bol olan yere gidelim.

Emirdağı geçmeynen yol olmaz
Altın yere düşmeynen pul olmaz
Fadimemi sevmeyinen doyulmaz
Al bohçanı tut yaylanın yolunu (K2).

PT-6

Ay gelin de indim'ola yayladan
Kaşın değil gözün beni ağladan
Satınm'aldın bu güzelliği Mevladan
Alırım ahdımı koymam yar sende

Sabahtan uğradım ben bir güzele
Güzel ağlatmadı güldürdü beni
Ben güzelden böyle vefa ummazıdım
Ak gerdan üstüne kondurdu beni

Pozantı'nın ırmağı da çoşar akar bulanır
Ak köprü'den de göçebenin ucu dolanır
Fındıklı çeşmesinden de çok güzeller sulanır
Kamışlı'dan geçen dilber öldürdü beni (K2).

PT-7

Ördek Göllerde Olur
Hay Ley Ley Ley
Şahin Çöllerde Olur
Sehiri Ley Ley Ley
Yari Güzel Olanın
Sehiri Ley Ley Ley
Gözü Yollarda Olur
Hay Ley Ley Ley

Bu dizeler söylenerek gelinin kucağına kaynanasına bir erkek torun versin diye bir erkek çocuk oturtulur (K4).

PT-8

Çıkış yeri yöreye ait olmayan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:

Atımı bağladım delikli taşa
Yönümü döndüm de karlı Maraş'a
Benden selam olsun nazlı kardeşe

Atımı bağladım gül ağacına
Zülüfü doladım nar ağacına
Benden selam olsun nazlı bacıma

Ufacık taşlarla bina yapılmaz
Penceresi yüksek yere bakılmaz
Bir yar sevmeyle de dünya yıkılmaz (K4).

PT-9

Keten gömlek giymiş yanı dizinde
Dane dane benleri var yüzünde
Böyle güzel mi olur köylü kızında
Baba nerden aldın sen bu gelini

Keten gömlek giymiş yakası nazik
Kollarını sıkmış altın bilezik
Öpmeye kıyamaz sevmeye yazık
Baba nerden aldın sen bu gelini (K6).

PT-10

Karabiber aş olmaz
Bundan ala kaş olmaz

Karabiberim biberim

Top top şekerim şekerim
Zaptiyeler geliyor
Kalk da gidelim gidelim

Karabiber aş için
Yandım hilal kaş için

Karabiberim biberim
Top top şekerim şekerim
Zaptiyeler geliyor
Kalk da gidelim gidelim (K2, K3).

PT-11

Of yar ey
Çiçek dağı derler var mı sana zararım
Yar yitirdim de uğrun uğrun ararım
Ah üç güneydi benim kavlü kararım
Beş gün oldu da gelmedi yarim

Hana vardım han değil
Penceresi cam değil
Bugün ben yari gördüm
Ölürsem de gam değil

Of yar ey
Kekliğin kayadan sektiği sekiş
Gülünen bülbülün ettiği çekiş
Yarin sinesinde dikilen dikiş
Ahirete kadar sökülmez imiş (K2).

PT-12

Çıkış yeri İç Anadolu olan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:
Çek deveci develerin engine

Şimdi rağbet güzelinen zengine
Develi daylak severler aylak
Sen kimin yarisin her yanın oynak

Devem yüksek atamadım urganı
Üşüdükçe çek başına yorganı
Meram yolunda şişe de elinde
Yollara düşmüş kendi halında (K2).

PT-13

Kırat gemin almış yol mu dayanır
Nazlı yar uykudan uyur uyanır
Benim gönlüm gelin olmuş gidiyor
Aman Allah buna can mı dayanır

Harmanına düvenine diş olsam
Parmağında yüzüğüne taş olsam
Şu yalan dünyada sana eş olsam
Ahretinde sorgusu yok bir gülün (K2).

PT-14

Çıkış yeri Niğde olan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:
Gine yeşillendi Bor'un bağları
Bize mesken oldu hapis damları
Bilmem hayal midir bilmem düş müdür?
Mektubun gelmiyor yollar kış mıdır?

Kurban olayım da usul boyuna
Bir boyuna baktım bir de yüzüne
Sürmeler mi çektin ela gözüne (K2).

PT-15

Bürücek derler de allı bürücek

Kararım kalmadı kız seni görüncek
Sabahın seherinde nenni kuzum deyincek
Nen çalan dillerine kurban olayım

Doldu m'ola da Misillli'nin sekisi
Göçtü m'ola da bizim elin hepisi
Boyrazınan gelir nazlı yarin kokusu
Kokusunu yaradana kurban olayım

Tarlaları var da içi filizli
Irgatları var da gelinli kızlı
Benim yarim de ah bir ela gözlü
Çırpınır üstüne toz konar diye

Hadi madem sana güzel dediler
Altın tasla ellerini yuğdular
Kız adını yeşil avrat koydular
Çırpın da bizim iller güzel görsün (K1, K2, K24, K25).

PT-16
Gözleri sürmeli bir gelin ağlar
Ağlamış da gözlerini silmemiş
O da benim gibi yardan ayrılmış
Kocan kıymetini bilmemiş gelin

Güllerin açmadan sararmış solmuş
Aslanın payını ipe çekenler almış
Dün gelin olmadan da ne hale gelmiş
Genç yaşta saçların ağarmış gelin

Mendilin ıslanmış gözün yaşından
Çok sevenler gayri ayrılıyor eşinden
Görenler zanneder yetmiş yaşında

Ağladığın yeter kadersiz gelin (K8).

PT-17

Çıkış yeri İç Anadolu olan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:

Süpürgesi yoncadan
Gayet beli inceden
Ben seni kıskanırım
Yerdeki karıncadan

Aman şaşırdın beni
Aşka düşürdün beni
Aşk adamı ağlatır
Dert adamı söyletir

Yokuşta yoruldun mu
Sözüme darıldın mı
Ben sana yar olmadım
Doyunca sarıldın mı

Aman şaşırdın beni
Aşka düşürdün beni
Aşk adamı ağlatır
Dert adamı söyletir

Derviş geldi hu geldi
Çevir bendi su geldi
Ellere düğün bayram
Bize … geldi

Aman şaşırdın beni
Aşka düşürdün beni
Aşk adamı ağlatır
Dert adamı söyletir (K2).

PT-18

Ereğliden çıktı sökün eyledi
Arayatı Çiftehanı boyladı
Zalim felek ne etti de eyledi
Adana'ya bir kız geçti gördün mü

Tekir'e vardım da hava bulandı
Göçün önü Fındıklı'yı dolandı
Benim yarim kavaklıda sulandı
Adana'ya bir kız geçti gördün mü

Yanar m'ola Adana'nın feneri
Avcıları dolanıyor kenarı
Sana derim Kocahan'ın çınarı
Adana'ya bir kız geçti gördün mü

Ay doğmadan Akköprü'yü geçtin mi
Gün doğmadan mah yüzünü açtın mı
Şeker pınarından bir su içtin mi
Adana'ya bir kız geçti gördün mü (K2).

PT-19

Şikayet olmasın da bak ne haldeyim
Yoksa unuttun mu beni bilmem el gibi
Gece gündüzde durmaz ah u zardayım
Sazımda sızlayan sırma tel gibi (vay)

Kar mı yağdı da güvendiğim dağlara
Sam mı değdi de mor sümbüllü bağlara
Diyemiyom da bağlanmışım ağyara
Çiğnetirsin beni ele yel gibi (vay) (K25).

PT-20

Sözleri Karacaoğlan'a ait olan bu türkünün yörede söylenişi şu şekildedir. Bozlak olarak söylenir.

Kadir mevlam seni övmüş yaratmış
Çiçekler içinde teksin menevşe
Bitersin güllerin harı içinde
Korkarım yüzüne batar menevşe

Senin meskenin de kayalar sanki
Yar kokun menekşedir güldür rengin
Aradım dünyayı bulunmaz dengin
Güzel yatağında biter menevşe

Yaz gelince de hemen bitersin
Güz gelince başın alıp gidersin
Yavrum niçin boynun eğri tutarsın
Senin derdin benden beter menevşe (K24, K25).

PT-21

Çamdan sakız akıyor
Kız yeşillim yeşillim
Kız nişanlın bakıyor
Yeşilllim aman aman

Dama bulgur sererler
Kız yeşillim yeşillim
Çıkma boyun görürler
Yeşilllim aman aman (K2, K3).

PT-22

Uzun olur Adana'nın ovası
Cana can katıyor Tekir yaylası
Binboğa burnunda Gülek boğazı

Çırpını çırpını da gidelim atım
Yare su yolunda yetelim atım

Atım da çok güzelsin hamaylı takın
Uğrunda Toroslar var kendini sakın
İnelim Kayseri vatana da menekşe sokun

Çırpını çırpını da gidelim atım
Yare su yolunda yetelim atım (K2, K24, K25).

PT-23

Ankara yöresine ait olan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:
Meşeler güvermiş varsın güversin
Söyleyin huysuza durmasın gelsin
Varmasın kötüye asılsın ölsün
Köt(ü) adamın var ömrünü yoğ eder

Ben bilemedim yaylanızın yolunu
Saçın uzun bağlasınlar kolumu
Zalim anan seni bana vermezse
Yemin ettim keseceğim yolunu (K2).

PT-24

Ezeli de deli gönül ezeli
Güz gelince döktü m'ola gazeli
Şimden sonra ben nideyim güzeli
Güzel senin yare insafın var mı (K25).

PT-25

Çıkış yeri İç Anadolu olan bu türkünün yörede söylenen şekli şöyledir:
Aktaş diye belediğim
Haktan dilek dilediğim

Tülbendime doladığım
Mevlam bu taşa can versin

Çektiğim dert ile mihnet
Ben kimlere edem minnet
Medinede ol Muhammed
Mevlam bu taşa can versin

Yoldan geçen ulu kervan
Dizimde kalmadı derman
Kırşehir'de Ahi Evran
Mevlam bu taşa can versin

Kurban olam kavim kardaş
Ben kimlere olam yoldaş
Koca Hünkar Hacı Bektaş
Mevlam bu taşa can versin

Karataşa nenni dedik
Yedi kat tülbende sardık
Ekecik'te Emrem Taptuk
Mevlam bu taşa can versin

Düştü yürek yandı köze
İmdat eyle Esme kıza
Kızıldağ'da ol şıh Hamza
Mevlam bu taşa can versin

Niyaz eder sana Esme
Kullarına cefa etme
Ziyarette Yunus Emre
Mevlam bu taşa can versin

Bebek uyandı bakıyor

Sevinci içim yakıyor
Gözlerimden kan akıyor
Uyutayım neni nenni (K2).

2. Tören Türküleri

PT-26
Geldi gelin kınası
Ağlasın kız anası
Geldi düğün alayı
Kaynanalar çeksin halayı

Gelin allar giyinir
Güveyine görünür
Geldi düğün alayı
Kaynanalar çeksin halayı

Oğlan bizim kız bizim
Çatlasın kız anası
Geliyor düğün alayı
Kaynanalar çeksin halayı

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası
Geliyor düğün alayı
Kaynanalar çeksin halayı (K23).

PT-27
Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası
Çağrın gelsin anasını
Yaksın kızın kınasını

Kız anası kız anası

Başında mumlar yanası
İşte geldik gidiyoruz
Hani bunun öz anası

Çattılar ocak taşını
Kurdular düğün aşını
Çağrın gelsin gardaşını
Çeksin atının başını

Biner atın gemlisine
Gider yolun kumlusuna
Komşu kızı gelin olmuş
Haber verin emmisine

Dikip büyüttüğüm otlar
Belimi verdiğim dutlar
İşte geldim gidiyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar

Baba kızın çok muydu?
Bir kız sana yük müydü?
Kör olası emmilerim
Hiç oğlunuz yok muydu?

Ger Dağı'nın yolu çamur
Kır atımın nalı demir
Dayanılmaz eller ama
Büyük yerden gelmiş emir (K23).

PT-28

Bir incecik ark dolanır
O da vaktinde bulanır
Ana besler el gönenir

Verme beni yad ellere

Kız eşin kınan kutlu olsun
Yarinle ağzın tatlı olsun
Vardığın yerler hoşnut olsun

Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
Kardeşine verdi keşiği

Kız eşin kınan kutlu olsun
Yarinle ağzın tatlı olsun
Vardığın yerler hoşnut olsun

Çektim binek taşına
Elim ulaşmıyor eğer başına
Çağrın gelsin arkadaşıma
Geçsin atının başına

Kız eşin kınan kutlu olsun
Yarinle ağzın tatlı olsun
Vardığın yerler hoşnut olsun (K23).

PT-29

Yunak yuduğumuz taşlar
Gölgelendiğimiz ağaçlar
İşte geldim gidiyorum
Hakkınızı helal edin (arkadaşlar)

Yunak yuduğumuz taşlar
Çifte gezdiğimiz arkadaşlar
Seherdeki öten kuşlar

Hakkınızı helal edin (arkadaşlar)

Çağrın gelin babasını
Babası yok gardaşını
Kuşatsın kız kuşağını
Hakkınızı helal edin (komşular) (K23).

PT-30

Çiçekler içinde güller gibisin
Güzeller içinde benler gibisin
Dilerim Mevla'dan mesut olasın
Mutlu mutlu yuva kurasın

Gelsin anası gelsin babası
Gülelim oynayalım kına gecesi

Çağrın gelsin buraya damat ile gelini
Kınalayın kardan beyaz elini
İncitmeden tarayın zülfün telini
Dilerim Mevla' dan mesut olasın

Gelsin anası gelsin babası
Gülelim oynayalım kına gecesi (K23).

PT-31

Kavak gibi dallı olasın
Keklik gibi döllü olasın
İn (attan) safa geldin
İn safa geldin (gelinim).
Geçinirsen işte ocak işte bucak
Geçinmezsen balta nacak.
İn (attan) safa geldin
İn safa geldin (gelinim) (K4, K8).

PT-32

Gelin geldi kapımıza
Altın dolsun küpümüze
Seslenmesin hepimize

Kız anası öz anası
Hani bunun öz babası

Çattılar çatı taşını
Kurdular düğün aşını
Bozdular kızın başını

Öz anası kız anası
Hani bunun öz babası (K6).

PT-33

Evimizin önü marul
Sular akar harıl harıl
Anası boynuna sarıl
Kız eşin kınan kutlu olsun

Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Kız evin yakışığı
Kız eşin kınan kutlu olsun

Çattılar çatı taşını
Kurdular düğün aşını
Bozdular kızın başını
Kız eşin kınan kutlu olsun (K9).

3. Doğayı Konu Alan Türküler

PT-34

Karabaş Koyun

Gara goyun goyunların beyidir
Ak goyun da yüreğimin yağıdır
Senin yayıldığın da Evciyes'in dağıdır
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun

Senin yayıldığın da Toroslar'ın dağıdır
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun.

Gara goyunuma da çanlarını dakayım
Ak goyunuma da aşıları yakayım
Abılası sağsın da ben boynuna bakayım
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun

Abılası sağsın da ben boynuna bakayım
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun.

Garanfil Dağı da Mazmuluyu gözetir
Lalesi solmuş da sümbülleri tazedir
Benim sözüm de geline değil gızadır.
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun

Benim sözüm geline değil gızadır
Yayıl abılasını sevdiğim garabaş goyun (K24).

PT-35

Kara koyun koyunların beyidir
Mor koyun da ciğerimin yağıdır
Yayıldığın dağ Evciyes'in dağıdır
Yayıl abılasını sevdiğim karabaş koyun

Kara koyunda sen sağılda bakayım
Ablam sağsın ben helkeni takayım
Boğazına çanlarını takayım
Yayıl abılasını sevdiğim karabaş koyun (K1).

PT-36

Orta Asya'dan gelme soyumuz
Konca iken de soldu gülümüz
Sılaya hasretik yanar bağrımız

Dostlar diye diye öter sazımız
Mevlam diye diye söyler dilimiz

Aslımı sorarsan Adana ilim
Pozantı ilçem de Fındıklı köyüm
Mevlam bu gençlikte vermesin ölüm

Dostlar diye diye öter sazımız
Mevlam diye diye söyler dilimiz

Güneşimiz her gün doğup parlıyor
Fındıklı çeşmesi durmayıp çağlıyor
Rızık yollarında alnım terliyor

Dostlar diye diye öter sazımız
Mevlam diye diye söyler dilimiz (K23).

PT-37

Başoluk yaylası en güzel yeri
Yazın Yörük çadırlar süsler güzeli
Bir de alıç gediği boz sivrileri

Yamacın altında bir köy arıyorsan
Vallahi burası bizim köyümüz

Av deresi derler karın yatağı
Karasivri tepesi katran otağı
Asmacıkla çevrili geyik yatağı

Kaleboyunda belde arıyorsan
Vallahi burası bizim köyümüz

Çağlayan deresi baharda coşar
Dağlarında lale, sümbül açar
Yaylasında abidik gülleri açar

Yamacın altında bir köy arıyorsan
Vallahi burası bizim köyümüz (K1).

PT-38
Yaz gelir de yaylasına göçülür
Dağlarında menekşe sümbül açılır
Soğuktur suları doya doya içilir
Yaylalar içinde teksin Fındıklı

Bahar gelir yeşile bürünmüş bağlar
Eridi karları da dereler çağlar
Yaylasına göçüyor ağalar beğler
Yaylalar içinde teksin Fındıklı (K5).

4. Oyun Türküleri

PT-39
Çıkıp yücesine seyran eyledim
Engininden abaz abaz yol gider

Göçen yerlerde de gördüm bir güzel
Kadir Mevla daha neler halk eder

Karanfil dağı da Mazmuluyu gözetir
Açılmış lalesi sümbülleri tazedir.
Benim gönlüm de geline değil kızadır
Yiğidin gönlünü gelin değil kız eyler (K25).

PT-40

Aman bir yıldız doğdu yüceden
Aman gavlimiz var dün geceden
Yar yar yar yar yar yar aman

Aşağıdan yukarıdan
Yollar çamur olmadan
Gız alacaksan al beni
Gavur baban duymadan

Sarı yıldız burhan burhan
Kızlar olsun bize hayran
Yar yar yar yar yar yar aman

Aşağıdan yukarıdan
Yollar çamur olmadan
Gız alacaksan al beni
Gavur baban duymadan

Aman Sarı yıldız doğdu da batmaz
Aman benim yarim yalnız da yatmaz
Yar yar yar yar yar yar aman

Aşağıdan yukarıdan
Yollar çamur olmadan

Gız alacaksan al beni
Gavur baban duymadan

Sarı yıldız tekerlendi
Şimdi kızlar şekerlendi
Yar yar yar yar yar yar aman

Aşağıdan yukarıdan
Yollar çamur olmadan
Gız alacaksan al beni
Gavur baban duymadan

Aman barnağında hatem de yüzük
Aman barnağında hatem yüzük
Yar yar yar yar yar yar aman

Aşağıdan yukarıdan
Yollar çamur olmadan
Gız alacaksan al beni
Gavur baban duymadan (K2, K5, K7, K24).

PT-41

Sarı Sultan Türküsü

Arpalar sarardı da geldik yolmaya
Kız kurban olayım kolundaki burmaya
Zaptiyeler geldi ifademiz almaya
N'olur doğru söyle kurtar beni sultanım

İki jandarmayla bir onbaşı geldiler
Kollarıma dar kelepçe vurdular
İfademi alıp cezamı verdiler
N'olur doğru söyle kurtar beni sultanım

Evlerinin önü alaca boncuk
Kız memenden emsin enikli kancık
Dizlerin sızı olsun, belin yılancık
Bağrının üstünde sürünesin sultanım (K1, K2).

PT-42

Düğünde kadınlar kendi aralarında şu türküyü söyler
Ördek göllerde olur
Gelin gelin de geli
Ceylan çöllerde olur
Amman aman aman (K2, K3).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlediğimiz türküler hece ölçüsüyle söylenmiştir. Bazı türkülerde ölçü hatalıdır. Bazı türküler nakaratlıdır.

7'li hece ölçüsüyle söylenenler: PT-17, PT- 21, PT-26, PT-42

8'li hece ölçüsüyle söylenenler: PT-25, PT-27, PT-29, PT-32

11'li hece ölçüsüyle söylenenler: PT-5, PT-6, PT-8, PT-9, PT-13, PT-14, PT-16, PT-18, PT-20, PT-22, PT-23, PT-24, PT-30, PT-37, PT-38, PT-39

Ölçünün hatalı olduğu türküler: PT-1, PT-2, PT-4, PT-11, PT-15, PT-19, PT-31, PT-34, PT-35, PT-40, PT-41

Nazım birimi 4'lük olanlar: PT-1, PT-2, PT-3, PT-4, PT-5, PT-6, PT-9, PT-11, PT-12, PT-13, PT-15, PT-16, PT-17, PT-18, PT-19, PT-20, PT-21, PT-23, PT-24, PT-25, PT-26, PT-27, PT-28, PT-29, PT-30, PT-33, PT-34, PT-35, PT-38, PT-39, PT-41, PT-42

Bentlerin 4. dizesi kavuştak olan türküler: PT-1, PT-2, PT-3, PT-9, PT-18, PT-21, PT-25, PT-26, PT-29, PT-33, PT-35, PT-38, PT-41, PT-42

Kavuştakları 2 dize olan türküler: PT-22, PT-30, PT-32, PT-34, PT-36, PT-37

Kavuştakları 3 dize olan türküler: PT-28

Kavuştakları 4 dize olan türküler: PT-10, PT-11, PT-17, PT-40, PT-41

İkinci dizesi kavuştak olan türküler: PT-7

Bentleri üçlüklerle kurulan kavuştaksız türkü: PT-8

Derlediğimiz türküler kafiye yönünden değerlendirecek olursak: Mani tipi kafiye ile söylenenler: PT-17, PT-27

Koşma tipi kafiyeli olanlar: (aaab cccb) PT-1, PT-2, PT-3, PT-4, PT-5, PT-6, PT-9, PT-11, PT-15, PT-18, PT-23, PT-24, PT-25, PT-28, PT-30, PT-33, PT-35, PT-38, PT-39, PT-41

Koşma tipi kafiyeli olanlar: (abab cccb) PT-19, (abcb dddb) PT-20, (aaba cccd) PT-13, PT-39

b. İçerik

Lirik söylenen türkülerde sevgilinin güzelliğinden, ona duyulan özlemden ve sevgilinin vefasızlığından bahsedilmiştir. Yörede kına gecelerinde söylenen türküler çeşitlidir. Kına gecesi gelinin evindeki son gecesi olduğundan üzüntüler, sitemler dile getirilmiştir. Doğayı konu edinen türkülerde ise yörenin güzellikleri övülerek anlatılmıştır. Oyun türkülerinde ise gelin almaya giderken ve halay çekilirken duyulan sevinç ve eğlence anlatılmıştır.

Türkülerde Çukurova'nın etkisi kadar İç Anadolu'nun etkisi de görülür. Yörede söylenen türkülerin bir kısmının çıkış yeri Ürgüp, Niğde, Konya, Ankara gibi İç Anadolu'da bulunan illerdir (PT-5, PT-8, PT-12, PT-14, PT-17, PT-20, PT-23, PT-25) Ancak bu türküleri yöre insanı kendine uyarlayarak söylemiştir. Çıkış yeri Pozantı olmayan bu türküler yöre insanı tarafından sevildiği ve yöreye özgü olarak söylendiği için çalışmamızın türküler kısmında bu türkülere de yer vermeyi uygun gördük. Karacaoğlan yörede çok sevilmektedir. Yörede söylenen türkülerin bir kısmı Karacoğlan'a ait şiirlerdir. Türkülerin çoğu bozlak olarak söylenmektedir. Yörede güçlü bir aşık bulunmamaktadır.

4.1.2. Mani

a) Türk Halk Kültüründe;

Mani kelimesine "Kutadgu Bilig" de rastlanmaktadır. Bu nazım şekli, çeşitli Türk ülkeleri arasında kuvvetle yaşamaktadır. Maniye, Kazak-Kırgızları "Aytipa" veya "Kayım ülenek"; Step- Kırım Tatarları "Çinik" veya "Çinig"; Özbekler "Aşula" veya "Koşuk" demektedirler (Köprülü, 1985, s. 273).

Anadolu'da mani en çok köylerde ve kadınlar tarafından söylenir. Saz şairleri ve

karşılıklı atışmalar dışında erkeklerin mani söylemesine pek rastlanmaz. Mani söylemeye halk arasında “mani yakmak, mani düzmek, mani atmak”; mani söyleyenlere de “manici, mani yakıcı, mani düzücü” denir. Mani söyleme geleneği Kerkük, Kars, Erzurum ve Ardahan’da halen devam etmektedir. Irak Türkmenleri arasında çok yaygın olması türün Kerkük de doğup geliştiği görüşünün kanıtı olarak gösterilmektedir (Albayrak, 2003, s. 572).

Mani söyleme, yüzyılların deneyiminden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Manilerde Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb. ortak kültürün sergilenişini görürüz. Kendine özgü bir gelenek içinde söylenen maniler bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla günümüze ulaşır (Artun, 2008, s. 111).

Az sözle çok anlamların ifade edildiği, aşk konusu ağırlıklı olmakla beraber hemen her konuda söylenmiş, genellikle yedili hece vezniyle oluşmuş, müstakil dörtlükler halindeki anonim şiirlere mani adı verilmektedir (Kaya, 1999, s. 10).

Hayatla ilgili her türlü olay arasında, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat gibi konuları işleyen manilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini oluşturur. Dinleyenlerin ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra gelen üçüncü ve dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır (Elçin, 2004, s. 281).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinde maniler ile ilgili yaptığımız araştırma sonucunda otuz iki mani derledik. Derlediğimiz otuz iki maniyi daha önce bu alanda çalışma yapan araştımacıların mani tasnifi ile karşılaştırdık. Bu araştırmalar neticesinde elimizdeki manileri dokuz ana başlık altında toplamayı tercih ettik.

1. Sevda manileri
2. Ayrılık manileri
3. Mektup manileri
4. Evlenme törenleri, adetleri ile ilgili maniler
5. Dilek-temenni manileri
6. Öğüt-öneri manileri
7. Beddua içerikli maniler
8. Soru içerikli maniler
9. Alay içerikli maniler

1. Sevda Manileri

PM-1
Altın tasın kenarı
İçinde yedim narı
Keşke yemez olaydım
Küstürdüm nazlı yarı (K52).

PM-2
Ayakkabım var benim
Ayağıma dar benim
Pozantının içinde
Ela gözlü yar benim (K70).

PM-3
Bahçede arı gördüm
Rüyamda yari gördüm
Keşke görmez olaydım
Benzini sarı gördüm (K22).

PM-4
Bahçelere gül gerek
Dalına bülbül gerek
Senin gibi güzele
Benim gibi yar gerek (K4).

PM-5
Boş değil emekleri
Diziyor ekmekleri
Yarim eliyle yaptı
Sevdiğim yemekleri (K45).

PM-6
Pınar başı ben olayım
Bulanırsam bulanayım

Verin beni sevdiğime

Dilenirsem dileneyim (K9).

2. Ayrılık Manileri

PM-7

Ak cevizi çiğnedim

Yarim ne suç eyledim

İki günlük dünyada

Ömrümü hiç eyledim (K12).

PM-8

Dut yedim duttu beni

Sevda kuruttu beni

El kızı değil mi

Sevdim unuttu beni (K7).

PM-9

Ekin ektim evlek evlek

Dadandı kara leylek

Yazı beraber geçirdik

Kışın ayırdı felek (K7).

PM-10

Ekinler ordu ordu,

Yakınlar ırak oldu

Benim sevdiğim oğlan,

Ellerin yari oldu (K30).

PM-11

Karanfilin filizi

Kim bilir kalbimizi

Esti hafif bir rüzgar

Ayırdı ikimizi (K39).

PM-12
Keklik gelir seke seke
Ayağında gümüş taka
Ben yarimden ayrılmazdım
Ayırdılar çeke çeke (K40).

3. Mektup Manileri

PM-13
Denize varan olsa
Yarimi gören olsa
Yarime mektup yazdım
Eline veren olsa (K4).

PM-14
Kaşlarımın karası
Yüreğimin yarası
Neden böyle uzadı
Mektubunun arası (K8).

PM-15
Yaza yaza yaz geldi
Çarşıya kiraz geldi
O yare mektup yazdım
Cevabı da tez geldi (K10).

4. Evlenme İle İlgili Maniler

PM-16
Çadır kurdum düzlere
Diken oldum gözlere
İşte ben gidiyorum
Bura kalsın sizlere (K9).

PM-17
Dere boyu pıtırak

Gelin kızlar oturak

Oturmadan ne çıkar

Gelin olak kurtulak (K4).

PM-18
Dere boyu pıtırak

Gel sevdiğim oturak

Ne oturak ne durak

Evlenek de kurtulak (K8).

PM-19
Karaçayın akıntısı

Kenarının yıkıntısı

Varmadı mı amcasına

Kızımızın okuntusu (K8).

PM-20
Karaçaylar coşkun olur

Al çurfalar bişkin olur

Gurbet ele giden kızlar

Ölmez ama düşkün olur (K8).

PM-21
Pencereden bakıyor

Kitap almış okuyor

Fındıklının kızları

Çiçek olmuş kokuyor (K5, K7).

5. Dilek-Temenni Manileri

PM-22
Adana yollarında,

Pamuk var dallarında
Allah canımı alsın
O yarin kollarında (K42).

PM-23
Bahçelerde pırasa
Yaprağına kar yağsa
Oğlanlar evlense de
Kızlar hep bekar kalsa (K54).

PM-24
Karşı karşı hanımız
Karşıda harmanımız
Sen ordan gel ben burdan
Çatlasın düşmanımız (K8).

6. Öğüt-Öneri Manileri

PM-25
Al alma davul çalar
Kız gözün ayrı çalar
Suya yalnız gitme
Seni bir avcu çalar (K12).

7. Beddua İçerikli Maniler

PM-26
Gökte uçan kırlangıç
Kanadı kılıç kılıç
Beni yardan ayıran
Kan kussun avuç avuç (K63).

PM-27
Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar

Cennet yüzü görmesin

Aramızı bozanlar (K6).

8. Soru İçerikli Maniler

PM-28

Altının dört değil mi?

Nişanlın sert değil mi?

Nişanlını el almış

O sana dert değil mi (K83).

PM-29

Ekinleri sarı sarı

Koyunları sürü sürü

Bana mı layık gördünüz

Elin eskittiği yâri (K6).

PM-30

Karşıda sarı saman

Aman sevdiğim aman

Eller düğün yapıyor

Bizim düğün ne zaman? (K10).

PM-31

Sarı kabak dildin mi?

Gözün yaşın sildin mi?

Sen orada ben burda

Kıymetimi bildin mi (K29).

9. Alay İçerikli Maniler

PM-32

Bahçelerde börülce

Oynar gelin görümce

Oynasınlar bakalım

Bir araya gelince (K69).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Pozantı yöresinde derlediğimiz manilerin nazım birimi dörtlüktür.
7'li hece ölçüsüyle yazılanlar: PM-1, PM-2, PM-3, PM-4, PM-5, PM-7, PM-8, PM-10, PM-11, PM-13, PM-14, PM-15, PM-16, PM-17, PM-18, PM-21, PM-22, PM-23, PM-24, PM-25, PM-26, PM-27, PM-28, PM-30, PM-31, PM-32
8'li hece ölçüsüyle yazılanlar: PM-6, PM-9, PM-12, PM-19, PM-20, PM-29
Kafiye düzeni (aaba) olanlar: PM-1, PM-2, PM-3, PM-4, PM-5, PM-6, PM-7, PM-8, PM-9, PM-10, PM-11, PM-12, PM-13, PM-14, PM-15, PM-16, PM-17, PM-19, PM-20,PM-21, PM-22, PM- 23, PM-24, PM-25, PM-26, PM-27, PM-28, PM-29, PM-30, PM-31, PM-32
Kafiye düzeni (aaaa) olanlar: PM-18

b. İçerik

Pozantı yöresinde insanlar sevgilerini, özlemlerini, ayrılıklarını, sevgilinin vefasızlığını, sitemlerini maniyle dile getirmişlerdir. Yörede mani; ıstar dokurken işi keyifli hale getirmek, bahçe işlerinde çalışmayı kolaylaştırmak, uzun kış gecelerinde eğlenceli vakit geçirmek için söylenmiştir.

4.1.3. Ninni

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ninniler, uyutulmaya çalışılan çocuğa veya çocuğu hoplatıp severken söylenen, birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayaller, sevinç ve acıları ihtiva eden; çoğunlukla dört mısra ile söylenen ve mısra sonlarına birtakım klişe sözler ilave edilerek, ezgi ile terennüm edilen manzum sözlerdir (Kaya, 1999, s. 341).

Türkiye Türkçesi'nde edebi dilde ninni olarak kullanılan bu söz, ağızlarda nenni, nen, nennen, şeklinde kullanılmaktadır. Ninniye, Kars'ta lalay- nanay, Erzincan ve Erzurum'da elo denir (Artun, 2008, s. 179).

Türk Ninnileri genellikle dörtlüklerden meydana gelir. Her dörtlüğün sonunda da

“Huu…Huu…Huu…”, “Eee…Eee…Eee”, “Kış…Kış…Kış…” gibi nakaratlar söylenir (Bozyiğit, 1989, s. 9). Ninniler, çocuğun uyumasına yardımcı olmak, şayet ağlıyorsa susturmak için söylenir. Ninni sırasında annenin sesine, beşik veya salıncağın çıkardığı gıcırtı da eklenince, bu sesleri oldukça yakından tanıyan çocuk, daha çabuk uykuya geçer (Çelebioğlu, 1982, s. 9).

Ninnilerin ilk söyleyeni, bestecisi kadınlardır. Ritmi ve biçimi ne olursa olsun ninnilerin özünde çocuğa anne sevgisini aktarma çabası vardır. Ninniler çocuğun uzun ömürlü olması, nasibinin bol olması, nazar ve hastalıklardan korunması, bebeğin ağlamaması, uslu olması, çabuk büyümesi, gelin ya da damat olması dileği ile çocuğun gelecekte mutlu olması dileklerini içeren doğaçlama söyleyişlerdir (Yardımcı, 1998, s. 50).

Ninnilerin oluşumunda annelerin ruhsal durumu, yaşanılan olaylar, çocuğa duyulan özlemler rol oynar. Anneler bazen eşinden, kaynanasından, akrabalarından yakınmalarını ninnilerde dile getirirler. Her anne ninni yakabildiği gibi çevresinden duyduğu ninnileri de söyleyebilir (Artun, 2004, s. 180).

b) Pozantı Halk Kültürü’nde;

Pozantı yöresinden derlediğimiz 13 adet ninniden yola çıkarak Pozantı ninnilerini konularına göre şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Ninni olarak söylenen tekerlemeler
2. Sevgi ve ilgi anlatan ninniler
3. Dilek, temenni ninnileri
4. Şikayet, üzüntü anlatan ninniler
5. Ayrılık, gurbet ninnileri

1. Ninni olarak söylenen tekerlemeler

PN-1

Dandili dandili dastana
Danalar girmiş bostana
Sür bostancı danayı
Yemesin lahanayı (K8, K10, K23, K40, K63).

2. Dilek, temenni ninnileri

PN-2

Ben bebeğin anasıyam

Ateşlerde yanasıyam
Nenni bebek nenni bebek
Uyu yavrum nenni bebek (K6).

PN-3

E bebeğimin beşiği çamdan
Yuvarlandı düştü damdan
Bey babası gelir Şam' dan
Ne diyeyim e bebeğim

Evimizin önü kuyu
Kuyudan alırlar suyu
E bebeğim usul boyu
Büyür m'ola benim kuzum (K23).

PN-4

Nenni desem uyur m'ola
Gölgelerde büyür m'ola
Uyusun da büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün
Nenni nenni kuzum neni (K48).

3. Sevgi ve ilgi anlatan ninniler

PN-5

Ben bebeği dalda koydum
Ala gözlerini yolda koydum
Bebek beni dal eyledi
Bebek nenni kuzum nenni

Ben bebeğin annesiyim
Kara kara yanasıyım
Bebek nenni canım neni

Bebeğimin beşiği kepir

Ben sallarım getir götür
İçinde yatan Molla Bekir
Bebek neni kuzum neni

Bebeğimin alacadan havası var
Yedi köyden ebesi var
Bebek nenni canım nenni (K34).

PN-6

Nen desem de nenin yakar
Beşiğinde gülün kokar
Hu bebeğim neni nenni (K6).

PN-7

Nenni guzum nenni
Nennilerin benim olsun
Uykularım senin olsun
Nenni guzum nenni (K23).

PN-8

Yeşil dala beşik kurdum
Günden yana gölge oldum
Uyusun uyansın
Büyüsün benim bebeğim (K4).

4. Şikayet ve üzüntü anlatan ninniler

PN-9

Bebek beni del eyledi
Yaktı beni kül eyledi
Her kapıya kul eyledi
Nenni bebek neni nenni (K29).

PN-10

Bebeğin beşiği çamdan

Yuvarlandı düştü damdan
Babası gelir Şam'dan
Ninni yavrum kuzum ninni.

Bebeğin beşiği kepir
Ben sallarım getir götür
İçindeki Molla Bekir
Ninni yavrum kuzum ninni.

Bebek ağlar, yürek yakar
Gözüm yaşı durmaz akar
Eller seyrimize bakar
Ninni yavrum kuzum ninni (K8).

PN-11
Neni neni nennilerde
Bebek beni deliledi
Muhanete kul eyledi
Neni kuzum nenni nenni
El mi olduk senli benli (K28).

5. Ayrılık, gurbet ninnileri

PN-12
Nenni nenni nennisine
Çağrın gelin emmisine
Emmisi yok dayısına
Nenni kuzum nenni neni

Neni nenni uyur mu da
Kuzum küçük, büyür mü de
Nenni nenni nesi gelir
Gurbet elden dayısı gelir
Nenni nenni kuzum nenni (K42).

PN-13

Nenni neni nennisi var
Uzak yerde teyzesi var
Bir ufacık babası var
Ninni yavrum ninni

Ninni ninni ninnisi gelir
Uzak yerden teyzesi gelir
Ninni dersem uyur m'ola
Kuzum küçük büyür m'ola
Ninni yavrum ninni

Asmaya kurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Uyuyada kalmış yavrucak
Ninni yavrum ninni (K23).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Pozantı yöresinden derlediğimiz 13 ninniden 4'lük halinde söylenenler: PN-1, PN-2, PN-3, PN-7, PN-8, PN-9, PN-10

Kafiye düzeni (aaab) şeklinde olanlar: PN-3, PN-9, PN-10

Kafiye düzeni (aaba) şeklinde olanlar: PN-8

Kafiye düzeni (aabb) şeklinde olanlar: PN-1, PN-2

Kafiye düzeni (abba) şeklinde olanlar: PN-7

Beşlikten oluşan bent şeklinde olanlar: PN-4, PN-11

Belli bir nazım biriminden oluşmayan ninniler: PN-5, PN-6, PN-12, PN-13

b. İçerik

Pozantı yöresinde çocuklar uyutulurken, çocuklarla ilgilenirken söylenilen ninnilerde genelde anne ve ninelerin onlarla ilgili dua, dilek ve istekleri göze çarpmaktadır. Kimi zaman yorgunlukla söylenmiş olsa da ninnilerin hemen hepsi de iyi dilekler

içermektedir.

4.1.4. Çocuk Sevmesi

Pozantı yöresinde derlediğimiz bir çocuk sevmesi şu şekildedir:

PÇS-1

Ninna ninna ninnadan
Doğmuş bir kel anadan
Ninna ninna kızıma
Kırkılmadık kırk şişek(koyun)
Urban gelsin kızıma
Ellenmedik elli altın
Nişan gelsin kızıma
Kaşları kalem yazısı
Alsın okusun dayısı
Elleri tevek sarması
Alsın yesin babası (K4).

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tek çocuk sevmesinde nazım birimi, ölçü ve nazım şekli olarak kararlılık yoktur.

b. İçerik

Çocukları sevmek için söylenen bu metinde hikâye eder şekilde çesitli olaylar sıralanmakta ve ninnilerdekine benzer bir şekilde çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmaktadır. Anne çocuğunu severken onun güzelliğini değerli ve kıymetli oluşunu da ifade etmektedir.

4.1.5. Ağıt

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Ağıt, insanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli ya

da düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere denmektedir (Elçin, 2005, s.290).

Çok eski çağlardan günümüze kadar gelen ağıtlar, bir bakıma ölen kişi için söylenmiş methiye demektir. Zamanla dünyanın faniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğe sitem de ağıda konu olmuştur. Ayrıca yurdun istila görmesi, kaybedilen toprakların milletin vicdanında uyandırdığı acı, ağıt yakılan konular arasında yer almıştır. Büyük ve tanınmış kişilerin ölümleri, yurt uğruna şehit düşenler, üzerlerine en çok ağıt yakılan kişiler olmuşlardır. Zelzele, yangın, sel gibi afetler ve olaylar sonunda toplum olarak hissedilen acılar ağıtla dile getirilmiştir. Genç yaşta dul kalan kadının karşılaşacağı sıkıntılar kına yakma sırasında baba evinden uzaklaşırken gelinin hissettiği sevinçle karışık keder, yavrularını kaybeden anneler, geyikler, koyunlar veya kanadı kırıldığı için uçamayan leyleğin dramı gibi olay, durum ve hikâyeler ağıdın anlam ve içeriğine yeni boyut kazandırmıştır (Elçin, 1990, s. 1).

Ağıtların ortaya çıkışının temel sebebi ayrılıktır. Bu bakımdan biz de ağıtları; başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ürünler olarak düşünmekteyiz (Kaya,1999, s. 244).

Ağıtların sosyal işlevleri vardır. Toplum içinde oluşan sosyo-ekonomik yapı ve bunun sonucunda geleneklerin değişme ve gelişme etkileri ağıtlara da yansır. Ağıtların geleneğin taşıyıcıları olmalarının yanı sıra ağıtın, söylendiği dönemin özelliklerini de yansıttığı söylenebilir (Artun, 2008, s. 127).

Türk kültüründe oldukça köklü bir geçmişe sahip olan ağıt ve ağıt söyleme geleneği, ilk çağlardan beri var olan ve tarihin çeşitli devirlerinde, çeşitli Türk boyları tarafından günümüze kadar yaşatılan bir gelenektir (Yaldızkaya, 1999, s. 239).

Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları, İslamiyetten önce, ölüleri için "yuğ" törenleri yapar, bu törene oldukça önem verirlerdi. Defin sırasında şairler, "sagu" denilen ölüm şiirleri söylerlerdi. Ölüye ağlayıp ağıt söyleyenlere Çağatay Türkçesinde "yığlağur" (ağlayıcı, ağıtçı) denir (Kaya, 1999, s. 248).

Ağıt yakmanın Türk toplumunda çok eski bir geçmişi vardır. Eski Türklerin üç önemli töreni vardır. Bunlar, "sığır, şölen ve yuğ"dur. İslamiyet'ten önceki dönemde ünlü bir kişinin ölümünden sonra yapılan ve "yuğ" adı verilen dinsel yas törenlerinde "sagu" denilen şiirler söylenirdi. Anadolu Türkçesindeki ağıt ve bozlak bununla aynı anlamdadır. Kökeni ağlamak, bozlamak fiillerine dayanmaktadır (Artun, 2003, s. 169).

Türkiye'de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, bazı yörelerde farklı şekillerde de kullanılabilmektedir. Bayatı (Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş (Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğanşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş),

sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elazığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla) (Kaya, 2004, s. 259).

İslamiyet' in ağıt geleneğine karşı çok sert ve olumsuz tavrı vardır. Çünkü ölüm İslam' a göre haktır. Bu nedenle ağlanması Tanrının takdirine karşı gelmek olarak değerlendirilir (Çağımlar, 2010, s. 44).

Ağıtlar, insanların duygularını dışa vurmada, feryadını dile getirip acısıyla yüzleşerek bir çeşit sağaltım vazifesi görmektedirler. "Ağıtlar toplumun manevi kültür değerlerindendir. Bu nedenle toplum içinde meydana gelen sosyo-ekonomik yapı ve bunun sonucunda gelenekteki gelişme ve değişme etkilerini ağıtlarda görebilmekteyiz. Bu özellikleri ile ağıtlar hem geleneğin taşıyıcısı hem de toplumun yaşadığı kültürel, geleneksel, ekonomik özellikleri yansıtan niteliklere sahiptir" (Çağımlar, 2010, s. 68-69).

Ağıtlar bir törene bağlı olsun ya da olmasın, acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünüdür (Boratav, 1998, s. 444). Ağıtlar sızlayan kalplerin, akan gözyaşlarının yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu kaybeden anne, sevgilisine kavuşamayan âşık, yatağında inleyen hasta, sıla hasretiyle yanıp tutuşan garip, duygularını, çektiği acıları ağıtlarla dile getirir (Şimşek, 1993, s. 1).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinden derlediğimiz 26 ağıttan yola çıkarak Pozantı ağıtlarını konularına göre şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Ölen Kimseler için Yakılan Ağıtlar
2. Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar
3. Gelin Ağıtları
4. Şikayet İçeren Ağıtlar
5. Mutsuzluk, Acı ve Ayrılık Üzerine Söylenen Ağıtlar

1. Ölen Kimseler için Yakılan Ağıtlar

PA-1

Hikayesi: Sarı Osman adında derebeyi gibi varlıklı bir adam varmış. Bu derebeyi Aşçıbekirliden İnce oğlan adında fakir bir adamın hanımına göz koymuş. Bu kadına Ümmü gelin derlermiş. Köylü davarcılıkla uğraştığı için yazın yaylaya göçer. Ümmü gelin de yaylaya göçmek için yola düşer. Misilli Boğazında (Çadırkaya) Sarı Osman denilen adam

(derebeyi) göçün önüne geçer ve ince oğlanı vurur. Bunun üzerine ince oğlanın hanımı Ümmü gelin İnce oğlanın üzerine yatıp ağlamaya başlar. Bu sefer Sarı Osman geline kalk gidelim der ama Ümmü gelin gitmez onunla. Gelmeyince tabancayı doğrultup onu da öldürür. Bu olaydan sonra Sarı Osman dağlarda yaşar. Bazen geceleri köye yemek yemeye gelirmiş. Yedi yıl saklanmış derler, sonra haber alınamamış ondan. Bu olay için bu ağıt yakılmış.

İnce oğlan da atladı geçti adayı
Ümmü gelin de yardı geçti obayı
Dar boğazda da yetirdiler vadeyi
Kalk gidelim Ümmü gelin yaylaya

Aşağı obadan yüklenmiş göçünü
Omuzlarına da atıvermiş saçını
Şavkı vurmuş dar boğazın içini
Kalk gidelim Ümmü gelin yaylaya

Gardaşların gelsin sal ağacını bağlasın
Bacıların gelsin de ağıdını ağlasın
Dostların gelsin yarelerin bağlasın
Kalk gidelim Ümmü gelin yaylaya (K4, K24, K25).

PA-2

Hikayesi: Bir köyde bir delikanlının düğünü oluyormuş. O köyde halay güreş oynanır, sonrada camız süsüştürürlermiş. Kızgın camızları döleğe(düzlük) salmışlar. Yenen yenilen derken iki camız kalmış ortada, birbirlerini yenemiyorlarmış. Saatler geçmiş, camızlar birbirini yenememiş. Bütün köy ipleriyle uğraşmış ama camızları ayıramamış. En sonunda güvey “çekilin ordan” diyerek camızların ortasına durmuş. Camızlar ayrılmışlar, geri geri gitmişler, durmuşlar. Gerilmişler gerilmişler birbirlerine bir saldırmışlar ama anca kafaları tokuşmuş camızların ya, güveyi de belinden biçmişler. Camızların kütürdüsü bütün köylerden duyulmuş. Camızlar gebermişler ya güveyinde bir yarısı bir yana öteki yarısı başka bir yana gitmiş. Sonra bu türküyü söylemişler.

Karalı bayrak kaldırdım
Çifte davullar döğdürdüm
Kınamayın komşularım
Kademsiz gelin getirdim

Karalı bayrak kalkar mı
Her gelin bayrak çeker mi

Elveriyor elveriyor
Orta direk bel veriyor
Döndüm baktım sağ yanıma
Memmed Beyim can veriyor (K2).

PA-3

Hikayesi: Bir genç nişanlıymış. Çalışırken öldürülmüş. Bunun üzerine nişanlısının gencin ölümü üzerine söylediği ağıt şöyledir:

Hele bakın da oğluna
Elini sokmuş koynuna
Bu dünyada kavuşmadım
Ahrette dolan boynuma (K4).

PA-4

Hikayesi: Kaynak kişinin amcasının oğlunu öldürmüşler. O da bunun üzerine şu ağıtı söylemiş:

Gökte yıldız urgan urgan
Üstünde ak telli yorgan
Ne diyelim emmim oğlu
Ne evlisin ne de ……

Seni vuran dağlı mıydı
Kurşuncuğu yağlı mıydı

Ne diyelim emmim oğlu
Elin kolun bağlı mıydı.

Seni vuran kürt müyüdü
Kurşuncuğu çift miyidi
Ne diyelim emmim oğlu
Elin kolun yok muyudu.

Gökte yıldız sayılır mı
Çiğ yumurta soyulur mu
Uzanmış yere yatmışın
Allah buna kıyılır mı (K4).

PA-5

Hikayesi: Kaynak kişinin yakınının çocuğu ırmakta boğulur. Bunun üzerine çocuğun babasının söylediği ağıt şöyledir:

Bayram günü suya düştü
Başımıza zehir saçtı
Ne diyelim zalim felek
Babanız hepsinden geçti

Irmağı yönün aşağı
Çıkarıyor gök kuşağı
Nerden olmuş zalim ırmak
Sürüklemiş genç uşağı

Dalıp gelir yüze yüze
Yiğit varır geze geze
Nerden olmuş zalim ırmak
Meydan vermedi kimseye

Gel Zeynep yanıma otur

Ben söyleyim de sen yitir
Nebiyi burada bulduk
Anasına haber götür (K4).

PA-6

Hikayesi: Kaynak kişinin komşusunun oğlu genç yaşta trafik kazasında ölmüştür. Ağıt ölen kimsenin ağzından söylenmiştir.

Gece yola çıktım karanlık çöktü
Zalim şoför bana vurdu kaçtı
Ezildi kamyonda kanlarım döktü
Yol ver şoför yol ver gidem sılama

Dinleyin ahbaplar ne acı destan
Getirin mendilim suyuna ıslan
Kamyonda ezildi bir yiğit aslan
Yol vermedi felek gidem sılama

Gece yola çıktım saat bir idi
Üstümüze kara duman bürüdü
Annem duyar duymaz yürüdü
Yol vermedi şoför gidem sılama

Söyleyin anneme damda yatmasın
Yeni şalvarına uçkur takmasın
Oğlum gelir diye ardına bakmasın
Yol vermedi şoför gidem sılama (K9, K12).

PA-7

Hikayesi: Kaynak kişimiz Durmuş Ballı'nın baldızının çocuğu evlenecekmiş. Hatta gencin esvabı kesilmiş ancak düğün bile yapamadan genç yaşta kalpten ölmüş. Durmuş amca baldızının çocuğu için yazdığı bu şiiri evlenmedik bir bekârın yakımı olarak ifade ediyor. Bu ağıdı gencin dilinden söylüyor.

Garibin Çilesi

Yetim kaldım baba günü görmedim
Düğün yapıp muradıma ermedim
Azrail peşimdeymiş ben bilmedim
Habersiz avladın beni Azrail

Ayakkabı aldım ayağıma giymedim
Tatlı aldım bir tane yimedim
Ayakta aldın canım aman bile demedim
Habersiz avladın beni Azrail

Bahçe diktim meyvesini satmadım
Hasta olup yatağımda yatmadım
Gelin alıp el içine çıkmadım
Muradım koynumda koydun Azrail

Rüzgâr olup dağ başında esmedim
Davar alıp kurbanımı kesmedim
Düğün yapıp dama bayrak asmadım
Muradımı koynumda koydun Azrail

Bir su koymadan kırıldı testim
Neydi Azrail bizlere kasdın
Bizim kapıya kara kilit astın
Gayri muradına ersin Azrail

Her zaman ağlattın nerde güldürdün
Açılmadık gonca gülüm soldurdun
Mezarlığı bizim sülaleyle doldurdun
Ne zaman doyacan bilmem Azrail

Kuruyacak mı gayri bu bahçem
Düğün yapmadım açılmaz bohçam

Kimlere kalacak altınım akçam
Hepsini kapalı koydun Azrail

Gelen yok ki haberini sorayım
Kapınız yok ki ziyaretine varayım
Kimsesiz evlerde nasıl durayım
Sabır ver Allahım sen bu kuluna (K5).

PA-8

Hikayesi: Kaynak kişimiz Durmuş Ballı'nın, çocuğuyla beraber trafik kazasında ölen torununun hanımı (gelini) için yazdığı ağıttır. Bu gelinin bir de Arda isimli küçük çocuğu varmış öksüz kalmış. Ağıt ölen gelinin ağzından söylenmektedir.

Fatma Bircan'in Hüznü

Kement atıp yollarımı bağladın
Pusu kurup kınalı keklik gibi avladın
Bütün Bozantı'yı yasa bağladın
Acımadın gençliğime Azrail

Nasıl kıydın bilmem bu tatlı cana
Asfaltı boyadın kırmızı kana
Evvel nene idi şimdi yavruna oluyor ana
Yavrumu ağlatma ne olur ana

Ev yaptırdım doya doya yatmadım
Lokanta açtık yemeğini datmadım
Oğlan yetiştirip el içine katmadım
Her muradımı koynumda koydun Azrail

Küçük yaştan beri birbirimizi severdik
Birimiz uyusa öldü sanardık
Komşular çekişirse onu kınardık
Sevgimiz başımızı yedi komşular

Asla unudamaz sevdiğim beni
Siyahtır saçları beyazdır teni
Ahrette de unutmaz sevdiğim beni
Sevgilim aramıza eller girmesin

Genç yaşta giydirdiler yakasız gömlek
Bana nasip olmadı şad olup gülmek
Gönül arzu ederdi yarinle gülmek
Habersiz avladı beni Azrail

Soramadım Azrail'e suçumu
Al kana boyadı siyah saçımı
Tahta ata yüklediler ahret göçümü
Komşular hakkını helal etsinler

Söndürmeyip ışığımı yaksınlar
Gelinlik resmimi duvarıma taksınlar
Gül cemalime ağlayarak baksınlar
Bu gelini duyan iller ağladı

Böyleyimiş komşular benim kaderim
Yaradan istemiş ben gönüllü giderim
Bütün Bozantı'ya çok teşekkür ederim
El üstü tuttular benim salımı

Ne karaymış bu gelinin yazısı
Çok derindir durmaz sızısı
Anası ölmüş acı acı meler kuzusu
Bu kuzuyu gören iller ağladı

Yağmur yağdı mezarıma su doldu
Tomurcuk gülüm açmadan soldu
Eşinden ayrılmış güveysi yalnız kaldı
Ahrette de onu arar bulurum

Ninesine emanet edildi kıymetli Arda
Çare bulunmuyor bu bizim derde
Yükümü yükledim ebedi yurda
Komşular hakkını helal itsinler (K5).

PA-9

Hikayesi: Kaynak kişi küçük yaşta ölen kızı için şu ağıtı söylemiş:

Yol üstünde çadır kurdum
Gelen geçen insin deyi
Sesimi yüksek kaldırdım
Eben deden duysun deyi

Tren yolu siyah demir
Yana yana oldum kömür
Büyük yerden gelmiş emir
Ne diyeyim a bebeğim (K42).

2. Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar

PA-10

Hikayesi: Kamışlı köyünde bir kadın çok hastalanmış. O kadar ki ölümden dönmüş. Hastalığı sırasında kocasına hitaben şu yakımı söylemiş.

Dindin derler bahçemizin adına
Doyum olmaz meyvesinin tadına
Azrail gelmişti canım almaya
Koma beni Kar'Alimin ardına (K8).

PA-11

Hikayesi: Kaynak kişimiz Aliye SÜZER'in eşi çok hasta olur. Balcalı hastanesinde tedavi görür; ancak bir türlü iyileşemez. Kaynak kişinin eşi için söylemiş olduğu ağıt şöyledir:

Hastanenin yolu ne uzun çeker
Çifte kuzularım boynunu büker
Zalim felek de zulmünü eder
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Hastaneye girdim dönüyor başım
Ne anam bacım var ne de kardaşım
Tırnağın var ise kaşırsın başın
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Kapıya vardım görevli ayağa kalktı
Elimden çantayı alıp içine baktı
Giremezsin bayan deyip fırçayı attı
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Asansöre bindim asansör durdu
Fehmi Kayın beni sırtımdan vurdu
Dostlar ağladı düşmanlar güldü
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Gül yaprağı gibi sararıp soldu
Doktorlar sırtından iğneyi vurdu
Öldürdüler hanım deyip durdu
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Sınav sorusu gibi soru sordular
Hortum atıp ciğerine indiler
Parça alıp şişelere koydular
Söyle doktor söyle çekinme söyle

Ne gelirse kuluna Allahtan gelir
Söyle doktor söyle çekinme söyle
Takdiri ilahi yerini bulur

Söyle doktor söyle çekinme söyle (K8).

PA-12

Hikayesi: Bir kadının oğlu hasta olmuş. Tedavi için Ankara'ya götürmüşler. Ancak Ankara'da da çare bulamamışlar. Oğlanın ve annesinin birbirlerine söyledikleri ağıt şöyledir.

Anne:

Tren gelir de iskeleye yaslanır
Ses verir de düdüğünü seslenir
Eğer Nurettinim geri gelmezse
Tabancası sandığımda paslanır

Oğlu:

Trene bindim de tren salladı
Zalim doktorlar da yaralarım elledi
İyi olursun diye de köye geri yolladı
Söyleyin anama anam ağlasın
Anamdan gayrısı yalan ağlasın (K4).

PA-13

Hikayesi: Kaynak kişimiz Durmuş BALLI çok hastalanır. Hastayken söylemiş olduğu ağıt şöyledir:

Hasta yatırıp kapıya bakıtma
Gül tenimi çürütüp de kokutma
Oğluma kızıma beni yük etme
İmanla Kuranla göçür Allahım

Merdiven çıkarken çökerim dizime
Kimse itibar etmiyor sözüme
Muhtaç etme oğlum ile kızıma
İmanla Kuranla göçür Allahım

Yokuşu bitirdim iniştir yolum
Döküldü yaprağım solmuştur gülüm
Mevladan istiyorum hayırlı ölüm
İmanla Kuranla göçür Allahım

Karanlık yerlerde ne olur halim
Fayda etmez burda koyduğum malım
Az yaşa çok yaşa akıbet ölüm
Herkes ettiğini bulacak bir gün (K5).

3. Gelin Ağıtları

PA-14

Hikayesi: Gelinlerin arkasından söylenen ağıttır.

Sarı çiçek sahi açtı
Mor menekşe boydan aştı
Utanmanın vakti geçti
Söylesene anam kızı

Sarı çiçek de samanı
Dağlar başında dumanı
Geldi ayrılığın zamanı
Söylesene anam kızı (K4).

PA-15

Hikayesi: Öksüz olup gelin olan kızların arkasından söylenen ağıttır.

Odamızda yanar ışık
Soframızda şimşir kaşık
Siz ağlaman biz ağlayak
Bir özümüz öksüz beşik (K69).

4. Şikayet içeren Ağıtlar

PA-16

Hikayesi: Kaynak kişimiz Durmuş BALLI'nın köyün topraklarını alan vakıfları Atatürk'e şikayet etmek için söylediği ağıttır:

Bütün cefalara göğsünü gerdin
Süngünü takıp düşmanı sürdün
Bütün toprakları bize sen verdin
Vakıflar elimizden alıyor Atam

Beş at yükü cephane verdik
Pozantı'dan kalkıp savaşa girdik
Şehitler vererek köyleri kurduk
Vakıflar elimizden alıyor Atam

Akköprüye de hastane kuruldu
Yaralarımız orada sarıldı
Bu toprağa çok şehitler verildi
Vakıflar elimizden alıyor Atam (K5).

PA-17

Hikayesi: Kaynak kişimiz Durmuş BALLI'nın Ömerli köyünün zamanla değişmesinden şikayet ettiği ağıt şöyledir:

Kabristanımızda nice hocalar yatıyor
Ziyarete vardım bira şişeleri ayağıma batıyor
Batırdılar bağı bahçeyi herkes satıyor
Bu günlerini de mi göreceğdim senin Omarlı

Medrese vardı talebeler okurdu
Hocalar Kuran okur bülbül gibi şakırdı
Analarımız çıkrık eyler curfalık dokurdu
İğneye iplik takmayı unutmuş bizim Omarlı

Kül ilen yunardın derelerde yunağı
Sayılmazdı sırtınızın yamağı
Yağsız pişirirdin birçok yemeği
Unuttun mu eski gününü Omarlı (K5).

PA-18

Hikayesi: Hüseyin Karanfil kendisiyle alay edip, kızdıranları karakola şikayet eder. Bunun üzerine şikayet ettiği kişiler onu bir yerde sıkıştırıp döverler. O da bunun üzerine şu yakımı söyler:

Yirikler'den çıktım da saat beş idi
Omarlı gediğine vardım da şafak ışıdı
Beni dövenler de on dört kişiydi
Biri Yanık Nebi biri Kör Tevfik idi (K2).

PA-19

Hikayesi: Ahmet Yağcı'nın kadere şikayet olarak söylediği ağıt şöyledir:
Kader denilen de alın yazısı
Çıkıyor karşıma günde bazısı
Çoğunun kalbinde vardır bir sızı
Yıktın gençliğimi hey zalim kader

Küçük yaşlarımda ölmüştü peder
Derdime dert kattı bu zalim kader
Nereye gitmiş isem benimle gider
Yıktın gençliğimi amansız kader

Çok zalimsin benimle gezdin
Yapılmış işimi sen gene bozdun
Değmeyin dostlar yüreğim bozgun
Beni dertten derde bıraktı kader

Zalimsin ki bana zulüm ediyon

Ağzımda dolaşır lal oldu dilim
Güldürmedin beni hep ettin zulüm
Gülenler içinde ağlattın kader

Sana ben ne yaptım edersin cefa
Sürmedim dünyada bir sefa
Kulak vermez oldum şimdi boş lafa
Divane eyledin sen beni kader (K2).

5. Mutsuzluk, acı ve ayrılık üzerine yakılan ağıtlar

PA-20

Hikayesi: Ali onbaşı'nın Mehmet adında bir akrabası varmış. Mehmet Urkıya(Rukiye) isimli bir kızla nişanlıymış. Mehmet Kurtuluş Savaşı'na katılmış; ancak şehit düşmüştür. Nişanlısı Rukiye'yi ise Yağap Abdullah'a vermişlerdir. Bu olayın üstüne Ahmet Onbaşı şu yakımı söyler. Yağap Abdullah Deli Osman'ın yeğenidir. Ağıtta geçen Osmanlı sülalesi ifadesiyle Deli Osman kastedilmiştir.

Karanfil'in gölgesi de Kamışlı'yı bürüdü
Osmanlı sülalesi de kalktı yürüdü
Memmedim de bu diyarda bir idi
Kader böyleymiş de ne diyelim Memmedim

Urkıya gelin de at üstünde sallandı
Mustuk Ali de sinirlendi delendi
Yağap Abdıllah da şekerlendi ballandı
Kader böyleymiş de ne diyelim Memmedim

Hürü gelin der ki asbap biçerim
Zekiye gelin der ki müstagin dikerim
Ali der ki de ben bu gaderi …kerim
Kader böyleymiş de ne diyelim Memmedim (K2).

PA-21

Hikayesi: Yemen'e gidip dönmeyen biri için söylenen ağıt şöyledir:

Giderken bıraktığın Ali'nin yaşı on yediye vurdu
Benden daral istedi çocuğum saçına vurdu
Evlendiğin Hatça'nın saçı da bembeyaz oldu
Yarini de mi özlemedin oğul gelmedin (K1).

PA-22

Küçükten görmedim ana kucağı
Koçyiğit yatağı damlar bucağı
Bir yiğit ölmeyle sönmez ocağı

Atadan intizar aldım ağlarım
Gayri mihnete de kaldım ağlarım

Ortaya attılar selvi dal gibi
Boynumu büktüler bakır tel gibi
Ahbaplarım gelmiş bakar el gibi

Gülümü goncayken yoldurdu felek
Ahirete yaralı gönderdi felek (K2, K25).

PA-23

Hikayesi: Kamışlı Köyünde bir kadının kızı küçük yaşta gelin olur. Bunun üzerine annesinin kızı için söylediği yakım şöyledir:

Gül ağacı boğum boğum
Gül yaprağın dökmüş bugün
Gelin eller ağlayalım
Ayrılığın günü bugün

Gelin eller ağlayalım

Kekilini bağlayalım
Küçük Meryem gelin oldu
Kuşağını bağlayalım (K8).

PA-24

Hikayesi: Bir genç kızı gönülsüz olarak kendi köyünden başka bir köye gelin vermişler. O da şu ağıtı söylemiş:

Saçım saç bağım da salınma mıydı
Kadirim kıymetim bilinme miydi
On haneli köyümüzün içinde
Bir mehelim de bulunma mıydı (K28).

PA-25

Pozantı'ya vardım da sular çağlıyor
Hasretlik içerimi dağlıyor
Anam evde benim için ağlıyor
Babam hapishanede ağlıyor
Ağlama anneciğim
Gelirim der m'ola benim yavrum

Çıkrığımın oku tahta
Ben eğirdim hafta hafta
Pozantı' ya giden posta
Kurudu m'ola benim yavrum (K23).

PA-26

Hikayesi: Köyde bir genç bir kızı sever ama kavuşamaz. Sevdiği için şu ağıtı söyler:

Benim yarim yaylalarda oturur
Ak ellerin soğuk suya batırır
Demedim mi nazlı yarim ben sana
Çok muhabbet tez ayrılık getirir

Uzun olur gemilerin direği

Yanık olur gariplerin yüreği
Ne sen gelin oldun ne de ben güveyi
O sebeple açık gider gözlerim (K8).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Pozantı yöresinden derlediğimiz ağıtlar hece ölçüsüyle söylenmiştir. Bazı ağıtlarda ölçü hatası vardır. Ölçü hatasıyla birlikte çok düzenli kafiyesi olmayan ağıtlar da söylenmiştir. Bunlar ağıt türünde karşılaşılan özellikler kabul edilebilir. Ağıtta asıl amaç acının dile getirilmesidir. Derlediğimiz ağıtlar nazım birimi ve kafiye yönünden şöyledir:

Nazım birimi dörtlük olanlar: PA-1, PA-2, PA-3, PA-4, PA-5, PA-6, PA-7, PA-8, PA-9, PA-10, PA-12, PA-11, PA-12, PA-13, PA-14, PA-15, PA-16, PA-17, PA-18, PA-19, PA-20, PA-21, PA-23, PA-24, PA-26

8'li hece ölçüsüyle söylenenler: PA-2, PA-3, PA-4, PA-5, PA-9, PA-14, PA-15, PA-23

11'li hece ölçüsüyle söylenenler: PA-1, PA-6, PA-10, PA-11, PA-12, PA-13, PA-19, PA-22, PA-23, PA-24

Ölçüsü hatalı olanlar: PA-7, PA-8, PA-12, PA-16, PA-17, PA-18, PA-20, PA-21, PA-25

Kafiyesi düzensiz olanlar: PA-9, PA-25

Mani tipi kafiye ile söylenenler: (aaba) : PA-4, PA-5, PA-10, PA-15, PA-23, PA-24.

Düz koşma şeklinde söylenenler: (aaab cccb), PA-1, PA-2, PA-3, PA-6, PA-7, PA-8, PA-11, PA-12, PA-13, PA-14, PA-16, PA-17, PA-19, PA-20, PA-21, PA-22,

(aaba cccd) şeklinde söylenenler: PA-26

Dördüncü dizesi kavuştaklı olan ağıt: PA-1, PA-6, PA-11, PA-13, PA-14, PA-16, PA-20

Kavuştakları iki dizeden oluşan ağıtlar: PA-2, PA-12, PA-22

b. İçerik

Pozantı yöresinde ölümden duyulan acı, huzursuzluk ve dertler ağıt şeklinde dile getirilmiştir. Yöre halkı cenazeden sonra; bahçede çalışırken, ıstar dokurken, çeşitli sebeplerle bir araya geldiklerinde ağıt söyleyerek yakılan ağıtların unutulmamasını

sağlamışlardır. Yörede ağıt sadece ölen kişinin ardından söylenmemiş; dertler, kederler, mutsuzluk ağıtla dile getirilmiş ve şikayet, hiciv amacıyla da ağıt söylenmiştir. Bu ağıtlar bize Anadolu insanını tüm doğallığıyla yansıtmaktadır.

4.1.6. Tekerleme

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Herhangi bir ana konudan yoksun, baş uyaklar ve uyaklarla elde edilen, çağrışımlarla birbirine bağlanmış, belli bir şiir düzenine uydurulmuş, birbirini tutmaz birtakım hayallerle düşüncelerin sıralanmasından meydana gelmiş sözlerdir (Boratav, 1995, s. 135). Tekerlemeler birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirip, mantıkdışı bir takım sonuçlara varmakla şaşırtıcı bir etki yaratır. Yapısı ve konusu bakımından bu özelliği ile tekerlemeler, beklenmedik hayal oyunlarının boşanıvermesiyle şaşırtmak, eğlendirmek, keyiflendirmek için başvurulan bir çeşit söz cambazlığıdır (Duymaz, 2002, s. 24).

Tekerlemeler, şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok türün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, içerik ve anlatım özellikleri vardır. Tekerleme daha çok çocuk folklorunda karşımıza çıkmaktadır. Tekerlemelerdeki çocuksu üslup da bunun bir yansımasıdır. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde ve masallarda bulunan ve tekerleme olarak adlandırılan mizahi ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir (Duymaz, 2002, s. 9).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinden derlemiş olduğumuz 27 adet tekerlemeden yola çıkarak Pozantı tekerlemelerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Oyun Tekerlemeleri
2. Sayışmaca Tekerlemeleri
3. Tören ve İnanç Tekerlemeleri
4. Yanıltmacalı Tekerlemeler
5. Pehlivan Salavatlamaları Tekerlemeleri

1. Oyun Tekerlemeleri

PTE-1

Aldım verdim
Ben seni yendim
Bir kaşık çorbanı
İçmeye geldim (K15, K16).

PTE-2

Acıktıysan acık ye
Derelerden böcük ye
Kaynananın etini ye
Kayınbabanın g…ü ye (K43, K46, K63).

PTE-3

Biberim biberim
Yeşil biberim
Daha dün evlendin
Tebrik ederim
Kumbaram döküldü
Toplayamadım
Küçük hanım geldi
Saklayamadım
Eş dost kıpırdamak yok (K19, K20, K21).

PTE-4

Biren iken
Eğri diken
Çamura çöken
Kurtlar kapan
Avan altı
Alma yedi
Seyren sekiz

Doğuran dokuz
Helbir dedim
Hülbür dedim
Sen gir dedim
Sen çık dedim (K4, K8).

PTE-5

Çan çan çikolata
Hani bana limonata
Limonata bitti
Hanım kız gitti
Nereye gitti?
Çarşıya gitti
Çarşıda ne yapacak?
Terlik pabuç alacak
Terlik pabucu ne yapacak?
Düğünlerde şıngır mıngır giyecek (K63).

PTE-6

Çatlak patlak yusyuvarlak
Kremalı börek sütlü çörek
Çek yavrum çek
Çek çek amca
Burnu kanca
Al sana bir tabanca
Tabancada kaç kurşun var
On
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 (K41).

PTE-7

Gökte ne var gök boncuk
Yerde var yer boncuk
Annenin adı ne Fatmacık
Babanın adı ne Lokmacık
Kaldır beni hoppacık (K10, K63).

PTE-8

Kelebek kelebek
Bana bir isim gerek
İsmini söyler misin?
Mehmet'i sever misin?
Yanağından öper misin?
Onu seven onu öpen
Parmağını çıtlatsın (K15).

PTE-9

Kazan kulpu
Yedilim turbu
El el üstünde
Kimin eli var (K2, K4, K8).

PTE-10

Kim os…du
Kit os…du
Yorgan altı
Yola düştü
Pancar pişti
Gö…ü şişti (K2).

PTE-11

Kösem gider dolambaca
Bıyığı batmış bulamaca
Ben kösesiz olamıyom
Böyle köse bulamıyom
Kösee kösee
Kavurma versem yen mi
Yemem
Ananın dibini ye (K4,K8).

PTE-12

Leylek leylek lekirdek
Hani bana çekirdek
Çekirdeğin içi yok
Sarı kızın saçı yok (K41, K46).

PTE-13

Lale bir içeriye gir
İpten tut dışarıya çık
Lale iki ormandaki tilki
Lale üç ormandaki güç
Lale dört eteğini ört
Lale beş ormandaki leş
Lale altı deniz altı
Lale yedi yemeğini yedi
Lale sekiz seksen sekiz
Lale dokuz ormandaki domuz
Lale on teldeki don (K43, K63).

PTE-14

Mutfakta neler oluyor
Fasulye bakla kızarmıyor
Sana bakıyor
Bana bakıyor
Hayırdır inşallah
Hey (K41).

PTE-15

üç kere a a a
Üç kere b b b
Üç kere a
Üç kere b
Alfabe
Ben seni saat onda
Köşe başındaki
Çin lokantasında bekliyorum.

Gelmezsen küsüyorum
Mektubunu kesiyorum
Çiçeğini eziyorum
Ama ben seni çok seviyorum (K15, K20).

PTE-16

Üşüdüm üşüdüm
Daldan armut düşürdüm
Armudumu yemişler
Bana çirkin demişler
Ben herkesten güzelim
İnci boncuk dizerim (K10, K63).

2. Sayışmaca tekerlemeleri

PTE-17

Çık çıkalım çayıra
Yem verelim ördeğe
Ördek yemini yemeden
Ciyak miyak demeden
Açtım baktım
Çıktım çıkardım (K10, K63).

PTE-18

İnci minci
Kim birinci
Leblebici
Üzümcü
Kız senin baban
Kilimci
Kim birinci (K63).

PTE-19

O lili lili
Papatya dilli

Kız senin adın
Kaç harfli (K19, K21).

PTE-20

Ooo piti piti karamela sepeti
Terazi lastik cimnastik
Biz size geldik bitlendik
Hamama gittik temizlendik
Köşe başında eğlendik
Dik dik dik otomatik
Dik dik dik bitli kemik
Son dersimiz matematik (K20).

PTE-21

Portakalı soydum
Baş ucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum
Dolapta pekmez
Yala yala bitmez
Ayşecik cik cik cik
Fatmacık cık cık cık
Sen bu oyundan çık (K16).

3. Tören ve İnanç Tekerlemeleri

PTE-22

Yağmur yağması için yapılan törenlerde şu tekerleme söylenir
Bodu bodu
Anan neden öldü
Bir kaşıkcık sudan öldü
Ayağım çamur ister
Boğazım hamur ister
Ak kuzu kurban

Göbekli harman
Ver Allah'ım ver
Sellice bir yağmur (K4, K24, K25).

PTE-23

Gelin indirildiğinde şu tekerleme söylenir.
Gelin gelin olursa
İşte ocak işte bucak
Gelin gelin olmazsa
İşte balta işte nacak (K4, K8, K61).

PTE-24

Köpekle karşılaşıldığında köpeğin zarar vermemesi için şu tekerleme söylenir:
Lakat lakat it lakat
İstin sakat ben sakat
İt başını kaldırırsan
Kulhuvallahü ehad (K1, K2, K4).

PTE-25

Nazar için üzerlik yakılırken şu tekerleme söylenir:
Nazara nuzara
Nazar edenlerin gözü bozara (K2).

4. Yanıltmacalı Tekerlemeler

PTE-26

İbişle Memiş mahkemeye gitmiş.
Mahkemeleşmişler de mi gelmişler?
Mahkemeleşmemişler de mi gelmişler (K71).

5. Pehlivan Salavatlamaları Tekerlemeleri

PTE-27

Pehlivan, pehlivan!
Alta düşersen apış,
Üste çıkarsan yapış.

Alta düştüm diye yerinme,
Üste çıktım diye sevinme.

Hz. Hamza'dır pirimiz,
Yıkılıp kalkmaktır arımız.
Elbet yıkacaktır birinizi biriniz.
Analar çeker zahmeti,
Babalar bilmez hiç kıymeti,
Ahir zaman peygamberinin ümmeti.
Peygambere salavat,
Allah Allah İllallah!
Hep beraber diyelim maşallah!

Gölde yüzer kayıklarım,
Hayalini sayıklarım,
Saygı değer büyüklerim
Güreşimize hoş geldiniz.

Hakka feda olsun canım,
Bu vatanda aksın kanım,
Saygı değer komutanım,
Güreşimize hoş geldiniz.

Yollarımız vurdu dike,
Terimizi döke döke,
Eğer ki girerse şike
O güreşten hayır gelmez (K1).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Pozantı yöresinden derlediğimiz tekerlemelerden PTE-1, PTE-2, PTE-9, PTE-12, PTE-19, PTE-23, PTE-24, dörtlük şeklindedir. Diğer tekerlemeler manzum olmasına

rağmen nazım birimi ve nazım biçimi özelliği taşımamaktadır. PTE-2 kafiye bakımından (aaaa) şeklindedir. PTE-1, PTE-19, PTE-24'ün kafiyesi (aaba) şeklindedir. PTE-9'un kafiyesi (aabc) şeklinde, PTE-12'nin kafiyesi (abab) şeklinde, PTE-23'ün kafiyesi ise (aabb) şeklindedir. Diğer tekerlemelerin çoğunda dizeler kendi arasında (aa, bb, cc…) şeklindedir. Tekerlemeler ölçü olarak düzensizdir. Tekerlemelerde sesteş kelimelerin tekrarı ahengi sağlayan bir özelliktir.

b. İçerik

Tekerlemeler çocukların hayal dünyasını geliştirmesi ve hoşça vakit geçirmeleri yönünden önemlidir. Oyunun çocuğun gelişimindeki payı yadsınamaz. Oyunun içinde geçen tekerlemeler hem çocuğun zihnini canlı tutmasını hem de oyunu sevmesini sağlamaktadır. Ayrıca tekerlemeler çocuğun sözel ve dil yeteneğinin gelişmesini sağlar. Yine çocukta takım ruhunun oluşmasına ve çocuğun sosyalleşmesine katkıda bulunur.

4.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri

4.2.1. Bilmece

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Kaynaklarda geçen bilmece tanımları şöyledir: "Bütün uluslarda örnekleri görülen çok eski bir sözlü halk edebiyatı türü. Her toplumda hoşça vakit geçirmek amacının doğurduğu yaygın bir zekâ ve söz oyunudur" (Akalın, 1954, s. 49-50).

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları, eşyayı, akıl zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın-uzak münasebetler ve çağrışmalarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir (Elçin 1983, s. 7).

Türk halkının zekâ ve ince zevklerinin parıltısı olarak ortaya konulmuş olan bilmeceler, eğlence vasıtası olmakla birlikte, kişilerde muhakeme gücünü, düşünce derinliğini geliştirmesi bakımından önemlidir (Kaya, 1999, s. 463).

Bilmece sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün

yansımasını görüyoruz (Artun, 2008, s. 191).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinden derlediğimiz 42 bilmeceden yola çıkarak Pozantı bilmecelerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Cevabı Tek Olan Bilmeceler,
2. Cevabı Birden Çok Olan Bilmeceler,
3. Kelime Parçalarının Özellikleri Üzerine Kurulan Bilmeceler

1. Cevabı Tek Olan Bilmeceler,

PB-1

A benim al yastığım

İçine un bastığım

(iğde) (K6, K69, K70).

PB-2

Aç kıllıyı, geliyor zoplak

(çorap) (K2, K3).

PB-3

Alaca bulaca

Çıltırıverdim yamaca

(kara tüfek) (K6).

PB-4

Alaca mezar

Dünyayı gezer

(göz) (K4, K8, K63,K69).

PB-5

Altı mermer üstü mermer

İçinde hanım terler

(dil) (K4, K8).

PB-6

Aşağı yanı göl gibi

Yukarı yanı gül gibi

(lamba) (K6, K69).

PB-7

Benim bir kızım var

Her gelenin elini öper

(kapı) (K4, K8, K10).

PB-8

Benim bir sürü çocuğum var

Bir yastıkta yatar

(evlerin topakları) (K4).

PB-9

Benim bir sürü çocuğum var

Günde suya çimer

(kaşık) (K4, K63).

PB-10

Ben giderim o gider

Arkam sıra tom tom eder

(gölge) (K4, K8, K52).

PB-11

Bir taş attım örene

Aşkolsun görene

(rüzgar) (K4, K8).

PB-12

Dereye teke bağladım

Boynuzunu köke bağladım

(kabak) (K4, K10).

PB-13

Dört ayaklı

Bir kuyruklu

(ekmek tahtası) (K4, K10).

PB-14

Gök geçi göğe bakar

G..tünden ayran akar

(elek) (K4, K8, K22).

PB-15

Helemez helemez

Ocak dibine gelemez

(yağ) (K4, K8, K40).

PB-16

Ihılı ıhılı

G..tünde buğday çıkığı

(insan dışkısı) (K4, K8).

PB-17

Ihılı ıhılı

İçinde buğday çıkığı

(kuşburnu) (K6, K69).

PB-18

İçi kütük, dışı katık.

(zeytin) (K4, K8).

PB-19

Kat kat kat döşek

Bunu bilmeyen zır eşek

(lahana) (K4, K8).

PB-20

Kırmızıya boyadım

Ananın önüne dayadım

(yayık, ayran tuluğu) (K2, K4, K8).

PB-21

Komşunun tavuğu ağıldan hopladı

Bizim bahçeye yumurtladı

(kabak) (K6).

PB-22

Metel metel mengili çatal

Dil atar, damak tutar

(çurfalık) (K2, K3).

PB-23

Met met met dedi,

Var kapının arkasına yat dedi.

(süpürge) (K4, K8).

PB-24

Metel metel meti tas

Kaynananın g...ü tas

Çukura düşmüş çıkamaz

Pır pır eder uçamaz

(cemre) (K4, K8).

PB-25

Metel metel meriki

Oğlu uşağı on iki

On ikinin kazdığı yerde

Çürdür büzüğü

(çurfalık) (K4, K8).

PB-26

Sarp kaya üstünde, kıvrım bakkal yuvası

(kulak) (K4, K22).

PB-27

Sıra sıra söğütler

Dibinde öğütler

(diş) (K4, K10).

PB-28

Tap tap tap tap üstüne

En küçüğü en üstüne

(ineğin dışkısı) (K4, K8).

PB-29

Tepede Süleyman oturur

Dikini suya batırır.

(gaz lambası) (K2, K3).

PB-30

Ufacıktan boyu var

Kadifeden donu var

(iğde) (K4, K8, K10, K22, K52).

PB-31

Uzun uzun ulama

Düşün düşün bileme

(soba borusu) (K6, K69).

PB-32

Yedi delikli tokmak

Bunu bilmeyen ahmak

(baş) (K4, K6).

PB-33

Yemsiz işlemez

Susuz kişnemez

(değirmen) (K4, K8).

PB-34

Yer altında, kürklü koca

(soğan) (K4, K6, K8, K10, K22, K69).

PB-35

Yer altında kunduz gezer

Gece gezmez gündüz gezer

(saban) (K4, K8).

2. Cevabı Birden Çok Olan Bilmeceler,

PB-36

Allah yapar yapısını,

Demir açar kapısını

(karpuz, bıçak) (K69, K70, K71).

PB-37

Arşın ayaklı

Burma bıyıklı

(tavşan, tilki) (K4, K10, K22,K71).

PB-38

Başı sallanır,

Dibi killenir.

(kirmen, yün) (K6, K69).

PB-39

Dağda takılar

Suda çipiler

(balta, balık) (K4, K10, K22, K71).

PB-40

Hey beynamaz beynamaz

Beynamaz bundan anlamaz
Mescidi su kubbesi et
Kim kıldı burada namaz

(yunus balığı, Yunus peygamber) (K5).

3. Kelime Parçalarının Özellikleri Üzerine Kurulan Bilmeceler

PB-41

Lamba yandı is oldu,
Tencere düştü tan oldu,
Annem bana bul dedi.

(İstanbul) (K52, K54).

c) Değerlendirme

a. Biçim

Pozantı yöresinden derlediğimiz bilmecelerin bir kısmı nesir bir kısmı da nazım biçimindedir.

Nesir biçimde olanlar: PB-2, PB-18, PB-26, PB-34

Nazım biçiminde olanlar: PB-1, PB-3, PB-4, PB-5, PB-6, PB-7, PB-8, PB-9, PB-10, PB-11, PB-12, PB-13, PB-14, PB-15, PB-16, PB-17, PB-19, PB-20, PB-21, PB-22, PB-23, PB-24, PB-25, PB-27, PB-28, PB-29, PB-30, PB-31, PB-32, PB-33, PB-35, PB-36, PB-37, PB-38, PB-39, PB-40, PB-41

PB-7 dışındakiler iki dizeden oluşup kafiyesi (aa) şeklindedir.

Dörtlükten oluşup kafiye düzeni (aaba) şeklinde olanlar: PB-25, PB-40

Dörtlükten oluşup kafiye düzeni (aabb) şeklinde olanlar: PB-24

b. İçerik

Yörede söylenen bilmecelerin çoğu bitki, hayvan, cansız varlıklardan oluşan somut kavramlardan oluşmaktadır. Herkesin bildiği varlıkların, bazı özellikleri söylenerek, insanı düşündürerek cevabın bulunması amaçlanmıştır. Bilmece sorma daha çok ıstar dokurken, bahçede çalışırken, ekmek yaparken zamanın keyifli geçmesi ve işlerin kolaylaştırılması amacıyla sorulmuştur. Yine çocuklar bir araya geldiğinde eğlence, oyun amacıyla

birbirlerine bilmece sorarak bu geleneği devam ettirmişlerdir.

4.2.2. Atasözü

a) Türk Halk Kültüründe;

Atasözleri zamanla çok defa gerçek anlamları yerine mecazlı bir mana kazanarak sözlü gelenek içinde nesilden nesile aktarılan ve halk hafızasında yaşayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış ifadelerdir. Türkiye Türkçesi'nde çoğul olarak atasözleri denmekle beraber eskiye doğru gidildiğinde atalar sözü, seyrek olarak da atalar sözleri şeklinde geçer (Oy, 1991, s. 44).

Atasözlerinde toplumsal kavramlar ve kurumlar üzerine birtakım bilgilere rastlamaktayız. Atasözleri toplumun dününde, bugününde ve yarınında geçerli olacak yaşam biçimlerini, ahlak kurallarını belirleyerek toplum düzenini belirler (Çotuksöken, 1979, s. 9).

Atasözleri, bir milletin yüzyıllara sığan tecrübelerinin, acılarının, sevinçlerinin, duygu ve düşüncelerinin en veciz ifadesi, özeti, sembolü, bileşkesidir; duygu etiketidir. Atasözlerinde bilimsellik (sosyoloji, ekonomi, tıp, tarih...) adına birçok şey bulabiliriz. Bu bilimsellik halk muhayyilesi pratiğinin en güzel sehl-i mümteni örneklerini teşkil eder. Atasözleri ve deyimler klişe sözlerdir. Söylenişlerinde şiirsellik vardır. Çoğu kafiyeli ve belli ses düzenindedirler. Bu da onların yüzyıllar boyu unutulmadan veya çok az değişimlerle aktarılmasını sağlamıştır (Kayra, 2003, s. 116-117).

Pertev Naili Boratav, atasözlerini iki ana başlık altında toplamıştır.

1-Asıl atasözleri

Bir yargıyı, ya da bir gözlemi kapsayan atasözleri

Dolambaçsız, açık bir öğüt, akıl verme ya da yasaklama biçiminde olan atasözleri

Fıkra edası taşıyan atasözleri

2-Atasözleri değerinde deyimler (Boratav, 1995, s. 120- 122).

Atasözleri anonim halk edebiyatı verimleri arasında bulunmakla birlikte bir edebi tür değildir. Atasözleri konuşmalarda, şiirlerde ve çeşitli anlatım şekillerinde küçük söyleyiş kalıpları olup tek başına bir eser oluşturamazlar. Dili süslemek, anlatıma canlılık vermek gibi bir görev üstlenirler (Artun, 2008, s. 228).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

PAS-1

Adam adamı beğenmezse yelden yana sıçıp oturur (K2, K3, K4, K7, K8, K12, K13, K24, K26, K29, K34, K35, K37, K40, K42, K60, K61, K64).

PAS-2

Akıllı düşünürken deli oğlunu evermiş, kızını çıkarmış (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PAS-3

Ala keçi, bilip bilmediğin otu yiyip de bağırma (K2, K3, K4, K7, K11, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-4

Ali Fakı'ya yazdırdık daha beter azdırdık (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-5

Allahümme ferden sakın topal ilen körden (K4, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PAS-6

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al (K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-7

Asıl azmaz, bal kokmaz; kokarsa yağ kokar, o da ayrandan çıkar (K5, K6, K7, K11, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-8

Avrat kurnaz ufak alır bezeyi, çocuk kurnaz iki yer bezimeyi(bazlama) (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K34, K35, K37, K40, K60, K61, K82, K84).

PAS-9

Bakmaz kılığına, gül sokulur duluğuna (şakağına) (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-10

Bastırıksız çalıyı yel alır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-11

Bir ağaçtan okluk da çıkar bokluk da (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-12

Cahilin evliyası olmaz (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-13

Çokluğunan (kalabalıkla) kar yenir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-14

Demircinin kapısında mandal olmazmış (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74).

PAS-15

Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-16

Dertsiz başı bostana hoyuk(korkuluk) etmişler, ne belalı başım var demiş (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K12, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K60, K61, K81, K84).

PAS-17

Doğmadık çocuğa köpen kayrılmaz (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61).

PAS-18

Düğünü güzün yap, öküzü yazın al (K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-19

El akılı verir, sokumu vermez (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-20

El eli yur, el de döner yüzü yur (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-21

El elin eşeğini türkü çağarı çağarı ararmış (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60).

PAS-22

Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde gelmez (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-23

Elin oğlu oğul olmaz, çamın dalı ağıl olmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K30, K34, K38, K42, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-24

Even (aceleci) iki sıçar, uçkuru içine kaçar (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-25

Gelin vardığı yere, oğlan doğduğu yere (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K48, K54, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-26

Goca kızı (gelin edip) eşeğe bindirmişler, buna da şükür demiş (K2, K3, K4, K8, K9,

K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PAS-27

Gönül hâldan bilmez, takadaki lordan da ister (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-28

Görmekliğe doymaklık olmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-29

Gün döndükten sonra oğul veren arıdan, güneş doğduktan sonra kalkan karıdan, tek sömek veren darıdan keramet çıkmaz (K5, K7, K8, K12, K24, K25, K26, K27, K34, K35).

PAS-30

Güzele kepenek (eski giysi) yakışır, çirkine al vele neylesin (K2, K3, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-31

Hayvanın alası dışında, insanın alası içinde (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-32

Her avradın bir yoğurt çalması olur (K2, K5, K6, K7, K11, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-33

İki sömek barabar gitmez: Karı kocanın bir anda, beraber ölemeyeceğini anlatmak için söylenir (K2, K3, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48).

PAS-34

İnek öldü değişik bozuldu (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-35

İt ite buyurur it de döner kuyruğuna buyurur (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-36

İte bulaşacağına çalıyı dolaş (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29).

PAS-37

Kadının lafçılığı evden eve, erkeğin lafçılığı köyden köye (K2, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-38

Kakma elin kapısını el ucuyla, kakarlar kapını kol gücüyle (K48, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-39

Kaldık oğul eline, mudara eyle geline (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-40

Kar susuzluk kandırmaz, kavurka karın doyurmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K82, K83, K84).

PAS-41

Karşıdan baktım bir yeşil türbe, içine vardım estağfur tövbe (K2, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K83, K84).

PAS-42

Kediye bokun teğrek (ilaç) demişler, gitmiş kevene (dikenli bir çeşit ot) sıçmış (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K29, K30, K34, K35, K37, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-43

Kel kız yundun mu? Tarandım bile (K4, K8, K9, K10, K14, K34, K38, K42, K43,

K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-44

Kesme eşeğin kulağını, kimi engin der, kimi yüksek (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-45

Kış gününün hoşluğuna, gençliğin dervişliğine güvenilmez (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K26, K35, K36, K40, K45, K49, K50, K65, K67, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PAS-46

Kıtlıkta verilen sokum unutulmaz (K2, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-47

Kızı kız iken görme, gelin iken gör; gelini de gelin iken görme beşik dibinde gör (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PAS-48

Kimyayı küllüğünden ara (K5, K7, K24, K25, K37, K89, K90).

PAS-49

Kork arbılın beşinden ayırır camızı eşinden (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61).

PAS-50

Kurt ulusundan gördüğünü tutar (beller) (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K64, K81, K82, K84).

PAS-51

Lodosun gözü yaşlı olur (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-52

Nasip ise gelir Hin'ten Yemen'den. Nasip değilse ne gelir elden? (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-53

O höd. Bu höd. Danaya verecek kim ot? (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-54

Oğlan kız alır, sağdıç emeği ortada kalır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-55

Okunan (okuntu verilen yere) yere erinme, okunmayan yere görünme (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PAS-56

Pekmezi küpten, kadını kökten al (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-57

Sahibinden ter çıkmazsa ırgattan kan çıkmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60).

PAS-58

Sakla sarı samanı, gelir zamanı (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-59

Sökük kaçmış, iğne tutmuş (K6, K34, K35, K69, K70, K73, K74).

PAS-60

Ulu sözü dinlemeyen uluya kalır (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-61

Urasaya inanma, urasasız kalma (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-62

Vardığın yer kör ise kör bak, topal ise seke bak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-63

Verirse biner giderim, vermezse döner giderim (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63).

PAS-64

Yamamayınca giyilmez, yalamayınca doyulmaz (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-65

Yatan öküz muşuldar, işleyen demir ışıldar (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PAS-66

Yerine düşmeyen gelin yerine yerine; boyuna düşmeyen elbise sürüne sürüne eskir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61).

PAS-67

Zaman var saman aldırır, zaman var saman sattırır (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K29, K30, K34, K35, K37, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PAS-68

Zoru görünce şer takadan çıkar (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63).

c) Değerlendirme

a.Biçim

Pozantı'de derlediğimiz atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipindedir: PAS-1, PAS-7, PAS-8, PAS-9, PAS-10, PAS-11, PAS-12, PAS-13, PAS-15, PAS-17, PAS-19, PAS-20, PAS-22, PAS-23, PAS-24, PAS-25, PAS-27, PAS-28, PAS-29, PAS-30, PAS-31, PAS-32, PAS-33, PAS-35, PAS-37, PAS-38, PAS-39, PAS-40, PAS-44, PAS-45, PAS-46, PAS-50, PAS-51, PAS-52, PAS-54, PAS-57, PAS-58, PAS-60, PAS-63, PAS-64, PAS-65, PAS-66, PAS-67, PAS-68

Soru şeklinde olanlar: PAS-43, PAS-53

Emir kipinde olanlar: PAS-3, PAS-5, PAS-6, PAS-18, PAS-36, PAS-47, PAS-48, PAS-49, PAS-55, PAS-56, PAS-61, PAS-62

Geçmiş zaman kipinde olanlar: PAS-2, PAS-4, PAS-14, PAS-16, PAS-21, PAS-26, PAS-34, PAS-41, PAS-42, PAS-59

Pozantı'de derlediğimiz atasözleri genelde tek yargı içermektedir: PAS-1, PAS-3, PAS-5, PAS-6, PAS-10, PAS-11, PAS-12, PAS-13, PAS-14, PAS-21, PAS-25, PAS-28, PAS-29, PAS-31, PAS-32, PAS-33, PAS-36, PAS-37, PAS-45, PAS-46, PAS-48, PAS-50, PAS-51, PAS-53, PAS-56, PAS-57, PAS-60, PAS-66, PAS-68

Bazı atasözleri birden fazla yargı içermektedir: PAS-2, PAS-4, PAS-6, PAS-7, PAS-8, PAS-9, PAS-15, PAS-16, PAS-17, PAS-18, PAS-19, PAS-20, PAS-22, PAS-23, PAS-24, PAS-26, PAS-27, PAS-30, PAS-34, PAS-35, PAS-38, PAS-39, PAS-40, PAS-41, PAS-42, PAS-43, PAS-44, PAS-47, PAS-49, PAS-52, PAS-54, PAS-55, PAS-58, PAS-59, PAS-61, PAS-62, PAS-63, PAS-64, PAS-65, PAS-67

b.İçerik

Derlediğimiz atasözlerinin büyük çoğunluğu yöreye özgüdür: PAS-1, PAS-2, PAS-3, PAS-4, PAS-5, PAS-7, PAS-8, PAS-9, PAS-11, PAS-12, PAS-13, PAS-14, PAS-16, PAS-17, PAS-18, PAS-19, PAS-20, PAS-22, PAS-23, PAS-24, PAS-25, PAS-27, PAS-28, PAS-29, PAS-30, PAS-32, PAS-33, PAS-34, PAS-35, PAS-37, PAS-39, PAS-40, PAS-42, PAS-43, PAS-44, PAS-45, PAS-46, PAS-47, PAS-48, PAS-49, PAS-50, PAS-51, PAS-53, PAS-54, PAS-55, PAS-56, PAS-57, PAS-59, PAS-61, PAS-62, PAS-63, PAS-64, PAS-65, PAS-66, PAS-67, PAS-68

Bazı atasözleri Anadolu'nun birçok yerinde bilinen atasözleridir: PAS-6, PAS-10, PAS-15, PAS-21, PAS-31, PAS-36, PAS-38, PAS-41, PAS-52, PAS-58, PAS-60.

Atasözlerini içerik olarak incelediğimizde büyük çoğunluğunun "asıl atasözleri" grubuna dahil olduğunu tespit ettik: PAS-48, PAS-59 gibi bazı atasözleri ise atasözü

değerinde deyimler şeklindedir.

Pozantı yöresinde kullanılan atasözlerin çoğunluğu tarım, elindekiyle yetinme, yardımlaşma, birlik beraberlik, çalışma, fedakârlık, dürüstlük, fakirlik…ile ilgili atasözleridir.

4.2.3. Deyim

a) Türk Halk Kültüründe;

Deyimler günlük konuşmada sık sık başvurduğumuz ve anonim halk edebiyatında önemli bir yer tutan anlatımlardır. Genellikle mastar halinde bulunan deyimler, Türkçe Sözlükte "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış anlatım" (TS, C.I, 1988, s. 368) şeklinde tanımlanmaktadır.

Deyimler (tabirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, başka bir söyleyişle, dikkati çekecek bir ifade ile, komprime halinde anlatan isim, sıfat, zarf, basit fiil ve birleşik fiil görünüşlü gramer şekilleridir (Elçin, 1993, s. 457).

Atasözlerinden ayrılığı, kesin bir yargı ve anlam bildiren cümle biçiminde değil, bir durumu belirten niteleme-betimleme kimliğinde görünüşüdür. Deyimler de atasözleri gibi kalıplaşmıştır. Sözcükleri de yerleri de değiştirilemez; kısa ve özlüdür; en az iki sözcükten oluşur; bir mastarla sona erenler çekilebilir; atasözleri gibi genel kural bildirmez; bir kavramla bir durumu niteler; (G.B., 1987, s. 2618).

Deyimlerin sayısı ve kullanım alanları atasözlerinden çoktur. Deyimler bir cümle içinde kullanılarak söz içinde yer alırlar (Artun, 2008, s. 228).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

PD-1

Ağzı ayrık ayran delisi (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48).

PD-2

Arı sili: Tertemiz pak (K2, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-3

Adını deliye götünü çalıya vermek: Kendini bir şey bilmiyor gibi gösterip her yaramazlığı yapmak (K2, K5, K6, K7, K11, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-4

Ağlar uşağım yok, anırır eşeğim yok: Herhangi bir işi yapmak için engeli bulunmamak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54).

PD-5

Ağzının yolağı yok (olmamak): Düşünmeden konuşan kimseler için söylenir (K2, K5, K36, K37, K39, K40, K45, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-6

Alabaşlı koymak: Bir işi yarım bırakmak (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-7

Ali fakı'nın tay diktiği yer: Issız, kimseden yardım alınamayacak yer (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64).

PD-8

Araya beygir söğürttürmek: Araya laf karıştırmak, laf atmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63).

PD-9

Arına bunalmak: Utanmak, mecbur olmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-10

Aslı ayran: Cahil kimseler için kullanılır. Aslı cahil olan demektir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81).

PD-11

Ayağı eğri olmak: Kötü iş yapan kadın, namussuz kadın anlamında kullanılır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63).

PD-12

Başında mık yülemek: Bir lafı tekrar tekrar söylemek, sürekli eziyet etmek (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-13

Belimde kuşağı yok, karnımda uşağı yok: Karşıdakine minnet edecek, eyvallah edecek bir nedeninin olmaması (K4, K8, K9, K10, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-14

Bir eyli bir yapmak: Bir şeyi iyice yapmak, iyicene (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-15

Bokala bostan (olmak): Darmadağın, pis, düzensiz durum, ortam için kullanılır (K2, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63).

PD-16

Bostanın urgunu (yerini) depelemek: Bir sohbette edilmemesi gereken bir laf etmek, yanlış söylemek (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-17

Boynunun kütüğünü görmek: Evlenmeye hazır anlamında kullanılır (K4, K6, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K63, K69, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-18

Burnu bulutu çizmek: Kendini beğenmiş, havalı olmak (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-19

Buyurun misafir kapışın bizim uşak: Ortaya konan yemeğe misafirden önce evin çocuklarının başlaması durumunda ev sahibinin misafirden özür dilemesi bu şekilde olur (K2, K8, K9, K10, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-20

Canı murt gibi istemek: Bir şeyi yapmak istediği halde nazlanan kişiler için kullanılır (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60).

PD-21

Cehenneme ceviz taşlamaya gitmek: Çocuklar annelerine nereye gittiklerini sorduklarında annelerinin verdiği cevap (K4, K8, K9, K10, K14, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-22

Cıllıklanmak: Tereddüt etmek, içi rahat etmemek (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45).

PD-23

Cımpos vurmak: Bir kişiyi ellerinden ve ayaklarından tutup kaldırarak yere atmak. Çoğunlukla oyunlarda ceza alan kişi cımpos vurulur (K2, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-24

Cingan çalar, kürd oynar: Kalabalık bir yerde her kafadan bir sesin çıkması (K2, K8, K9, K10, K14, K28, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-25

Dam deliği dana büzzüğü: Alakasız, münasebetsiz söz, davranış (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-26

Delicesi tutmak: Zehirlenmek. Bir şey çok yenilip de rahatsız olunca bu deyim kullanılır. Buğdayların içinde delice diye bir ot olur. Bunu yiyen kişi rahatsızlanır. Aynı

bunun gibi bozulmuş, acımış undan yapılan ekmeği yiyen kişinin delicesi tutar; başı döner, midesi bulanır, rahatsızlanır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-27

Dıbırık tutmak: Telaştan, aceleden ne yapacağını şaşırmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-28

Dışlığı gelmemek: Bir yerde, bir işte sıkılmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-29

Dik duraş duruvermek: İnatlaşmak, ısrar etmek (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-30

Dili boğazına akmak: Çok korkmak (K4, K6, K8, K10, K69, K70, K73, K74, K87).

PD-31

Dutalık dutmak: Sara hastalığına tutulmak (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-32

Düğülemek: Kendini sıkmak (K2, K3, K4, K6, K8, K10, K24, K69, K70, K74).

PD-33

Ele karışmaz, tavaya bulaşmaz: İyi kötü hiçbir şeye karışmayan, kendi halinde olan kimseler için kullanılır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K34, K38, K42, K43, K48, K60).

PD-34

Eli bayraklı: Kavgacı, şirret kimseler için kullanılır (K4, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K69).

PD-35

Gadasını alayım: Senin yerine ben öleyim, günahın bana geçsin anlamında kullanılır (K2, K5, K6, K7, K11, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-36

Garamet çalmak: İftira etmek (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-37

Gazı goz gelini gız anlamak: Her şeyi yanlış anlamak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-38

Gelgelelim çam kertmesine: Asıl konuya gelelim anlamında kullanılır (K2, K5, K6, K7, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-39

Gelin attı karga kaptı: Bir taraftan pişirilirken bir taraftan yendi (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44).

PD-40

Gelin arık, kız buruk, kocanın …şağı yarık: Evde herkes hasta kimse iş görecek durumda değil anlamında kullanılır (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60).

PD-41

Gitti ahıra geldi mahana: İş yapmamak için bahane uydurmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48).

PD-42

Gölüklü (atlı) göçer, götlü sıçar: Küçük bir çocuk altına işediğinde söylenir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64,

K81, K82, K84).

PD-43

Götüynen Konya'yı devirmek: Sakarlık yapan kimseler için kullanılır (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-44

Gözleri okuntu fincanı gibi dışarı pörtlemek (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-45

Hasan paşalı: Ulaşılmaz (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K72, K73, K74, K77).

PD-46

Heftiği daralmak: Sıkılmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-47

Hıntıptan düşmek: Çok fazla yorulup dermansız kalmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-48

İliği hıntılamak: Canı yiyecek bir şeyler istemek (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-49

İlmi olmak: Pis bir işte eli olmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-50

İt gunnasa eniğini yitirir: Dağınık bir ev için söylenir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-51

İt kılı postal bağı: Saçma sapan (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K78).

PD-52

İt ürdüren:Nifak sokan, milleti birbirine düşüren (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-53

İt yola düştü havası: Genelde nakaratlarla birbirini tekrarlayan monoton türkü (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K39, K40, K45, K66, K67, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-54

İtin ayağına düşmek: Bir mal çok ucuzladığında söylenir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-55

İtin ayağından dikeni çıkarmak: Merhametli, iyiliksever kimseler için söylenir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-56

Kayseri geçidinde eşek izi mi arıyon: Olmayacak iş peşinde koşanlara söylenir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K37, K40, K42, K44, K45, K48, K82, K84).

PD-57

Kebkebi kesmek: Soğuk havalarda titreyip donan kişilere söylenir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-58

Leblebiden nem kapmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-59

Malamat olmak: Zor durumda kalmak, rezil olmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28,

K29, K30, K34, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-60

Mudara etmek: Muhtaç olmak, tenezzül etmek (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-61

Oruç tuttuğuyla bayram etmez: Geçimsiz kimseler için kullanılır (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K24, K26, K34, K35, K37, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-62

Ödü sıtmak: Korkmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-63

Övdüğünün önü alınmaz, kınadığının ardı tutulmaz: Her şeyde aşırıya kaçan kimselere söylenir (K4, K8, K9, K10, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-64

Öksüzün kucağına kavurka dökmüşler, nemnem yandı diye serpivermiş: Yoksul birine yapılan iyiliğin kadrinin bilinmemesi durumunda söylenir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K42, K44, K45, K48, K60, K61).

PD-65

Samrını sarkıtmak: Suratını asmak (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K42, K44, K45, K48, K60, K61, K64, K81, K82, K84).

PD-66

Seyip Allah seyip: Tamamen serbest (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-67

Sıdk ile bakmak (sıtkınan bakmak): İçten gelerek hayranlıkla bakmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-68

Sıtkı sıyrılmak: Bir kişiden ya da bir şeyden soğumak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K83, K84).

PD-69

Sifirsinmemek: Kendine yapılan kabul edilmez davranışı önemsememek (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K66).

PD-70

Sineklenmek :Huylanmak (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K82, K84).

PD-71

Şelek olmak: Yük olmak (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PD-72

Tarkıtalaş etmek: Darmadağın, paramparça etmek (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K37, K40, K42, K44, K45, K48).

PD-73

Tıngır elek, tıngır sac; elim hamur, karnım aç: Görünüşte varlıklı, aslında yoksul (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64).

PD-74

Tuturuk (çok ekşi) yoğurdu yememiş: Hayatın zorluklarını yaşamamış kişiler için söylenir (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80).

PD-75

Yalbır yalbır yanmak: Parlamak (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K24, K25, K26, K35, K36, K37, K39, K40, K45, K49, K50, K65, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-76

Yan kös gelmek: Kolunun altına iki yastık, altına bir minder alıp uzun oturmak (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K22, K24, K26, K29, K30, K34, K35, K37, K40, K42, K44, K45, K81, K82).

PD-77

Yarım ekmek yatak günü: Kış günleri için kullanılıyor (K2, K3, K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K63, K64, K80, K81).

PD-78

Yavurun çoşgası: Kadınlar çocuklara kızdığı zaman söyler (K4, K6, K10, K40, K42, K69, K70).

PD-79

Yıkık handa kırk gün eğleşmek: Gittiği yerden bir türlü gelmemek (K2, K5, K6, K7, K11, K23, K26, K35, K36, K37, K39, K49, K68, K69, K72, K73, K74, K77, K78).

PD-80

Yürek sıkısı, baş ağrısı (K4, K8, K9, K10, K14, K28, K29, K30, K34, K38, K42, K43, K48, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81).

c) Değerlendirme

Derlediğimiz deyimlerin çoğu yöreye aittir. Büyük çoğunluğu günlük hayatta sıklıkla kullanılmaktadır. Yöredeki deyimler, yöre hayatını ve yöre insanının dünyaya bakışını yansıttığı gibi aynı zamanda halk dilinin özelliklerini de göstermektedir.

4.2.4. Alkış-Kargış

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Alkış; dua, medih, övgü; Anonim halk edebiyatında, insanların, kendileri, yakınları ve sevdikleri için iyilikler, esenlikler dileyen sözleri, duaları, ifade eden kalıplar (Doğan, 2003, s. 49).

Kargış; Allah'tan kötülüğünü istemek gayesiyle söylenen söz, ilenme, beddua, lanet,

tel'in (Doğan, 2003, s. 717).

İnsanoğlulun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız alkış (dua) ve kargışlar (beddua), sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülüklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua ya da beddua olarak karşımıza çıkar (Kaya, 1999, s. 448).

Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görülen bir iyiliğe karşılık söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunulur. Bugün yaygın kullanımıyla dua olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede alkış kelimesiyle karşılanmıştır. Alkış, alkamak "hayır duada bulunmak, beğenmek, övmek" fiilinden elde edilmiş bir isimdir (Kaya, 1997, s. 99).

İlenme, bizim edebiyatımızda kargış, beddua, lânet, tel'in, mel'un sözcükleriyle dile getirilir. İlenme, birinin Tanrı'nın ve insanların sevgisinden ve ilgisinden yoksun kalmasını dilemek diye açıklanır. Sövgü edebiyatı içinde yer alır. İnsanlar ilenmeyi daha çok birine gücünün yetmediği, ona karşı gelmeyi başaramadığı zamanlarda yapar. Birinin bir başkasına gücü yetse bile içindeki büyük öfkeyi bastıramadığı zaman ona beddua eder (Özdemir, 2002, s. 345).

Alkış ve kargışlar, atasözleri ve deyimler gibi genel yaygınlık taşımazlar. Genel toplumsal durumlara göre değil, duygulara bağlı olarak özel dilekleri yansıtırlar. Bu yönleriyle, kullanım alanları sınırlıdır (Artun, 2005, s. 152).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde alkışlarla ilgili yaptığımız araştırma sonucunda 31 alkış derledik. Derlenen alkışları Doğan Kaya'nın alkış-kargış tasnifine göre değerlendirdik. Yöredeki alkışları 3 ana başlık altında şöyle sıraladık:

1. Din ve Ahiretle İlgili Söylenen Alkışlar
2. Bir İyilik Beklenmeden Söylenen Alkışlar
3. Hayatla İlgili Söylenen Alkışlar

1. Din Ve Ahiretle Ilgili Söylenen Alkışlar

PAL-1

Allah mekânını cennet eyleye (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44,

K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-2

Allah şefaatinden mahrum etmeye (K4, K5, K6, K8, K9, K24, K25, K28, K29, K30, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K48, K61,K63, K69, K73, K74).

PAL-3

Anan atan nurun içinde yatsın (K4, K5, K6, K8, K24, K25, K28, K29, K30, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K48, K61, K83, K84).

2. Bir iyilik beklenmeden söylenen alkışlar

PAL-4

Allah başa kadar gönendirsin (K4, K5, K6, K8, K9, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K37, K40, K42, K48, K61, K63, K69).

PAL-5

Allah dermansız dert vermesin (K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K64, K80, K81, K82).

PAL-6

Allah dertle yatırmasın (K4, K24, K25, K28, K29, K30, K48, K60, K61, K83, K84).

PAL-7

Allah ecir döğüm versin (K4, K6, K24, K25, K28, K29, K30, K48, K60, K61, K83).

PAL-8

Allah elden ayaktan düşürmesin (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64).

PAL-9

Allah elini beri ver dedirmesin (K4, K25, K29, K30, K48, K60, K61, K83, K84).

PAL-10

Allah gecinden versin (K2, K3, K4, K6, K8, K10, K11, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43,K44).

PAL-11

Allah gönlüne göre versin (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11,K12, K14, K15, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-12

Allah herkese hayırlısını versin, içi sıra da bize(versin) (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K24, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-13

Allah işini gücünü rast getirsin (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-14

Allah kaza bela vermeye (K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-15

Allah köşeye yatırıp, kapıya baktırmasın (K4, K5, K8, K9, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K37, K38, K48, K60, K61, K83, K84).

PAL-16

Allah muhanete muhtaç olma (K4, K6, K8, K9, K10, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K37, K38, K40, K42, K48, K60, K61, K63, K69, K83, K84).

PAL-17

Allah senden razı olsun (K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K22, K24, K25, K26, K27,

K28, K29, K30, K34, K37, K38, K40, K42, K48, K61, K63, K69, K73, K74, K83, K84).

PAL-18

Allah yolunu açık eyleye (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K34, K37, K38, K48, K60, K61, K63, K69, K73, K74, K83, K84).

PAL-19

Ellerin dert görmeye (K4, K6, K8, K28, K29, K30, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K61).

PAL-20

Gönderen getiren sağ olsun (K4, K8, K28, K29, K30, K37, K38, K42, K61).

PAL-21

Kum diye kaptığın altın olsun (K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K69, K70, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-22

Ocağından umanların canına değsin (K4, K5, K6, K7, K8, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-23

Ocaktan ırak kırk tepeden öte olsun (K4, K5, K6, K8, K24, K25, K28, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K46, K48, K60, K61, K63, K69, K73, K74, K83, K84).

PAL-24

Oğlunla ordu, kızınla komşu ol (K4, K5, K6, K8, K24, K25, K28, K29, K30, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K48, K60, K61, K63, K69, K73, K74, K83, K84).

PAL-25

Pazar ola: Sabahları esnaflara söylenir (K5, K7, K8, K34, K35, K36, K37, K38, K80).

PAL-26

Tekerine taş değmesin (K4, K5, K6, K8, K24, K25, K28, K29, K30, K34, K40, K42, K48, K60, K61, K74, K83, K84).

3. Hayatla ilgili söylenen alkışlar

PAL-27

Allah analı babalı büyütsün (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35).

PAL-28

Allah mesut eyleye (K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-29

Allah ömrünü uzarsın (uzun etsin) (K4, K5, K6, K8, K9, K10, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K37, K38, K40, K42, K48, K60, K61, K63, K69, K73, K74, K83, K84).

PAL-30

Bir yastıkta kocayın (K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PAL-31

Ömrün uzun, düğünün güzün olsun (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37).

Kargışlar

Pozantı yöresinde kargışlarla ilgili yaptığımız araştırma sonucunda 40 kargış derledik. Derlenen kargışları Doğan Kaya'nın alkış-kargış tasnifine göre değerlendirdik. Yöredeki kargışları 7 ana başlık altında şöyle sıraladık:

1. Ahiret ve İnançla İlgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebani, kabir…) Söylenen Kargışlar
2. İnsan Bedeni ve Hastalıklarla İlgili Söylenen Kargışlar
3. Eşya, Para, Mal, Mülk ile İlgili Söylenen Kargışlar
4. Hayatla İlgili Söylenen Kargışlar
5. Evlilik ve Zürriyetle İlgili Söylenen Kargışlar

6. Kaza Bela Felaket ile İlgili Söylenen Kargışlar

7. Ölümle İlgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir…) Söylenen Kargışlar

1. Ahiret ve İnançla İlgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebani, kabir…) Söylenen Kargışlar

PKA-1

Cehennemin dibine gidesin (K4, K6, K7, K8, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PKA-2

Cennet yüzü görmeyesin (K4, K5, K6, K7, K8, K14, K15, K26, K27, K28, K29, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PKA-3

Defteri dürülesice (K4, K7, K8, K9, K15, K24, K26, K28,K29, K30, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K69, K60, K83, K84).

PKA-4

Kahr ile gazap olasıca (K4, K5, K8, K9, K26, K28, K29, K30, K42, K48, K61, K83, K84).

2. İnsan Bedeni ve Hastalıklarla İlgili Söylenen Kargışlar

PKA-5

Ağzın demir, dilin taş olsun (K4, K6, K8, K9, K12, K29, K34, K35, K37, K39).

PKA-6

Boyu devrilesice (K2, K3, K39, K40, K42, K43,K44, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K65, K66, K69, K70,K72, K73, K74, K75, K80, K81, K82, K83, K84).

PKA-7

Ciğerciğinden tutulup da kan kusasın (K6, K9, K12, K26, K27, K37, K39, K40,

K42, K43, K44, K46, K60, K61, K63).

PKA-8

Dillerin tutulsun (K4, K6, K8, K9, K10, K22, K24, K26, K27, K28, K29, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81).

PKA-9

Gözü kör olasıca (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PKA-10

Gözüne dizine dursun (K4, K6, K8, K10, K28, K35, K37, K40, K42, K61, K69).

3. Eşya, Para, Mal, Mülk ile İlgili Söylenen Kargışlar

PKA-11

Ekmek tavşan olsun, sen de tazı (K4, K8, K9, K26, K28, K29, K42, K48, K61).

PKA-12

Hayrını görmeyesice (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37).

PKA-13

Ocağı batasıca (K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PKA-14

Ocağın yana (K4, K5, K8, K9, K26, K28, K29, K30, K42, K48, K61, K83, K84).

PKA-15

Yiyemeyesice (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42).

4. Hayatla İlgili Söylenen Kargışlar

PKA-16

Batasıca (K42, K48, K54, K61, K63, K65, K66, K69, K70,K72, K73, K74, K75, K80, K81, K82, K83, K84).

PKA-17

Ermeyesice (K7, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K72, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

PKA-18

Gün görmeyesice (K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PKA-19

İki yakan bir araya gelmeye (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39).

PKA-20

Sürüm sürüm sürünesin (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39).

PKA-21

Zıkkım olasıca (K7, K48, K50, K54, K60, K61, K69, K70, K80, K81, K82, K83).

5. Evlilik ve Zürriyetle İlgili Söylenen Kargışlar

PKA-22

Çoluğun çocuğun döküle kalsın (K4, K5, K6, K7, K8, K10, K12, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K37).

PKA-23

Köküne ayran suyu dökülsün (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K39, K40).

PKA-24

Köküne kıran giresice (K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84, K85).

6. Kaza Bela Felaketle İlgili Söylenen Kargışlar

PKA-25

Allah bin bela versin (K39, K40, K42, K43,K44, K45, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K65, K66, K69, K70,K72, K73, K74, K75, K80, K81, K83, K84).

PKA-26

Allah gideceğin yoldan gelme (K4, K6, K8, K12, K28, K29, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K45, K48, K54, K61, K63, K69, K83,K84).

PKA-27

Başın beladan kurtulmaya (K3, K4, K6, K8, K10, K11, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K43,K44, K60, K61, K63, K64, K65).

PKA-28

Benden beş beter olasın (K4, K6, K8, K10, K11, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K42, K69, K70).

PKA-29

Boynuna boz ipler ölçülsün (K4, K6, K8, K9, K10, K12, K24, K25, K26, K27, K34, K35, K36, K37, K40, K42, K48, K52, K61, K69, K85).

PKA-30

Derdin devreden gele (K4, K5, K6,K7, K8, K9, K10, K28,K29, K30, K36, K37, K40, K42, K43, K44, K48, K63, K69, K60, K80, K83, K84).

PKA-31

Dermansız dertlere uğrayasın (K39, K40, K42, K43,K44, K45, K46, K48, K50, K54, K60, K61, K63, K64, K72).

PKA-32

Ettiğini bulasın (K4, K6, K8, K15, K25, K26, K27, K28, K29, K35, K36, K37).

PKA-33

Görünmez dağın ardına gidesice (K4, K7, K8, K9, K28, K29, K42, K48, K60, K61,K63).

PKA-34

Kurda kuşa yem olasın (K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K22, K24, K26, K28, K29, K48, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PKA-35

Kurşunlara gelesin (K4, K34, K35, K36, K37, K39, K43,K44, K45, K60, K61, K63, K64, K80, K81, K82, K83, K84).

PKA-36

Yiğit arkan yerlere gelsin (K4, K5, K8, K9, K26, K28, K30, K42, K48, K61, K83, K84).

7. Ölümle ilgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir…) söylenen kargışlar

PKA-37

Allah ben varana kadar ayaküstünde dineltsin: Ölü arkasından söylenir (K4, K5, K6, K7, K8, K12, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K34, K35, K36, K37, K48, K54, K61, K66, K69, K72, K73, K74, K75).

PKA-38

Ocağında baykuşlar ötsün (K4, K5, K6,K7, K8, K12, K24, K25, K26, K27, K34, K35, K36, K37, K40, K42, K54, K61, K65, K66, K69).

PKA-39

Teneşirlere gelesin (K4, K6, K8, K9, K10, K26, K28, K42, K45, K46, K48, K60, K61, K63, K64, K69, K83, K84, K85).

PKA-40

Yüzünü yuyucuyla kuyucu görsün (K4, K5, K8, K9, K26, K28, K29, K30, K42, K48, K61, K83, K84).

c) Değerlendirme

Derlediğimiz alkışların çoğunluğu Anadolu'nun hemen hemen her yerinde rastlayabileceğimiz alkışlardır (PAL-1, PAL-2, PAL-3, PAL-5, PAL-8, PAL-10, PAL-11, PAL-13, PAL-14, PAL-17, PAL-18, PAL-19, PAL-20, PAL-27, PAL-28, PAL-30).

Derlediğimiz alkışların bir kısmında yöreye özgü kullanım ve söyleyiş dikkat çekmektedir (PAL-6, PAL-7, PAL-9, PAL-12, PAL-15, PAL-16, PAL-21, PAL-22, PAL-23, PAL-24, PAL-25, PAL-26, PAL-29, PAL-31).

Yöredeki alkışların birçoğu insanların iyiliği için söylenmektedir. Bunlar din, ahiret ve cennetle ilgilidir (PAL-1, PAL-2, PAL-3). Alkışların büyük çoğunluğunda " Allah" kelimesi geçmektedir. Hayat ile ilgili alkışlar ise sağlık, mutluluk, evlat ya da başka bir muradının olması şeklindedir (PAL-27, PAL-28, PAL-29, PAL-30, PAL-31).

Yöredeki alkışların büyük çoğunluğu bir iyilik beklenmeden söylenen alkışlardır (PAL-4, PAL-5, PAL-6, PAL-7, PAL-8, PAL-9, PAL-10, PAL-11, PAL-12, PAL-13, PAL-14, PAL-15, PAL-16, PAL-17, PAL-18, PAL-19, PAL-20, PAL-21, PAL-22, PAL-23, PAL-24, PAL-25, PAL-26). İyilik beklenmeden söylenen alkışlarda; sofranın bereketli olması, ölümün geç olması, kişinin güçlü sağlıklı olması, işinin rast gitmesi, evinde dirlik düzenin olması, kötülüklerden uzak olması amacıyla söylenmiştir.

Yöre halkının günlük konuşmasında her zaman dua ile karşılaşmaktayız. Bunda İslamiyet'in etkisini de görmekteyiz; çünkü İslam dinine göre dua Allah'a inancın ve teslimiyetin en önemli belirtisi olarak kabul edilir.

Derlediğimiz kargışların çoğunluğu yöreye has olup yöresel ağızla söylenmektedir (PKA-3, PKA-4, PKA-5, PKA-7, PKA 11, PKA-13, PKA-14, PKA-15, PKA-16, PKA-17, PKA-18, PKA-22, PKA-23, PKA-24, PKA-25, PKA-26, PKA-29, PKA-30, PKA-33, PKA-36, PKA-37, PKA-40). Bunların dışındaki kargışlar ise hem Anadolu'da birçok yerde görülen hem de yörede kullanılan kargışlardır (PKA-1, PKA-2, PKA-6, PKA-8, PKA 9, PKA-10, PKA-12, PKA-19, PKA-20, PKA-21, PKA-27, PKA-28, PKA-31, PKA-32, PKA-34, PKA-35, PKA-38, PKA-39).

Derlediğimiz kargışlardan bir kısmı ahiret (PKA-1, PKA-2, PKA-3, PKA-4), insan bedeni ve hastalıklarla ilgili (PKA-5, PKA-6, PKA-7, PKA-8, PKA 9, PKA-10) söylenmiştir Eşya mal, mülk ve para ile ilgili söylenmiştir (PKA-11, PKA-12, PKA-13, PKA-14, PKA-15).

Hayatla ilgili söylenen kargışlar kişinin yaşadığı yerden uzaklaşması, huzurlu bir yaşamının olmaması üzerine söylenmiştir (PKA-16, PKA-17, PKA-18, PKA-19, PKA-20, PKA-21).

Evlilik ve zürriyetle ilgili söylenen kargışlarda kişinin soyunun devam etmemesi istenmiştir (PKA-22, PKA-23, PKA-24). Kaza, bela ve felaketle ilgili söylenen kargışlarda; dermansız dertlere düşmesi, başın beladan kurtulmaması istenmiştir (PKA-25, PKA-26, PKA-27, PKA-28, PKA-29, PKA-30, PKA-31, PKA-32, PKA-33, PKA-34, PKA-35, PKA-36).

Ölümle ilgili söylenen kargışlarda kişinin tez zamanda kötü bir şekilde ölmesi istenmiştir (PKA-37, PKA-38, PKA-39, PKA-40).

Pozantı yöresinde insanlar haksızlığa uğradıklarında, zor bir durumla karşılaştıklarında, çok üzüldüğünde kargış söylemektedirler. Bunun dışında kargış söylemek hoş karşılanmamaktadır. Haksız yere kargış söyleyenin bedduasının kendine döneceği inancı hakimdir. Yöre insanı haksızlık karşısında çoğu kez haksızlık yapanları Allah'a havale etmektedir. Hem alkışlarda hem kargışlarda dini inancın etkisi de görülmektedir.

4.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

4.3.1. Masal

a) Türk Halk Kültürü'nde;

"Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp giden, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikaye; öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser" (TS, C.2, 1988, s. 992).

Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır (Boratav, 1995, s. 75).

Masal anlatan kişiye "olcum", "hekveci", "masalcı" gibi adlar verilir. Ama bazı kaynak kişiler masal anlatıcısının özel bir adı olmadığını söylerler. Masallar genellikle yaşlılar tarafından anlatılır. Büyükler varken gençler konuşmaz. Bu yüzden masalları hep yaşlılar anlatır (Artun, 2006, s. 109).

Masallar kendilerine özgü bir gelenek içinde anlatılırlar. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumun temel taşlarından olan değerleri oluşturmakta önemli rol oynarlar. Masallar; anlatıldıkları yörelerin insanlarının dünyaya bakış açısını, inanışlarını ve hayallerini

yansıtırlar (Artun, 2006, s. 108).

Pertev Naili Boratav, masalları konularına göre şu ana çeşitlere ayırmaktadır:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Masallar
- Olağanüstü Masallar
- Gerçekçi Masallar
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar, Yalanlamalar.
4. Zincirlemeli Masallar (Boratav, 1995, s. 78).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinde, masallar ile ilgili yaptığımız araştırma sonucunda iki masal tespit ettik. Derlediğimiz masalları, Pertev Naili Boratav'ın masal tasnifine göre değerlendirmeyi uygun gördük.

1. Olağanüstü Masallar

PMA-1

Dev Karısı Masalı:

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Yağlıtaş köyü varmış. Yağlıtaş köyünün yükseğinde Erenler derler bir dağ varmış. O dağda büyük bir dev karısı yaşarmış. Serin yerlerde yaşar, her sabah köye iner, çeşmeye ağzını dayar suyu içermiş. Köy halkına da "Buradan bana bir kurban verin, size suyunuzu geri vereyim" dermiş. Köylüler de çaresiz ondan kurtulmak için her gün ya bir genç kız ya da delikanlı oğlanlardan birini ona verirmiş.

Bir gün sıra bir kızdaymış. O gün kız kalkmış koyunlarını gütmeye gitmiş. Mezarlığın orda büyük kavağın gölgesine oturmuş. Dev karısından nasıl kurtulsam diye düşünmeye başlamış. Sonra kız o büyük kavağın başına çıkmış, oturmuş. Az sonra dev karısı gelmiş. Kızı görmüş. "Buraya gel güzel kız" demiş. Kız "gelmem" demiş. Dev karısı bu sefer kızı düşürmek için kavağı sallamaya başlamış ama nafile kız düşmemiş. "Ya o inecek ya ben çıkacağım oraya başka yolu yok" diye düşünmüş dev karısı. Bu sefer dev karısı kıza sormuş " Kızım hadi söyle sen oraya nasıl çıktın?" demiş. Kız da: "Gevrek ekmeğe kaydım kaydım çıktım ." demiş. Dev karısı gitmiş köylüye ekmek yaptırmış. Gevrek ekmekleri üst üste koyup çıkmaya çalışmış. Dev karısı ekmeklerin üstüne çıkınca ekmekler çatırdamış, kırılmış. Dev karısı yere düşmüş. Bunun üzerine dev karısı çok

sinirlenmiş. Ağacı sallamaya başlamış yine olmamış, kızı düşürememiş. Bu sefer yine sormuş: "kızım sen oraya nasıl çıktın" demiş. Kız da "Sabun kalıplarını kaydım kaydım çıktım" demiş. Dev karısı bu defa köylülerden sabun istemiş. Sabunları üst üste koyup çıkmaya çalışmış. Sabunların her biri bir yere dağılmış dev karısı da yere düşmüş. Böyle olunca dellenmiş dev karısı. Yine sallamış ağacı ama düşürememiş kızı. Çaresiz yine sormuş: "kızım hadi söyle sen oraya nasıl çıktın" demiş. Kız da: "Cileti kaydım kaydım çıktım" demiş. Dev karısı ciletleri üst üste koymuş. Çıkmaya çalışırken düşmüş. Ciletler dev karısının elini, ayağını, her yerini kesmiş. Bu defa daha da çok sinirlenmiş dev karısı. Ağacı kuvvetlice sallamış ama yine düşürememiş kızı. Bu sefer yine sormuş: "kızım hadi söyle artık, sen oraya nasıl çıktın?" demiş. Kız da: " Tuz torbalarını kaydım kaydım çıktım " demiş. Dev karısı da tuz torbalarını üst üste koymuş bir basmış ki yere düşmüş. Yere düştüğü yetmiyormuş gibi ciletin kestiği yerlere değen tuzlar yaralarını yakmış. Canı fena halde yanmış, acımış. Bunun üzerine dev karısı arkasına bakmadan kaçmış. Bir daha da o köye hiç gelmemiş. Böylece köylü de kurtulmuş dev karısından (K6).

2. Gerçekçi Masallar

PMA-2

Tembeller Kralı

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde bir padişah varmış. Padişahla kızı tartışıyorlarmış. Evi erkek kuş mu yapar dişi kuş mu yapar diye. Kız "dişi kuş yapar" demiş. Babası "erkek kuş yapar" demiş. Bunun üzerine padişah kızına "ben seni birine vereyim de yap bakayım nasıl yapacaksın yuvanı" diyerek kızına bir ders vermek istemiş. Padişah halka ilanat vermiş. Tellallar "padişahımız nerde tembel varsa saraya gelsin" diyerek halka padişahın çağrısını duyurmuş. Tüm tembeller saraya gelmiş. Padişah onları bir salona toplamış, yedirmiş içirmiş. Padişah "Başka bir şey yiyesiniz var mı?"diye tembellere sormuş. Tembeller "Yok, padişahım" demişler. Az sonra elinde tepsilerle uşaklar gelmiş baklava ikram etmek için. Hepsi gene ayağa kalkmışlar tepsileri görünce. Padişah " Hani doymuştunuz?" demiş. Tembeller mahcup olmuşlar ama gözleri gelen baklavadaymış. Padişah "Buyurun çekinmeyin, yiyin" demiş. Hepsi gelen baklavadan da yemişler. Yemekten sonra bütün tembellere bir miskinlik çökmüş. Tembellerden bazıları olduğu yerde bazıları uzanarak uyuklamaya başlamışlar. Bir müddet sonra padişah salonu ateşe verdirmiş. Alevleri gören tembellerden kaçan kaçmış, kaçan kaçmış. Salonda alevlerin arasında iki kişi kalmış, aralarında konuşuyorlarmış. Birinci tembel yattığı yerde bir yandan

bir yana ağır ağır dönerken diyormuş ki ‘‘İnsanoğlu bir uçan kuş, dün neredeydik bugün neredeyiz!” Diğer tembel “heral yanacağız biz de gitsek” demiş. Diğer tembel umursamamış bile. Diğeri bakmış ki alevler yanlarına iyice yaklaştı, kaçmış gitmiş. En son biri kalınca söndürmüşler ateşi. Padişah “Demek o kadar tembelin arasında en tembeli sensin ha! Tembeller kralı seni!” demiş. Kızını çağırtmış yanına. Kızı gelince ona: “Yuvayı dişi kuş yapar diyordun ya” demiş. “Bu adam bu ülkenin tembellerinin içinde en tembeli al onu ne yapacaksan yap, nasıl adam edeceksen et” demiş. Tembeller kralına dönerek “kızımı sana verdim” demiş. Kızı “baba bununla ben ne yapayım” dediyse de babasını ikna edememiş. Kız biraz düşündükten sonra babasına:”Peki o zaman baba senden bir tek şey istiyorum. Bize herkesten uzakta bir ev yap da orda yaşayalım” demiş. Bir dağ başında iki katlı ev istemiş kız padişahtan “yalnız mutfak yukarıda olacak” demiş. Padişah kızın bu isteğini yerine getirmiş. Ülkenin en tembeliyle kız evlenmişler. Bir dağ başındaki iki katlı evde yaşamaya başlamışlar. Evlendiklerinin ikinci günü kız yemek pişirmiş. Kocasını yemeğe mutfağa çağırmış ama adamın tembelliğinden aşağıdan yukarıya merdiven çıkacak mecali yokmuş. Yemek burnuna o kadar güzel kokuyormuş ki karısına “ne olur yemeği buraya getir de yiyeyim” diye yalvarıyormuş. Padişahın kızı kocasına “olmaz buraya geleceksin “demiş ama adam o kadar tembelmiş ki yukarıya çıkmamış. Bakmış kız adam açlıktan ölecek ikinci gün merdivenin yarısına kadar getirmiş yemeği. Adam mecburen oraya kadar sürünmüş ve yemiş yemeğini. Padişahın kızı üçüncü gün biraz daha yukarı, dördüncü gün biraz daha yukarı derken nihayet kaç günler sonra adamı yukarıya çıkarmış. Böylece adam yemek için mutfağa çıkar olmuş.

Bir gün adam yemek için yukarıya mutfağa çıkmış bakmış yemek yok. “Yemek niye yok” demiş karısına. Padişahın kızı: “babamın verdiği para bitti. Bundan sonra sen çalışacaksın” demiş. Kocası “ Ya ben nasıl çalışayım ben tembelin tekiyim” demiş. Bakmış adam olacak gibi değil “peki nerede çalışayım” demiş. Kız “ bak karşıda taş ocağı var. Orada çalış” demiş. Taş ocağı en ağır iş tabi. Mecbur gitmiş başlamış çalışmaya. Bir gün iki gün derken alışmış çalışmaya. Orda ne yapabilirse zenginlik adına yapmış. Öyle bir zaman gelmiş ki artık adamın kendi “bu ev dar geliyor bize, kendimize doğru düzgün bir ev yapalım” demiş. Kendilerine bir küçük köşk yapmışlar. Aradan zaman geçmiş, gel zaman git zaman, padişah da kızını unutmuş gitmiş. Bir gün demiş ki padişah “ya bir ava gitsek” Padişah ve adamları ava çıkmışlar. Av için bir dağa gitmişler. Avlanırken zamanın nasıl geçtiğini anlamamışlar. Bir de bakmışlar ki akşam olmuş. Nereye gidelim ne yapalım derken biri demiş ki “padişahım şurada bir duman tütüyor, oraya gidelim”. Varmışlar bakmışlar ki varlıklı bir ev. Kapıyı çalıp hallerini anlatmışlar. Kızı babasını hemen tanımış

ama padişah onları bilememiş. Hemen koyun kesmişler, sofra hazırlamışlar. İkramda bulunmuşlar misafirlerine. Padişah ev sahiplerinin misafirperverlikleri karşısında çok memnun olmuş. Padişahın kızı padişahlık arması olan yüzüğü salatanın içine koymuş. Padişah salatadan ağzına bir kaşık alınca cakır cukur etmiş ağzında bir şey. Adam bir çıkarıp bakmış ki padişahlık arması olan bir yüzük. Padişah o zaman anlamış ki karşısındakiler, kendi kızıyla ülkenin en tembeli olan kocasıymış. Padişah hatasını anlayarak kızına demiş ki "kızım, senin dediğin doğruymuş" (K2).

c) Değerlendirme

a.Biçim

Yörede derlenen her iki masalda da "Bir varmış, bir yokmuş" ifadesi ile başlayan başlangıç formeli kullanılmıştır (PMA-1, PMA-2).

Masalların birinde "Gel zaman git zaman" şeklinde geçiş formeli kullanılmıştır (PMA-2).

b.İçerik

Asıl masallardan olağanüstü masal grubunda yer alan bir masal vardır (PMA-1). Bu masalda dev karısıyla küçük bir kız arasında yaşananlar anlatılmaktadır. Dev karısı köydeki insanları yemektedir; sıra küçük ama akıllı bir kıza gelir. Masalın sonunda kız, dev karısını köyünden uzaklaştırmayı başarır.

Diğer masal gerçekçi masaldır. Bu masalda padişah ve kızının "yuvayı erkek kuş mu yapar, dişi kuş mu yapar" diye iddialaşmaları ve bunun sonucunda yaşananlar anlatılmaktadır (PMA-2). Her iki masal da mutlu sonla bitmektedir.

4.3.2. Fıkra

a) Türk Halk Kültürü'nde;

Anonim halk edebiyatı mensur ürünlerinden olan fıkra türü için yapılan tanımlar şu şekildedir: "Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikaye, anekdot" (TS, C.1, 1998, s. 778). "Fıkralar, motife yer veren kısa anlatmalardır" (Sakaoğlu, 1984:445). "Güldürücü küçük hikâye" (ML, C.4, 1971, s. 631). "Edebiyat türü. Bir olayı ya da görüşü kısaca anlatan parça (Akalın, 1984, s. 110-111). "Motife yer veren, kısa ve özlü bir anlatıma sahip, güldürücü küçük hikâyelerdir" (Artun, 2004, s. 146).

Türk dilinin yazılı kaynaklarında fıkra ile ilgili ilk bilgilere Kaşgarlı Mahmut'un Divan ü Lügat'i t Türk adlı eserinde rastlanmıştır (Yıldırım, 1976, s. 3).

Türk halkı bazen olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını fıkralarla duyurur. Fıkralar tarihin derinliklerinden gelir. Fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan olaylar göz önünde tutulunca, halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka olur (Artun, 2006, s. 147).

b) Pozantı Halk Kültürü'nde;

Pozantı yöresinden derlediğimiz yedi fıkrayı Pertev Naili Boratav'ın tasnifine göre değerlendirmeye karar verdik. Boratav, fıkraları tiplerine göre iki ana bölüme ayırmıştır:

1- Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar.

A.Bu tipler ya ünlü adlar taşıyan ve gerçekten tarihe mal olmuş sayılan kişilerdir. Bekri Mustafa, İncili Çavuş gibi.

B. Özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişilerdir: Bektaşi, Tahtacı, Yörük gibi.

2- Belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, ortadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar: karı- koca, çocuklarla ana- baba, uşak- efendi, asker- subay vb. hikâyeleri gibi. Şaşırtıcılığı ve eğlendiriciliği sadece açık saçık olmaktan gelen fıkralar da bu bölüme girer (Boratav, 1995, s. 86-87).

Pozantı yöresinde derlediğimiz yedi tane fıkrayı Boratav'ın tasnifine göre "belli bir topluluk ya da ünlü bir kişiye ait olmayan, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını anlatan fıkralar", "özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişiler", olarak değerledirmeyi uygun gördük.

PF-1

Alpulular bir kış akşamı vakit geçirememişler. Gece ayın aydınında 'Hadi saklambaç oynayalım' demişler. Birisi gözünü yumuyor. Diğerleri dağılıyor. Çiftehan'ın yol ayrımında içi kovuk ulu bir çınar var. Birinin aklına o çınar geliyor. "Ben bu çınarın içine saklansam beni bulamazlar" diyor. Oyun oynadıkları yere bir saat uzaklıkta olan çınarın olduğu yere gidiyor, çınarın kovuğuna saklanıyor. Bekle bekle kimse gelmiyor. Sabah olmuş, öğlen olmuş gelen giden yok. İkindiye doğru yukarı köylerden bir yolcu geçiyormuş. Kafasını kovuktan çıkartmış bizimki; "yahu kardaş şu bizim köylülere söyle, beni buldularsa buldular, yoksa ben bu oyunu port ediyorum." demiş (K2, K5).

PF-2

Alpu köyünden Eyüp Muhtar Pozantı'ya gidecekmiş. Akköprü'ye (Şekerpınarına) inmiş. O zamanlar köyde dolmuş yok, tren var. Akköprü'ye inince muhtar el kaldırıyor trene; "Alpu köyü muhtarıyım." diyor. Tren durmuyor tabi! Bunun üzerine muhtar sinirlenerek "ya ne gidiyon, inanmazsan bak işte mühür elimde" diyor (K5).

PF-3

Eskiden araba yok, tren yok. Alpulular Tarsus'a pazara mal almaya yayan gidiyorlarmış. Giderken Tekir'de bir topal deve görmüşler. Demişler ki; "bu bizim oraya, Yonsulluya gidiyor gibi ya! Gitsin bakalım biz gelene kadar zor varır." diyorlar. Pazarı yapıp köye geldikten sonra; "şu bizim topal deveyi bir yoklayalım. Bakalım, geldi mi, ekinleri tepeliyor mu, yiyor mu? diyorlar. Hakikaten gelip bakıyorlar ki deve ekinlerin içinde. "Napalım bu deveyi? Çeksek çıkarsak, ayaklarıyla ekini tepeler. Biz bu deveyi yıkalım en iyisi" diyorlar. Deveyi yıkıp ayaklarına ipi bağlıyorlar, sürüyorlar. Ama bekledikleri gibi olmuyor. Deveyi sürüyünce deve ekini olduğu gibi yatırıyor. "Olmadı ne yapacaz şimdi? diye düşünüyorlar. "Bir de deveyi geri tarafa sürüyelim de ekini doğrultsun" diyorlar. Bir de geri sürüyorlar. Ekini iyice yatırıyorlar (K5, K7).

PF-4

Alpulunun birinin eşeği kaybolmuş. Bir yandan eşeğini arıyor bir yandan da türkü söylüyormuş. Oradan geçen başka bir Alpulu "hemşerim ne yapıyorsun burada" demiş. O da "eşeğimi arıyorum" demiş. "Yahu arkadaş eşeğim kayboldu diyorsun üzüleceğine türkü söylüyorsun. Bu nasıl şey" deyince Alpulu da "bir yer daha var, orada da yoksa sen asıl ağıtı o zaman gör" demiş (K7).

PF-5

Kaymakamın biri bir gün köyleri geziyormuş. Sıra ormancılık yönüyle gelişmiş olan Belemedik köyüne gelmiş. Burayı gezerken arabası çamura saplanmış. Ne kadar uğraşsalar da arabayı çıkaramamışlar. Onlar arabayı çıkarmaya uğraşırlarken o zamana kadar ormancıdan başka birini görmeyen yaşlı bir kadın oradan geçiyormuş. Kadın adama "Oğlum ne iş yapıyorsun?"diye sormuş. Adam da "teyze ben kaymakamım" demiş. Yaşlı kadın adama; "oğlum biraz daha okuyup ormancı olsaydın arabanı hemen çıkarırlardı" demiş (K7, K62).

PF-6

Alpulular vakit geçirememişler, iş yok güç yok. “Ne yapalım?” diye düşünmüşler. “Haydi bugün gidelim taş ürkütelim” demişler. “Nereye gidelim? diyorlar. Çolpınarı’na gidiyorlar bir bayıra varıyorlar. Biri yukarı çıkıyor. Aşağıya toplanıyorlar. Taş yukarıdan gelirken ürkütecekler. Bir kaç taş yuvarlanıyor, aşağıyı kırıp geçiriyor! İçlerinden biri cesaretliymiş. Büyük de bir taşmış. “şunun önüne çıkayım, onlardan evvel ürküteyim hele!” diyor. Varıyor taşın önüne. Ama taş kafayı alıp gidiyor. Diğerleri “Ulan n”oldu, n”oldu?”diye geliyor, bakıyorlar. “Ulan bunun evden geldiğinde kafası var mıydı, yok muydu?” diye birbirlerine soruyorlar, karar veremiyorlar. “ya bunun avradı daha iyi bilir” diyorlar. Adamın karısına gidiyorlar. “Ya senin kocanın sabahleyin kafası var mıydı, yok muydu?” diyorlar. Adamın avradı da; “bilmem” diyor. “Sabah çorba içerken sakalı löm löm ediyordu, amma kafası var mıydı yok muydu gene bilmem” demiş (K5).

PF-7

Alpu köyündekiler bir zaman delice hareket etmeye başlamışlar. Bunlar böyle delice hareket edince hükümete bildiriyorlar. Yahu Alpu”da insanlara bir garip haller oldu, her zamankinden farklı davranır oldular. Bunları ne yapacağız? diye. Hükümette “eğer herkes öyleyse onların içtiği suda bir şeyler vardır. Onların suyunu kontrol etmek lazım” diyor. Bir doktor gönderiyor hükümet. Doktoru bir ata bindiriyorlar. Bir köylü de doktorla beraber önünde geziyor. Bütün çeşmelere, pınarlara uğruyorlar. Önce köylü içiyor sudan, sonra doktora veriyor. O çeşmeden içiyor yok, bu çeşmeden içiyor yok! En son şimdi Kurak Pınar diye bilinen bir yere varıyorlar. Köylü buradan suyu içince; “bir de bana ver” diyor doktor. Köylü “İn de iç lan!” diyor, küfrediyor doktora. Doktor; “Ha tamam dellendiren bu suymuş” diyor. Oraya civa döküp kurutuyorlar. Oranın adı da “Kurak Pınar” diye kalıyor (K5).

PF-8

Adamın biri bir kış günü soğuktan donmuş, bir eve misafir olmuş. Ev de tavanlara kadar her yeri halı kaplı olan bir Orta Anadolu eviymiş. Ortada bir mangal, mangalda da küllenmiş köz varmış. Adam donmuş ya hemen mangala üfürmüş. Etraf küle boyanmış. Ev sahibinin oğlu “Emmi nerelisin?” diye sorunca adam mahcup mahcup “Emmin eşek olduktan sonra nereli olursa olsun bre oğlum” demiş (K2).

PF-9

Eskiden Bor"da tuz madeni varmış. Yöre insanı kışlık tuzunu buradan alırmış. Bor'da sarp bir yerde bulunan tuz madenine giderek tuzu kazar, heybelere koyar, eşeklere yükleyip getirirlermiş. Alpulular da kışlık tuzlarını buraya gidip alırlarmış. Apulular her sene tuza gitmeye usandık. En iyisi tuz ekelim her şey bitiyor bu da bitsin demişler. Ve toprağa tuz ekmişler. Ama tuzu ekince sinekler çommuş. Ula bunları öldürelim demişler. Sinekleri vuruyorlarmış. Bir ara biri - benim anlıma kondu anlamında- alnına konan sineği işaret ediyormuş diğerlerine. Alpululardan biri çekmiş vurmuş. Demişler ki "bir vızdan, bir bizden" (K2).

– Alpululara Karatepeli denir. Onlarla ilgili fıkralar anlatılır. Aslında fıkralarda anlatılanların benzeri gerçek yaşamda da karşımıza çıkabiliyor. Mesela yakın bir zamanda Alpulunun biri yaylacıların olduğu yerde kuru nane satıyormuş. Gördüklerine soruyor. "Yenge kuru nane lazım mı?" Lazım denirse Alpu"ya gidiyor. Naneyi alıp geliyor. Bu sefer başka birine soruyor. Tekrar köye gidiyor naneyi alıp geliyor. Bu şekilde kuru nane satıyor. Şunu da belirtmek gerekir ki yöremizde en fazla okumuş kişi Alpu'dan çıkmıştır (K2).

– Yöremizde karatepeli fıkraları Alpu köyüne mal edilmiştir. Alpu köyüne öteden beri Karatepeli derler. Bütün bu hikâyelerde geçen olayların o köylülerce yaşandığına inanılır. İnsanlar birbirlerine anlatırlar, gülerler (K5, K7).

c) Değerlendirme

Derlediğimiz fıkraların çoğu özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişilerin anlatıldığı fıkralardır (PF-1, PF-2, PF-3, PF-4, PF-6, PF-7, PF-9). Bu fıkralar yörede Karatepeli olarak bilinen Alpu köylülerini iğneleyici bir üslupla anlatmaktadır. Bazı fıkralar ise kişileri ünlü olmayan orta tabakadan insanların anlatıldığı fıkralardır (PF-5, PF-8). Fıkralardan PF-8 dışında kalan fıkralarda geçen mekânlar yöreye ait yerlerdir. Zaman ise net olarak belirtilmemekle birlikte PF-1, PF-3, PF-7**,** PF-8, PF-9 gibi fıkralarda "bir zaman, bir kış günü, eskiden, bir kış akşamı" gibi ifadeler kullanılmıştır.

4.3.3. Efsane

a) Türk Halk Kültürü"nde;

“Efsane” terimi dilimize Farsçadan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan “legenda, legend, leggenda, leyenda” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1980, s. 4). Bununla beraber, Almanca “sage” Yunanca “mythe/mythos”, Arapça “usture, esâtir” ve Rusça “predania, skaz” terimlerinin de efsaneyi karşıladığı belirtilmelidir (Ergun, 1997, s. 1).

Efsane tanımlamalarında öne çıkan en önemli özellik, efsanelerin olağanüstü olay ve kişilere dayanmasıdır. Bu olağanüstü olay ve kişiler halkın hayal gücünde ortaya çıkar ve kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılır. Efsane için yapılan tanımlamalardan kabul edebileceğimiz; “gerçek veya hayali belli kişi, olay veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir.” (Artun, 2006, s. 94).

Efsaneler, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren, inandırıcılık özelliği olan ve bünyesinde gerçek, kutsal, olağanüstü unsurları barındıran, kısa halk anlatı türleri olarak ortaya çıkmıştır. Bütün Türk toplulukları arasında oldukça yaygın olarak anlatılan efsaneler, milletlerin hafızasında uzun yıllar yaşayarak, kuşaktan kuşağa aktarılan diğer sözlü halk ürünleri gibi, bağlı bulundukları toplulukların en önemli kültürel varlıklarından birisi olmuşlardır (Okuşluk, 1994, s. 5-8).

Efsanelerin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masallardan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır. Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle, ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur (Boratav,1995, s. 98).

Pertev Naili Boratav”ın efsaneleri tasnifi şu şekildedir:

1. Yaradılış Efsaneleri
2. Tarihlik Efsaneler
3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler.
4. Dinlik Efsaneler (Boratav, 1995, s. 100).

b) Pozantı Halk Kültürü”nde;

Pertev Naili Boratav’ın tasnifinden yola çıkarak, diğer tasniflerle de karşılaştırarak Pozantı yöresinde derlediğimiz 10 efsaneyi eldeki malzemeleri de düşünerek konularına göre üç başlık altında topladık. Pozantı yöresinden derlediğimiz efsaneler daha çok yer adlarının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bunlar dışındaki dört efsanede ise varlıkların değişime uğradıklarını görüyoruz. Geriye kalan bir efsane yatır ve ziyaret yerleriyle ilgili efsanedir. Buradan yola çıkarak Pozantı yöresinde anlatılan efsaneleri konularına göre şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Yer Adları Üzerine Anlatılanlar
2. Değişen Varlıklarla İlgili Olanlar.
3. Türbe ve Ziyaret Yerleriyle İlgili Anlatılan Efsaneler

1. Yer Adları Üzerine Anlatılan Efsaneler

PEF-1

Çatalçeşme ve Fındıklı Köyü Efsanesi

Eskiden burada yaşamış olan Fındık Teyze adında bir kadın varmış. Şimdi Çatalçeşme denilen yerde iki yönlü, çatal çatal, akan bir su varmış. Fındık teyze yalnız ve yaşlı bir kadınmış. Zaten mirasını bırakacak, adını yaşatacak bir çocuğu olmadığı için oraya bir çeşme yaptırmış. Ondan sonra buradaki suyun adına Çatalçeşme, köyün ismine de Fındık Teyzenin ismi verilerek Fındıklı denmiştir (K5, K7, K86).

PEF-2

Cehennem Deresi Efsanesi:

Eskiden, kervanların Mersin"den aldıkları malları İç Anadolu"ya götürmek için geçtikleri bir yer varmış. Burası eşkıyaların yaşadığı bir yermiş. Eşkıyalar buradan geçen yolcu ve kervanların yolunu kesip eşyalarını alarak insanlara eziyet ederlermiş. Çoğu zaman o yola giren birisi kolay kolay sağ çıkamazmış. Bundan dolayı buraya cehennem deresi denilmiştir (K7).

PEF-3

Aşçıbekirli Köyü Efsanesi

Bugünkü Değirmenciler Sülalesi köye ilk yerleşen sülaledir. Eskiden Aşçıbekirliyi de içine alan Kamışlı vadisi Menemencioğlu"nun himayesindeymiş. Bu adamın da çok deli bir atı varmış. Bu ata kimse binemezmiş. Değirmenciler sülalesinden Bekir isminde bir genç "ben bu ata binerim" demiş. Ata binmiş. At bunu alıp kaçmış. At ne kadar kaçtıysa da genci düşürememiş. Menemenci Ağası gence; "Ulan Bekir! Sen atçı oğlu atçıymışsın. Şu tarla da benden sana ağalık olsun" demiş. Bugün de köyün hemen yukarısında iki yüz dönümlük bir alan vardır ki hâlâ "Ağalık Harmanı" olarak biliniyor. O günden sonra köyün adı "Atçı

Bekirli” zamanla da söyleyişte değişerek Aşçı bekirli olmuştur (K4, K25).

PEF-4

Elma Sekisi Efsanesi

Gerdağı”nın sol tarafına düşen bu yer, çukur bir görünüme sahiptir ve burada elma ağaçları çoktur. Bu yerin asıl özelliği, burada bir mezarlığın olması ve bu mezarlıkta ezan seslerinin duyulmasıdır. Eskiden burada eşkiyalar varmış. Kervanların yolunu keser, insanları öldürürlermiş. Kaç Kaç zamanında erkekleri cephede olduğu için tek başlarına kalan yaşlı, kadın ve çocukların Toroslar”a göç ettikleri sırada eşkıyalar buradan geçenleri öldürmüşler. Buradaki mezarlığın onlara ait olduğuna inanılır. Buradan ezan sesleri gelir. Ben de duydum. Yine buraya yakın bir yerde yaşayan biri bir gün rüyasında “Kovanı var arısı yok, anası var babası yok, nenni kuzum neni” diyerek beşik sallayan bir gelin görmüş (K85).

PEF-5

Gülek Boğazı Efsanesi

Bir çoban varmış. Çobanının da bir kızı varmış. Kızın adı “Gürlek” imiş. Babasıyla Gürlek davar gütmeye gider. Bir ara kız dağda çiçek toplamak için babasından uzaklaşır. Kız yarın (uçurum) ucunda çok güzel bir çiçek görür, almak ister. Tam almak için uzanırken kocaman bir yılanla karşılaşır. Babasına bağırsa da sesini duyuramaz. Aşağı atlasa parçalanacak. Çaresiz, Allah”tan bir dilekte bulunur; “Allah”ım beni ya taş et ya kuş et!” der. Yılan da, kız da taş olur. Kızın adı “Gürlek” olduğundan o boğazın adı Gürlek Boğazı, zamanla da söyleyişte değişerek Gülek Boğazı olmuştur (K5).

2. Değişen Varlıklarla İlgili Olan Efsaneler

PEF-6

Yusuf Tepesi ve Yusuf Kuşu Efsanesi

Fındıklı köyünde iki kardeş, Yusuf ve Yakup, bir tepeye inek gütmeye gidiyorlar. İnek güderken birbirini yitiriyorlar. Eve de dönemiyorlar. Çünkü anaları “birbirinizi yitirmeyin” diye tembih etmiş. Üvey analarından korktuklarından eve de dönemiyorlar.

Birbirlerini bulamayınca ikisi de Allah" a dua ediyorlar; "Allah"ım ya beni taş et ya kuş et! "diye.Yusuf taş olur, Yakup da kuş olur. O gün bugündür sabahları Yakup "Yusuf Yusuf diye kardeşini ararmış. Fındıklı Köyü"nün karşısında bir tepe var. Sabahları bu tepede "Yusuf" diye öten bir kuşun sesi duyulur. Hâlâ Yakup"un Yusuf diye seslenerek kardeşini burada aradığına inanılır. Onun için bu tepenin adı "Yusuf Tepesi"dir (K4, K5, K10).

PEF-7

Yusufçuk Kuşu Efsanesi

Birbirini seven iki genç evlenmişler. Derken bunların iki çocuğu olmuş. Birinin adını Ayşe diğerininkini Yusuf koymuşlar. Ayşe dokuz yaşına, Yusuf yedi yaşına geldiğinde anneleri ölmüş. Babaları başkasıyla evlenmiş. Analığı onlara iyi davranmazmış. Azıcık azık koyar, aç susuz bırakırmış. Bunların bir de keçileri varmış. Çocuklar keçi güderlermiş. Bir gün yine keçi gütmeye gittiklerinde oyun oynamaya dalmışlar, keçileri kaybolmuş. Aramışlar aramışlar, bulamamışlar. Analıklarından da çekiniyorlar, eve gidemiyorlarmış. Çaresiz, eve gitmişler. Eve gittiklerinde analıkları "Arayın bulun. Bulamazsanız gelmeyin eve" demiş. Tekrar aramışlar. Ayşe bir yere gitmiş aramaya, Yusuf bir yere; ama ikisi de bulamamış. Eve de gidemeyecekler. O zaman Ayşe "ben bir kuş olsam uçsam gitsem hiç eve gitmesem" demiş. Yusuf da "ben bir taş olsam burda otursam kalsam" demiş. Allah tarafından Ayşe kuş oluyor, Yusuf da taş oluyor. Ayşe Yusuf"un taş olduğunu bilmiyormuş. Yusuf"u hâlâ yaşıyor zannedermiş. Ayşe: "Yusuf huu bula bula bildin mi, Yusuf huu bula bula bildin mi!" der hâlâ Yusuf"u ararmış. Bu kuşa da Yusufçuk kuşu derler (K6).

PEF-8

Gelin Taşı Efsanesi

Bir kızı ailesi sevmediği birine gelin etmiş. O zamanlar düğün alayı kervanla deve üstünde gidermiş. Gelini deveye bindirmişler. Bir ilden bir ile gelini götürüyorlarmış. Gelinin başka bir sevdiği varmış. Ona varamayıp istemediği birine gelin gittiği için kız gönülsüzmüş. Şeker pınarının karşısındaki kayalıklara geldiği zaman deve üstünde giderken dilek dilemiş: " Ya Rab beni ya kuş et ya taş et" demiş. Deve orda geliniyle seymeniyle taş olup kalmış. Bu yerdeki kayalığa, taşa da gelin taşı denmiş. Bugün Pozantı karayolunun Ömerli köyü yoluyla birleştiği yerdedir (K5, K7).

PEF-9

Evren Kayası Efsanesi

Gülek boğazındaki kayalıklara tırmanan evrene(büyük yılan) Cenabı Allah " Dur" demiş. Buna rağmen evren durmamış. Evren orada taş olup yapışıp kalmış kayalıklara. Tekir yaylasına giderken Gülek boğazındaki kayalığın görünümü tıpkı kayalıklara tırmanan büyük bir yılan şeklindedir (K5).

3. Türbe ve Ziyaret Yerleriyle İlgili Anlatılan Efsaneler

PEF-10

Erenler Efsanesi

Erenler birkaç evliyadır. Erenlerin kabirleri Karınca Dağı"nın alt yamaçlarındadır. Biri Asmalı Ağıl denilen yaylalıkta, biri Ciya Meydanında, biri de Karınca Dağındadır. Erenlerin hepsi daha gencecikmiş. Boyları ise kırk arşın kadar uzunmuş. Savaşların olduğu zamanlarda Erenler tarafından Çanakkale ve Kıbrıs tarafına top atılırmış. O zaman yaşayan halk top seslerini duymuş. Tam o sırada erenlerin yattığı yerde bir parlaklık da görülüyormuş. Savaşlarda erenlerin her biri düşmana kırk kişi olarak görünürmüş. Erenler düşmanlara yeşil sarıklı olarak görünürmüş ve düşmanları korkuturmuş. Kurtuluş savaşında düşmanların "Şu yeşil sarıklılar olmasa biz Türkleri yeneriz" dedikleri de rivayetler arasındadır. Erenlerin bulunduğu Karınca Dağı"nda büyük bir ardıç ağacı var. Bu ağaç o kadar büyük ki yedi kişi dahi olsa ellerini ağacın gövdesinde birleştiremez. Eskiden bu ağaca çaput bağlanır ve dilek dilenirdi. Hasta olanlar şifa, dertleri olanlar derman ararlar. Köylü veya yaylacı her kim olursa olsun buraya gelir ve rüyaya yatarmış. Kötü düşünceye sahip olanlara rüyalarında eciş, bücüş görünürler ve altları uçurum olduğu için onları uçuruma atarlarmış. Bu yatırların kime ait olduğu yani isimleri bilinmediği için halk arasında erenler olarak bilinmektedir (K5).

c) Değerlendirme

Yöreden derlediğimiz efsanelerden (PEF-6, PEF-7, PEF-8, PEF-9) değişen varlıklarla ilgili efsanelerdir. Bu efsanelerde taş kesilme ya da kuş donuna girme motifi kullanılmıştır. Bu motifler anlatılan efsanelerde iyilere ödül şeklinde karşımıza çıkmaktadır. PEF-10, yöredeki türbe ve ziyaret yerleriyle ilgili söylenen bir efsanedir. Bunların dışında

kalan efsaneler (PEF-1, PEF-2, PEF-3, PEF-4, PEF-5) ise yer adları üzerine söylenen efsanelerdir. Yöredeki bu efsaneler halkın hafızasında yer etmiş ve yıllardır anlatıla gelmiştir.

4.3.4. Lakaplar

a) Türk Halk Kültürü"nde;

Kişinin asıl adının dışında, özellikle yakınları ve bağlı bulunduğu grubun üyeleri tarafından rahatlıkla kullanılan bir takma adı da olur. Takma adlar daha çok geleneksel kesimde özellikle köylerde çok görülmektedir. Bunlarda hemen hemen herkesin bir takma adı vardır. Bu ad kişinin ardından söylendiği gibi rahatlıkla yüzüne de söylenir. Bu adlar kişinin, ruhsal, bedensel, fizyolojik bir özründen; toplumsal yaşamındaki uyumsuz ve aykırı bir davranışından: işinden, uğraşısından, başından geçmiş bir olaydan ve benzeri dolayı takılır. Örneğin: tek başına Ali adı bir şey ifade etmeyebilir; ama "Kel Ali", "Gavur Ali" ya da "Ali Çavuş" gibi takma adlar, köylük yerde, Ali"nin fizyolojik bir özrünü, dinsel koşulları yerine getirmeyişini ya da okur yazarlığını anlatmaktadırlar. Ayrıca eskiden soyadının bulunmayışı, lakapların ve takma adların yaygın bir biçimde kullanılışını büyük ölçüde etkilemiştir (Örnek, 2000, s. 159).

Eski Türklerde oğlan çocuğa, ya uzun zaman hiç ad verilmez yahut ilk verilen ad ömrünün sonuna kadar kalmazdı; geçici bir ad idi. Önemli bir iş başardığı zaman, yani delikanlılık çağına geldiğinde, ya yaptığı önemli işi hatırlatan, ya da ilerisi için bir dilek anlamını taşıyan bir ad verilirdi ki, buna er-at (erkek adı) derlerdi. Türkler İslam dinine girdikten sonra bu gelenek gitgide gücünü yitirmiştir. Köylerde ve kasabalarda eski Türk geleneği başka bir yönde süregelmiştir. Eski er-at"ın yerini "lakap" almıştır (Boratav, 1994, s. 88).

Eskiden olduğu gibi bugün de daha az olmakla beraber köylerde hemen her ailenin, sülalenin ve soyun birer lakabı vardır. Köylük yerde takma ad ve lakap biraz da oluşturduğu kırsal alanda günlük ve resmi işlerdeki kimi yanlışları önlemek için aynı adı taşıyanların lakaplarıyla anılması gerekmektedir (Örnek, 2000, s. 159).

b) Pozantı Halk Kültürü"nde;

Yalnız bizim köyde değil tüm Anadolu köylerinde hemen herkesin bir veya birkaç lakabı olur. Birinci lakabı aşağılayıcı, ikincisi yüceltici veya zararsız olanıdır. Köyde lakap verenler olur. Lakapların bazıları adamın özellikleri, işleri ile ilgilidir. Ama bazıları vardır

ki hiç anlamı yoktur (Şen, 2008, s. 12).

– Yörede lakabı olmayan hemen hemen yok gibidir. Lakap koyanlar olur. Mesela bizim köyün lakaplarının çoğunu Kadirli sülalesi koyar. Genelde herkesin biri duyduğunda sinirlenmeyeceği, biri de duyduğunda gıcık alacağı iki lakabı olur. Burada bir tek hocalara lakap takılmaz. Hocaların halktan uzak durması bunda etkilidir. Belki de halk cin çarpar diye hocalardan çekiniyordu (K2).

– Pozantı yöresinde herkesin bir lakabı vardır ve bunlar çeşitli özelliklerden dolayı verilebilir. Bunlardan birisi baba adıyla, sülale adıyla söylenen lakaplardır. Ancak bazı kimseler ana adıyla bilinmektedir. Bunun sebebi şudur: Kurtuluş savaşı yıllarında başta Çanakkale cephesine Pozantı'dan gönüllü olarak birçok kişi gitmiş; ancak bunların birçoğu dönmemiştir. Geride kalan eşler erkeksiz, çocuklar babasız kalmışlardır. Bu sebeple yörede birçok kişi anne adıyla çağırılır. Fadik Mustafa, Gök kızı Bekir, Menekşe Ahmet, İncenin oğlu, Fatmanın İsmaili, Yeter emmi bunlardan sadece birkaçıdır (K1).

Pozantı yöresindeki lakapların sınıflandırılmasında "Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1995" süreli yayınında Fatma KALEMCİ tarafından hazırlanan "Sivas'ın İmranlı İlçesinde Sülale Adları ve Lakaplar" adlı çalışmada kullanılan sıralamayı esas aldık. Ancak bahsedilen çalışmadaki tasnife eklemeler yapmayı uygun gördük.

Lakapların derlenmesi şu başlıklar ile yapılmıştır:

1. Fiziksel Özelliklerle İlgili Lakaplar
2. Davranışlarla İlgili Lakaplar
3. Sülale Lakapları
4. Meslek ve Yer Adlarıyla İlgili Lakaplar
5. Anlamı Bilinmeyen Lakaplar
6. Argo ve Müstehcen Lakaplar

1. Fiziksel Özelliklerle İlgili Lakaplar:

Arap Ahmet, Bıyıklı İbrahim, Boz Davut, Çökgün Süleyman, Çömelek Garı, Efe Hüseyin, Gara bıyıklı, Gır Çivi, Gısanşa (Kısa Ayşe), Goddik(Kısa) Mustafa, Gök Kasım, Güzel Ali, İnce, Kabak Ali, Kara bıyık, Kart Musa, Kel Mehmet, Kıllı, Kır Molla, Kızıl Müdür, Kocali (Koca Ali), Kör Kerim, Kösali (Köse Ali), Parlak Safiye, Patır Mahmut, Sakallı, Sarı Ali, Solak Ömer, Sünük, Tir tir Hamit, Topal Ahmet, Uzun Mustafa.

2. Davranışlarla İlgili Lakaplar:

Açıkgöz Mehmet, Bodurumlu Ali, Cösür (cesur) Mehmet, Çeçir Ayşa, Deli Osman, Gavur Osman, Kararsız Kasım, Nizam Ali, Selli Fadime, Seyyah Deli, Süslü Sevim, Teşekkür Emmi, Yoğese (Yoğa İsa).

3. Sülale Lakapları:

Abdülceliloğulları, Çalıkoğulları, Çolak Aliler, Delibaşlar, Hacı Mollalar, Hancılar, Haznedarlar, Kadirli, Karavelioğulları, Kemiksizoğlu, Kocaabdurrahmanlar, Kocaoğlanlar, Komşu Mehmetler, Köroğlu, Musaoğlu, Mustuklar, Pancaroğlu, Sarıkeçili, Topbaşlar, Türkmenoğlu.

4. Meslek ve Yer Adlarıyla İlgili Lakaplar:

Alaman Mahmut, Ali Onbaşı, Arabacı Mehmet, Asker Bekir, Ayrancı Kerim, Başkan Ömer, Berber Ali, Bobuş Hoca, Cereci, Çakıt Mustafa, Çayanlı Ali, Çoban Kerim, Darıcı Ahmet, Değirmenci Enver, Eğitmen Ahmet, Fakının Sıddıka, Hamidiyeli Necip, Kahveci Vahap, Karaatlı İsa, Katip Eyüp, Kazım Çavuş, Kılıçlı Hoca, Kışlakçı Hatçe, Koyuncunun Osman, Lokantacı Muammer, Molla Mahmut , Muhtar Ahmet , Nazif Hoca, Nuri Çavuş, Öğretmen Abdüssamet, Pehlivan Mahmut, Polis Mustafa , Postacı Kasım, Sucu Ahmet , Tefeci Ali, Totocu Selim, Trenci Bekir, Usta Mehmet.

5. Anlamı Bilinmeyen Lakaplar

Abı Curruk, Adiş Mustafa, Cırbız Üseen(Hüseyin), Conduk, Çipin Mustafa, Dekliş Ali, Finice, Girrik Mehmet, Guluş Ali, Gumbal Ali, Pazar Ahmet, Seleme İbrahim.

6. Argo ve Müstehcen Lakaplar

Domuz Yaşar, İt Ali.

Pozantı Yöresinde Kullanılan Bazı Lakapların Anlamları

Ahmet Efendi: Herkes tarafından danışılan, bilgisine güvenilen bir kişi olduğu için bu lakap verilmiş (K6).

Bektaş: Namaza gitmeyen, camiye gelmeyen bir adam olduğu için bu lakap verilmiştir. Asıl adı Bekir"dir. İsmi Sünniliği lakabı Aleviliği çağrıştırmaktadır. İsmiyle davranışları arasındaki uyumsuzluk lakabının koyulmasında etkilidir ki bu halkın ince zekasını göstermektedir (K2).

Cırrık Kerim: Cırrık avladığı için bu lakap verilmiş (K2).

Deli İbrahim: Mert olan, lafını esirgemeyen, içi dışı bir olduğu için bu lakap verilmiştir

(K2).

Fini İbiram(İbrahim): Bu kişinin evinde fino köpeği olan bir kiracı oturuyormuş. Bu nedenle bu kişiye fini denmiştir (K6).

Gelin: Yörede evlenen her kadın gelin diye çağırılmaz. Daha çok zenginlerin eşleri, köydeki faaliyetleriyle öne çıkan kadınlara, iyilik yapan kadınlara bu lakap verilir (K2).

Goralı(Koreli): Kore gazisi olduğu için bu lakap verilmiştir (K70).

Gök Fakı: Yeşil gözlü olduğu ve hocalık yaptığı için bu lakap verilmiştir (K2).

Güddürük Memmed: Mehmet çobanmış. "Şu bizim davarı da güt" demişler. "Gütmem" demiş. Güddürrük, güddüremezsin derken adı "Güddürük Memmed" kalmış (K6).

Hancılar: Bu sülale aslen Kayserili olup Pozantı"nın Yağlıtaş köyüne yerleşmişlerdir. Kayseri" den gelirken buldukları handa gecelemişler. Hanlarda kala kala geldikleri için bu sülaleye Hancılar denmiştir (K69).

Kara Batak Ahmet: Borcunu ödeyemeyip iflas edince aylarca köyden kaybolur. Bu nedenle kendisine Batak Ahmet demiştir. Esmer olduğu için bu lakaba bir de Kara lakabı eklenince kara batak denmiştir (K2).

Kaydalı İbrahim: Müzik, oyun bilen, üstü başı düzgün, kuralları(kaideleri) olan birisi olduğu için bu lakap verilmiştir (K2).

Kel Mehmet: Küçük, ufak tefek olduğu için bu lakap verilmi (K2).

Kiriş Ali: İri yarı, yapılı bir adam olduğu için bu lakap verilmiştir (K2).

Kumcu: Kamışlı köyünde hızlı palavra atanlara bu lakap verilir (K2).

Mehmet Kahya: Köyün muhtarlığını yaptığı için bu lakap verilmiştir (K5).

Ondalık: Çobanlık yaparken "10 davara bir davar alırım" deyip güdermiş. Bu nedenle "Ondalıkçı" manasına gelen "Ondalık" denilmiş (K5).

Pantiş Abdullah: Şişman, tombul olduğundan bu lakap verilmiş (K2).

Paşa: Biraz varlıklı, sinirli, otoriter ve ciddi bir adam olduğu için bu lakap verilmiştir (K2).

Sallambaş: Konuşurken başını iki yana salladığı için bu lakap verilmiştir (K2).

Sehilli: Karaisalı"dan gelenlere bu lakap söylenir. Ilıman yer anlamına gelmektedir (K2).

Su içkini: Yaşına rağmen davranışları olgunlaşmayan bir kimse için verilmiş bir lakaptır (K6, K69, K70).

Şadi Abdürrezak: Bir gözü kör olmasına rağmen kör lakabı verilmemiş, Şadi denmiştir. Abdürrezzak, Niğde"de Şadi adında büyük, zengin ve meşhur bir adama benzetildiği için bu lakap verilmiş (K2).

Tarlabölen(Tarlacı) Osman: İki arkadaş tarla için anlaşamamışlar. Bu kişi tarlayı bölüp aralarındaki anlaşmazlığı çözdüğü için tarlabölen, tarlacı demişler (K35, K36).

Tavatır Ali: Her şeyi abartarak anlattığı için bu lakap verilmiş (K6).

Turşu Garı: Yörede en fazla evlilik yapan ve çok uzun yaşayan bir kadın olduğu için bu lakap verilmiş (K2).

Üsgüllü: Üskül köyünden Kamışlı'ya gelin geldiği için bu lakapla çağırılmıştır (K2).

Yoğa İsa (Yoğese): Dışarıda duran, elden uzak duran anlamına gelmektedir (K2).

Yünlü: Kamışlı'da yoksul, üstü başı üryan olan fakat bir köşede biraz birikimleri, buğdayı, unu olan kişilere denir (K2).

c) Değerlendirme

Pozantı ilçesinde lakaplar bütün canlılığıyla yaşamaktadır. Köylerde hemen herkesin bir lakabı olur. Bazen bir kişinin iki lakabı olur ki genelde bunların biri aşağılayıcı diğeri yücelticidir. Yörede lakap verenler olur. Onların verdiği lakaplar genelde bir ömür boyu devam eder. Yörede kullanılan lakapların büyük çoğunluğu erkeklere aittir. Kadınlar için kullanılan lakaplar daha azdır. Bunda erkeğin kahvede vakit geçirmesi, dışarı işlerini yapması gibi sebepler etkilidir. Yörede lakaplar kişinin fiziksel özelliklerine, davranışlarına, sülalesine, mesleğine göre verilebildiği gibi argo lakaplar ya da anlamı bilinmeyen lakaplar da görülmektedir. Yörede bazı kimselerin anne adlarıyla bilinmesi yörenin Kurtuluş savaşında verilen mücadeledeki rolünü ve yöre insanının fedakârlığını, cesaretini çok iyi yansıtmaktadır. Lakaplar aynı kullanılan adların birbirinden ayırt edilmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle lakapların günlük hayatı kolaylaştırıcı bir işlevi vardır. Ayrıca lakaplar insanımızın ince zekâsını, mizah gücünü yansıtması yönüyle de önemlidir.

4.3.5. Yalanlar

Pozantı yöresinde erkekler kahvelerde hoşça vakit geçirmek için yalan söylemekte hatta yalanlarda yarışılmaktadır. Derleme yaparken görüştüğümüz kaynak kişimiz Ferhat Şen yörede söylenen bu yalanların yöre insanının hayal gücünü ve mizah yönünü yansıtması bakımından yöre insanına özgü olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple biz de eğlence amaçlı söylenen bu yalanları, yalanlar başlığı adı altında vermeyi uygun gördük.

– Kahvede erkekler arasında eğlence amaçlı yalanlar olur. Yalan, sadece şaka amaçlı, hoşça vakit geçirmek için söylenir. Birini kandırıp sahtekârlık yapmak, menfaat sağlamak, fitne çıkarmak için yalan söylenmez. Erkekler kahveye giderler. Kahvede konuşurken eğlence olsun diye yalanlar söylenir. Bazen yalan söylemede yarış yapılır; yani yalanda yarışılır (K2).

PY-1

Bir gün kahvede Hamidiye'den biri anlatıyor: Geçende Karanfil dağına ava gittik. Bir şey avlayamadık. Azıkları açtık. Soğan, ekmek, çökelek yiyoruz. Derken bir teyyare (uçak) yaklaştı. Şoför kapıyı açtı. Bize "ne o uşaklar, bir şey vuramadınız mı?" dedi. Bir de baktım ki adam Karanfil'e çarpacak. Uçağın kanadını düzeltiverdim de Çukurova'ya doğru geçti gitti (K2).

PY-2

Köye ilk defa asfalt döküldüğü, zift ve mucur döküldüğü bir sırada kahvede Kamışlı'dan biri anlatıyor: Güzelardıç'ta ekin biçiyordum. Treylerin biri son sürat, ben deyim 100, sen de 200 km hızla gidiyor; amma yoldaki mucurdan eser kalmıyor. Olan mucur yolun etrafına saçılıyor. Neyse son anda karayollarının helikopteri yetişip treylerin üstüne kondu. Treylerin kapısını açıp şoförün suratına iki tane çaktı. "Ulan bu taze yola treyler girer mi hiç? Hadi girdin bu hızla gidilir mi" diye herifi bir güzel azarladı (K2).

PY-3

Köycek domuz avına gittik. Herkes pusuya yattı. Ben de yerimi aldım. Tüfeğe dokuzluyu koydum, bekliyorum. O sırada domuz sürüsü hücuma geçti bana doğru geliyor. Bütün sürü yanımdan yöremden geçti gitti ama azılı bir gavur tam karşımda durdu. Göz göze geldik. Tüfeği doğrulttum. Tetiğe bastım. Arkadaş domuz kendini düğüledi(kendini sıkmak), kurşun geçmiyor. Ben vuruyorum hayvan iki buçuk lira gibi yere düşüyor. Bir, iki, üç, beş… Baktım domuzu vuramıyom, vazgeçtim, yönümü dönüp gittim (K2).

PY-4

Yine bir gün kahvede biri anlatıyor: Yahu dün bir kilo et yaptırdım. Çataloluk'a gittim. Eti hazırladım, ateşi yaktım, eti pişirecem. Bir baktım öteden bir kara yılan yanıma doğru geliyor. Neyse bekledim. Geldi geldi, önümde durdu; kafasını kaldırdı, et istiyor. Bir, iki, üç veriyorum eti, doyacağı yok. Yarısını yedirdim. "Yeter gayrı kalanı da ben yiyeceğim" deyip azarladım. Büküldü geçti, gitti. Şimdi ne zaman Çataloluk'a varsam o kara yılan yanıma gelir. Bu sefer başka birisi: "Onda ne var ki! Biz Ferhat Şen'in çiftliğinde ceviz dikiyorduk. Biz dikiyoruz bir karga da diktiğimiz cevizi anında topluyor" diyince başka birisi de: "Ulan onda ne var. Gavur hem cevizi yiyor, hem de öğlen paydosunda çay içerken gelip omzuma konuyor. Çaydan bir ben içiyom bir karga…" diyor. Bu şekilde yalanda yarışılır (K2).

c) Değerlendirme

Yörede erkeklerin kahvelerde birbirlerine anlattıkları yalanlar yöreye özgü bir eğlencedir. Bu yalanlar gerçekte olması mümkün olmayan, çoğu zaman hayal gücüne ve olağanüstülüğe dayanan anlatımlardır. Birini kandırmak, menfaat sağlamak, kötülük yapmak için söylenmez. Kahvelerde söylenen bu yalanlarda amaç eğlenmek, hoşça vakit geçirmektir. Kahvedeki erkekler çoğu zaman yalan söylemede yarışırlar. Yörede söylenen yalanların kurmacaya dayanması, eğlence amaçlı söylenmeleri ve yöre insanına ait olması yönüyle çalışmamızda yer alması gerektiği inancına vardık.

4.3.6. Tesellemeler

Pozantı yöresinde halk arasında insanlara öğüt vermek, teselli etmek, yol göstermek için hikâyeler anlatılmaktadır. Derleme yaparken görüştüğümüz kaynak kişimiz Ferhat Şen yörede anlatılan bu hikâyelere yöre halkının teselleme dediğini söylemektedir. Biz de bu hikâyeleri tesellemeler başlığı adı altında vermeyi uygun gördük.

– Yöremizde, yaşanan bazı olaylarda insanları teselli etmek için halk arasında hikâyeler anlatılır. Bu hikâyelere "teselleme", hikaye anlatmaya da "teselleme getirmek" denir. Çoğu zaman anlatılan bu hikâyelerle insanlara bir ders verme, öğüt verme, teselli etme, yol gösterme amaçlanır. Bazen mizahi yolla eleştiri yapılır. Köyümüzde birçok teselleme getirilir (K2).

PTES-1

Çok yaşlı kadınlar evlenmek isterse halk arasında şu teselleme getirilir:

Dul avrat çocuğunun biri cumaya gitmiş. Hoca minberde anlatıyormuş: "Her cumadan evvel annenize evlenmek istiyor musun diye soracaksınız, yoksa cumanız kabul olmaz ha" demiş. Bu çocuğun da çok yaşlı bir anası varmış. Öyle ki ağzında tek bir diş varmış. Yaşlılıktan gözleri görmüyor, yerinden kalkamıyormuş. Bir sonraki cumadan önce çocuk annesine "anne evlenmek ister misin" diye sorunca anası yılış yılış yılışmış. Oğlan sinirlenmiş ya belli etmemiş. Akşam olmuş. Annesine "Ana, hoca dedi ki ananızın önüne on tane ceviz koyun. Onunu da kırıp yiyebilirse evlendirin" demiş. Önüne cevizleri koymuş. Kadıncağız uğraşmış, uğraşmış. Cevizin birini kırmış yemiş ya ağzı da kızıl kana boyanmış. "Birini kırdık, dokuzcuğu kaldı" demiş. Neyse on cevizi de kırıp yemiş kadın. Bunun üzerine oğlan da yüklenmiş anasını sırtına, bir böcünün(kurdun) inine götürmüş. "Ana seni

getirdim, herifin birazdan gelir, hadi bana Allaha ısmarladık" demiş kadını oracıkta bırakıp gitmiş. Biraz sonra kurt gelmiş içeri. Kadının gözleri kör ya elinin dışıyla şöyle bir yoklamış ve "Kürklüce de bir bey oğlu muymuş ne!" demiş. Tabi kurt hemen saldırıp ısırmış kadını (K2).

PTES-2

Her olayın iki değil, bir seçeneği olduğunu belirtmek için şu teselleme getirilir:

Nasrettin Hoca"nın iki kızı varmış, ikisi de evliymiş. Hoca "varayım kızları bir ziyaret edeyim" demiş. Kızının birinin yanına varmış. "Nasılsınız kızım işleriniz nasıl" demiş. Kızı "100 dönüm bizim var, 100 dönüm de kiraya tuttuk. 200 dönüm ektik. Allah bol yağış verirse, işimiz iş baba" demiş. Hoca da "İyi, kızım. Allah gönlünüze göre versin" demiş. Öteki kızının yanına varmış bu sefer. Onun da işini, halini sormuş. Kızı da "Beş bin tane cere döktük. Hava kurak gider de cereleri kurutabilir satarsak, işimiz iş baba" demiş. Hoca ona da "Allah gönlünüze göre versin kızım" demiş. Hoca eve gelince karısı "Kızlar nasıl hoca?" diye sormuş. "Vallaha avrat" demiş hoca "senin bu kızların birinden biri ağzıma sı…cak amma hangisi bilmem" demiş (K2).

PTES-3

Yaşlı anne babasına bakmaktan bıkan, şikayet eden evlatlara şu teselleme getirilir:

Adamın birine avradı "Bıktım senin şu babandan, artık ne yapacaksan yap bunu" demiş. Adam üzülmüş. Yardan mı geçsin, serden mi geçsin? Yatalak babasını almış sırtına, bir uçurumun kenarına getirmiş. Aşağıya atacak. Babası "hınk" demiş, gülmüş. Adam "ne gülüyon baba" deyince babası "ben de babamı zamanında buradan attıydım oğlum" demiş. Bu sözün üzerine adam babasını tekrar sırtlayıp eve geri getirmiş. Avradına da "babama bundan böyle ben bakarım" demiş (K2).

PTES-4

Gençleri kötü alışkanlıklardan korumak için şu teselleme getirilir:

Adamın biri ölüm döşeğindeyken oğlunu yanına çağırmış ve şu öğütlerde bulunmuş: "Oğlum avrat kısmına sırrını verme. Ne kadar dost olsa da Osmanlıya(jandarma, polis, memur) güvenme. İlla avrada gideceksen kerhaneye git ama sabahleyin. İlla kumar oynayacaksan en iyi bilenle oyna." demiş ve adam ölmüş. Oğlu bir müddet sonra babasının dediklerini hatırlamış ve "şu babamın dediklerini dinleyim bakalım" demiş. Çocuk karakolun çavuşuyla can ciğer arkadaş olmuş. Bir gece çocuk bir koyun kesmiş, bir çuvala

koymuş, eve gitmiş. “Sorma avrad başımıza bir iş geldi. Filancayla ağız dalaşı ettik, iş ilerledi. Ben de onu vurdum. Neyse ki kimsecikler görmedi. Şimdi ne yapacağız bunu” demiş çuvalı göstererek. Karısı da “Buradan kimse şüphelenmez. Gel, buraya gömelim” demiş. Çuvalı içindekiyle oraya gömmüşler. Bir süre sonra çocuğun adı bir kadınla çıkmış. Karısı “var mı böyle bir şey” diye sormuş. Oğlan boynunu bükmüş. “Vay sen misin bunu yapan” diyerek karısı doğru karakolun çavuşuna gitmiş. “Bizim herif bir adam öldürdü” diye her şeyi anlatmış. Bunun üzerine can ciğer arkadaş olduğu çavuş çocuğun ellerine kelepçeleri geçirmiş, karakola götürmüş. Neyse oğlan durumu anlatmış, kurtulmuş amma dersini de almış. Babasına hak verip duada bulunmuş. “Bir de babamın öteki dediklerini tutayım” diyerek sabah erkenden kerhaneye gitmiş. Bir de bakmış ki herkesin hayran olduğu, güzel sandığı kadınların gözleri şipidikli, saçları tülbür tülbür, yüzlerine bakılmıyor. Tövbe edip yine babacığına dua etmiş. Bu sefer oranın en namlı kumarcısını aramış, bulmuş. Çoçuğu görünce “hele şu zarı ver oğlum” demiş adam. Zarı sağ elinin baş parmağı üzerine koymuş, ocaktan dışarı fırlatmış. “Git bak, düşeştir o” demiş. Çocuk varmış bakmış ki düşeş. İnanamamış. “Bir daha at bakalım” demiş. Adam bir daha atmış. “Git bak, iki birdir” demiş. Oğlan varıp bakmış ki iki bir. Çocuk buna da tövbe etmiş, dersini almış. Babasına da çok duada bulunmuş (K2).

c) Değerlendirme

Yörede insanlara yol göstermek, teselli etmek, öğüt vermek için bazı hikayeler anlatılır. Yöre insanı anlatılan bu hikayelere teselleme demektedir. Yörede farklı durumlar üzerine tesellemeler getirilmektedir. Bunlar arasında gençleri kötü alışkanlıklardan korumak için anlatılan tesellemeler olduğu gibi çok yaşlı kimseler evlenmek istediğinde anlatılan tesellemeler de vardır. Tesellemelerin bazılarında amaç doğru olanı göstermek, ders vermek olduğundan bu tesellemelerin didaktik yanı vardır diyebiliriz. Bazı tesellemelerde ise nükteli bir anlatım bulunması yöre insanının ince zekası ve mizah yönünü göstermektedir. Tesellemeler her ne kadar fıkralara, hikayelere benzese de anlatılışındaki amaç yönüyle bunlardan ayrılmaktadır. Yörede söylenen tesellemelerin ve anlatılış amaçlarının yöreye özgü olması, yöre insanına ait olmasından dolayı tesellemelerin çalışmamızda yer alması gerektiği inancına vardık.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Tezimizde, öncelikle Pozantı İlçesi'nin tarihi, coğrafi özellikleri, nüfusu, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı incelenmiş olup, daha sonra Pozantı Halk Kültürü'nün, Türk kültürü içerisinde geleneksel geçiş dönemleri sırasında yapılan pratikleri, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği ve buna ek olarak, manzum, manzum-mensur ve mensur ürünleri gibi toplumun kültürel ve geleneksel yapısını yansıtan uygulamaları üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmayla Pozantı İlçesi'nin, önce Akdeniz kültüründeki sonra da Anadolu kültüründeki yerinin belirlenmesini ve bu kültürün, gelecek kuşaklara aktarılmasını, unutulmamasını ve daha sonra bu alanla ilgili çalışma yapmayı amaçlayan araştırmacılara kaynaklık etmesine katkıda bulunmayı amaçladık.

Adana İli Pozantı ilçesi'nde, Pozantı ile birlikte iki belediye, on altı köy ve dört mahalle bulunmaktadır. Araştırma alanı belirlenirken daha çok örneklem alma yöntemi ile çalışmamıza en uygun olduğunu düşündüğümüz on bir köy ve iki mahalle gezilmiş ve derleme esnasında kaynak kişilerle birebir görüşülmüştür.

Derleme yapacağımız kaynak kişileri belirlerken yörenin kültürel değerlerini iyi bilen, bölgeyi iyi tanıyan kişilerden ve geleneği yaşatmaya gönüllü olan kimselerden yararlanmaya dikkat ettik. Bu sebeple, derleme çalışmamızda doğru bilgilere ulaşmak için köyünden hiç ayrılmamış ya da kısa süreli ayrılmış, öğrenim görmemiş ya da öğrenimi düşük kişilerden yararlandık. Kaynak kişilerle görüşme sırasında, kamera, fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazlarından faydalandık.

Yaptığımız araştırma sonucunda derlediğimiz malzemeyi, halk kültürü ve anonim halk edebiyatı ürünleri başlıkları altında topladık. Her bölüm başlığının sonunda derlediğimiz malzemeleri değerlendirmeye çalıştık. Tezimizin ikinci bölümünde anonim halk edebiyatı ürünlerini derledik. Bu malzemeyi, sayısal olarak şöyle sıralayabiliriz: 42 türkü, 32 mani, 13 ninni, 26 ağıt, 27 tekerleme, 41 bilmece, 68 atasözü, 80 deyim, 31 alkış, 40 kargış, 2 masal, 9 fıkra, 10 efsane, 4 yalan, 4 teselleme, 283 adet yöreye özgü kelime.

Yaptığımız tespitler sonucunda, Pozantı yöresinde doğumdan sonra yöreye özgü olarak genellikle pekmezle yapılan yiyecekler verilmektedir. Lohusa şerbetine rastlanmamıştır. Pozantı yöresinde ölüm olayına önem verildiğine, cenaze merasimine, ölen kişiyle dargın olsa bile herkesin katılmaya özen gösterdiğine, sünnet törenlerinin son

yıllarda daha gösterişli olarak kutlanmaya başlandığına ve kirveliğin daha önemli görülmeye başlandığına rastlanmıştır.

Araştırmamız sonucunda Pozantı'de eski inançların halen yaşadığı, bu inançların bir kısmının ise İslami karakterli olduğu gözlenmiştir. Tespit edilen eski inanışları şöyle sıralayabiliriz:

Pozantı'de Yaşayan Eski Türk İnanışlarının İzleri:

1. Su Kültü;

– Pozantı'de ölü yıkandıktan sonra kalan suyun dökülmesi, askere, haca ya da uzun yola gidenlerin arkasından su dökülmesi, yeni gelinin eve girerken su dolu güğümü devirmesi, Hıdrellezde istenilen şeyin kağıda yazılıp akan suya atılması eski Türk inançlarındaki su kültü ile ilgilidir.

2. Ağaç Kültü;

– Pozantı'de mezarlıklara ağaç dikilmesi, Erenler'deki ardıç ağacına bez bağlanarak dilekte bulunulması, ardıç ağacının kökünün altı eşilip aydaş çocuğun buradan geçirilmesi eski Türk inanışları içinde ağaçların kutsal sayılması ile ilgilidir.

3. Ateş/ Od Kültü;

– Cenaze evinde yemek yapılmaması, ocağa yemek konmaması, ateş üzerine su dökülmemesi eski inanç sistemindeki "ateş kültü"nün izleridir.

4. Taş/ Kaya Kültü;

– Çocuğu kırklamak için hazırlanan suya kırk tane taş koyulması, cenaze kalkınca kalktığı yere taş konması eski Türk inanışlarındaki taş/kaya kültünün yaşayan izleridir.

5. Dağ/ Tepe Kültü;

– Yörede tek yatır olan Erenler'in dağ ve tepe üzerinde olması, dağların bu sebeple kutsal sayılması İslamiyet öncesi zamanlarda üstün güç ve ruhların dağ ve tepelerde olduğu inancından kaynaklanmaktadır.

6. Atalar Kültü;

– Eski Türklerde ruhun ebediliğine inanılır ve ataların ruhlarına adaklar adanır, kurbanlar kesilirdi. Pozantı'da ziyaret yerlerinde kurban kesilmesi, gelinin kız evinden alınmasından sonra mezarlığı ziyaret etmesi, askere gidecek gençlerin Ömerli köyündeki ulu bir zatın mezarından kaza beladan korunmak için toprak almaları "atalar kültü" ile ilgilidir.

7. Diğer İnanışlar;

– Aş dökmek, büyük aş ve küçük aş, eski Türk İnanç sisteminin uygulamalarıdır. Pozantı'da ölü için hayır işlemek, yemek vermek 3, 40, 52. geceleri ile ölünün sene-i devriyesi gibi belirli günlere bağlanmış olması Gök Tanrı inancının uzantısıdır. Helva yapmak eski Türk inancı iken o günlerde mevlit, hatim okunması bu inançları Müslümanlaştırmıştır. Pozantı yöresinde ölünün arkasından ölü topağı adı verilen helva yapılması ve aynı gün mevlit okutulması eski Türk inançlarıyla İslamiyet'in nasıl harmanlandığını göstermektedir.

– Eski Türklerde muska-tılsımları kullanma âdeti yaygındı. Bu tılsımların insanı her türlü bela ve felaketten koruyacağına inanılırdı. Pozantı'de kısmet açmak, yapılan büyüye karşılık muska yaptırmak, kurt ağzı bağlama ve kurşun döktürme âdeti Şamanizm'in kalıntılarıdır.

– Akşam ezanından sonra komşudan kara sac ve kazan alınıp verilmemesi kara iyelerin olumsuz etkilerinin olacağı düşüncesi ile ilgili olup eski Türk inanışlarının günümüzde yaşayan pratikleridir.

Pozantı'de Sayılarla İlgili İnanışlar

Üç Rakamı İle İlgili İnanışlar;

– Lohusa kadın üç ezan duymadan çocuğunu emzirmez.
– Durmayan çocuğun ağzına yabancı birinin ayakkabısı ile üç kez vurulur.
– Cenaze için mevlit üçüncü günü okutulur ve yemek verilir.

Yedi Rakamı İle ilgili İnanışlar;

– Aydaş çocuk için hazırlanan suya yedi çeşit ağaçtan değnek toplanır.
– Bebeği kırklamak için hazırlanan suya yedi çeşit ot atılır.
– Cenaze evinde yedi gün boyunca yemek pişmez.
– Ölen kimsenin mezarı yedinci gün ziyaret edilir, mevlit okutulur.

Kırk Rakamı İle İlgili İnanışlar;

– Anne ve bebek kırk güne kadar dışarı çıkarılmaz.
– Lohusa kadının yanında kırk güne kadar biri kalır, loğusa kadın yalnız bırakılmaz.
– Bebek kırklanırken leğene kırk tas su ve kırk tane taş konur.
– Cenaze için mevlit kırkıncı günü okutulur ve yemek verilir.

Derlediğimiz anonim halk edebiyatı ürünlerini incelediğimizde, yöre halkı arasında ağıt yakma geleneği çok canlı değildir. Ancak yöre halkı acı ve üzüntü dışında, eleştiri ve şikâyet duygularını da ağıtla ifade etmektedir.

Yöre halkı arasında türkü söyleme geleneği yaygındır. Halk türkülerde sevincini, üzüntüsünü, pişmanlığını, özlemini, yöreye olan hasretini, bağlılığını her türlü duyguyu daha kolay ifade etmektedir. Yine yöreye ait türkülerde İç Anadolu ve Çukurova'nın özellikle de Karacaoğlan'ın etkisi görülmektedir. Bunda Pozantı'nın coğrafi konumunun etkisi bulunmaktadır.

Atasözleri ve deyimlerde daha çok yöreye ait olanları tespit etmeye çalıştık. Derlediğimiz türkü, mani, ninni, tekerleme, bilmece ve efsaneleri daha öne yapılmış olan çalışmaların doğrultusunda elimizdeki malzemeye göre sınıflandırdık.

Araştırmamızda Pozantı halk kültürü bünyesinde İslâmiyet öncesi inanç izlerinin varlığını ve uzantılarını birçok örnekleriyle tespit ederek ilgili yerlerde değerlendirdik. Geçiş dönemlerinde uygulanan pek çok pratiğin köken olarak Orta Asya Türk kültürüne ve Anadolu'daki eski medeniyetlere kadar uzandığını söylemek mümkündür. Pek çok eski inanç ve pratiğin ise İslami bir renge bürünerek geleneği devam ettirdiğini görmekteyiz.

Çalışmamız neticesinde bir milletin yaşam tecrübelerinin sonucu oluşan, milli kimliğimizi oluşturan ve geçmişten günümüze aktarılan en büyük miras olan kültürün ve buna bağlı unsurların Pozantı halk kültüründeki izlerini tespit ederek kayıt altına aldık ve bu şekilde korumaya çalıştık. Tezimizde, yaptığımız tespitlerle saklı kalmış kültür zenginliklerimizin gün ışığına çıkmasını, Anadolu ve Türk dünyasındaki benzerliklerini, farklılıklarını, geçmişten getirip halen yaşamaya devam ettiği alışkanlıklarını gelecek kuşaklara aktarmaya yöre ile ilgili yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, O. (1989). Türkiye folklorunda halk hekimliğinin morfolojik ve fonksiyonel yönden incelenmesi. *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Açа M. ve Ercan M. (2005). Anonim halk edebiyatı.. Ankara: Grafiker Yayınları, 113-168

Açık, F. (2004). Özbekistan'da defin ve taziye merasimleri. *Mili Folklor,* 61, 142- 149.

Adana İl Yıllığı (1991). Pozantı. Adana: Kemal Matbaası.

Akalın, L. S. (1954). *Erzurum bilmeceleri.* İstanbul: Varlık Yayınları.

Akalın, L. S. (1984). *Edebiyat terimleri sözlüğü.* İstanbul: Varlık Yayınları.

Akman, E. (2007). Türk halk hekimliğinde ocaklık geleneği ve safranbolu'daki ocaklar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15, 1.

Akpınar, M. (2005). Kızılcahamam yöresi düğün gelenekleri ve kına türküleri. *Milli Folklor*, 68, 128.

Akpınar, M. (2003). *Mani. TDV İslam ansiklopedisi*, (C.27), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, İstanbul:L&M Yayınları.

Alptekin, A. B. (1993). *Fırat Havzası Efsaneleri*, Antakya.

Altun, I. (2004). *Kandıra türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm.* Kocaeli: Yayıncı Yayınları.

Anadol, C. (2006). *Tarihten günümüze kadar doğu ve batı kültürlerinde halk inanışları Büyü (Sihir-Tılsım-Cin Çarpması).* İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.

Aras, E. (1996). Çukurova yörüklerinin gelenek ve görenekleri bunlardaki eski kültür izleri. *1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları, Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirileri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Aras, E. (2002). Türklerde hıdrellez geleneği. *Milli Folklor*, 54, 39-54.

Artun, E. (2004). *Türk halk edebiyatına giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Artun, E. (2005). *Türk halk bilimi.* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Artun, E. (2006). *Adana halk kültürü.* Adana: Ulusoy Matbaacılık Ltd. Şti.

Artun, E. (2006). *Anonim türk halk edebiyatı nesri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları,.

Artun, E. (2008). *Çukurova ağıt söyleme geleneğinde ölüm dışı söylenen ağıtlar*. *Köy*

Seyirlik Oyunları ve Anonim Halk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul: Kitabevi.

Balaman, A. R. (1973). *Gelenekler, töre ve törenler*. İzmir: Betim Yayınları.

Bardakoğlu, A. (1999). Iskat. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.19), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Bardakoğlu, A. (2002). Katil. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.25), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Başçetinçelik, A. (1998). Adana halk kültüründe geçiş dönemleri, doğum evlenme ölüm. *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adana.

Başçetinçelik, A. (2009). *Adana halk kültürü'nde doğum-evlenme-ölüm.* Adana: Altınkoza Yayınları.

Bekki, S. (2004). Türk halk anlatılarında ölüm ruhu motifi. *Milli folklor*, 62, 53.

Biçer, M. (1991). Eskişehir ilinde doğumla ilgili adet ve inanışlar. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler.* Ankara: Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları.

Biray, N. (2000). Hayvancılık terimleriyle ilgili bir makale ve bazı küçükbaş hayvancılık terimlerimiz. *Milli Folklor*, 46, 61-78.

Boratav, P. N. (1994). *100 soruda türk folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, P. N. (1995). *100 soruda türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Bozkurt, N. (2001). Kandil, *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.24), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Bozkurt, N. (2007). Oyun. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.34), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Bozyiğit, A. E. (1989). Beypazarı Ninnileri. *Türk Folklorundan Derlemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Bozyiğit, A. E. (1990). Zanaat. C.24, 127, İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş. Yayınları.

Çağımlar, Z. (1994). *Adana yöresi yatır ziyareti ve ocaklarla bunlara bağlı anlatılan efsaneler*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağımlar, Z. (1999). *Adana yöresi avşar ağıtları ve bu ağıtların adana âşıklık geleneğine etkisi*. Basılmamış doktora tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağımlar, Z. (2002). "*Adana yöresindeki nusayrilerde yatır-ziyaret inancı ile ölüm sonrası uygulanan adet, inanma ve pratikler,*" Folklor/edebiyat, c.8, S.32, ss. 77–85.

Çağımlar, Z. (2010). *Hikâyeleri ile adana avşar ağıtları*. Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Çelebioğlu, A. (1982). *Türk ninniler hazinesi*, İstanbul

Çelik, K. (2011). *Milli mücadelede pozantı ve pozantı kongresi*, Ankara: Ankara Dizgievi

Çevirme, H., Sayan. A. (2005). Alkarısı İnanmaları ve Bilim, *Milli Folklor*, 65, 67-72.

Çıblak, N. (2002). Anadolu da ölüm sonrası mezarlıklar çevresinde oluşan inanç ve pratikler, *Türk Kültürü*, 474, 605-614.

Çıblak, N. (2003). Mersin tahtacı kültüründeki terimler üzerine bir deneme, *Folklor / Edebiyat*, 9:33, 217-238.

Çıblak, N. (2004). Halk Kültüründe nazar, nazarlık inancı ve bunlara bağlı uygulamalar , *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 15, 103-125.

Çotuksöken, Y. (1979). *Atasözlerimiz*, İstanbul: Alaz Yayınları.

Delikoca, Y. (2011). *Pozantının kurtuluşu ve şehit kasım hoca.* Adana: Ekrem Matbaası.

Doğan, M. (2003). Albasması. *Büyük türkçe sözlük,* Ankara: Vadi Yayınları.

Doğan, M. (2003). Alkış. *Büyük türkçe sözlük*, Ankara: Vadi Yayınları.

Doğan, M. (2003). Evlenme. *Büyük türkçe sözlük*, Ankara: Vadi Yayınları.

Doğan, M. (2003). Kargış. *Büyük türkçe sözlük*, Ankara: Vadi Yayınları.

Demirci, K. (2006). Muska. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.31), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Durmuş, İ. (2004). İskitlerde ölü gömme geleneği, *Milli Folklor*, 61, 21-29.

Duymaz, A. (2002). İrfanı arzulayan sözler. *Tekerlemeler,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Düzgün, D. (2005). Türkiye ve azerbaycan sahalarında uygulanan saya geleneğinin karşılaştırmalı tahlili. *Milli Folklor*, 65, 24-28.

Düzgün, Ü. (1999). *Giresun da adak inancı ve adak yerleri,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, Y. (1979). *Türk spor tarihi*. İstanbul: Ser Yayıncılık.

Ekici, M. (2002). Tire yöresi yağmur duası gelenekleri üzerine bir inceleme. *Milli Folklor*, 56, 46-52.

Eker, G. Ö. (2000). Türk düğün geleneği içinde karakeçili türk düğününün ritüel açıdan değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 46, 92.

Elçin, Ş. (1983). *Türk Bilmeceleri,* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesi'nde Ağıtlar*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Elçin, Ş. (1993). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Elmacı, N. (2002). Doğum gelenekleri: bakacak köyünün dünü ve bugünü. *Folklor/edebiyat*, 29, 336- 339.

Erginer, G. (1997). *Kurbanın kökenleri ve anadolu da kanlı kurban ritüelleri*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

Erkoçak, M. (2003). Osmaniye Yöresinde Kına Gecesi ve Türküleri. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, Osmaniye Valiliği.

Eroğlu, T., Kökten Y., Gönültaş, Ç. (2003). *Sakarya halk kültürü* (Derleme Çalışması). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Eröz, M., (1979). Türk boylarında kansız kurban geleneği. *Türk Kültürü*, 205-206.

Ersoy, R. (2002). Türklerde ölüm ve ölü ile ilgili rit ve ritüeller. *Milli Folklor*, 54.

Gökbel, A. (1998). *Anadolu varsaklarında inanç ve adetler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Gökdağ, B. A., Tekin, F. (1998). Giresun daki eski türk inançlarının izleri. (Haz.Hüseyin Mümtaz Bayazıtoğlu), *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 429, İstanbul: Mega Basım Yayın San. Tic. A.Ş.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1987). Adak, (C.1), 73, İstanbul: Görsel Yayınlar.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1987). Bayram, (C.3), 1357, İstanbul: Görsel Yayınlar.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1987). Deyim , (C.5), 2618, İstanbul: Görsel Yayınlar.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi (1984). Adana, Düğün gelenek ve görenekleri, (C.1), İstanbul: Görsel Yayınlar.

Güç, A. (2002). Kurban. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.26), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Güçlü, M. (2004). Trabzon yöresi düğün törenlerinde horon, *Milli Folklor*, 64, 135.

Gündüz, Ş. (2007). Nevruz. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.33), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Gürkan, S. L. (2006). Nazar. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.32), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Güzelbey, C. C. (1981). Gaziantep'te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar, *Türk Folklor Araştımaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi

İnan, A. (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul

İnan, A. (1995). *Tarihte ve bugün şamanizm*, T. T. K. Y., Ankara, 151–200.

Kalafat, Y. (1994). Türk halk inançlarında hususiyle doğu anadolu da ve orta toroslar da kırk motifi, *Milli Folklor*, 22, 15-21.

Kalafat, Y. (1995). *Doğu anadolu da eski türk inançlarının izleri*. Ankara: Ankara Kültür Merkezi Yayınları.

Kalafat, Y. (1996). *İslamiyet ve türk halk inançları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kalafat, Y. (1998). Anadolu ve yakın çevresi türk halk inançlarında ölüm veya halk inançlarımıza göre yatır ziyareti. *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 239-263, İstanbul: Mezarlık Vakfı.

Kalafat, Y. (2006). *Doğu anadolu da eski türk inançlarının izleri*. Ankara: Ebabil Yayınları.

Kalafat, Y. (2006-a). Türk halklarında kurtağzı bağlama inancı, *Sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 20, 273-280.

Kalay, A. (1998). Amasya ili alan, hasanbey, şarklı karamustafapaşa köylerinde doğum uygulaması. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaplan, A. (2002). Tahtacılarda evlilik kurumu ve törenleri, *folklor/edebiyat*, 29, 367-368.

Karakaş, A. (2005). *Feke halk kültürü araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, adana: Çukurova üniversitesi Sosyal bilimler enstitüsü.

Kaya, D. (1997). Dualar ve Beddular. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 4, 99- 121.

Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, D. (1999). Aşık Ruhsati, Sivas: Doğan Ofset.

Kayra, O. K. (2003). Atasözlerinde Anlam Kaymaları, Zamana Bağlı Anlam ve Coğrafi Mekân Kayıpları. *Milli Folklor*, 60, 116-127.

Koz, M. S. (2003). *Yemek Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Köprülü, M. F. (1985). *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Milli Kültür Yayınları.

Köse, N. (2003). Türk düğünlerinde gerdek sonrası duvak geleneği, *Milli Folklor*, 60, 99-100.

Kut, G. (2002). *Türklerde yemek kültürü. Türkler*. (C.4), Ankara:Yeni Türkiye Yayınları.

Menteşeoğlu, E. (1998). Giresun' da köy düğünü, *Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 373- 382, İstanbul: Mega Basım Yayın San. Tic. A.Ş.

ML. (1971). Fıkra. *Meydan larousse* (C.4, 631). İstanbul: Meydan Yayınları.

Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedisi (1992). Oyun. (C.15), Sabah Gazetesi, İstanbul.

Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedisi (1993). Çeyiz. TDV İslam Ansiklopedisi, (C.8), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Ocak, A. Y. (1983). *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Ocak, A. Y. (1998). Hıdrellez. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.17), Ankara: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Okuşluk, R. (1994). *Adana Efsaneleri Araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.

Oy, A. (1991). Atasözü. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.4), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Ögel, B. (1988). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 265.

Örnek, S. V. (1979). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: A.Ü. DTCF Yayınları.

Örnek, S. V. (1998). *100 soruda ilkellerde din, sanat, büyü, efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Örnek, S. V. (2000). *Türk halk bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özdemir, A. Z. (2000). Avşar düğünlerinde bayrak soruları, *Folklor/Edebiyat*, (C.6), 23, 130.

Özdemir, A. Z. (2002). İlenme (Beddua) ve örnekler , *Folklor/Edebiyat*, (C.8), 32, 345.

Öztelli, Cahit, (1953) *Halk türküleri*, İstanbul

Rahman A. (1996). *Uygur folkloru*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Rayman, H. (2003). Yozgat yöresinde bazı şamanik ve kozmogonik inançlar. *Milli Folklor*, 60, 88- 91.

Sakaoğlu S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Santur, A., Sevindik H. (1995). Karaözü (kayseri) kasabasında ölüm geleneği üzerine bazı tespitler. *Folklor/Edebiyat*, (C.1), 4, 141- 146.

Santur, A. (2000). Tarsus'un bazı köylerinde halk hekimliği ve halk veterinerliği. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sezen, L. (1993). *Erzurum şehir folkloru*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Şahin, H. (1991). Morhamam köyünde (malatya) kirvelik kurumu gelenekleri. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.

Şahin, M. S. (1993). Cin. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.8), İstanbul: Divantaş Diyanet

Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Şen, F. (2008). *Bizim köyün halleri*, Pozantı: Baysallar Ofset.

Şenesen, R. (2011). *Çukurova bölgesi girit göçmenleri halk kültürü araştırması*. Adana: Karahan Kitabevi.

Şimşek, E. (1993). *Kadirli ve osmaniye ağıtları*, Antakya: Tesfa Yayınları.

Şimşek, E. (2003). Kadirli ve sumbas'ta evlenme adetleri. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, Osmaniye Valiliği.

Şişman, B. (2002). Samsun yöresi'nde geçiş dönemleriyle (doğum, sünnet, evlilik ve ölümle) ilgili yaşayan halk inançları ve bunlara ait uygulamalar. *Erdem Halk Kültürü Özel Sayısı*, (C.13), 39, 445-464.

Tarihi, coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle pozantı (1992). Ankara: Aydoğdu Ofset.

Taş, H. (1991). Halk bilimi açısından erzurumda yemek geleneği ve uygulamaları. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Taş, H. (1994). Erzurum da doğum ve çocukla ilgili eski adet ve inançlar. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*. Ankara: HAGEM Yayınları.

Taş, H. (2008). Bir alevi köyü: bursa şehitler köyü'nde evlenme törenleri. *Milli Folklor*, 80, 56.

Tezcan, M. (1982). Türklerde Yemek yeme alışkanlıkları ve buna ilişkin davranış kalıpları. *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tezcan, M. (1985). Ülkemizde geleneksel halk hukuku uygulamaları, *Türk folkloru araştırmaları*, Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:

Tezcan, M. (2000). *Türk yemekleri antropolojisi yazıları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tokdemir, H. (1993). *Artvin yöresi folkloru*, Ankara.

Turan, F. A. (2001). Kayseri'de düğün adetleri. *Kayseri ve yöresi kültür, sanat ve edebiyat bilgi şöleni bildirileri*, (C.2), 752-758, Kayseri: Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları.

Tümer, G. (1992). Bereket. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.5), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Türdav (1997). Iskat. *Büyük lugat*, İstanbul: Türkiye Kalkınma ve Dayanışma Vakfı Basım Yayım.

Türkçe Sözlük. (1998). Fıkra. Cilt 1, Ankara: TDK Yayınları.

Türkçe Sözlük. (1998). Masal . Cilt 2, Ankara: TDK Yayınları.

Türkoğlu, S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam,* İstanbul

Uslu, Ş. (2004). Darende ve çevresinde halk inançları. *Millî Folklor*, 61, 93.

Varis, A. (2004). Türklerde ad koyma gelenekleri üzerine bir inceleme. *Milli Folklor*, 61, 125.

Yaldızkaya, Ö. F. (1999). Anadolu türkmen ağıtları ve batı trakya türk ağıtları üzerine bir mukayese, *Folklor/Edebiyat*, 17, 239-240.

Yalgın, A. R. (1993). Cenup'ta türkmen oymakları I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yaran, R. (1994). Düğün. *TDV İslam ansiklopedisi*, (C.10), İstanbul: Divantaş Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş

Yardımcı, M. (1991). Çukurova da ölümle ilgili inanışlar-uygulamalar ve iskenderun mezar taşlarının dili. *II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*. 20-24 Kasım 1991, Adana.

Yardımcı, M. (1998). *Başlangıcından günümüze halk şiiri-aşık şiiri-tekke şiiri*, Ankara: Ürün Yayınları.

Yardımcı, M. (1999). *Türk halk bilimi ve edebiyat araştırmaları*, Ankara:Ürün Yayınları.

Yener, Ş. S. (1959). Gaziantep'te evlenme. *Gaziantep Halk Bilgisi Derlemeleri*, Gaziantep: Gaziyurt Matbaası.

Yıldırım, D. (1976). *Türk Edebiyatında Bektaşi Fıkraları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yılmaz, M. A. (2005). *Aladağ halk kültürü araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

www.dpt.gov.tr (Erişim tarihi:13.05.2012)

www.pozanti.bel.tr (Erişim tarihi:10.06.2011)

www.pozanti.gov.tr (Erişim tarihi:10.06.2011)

www.pozanti.meb.gov.tr(Erişim tarihi:10.06.2011)

www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi:13.05.2012)

KAYNAK KİŞİLER

K1: Cemil ÇAY, 62, lise, memur, Yeni Konacık Köyü, Temmuz/2010

K2: Ferhat ŞEN, 70, üniversite, emekli öğretmen, Kamışlı köyü, Temmuz/2011

K3: Hatice ŞEN, 68, lise, ev hanımı, Kamışlı köyü, Temmuz/2011

K4: Ümmü MENÇEK, 56, okuryazar değil, Ev hanımı, Hamidiye, Haziran/2011

K5: Durmuş BALLI, 79, İlkokul, Emekli, Ömerli, Temmuz/2010

K6: Elif TEKİN, 64, ilkokul, ev hanımı, Pozantı, Haziran/2010

K7: Muhittin GÜLER, 75, esnaf, ilkokul, Aşçıbekirli, Temmuz/2010

K8: Aliye SÜZER, 59, ilkokul, ev hanımı, Kamışlı köyü, Temmuz/2011

K9: Adile DEMİR, 60, ilkokul, ev hanımı, Yazıcak köyü, Haziran/2011

K10: Meryem HAKVERDİ, 30, ilkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K11: Adem HAKVERDİ, 33, ilkokul, işçi, Hamidiye köyü,Temmuz/2011

K12: Seyfullah DEMİR,65, ilkokul, emekli, Yazıcak köyü, Haziran/2011

K13: Yaşar TÜNEL, 59, ilkokul, çiftçi, Aşçı Bekirli Köyü, Temmuz/2010

K14: Arzu TÜNEL, 50, okuryazar, ev hanımı, Aşçı Bekirli Köyü, Temmuz/2010

K15: Sema Nur TEMEL, 12, Öğrenci, Kamışlı köyü, Temmuz/2011

K16: Yasemin TEMEL, 9, Öğrenci, Kamışlı köyü, Temmuz/2011

K17: Sıdıka GÜRGEN, 26, ilkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K18: Ali GÜRGEN, 34, ilkokul, işçi, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K19: Yiğitcan GÜRGEN,8, Öğrenci, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K20: Kübra HAKVERDİ, 13, Öğrenci, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K21: Eda HAKVERDİ, 10, Öğrenci, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K22: Nimet MENÇEK, 29, ilkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K23: Ünsal GÜNGÖR, 73, ilkokul, emekli, Fındıklı, Eylül/2011

K24: Mustafa DÖNMEZ,79, ilkokul, çiftçi, Dağdibi köyü, Temmuz/2011

K25: Ömer GÜRGEN, 75, ilkokul, çiftçi, Dağdibi köyü, Temmuz/2011

K26: Saniye TAŞ, 74, Okuryazar değil, ev hanımı, Dağdibi köyü, Ağustos/2011

K27: Şükrü TAŞ, 95, Okuryazar değil, Çiftçi, Dağdibi köyü, Ağustos/2011

K28: Fadime GÜNGÖR,65, , ilkokul, ev hanımı, Dağdibi köyü, Haziran/2011

K29: Zennure GÜNGÖR,68, , ilkokul, ev hanımı, Dağdibi köyü, Haziran/2011

K30: Emine GÜNGÖR,36, ilkokul, ev hanımı, Dağdibi köyü, Haziran/2011

K31: Elif AVCI, 71, okuryazar değil, ev hanımı, Aşçı Bekirli Köyü, Temmuz/2011

K32: Dilek AVCI, 27, ilkokul, ev hanımı, Aşçı Bekirli Köyü, Temmuz/2011

K33: Yıldız ÇAKITER, 36, ilkokul, ev hanımı, Aşçı Bekirli köyü, Temmuz/2011

K34: Elif GÜNEŞ, 82, , okuryazar değil, ev hanımı, Göcekli köyü, Haziran/2011

K35: İbrahim GÜNEŞ, 44, ortaokul, Esnaf, Göcekli köyü, Temmuz/2010

K36 Osman KUVAZ, 85, ilkokul, çiftçi, Göcekli köyü, Temmuz/2010

K37: Havva KUVAZ, 78, okuryazar değil, ev hanımı, Göcekli köyü, Temmuz/2010

K38: Hüseyin ÖZGÜN, 76, ilkokul, cami hocası, Göcekli, Temmuz/2010

K39: Hatice ULUDAĞI, 35, İlkokul, ev hanımı, Karakışlakçı köyü, Eylül/2011

K40: Müfide ULUDAĞI, 59, İlkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Eylül/2011

K41: Sema ULUDAĞI, 11, Öğrenci, Göcekli köyü, Eylül/2011

K42: Zeynep EROĞLU, 60, okuryazar değil, ev hanımı, Göcekli köyü, Eylül/2011

K43: Sevim EROĞLU, 32, İlkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Eylül/2011

K44: Gülsüm EROĞLU, 35, İlkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Eylül/2011

K45: Hamza Ali ULUDAĞI, 40, İlkokul, esnaf, Göcekli köyü, Eylül/2011

K46: Elif ULUDAĞI, 36, İlkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Eylül/2011

K47: Zekeriya CENGİZ, 45, İlkokul, esnaf, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K48: Safile BORAN, 82, okuryazar değil, ev hanımı, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K49: Mehmet BORAN, 83, okuryazar değil, çiftçi, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K50: Mehmet ÖZTÜRK, 75, okuryazar, çiftçi, Hamidiye köyü, Haziran/2010

K51: Arif BAĞLIK, 65, okuryazar, emekli, Hamidiye köyü, Haziran/2010

K52: Cennet CENGİZ, 32, İlkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Haziran/2010

K53: Yunus CENGİZ, 34, İlkokul, işçi, Hamidiye köyü, Haziran/2010

K54: Zehra ADIGÜZEL, 27, İlkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K55: Zeki ADIGÜZEL, 29, İlkokul, işçi, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K56: Bilal ERTEN,40, İlkokul, çiftçi, Hamidiye köyü, Ağustos/2011

K57: Ramazan CENGİZ, 57, İlkokul, çiftçi, Hamidiye köyü, Ağustos/2011

K58: Ücel GÜRGEN, 54, İlkokul, emekli, Hamidiye köyü, Ağustos/2011

K59: Ali KARAKAŞ, 48, İlkokul, esnaf, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K60: Fadime KARAKAŞ, 40, okuryazar, ev hanımı, Hamidiye köyü, Haziran/2011

K61: Rahime BAĞLIK, 68, okuryazar değil, ev hanımı, Hamidiye köyü, Eylül/2011

K62: Volkan UYSAL, 32, Üniversite, Müzik öğretmeni, Adana, Haziran/2010

K63: Asiye TAŞ, 32, ilkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Haziran/2010

K64: Nihat TAŞ, 35, ilkokul, işçi , Dağdibi köyü, Haziran/2010

K65: Eyüp ÇALIK, 42, İlkokul, esnaf Yeni Konacık köyü, Temmuz/2010

K66: İbrahim ÇALIK, 36, Üniversite, Mühendis, Yeni Konacık, Haziran/2010

K67: Azize TEKİN, 30, Üniversite, Öğretmen, Yağlıtaş köyü, Haziran/2010

K68: Orhun TEKİN, 32, Üniversite, Öğretmen, Adana, Haziran/2010

K69: Emine KONCA, 1963, ilkokul, ev hanımı, Yağlıtaş, Temmuz/2011

K70: Esra KONCA, 1986, ortaokul, ev hanımı, Yağlıtaş, Temmuz/2011

K71: Fadime KONCA, 1990, öğrenci, üniversite, Yağlıtaş, Temmuz/2011

K72: Mehmet KARANFİLDAĞI,38, lise, memur, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K73: Fadime GÜNEŞ 40, İlkokul, ev hanımı, Göcekli köyü, Temmuz/2010

K74: Hatice GÜNEŞ, 65, Okuryazar değil, ev hanımı, Göcekli köyü, Temmuz/2010

K75: Bilal ARSLAN, 48, İlkokul, çiftçi, Aşçı Bekirli köyü, Ağustos/2011

K76: Cennet ARSLAN,44, Okuryazar, ev hanımı, Aşçı Bekirli köyü, Ağustos/2011

K77: Hasan ÇALIK, 48, lise, esnaf, Yeni Konacık köyü, Haziran/2010

K78: Savaş DAŞKAN, 46, ortaokul, esnaf, Yeni Konacık köyü, Haziran/2010

K79: Emine ERTEN, 38, İlkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K80: Huriye ERTEN, 38, İlkokul, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K81: Abdullah ERTEN, 39 İlkokul, esnaf, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K82: Mesut MENÇEK, 32, İlkokul, işçi, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K83: Leyla BAĞLIK, 57, okuryazar, ev hanımı, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K84: Tahsin BAĞLIK, 59, okuryazar, çiftçi, Hamidiye köyü, Temmuz/2011

K85: Havva ÇAY, 90, okuyazar değil, ev hanımı, Yenikonacık köyü, Haziran/2010

K86: Fatma AVCI, 88, okuyazar değil, ev hanımı, Kamışlı köyü, Haziran/2010

K87: Nazmi KONCA, serbest meslek, Yağlıtaş, Temmuz/2011

K88: Hatice YILMAZ, 1968, lise, memur, Pozantı, Temmuz/2010

K89: Elif KÖSEOĞLU,95, ev hanımı, okuma yazma yok, Pozantı, Eylül/2011

K90: Ziya KÖSEOĞLU,97, okuma yazma yok, çiftçi, Pozantı, Eylül/2011

K91: Ersan KÖSEOĞLU,55, lise, astsubay, Pozantı, Eylül/2011

K92: Ali KÖSEOĞLU,60, ilkokul, çiftçi, Pozantı, Eylül/2011

K93: Mehmet TAŞPINAR,55, ortaokul, esnaf, Pozantı, Eylül/2011

YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

A

Abıla: Yenge, karı, zevce.

Acar: Yeni.

Ala: Yakın.

Akıt: Koyu pekmez.

Alık: Kadınların iş yaparken giydiği eski elbise.

Almes: Pembe.

Antiriş: Uyduruk.

Atkı: Düğünlerde yeni evlenen gençlere yardım maksadıyla yapılan para yardımı kırkım.

Aydaş: Zayıf, çelimsiz, sarı benizli.

B

Babal: Vebal, günah.

Badılcan: Patlıcan.

Bağarsırık: Bağırsak.

Bakraç: Küçük bakır kova.

Banadura: Domates.

Bastırık: Sel sularının toprağı aşındırmasını önlemek amacıyla ya da suyun önünü kesmek için çalı ve ot yığınlarıyla yapılmış yığın.

Beze: Ekmek, bazlama, çektirme vb. yapmak için hazırlanmış hamur topu.

Bezime: Küçük bazlama.

Bisağal: Birazdan.

Bişşek: Yayık aleti.

Bocut: Küçük sürahi.

Böcü: Domuz, kurt.

Buzalaçı: Gebe hayvan.

Bük: Irmak kenarında su basan, verimli, kuvvetli tarla.

Bürüncek: Büyük beyaz kadın başörtüsü.

C

Canavar: Kurt.

Cember: Büyücek beyaz kadın baş örtüsü, yağlık.

Cencik: Zayıf, narin.

Cılısı: Oyunda mesele çıkaran, oyunbozan.

Cılk: Gereğinden fazla sulu.

Cıngar: Kavga, gürültü.

Cır cır: Fermuar.

Cırlağan: İnce sesli geveze.

Cırmak: Tırmalamak.

Cırrık: Serçeden biraz büyük, eti yenen boz renkli bir kuş.

Cıybaz: Zayıf, çelimsiz.

Cızga: Domuz yavrusu.

Cızırgın: Tahtaravelli.

Cilir: Gelinin başına takılan gümüş yuvarlak takı.

Cobuk: Kırık, eksik.

Cumdallı: Şımarık, münasebetsiz kişi.

Ç

Çabıt: Bez parçası.

Çalgı: Keman.

Çalkambaç: Ayran.

Çaşarat: Kavgacı, her lafa cevap veren.

Çebiç: Bir yaşında keçi yavrusu.

Çelermek: Hayvanlar için gebermek.

Çenesek: Çok konuşan kimse.

Çıkıntı: Kirli çamaşır.

Çıkla: Sade, yalnız.

Çıltak: Çabuk sinirlenen, kavga çıkaran.

Çıtırmık: Çitlenbik, melengiç.

Çipilemek: Suda oynamak.

Çingil: Küçük helke, bakraç.

Çinke: Küçük parça.

Çomça: Çömçe.

Çoşga: Sevilmeyen hayvanların yavrusu, domuz çoşgası, kurt çoşgası.

Çul: Sade keçi kılı veya pamuk tırlığı karışık sergi, yaygı.

Çurfalık, Çufdalık: El dokuma tezgahı.

D

Dabaz: Deri üzerinde olan ve kaşıntı yapan kabarcıklar.

Dağdaki: Domuz.

Davar: Keçi ve koyun sürüsü.

Desde: Bir kucak ekin.

Devre: Aksi, ters, yanlış.

Dıkılmak: Girmek

Dibek: Buğday dövülen oyuk taş, soku taşı.

Dinelmek: Ayakta durmak, dikilmek.

Don: 1.İç donu, 2.Şalvar, 3.At rengi.

Donuzluk: 1.Şeytanlık düşünme. 2.Değirmenin suyunun dar bir zıvanadan geçip çarkı döndürdüğü yer.

Dölek: Düzgün yer.

Döşek: Yatak.

Dulda: Kuytu, kenar yer, kuytu kenar gölge yer.

Duluk: Yanak.

Dürü: Gelinlerin damat ve akrabalarına verdikleri hediye, bohça.

E

Ebe: 1.Nene. 2.Çocuk doğurtan kadın. 3.Üvey anne.

Elikmek: Mahcup olmak.

Emişik: Süt kardeş.

Essah: Sahi, gerçek, doğru.

Evmek: İvmek, acele etmek.

Ezingeç: Sabun bezi.

F

Farız: Kurnaz, dalgacı.

Fasalak: Çocukluk ile delikanlılık arası durum.

Fermusun: Aslı fermason, mason loncası üyesi. Kadınların hakaret sözcüğü.

Fıcıtmak: Bir şeyi fırlatıp atmak.

Fırsant: Fırsat.

Fışkı: Sürgün, filiz.

Filik: Tiftik keçisi.

Fortum: Hortum.

G

Gabala:Toptan, parakende olmayan.

Gabış: Boynuzsuz keçi.

Gada: Dert, tasa, sıkıntı.

Galey: Kalay.

Galle: Sincap.

Gara Heyyik: Kara höyük, Kamışlı köyünün tam güneyindeki küçük dağ.

Garemet: İftira.

Garsambaç: Pekmez ve karın karıştırılmasından oluşan bir tür yiyecek.

Gatık: Ekmekle yenecek yemek, yiyecek.

Gavırka: Buğday veya nohutun tavada kavrulmasıyla hazırlanan yiyecek.

Gavlangoz: Aptal, akılsız.

Gaygana: Tereyağda yumurta.

Gengez: Galiba, herhalde.

Gıncıfır: Aşırı süslü.

Gıncırak: Bu günkü tahterevallinin döner şekli.

Gıngırdanmak: Hafiften ipe sapa gelmez türkü söylemek.

Gıran: Öldürücü salgın hastalık.

Gıymık: Çok küçük ağaç parçası.

Gıytık: Kıymığın büyüğü.

Gillik: Meyve çekirdeği.

Goddik: Kısa Boylu.

Goncalas: Lohusa kadının gözüne görünen yaratık, albasması.

Gonguref: Gramofon.

Govuk: Oyuk.

Göcek: Ağacın gövdesinde dalın çıktığı yer.

Gök Bakla: Yeşil Fasulye.

Gök: Mavi, yeşil, mor, leylak.

Gölük: At.

Gulunç: Kürek kemiklerinin arası.

Gunnaçı: Tavuk ve eti yenmeyen hayvanların gebe olma durumu.

Gusgun: Atıl bel kolonu.

Guzlaçı: Keçi, koyun, inek gibi eti yenilen hayvanların hamile olma durumu.

Güulek: Zahire ölçü birimi. İki gazyağı tenekesi.

Güvermek: Ortaya çıkmak,yetişmek, yeşermek.

H

Haley: Halay.

Hamaylı: Muska.

Harar: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval.

Hareni: Kazanın küçüğü, tencerenin büyüğü.

Hasit: Çekemeyen, kıskanç, kinci.

Havakmak: Enfeksiyon kapmak.

Helimelenmek: Beklemiş yemeğin koyulaşması.

Helke: Bakraç, su ve sıvı maddeler taşımak için kap.

Hevkere (Hevkeve): Küçük bahçe, bostan.

Hıçır: Kirli, pis, eski.

Hırtlak: Gırtlak.

Hontaziya: Aşırı süs.

Horanta: Ev halkı.

Horu: Çocuk oyununda ebe taşı.

Hoturaf: Fotoğraf.

Hoyuk: Bostan korkuluğu.

Humar: Kumar.

I

Ingıraz: Hasta, hasta gibi.

Irafan: Rahvan. Atlar için kullanılır.

Irbık: İbrik.

Istar: Çul, çuval, heybe ve torba dokuma tezgahı.

İ

İğeşmek: İddialaşmak. Üstün gelmeye çalışmak.

İlean: Leğen.

İleançe: Küçük leğen.

İsgeti: En büyük çivi.

İstida: Dilekçe.

İta: Üstünde un elenen, hamur yapılıp ekmek yapılan yer sergisi.

İzoz: Enayi, aptal.

K

Kak: Meyve kurusu.

Keh: Kenar.

Kekre: Olmamış sebze, meyve tadı.

Kel: Küçük, önemsiz, pis.

Kenef: Ayak yolu, hela.

Kepenek(köpen): Çobanların giydiği kolsuz yün giysi.

Kepir: Taşlı yokuş.

Kepkebi: 7-8 mm uzunluğunda, başı geniş çivi.

Kertiş: Toprak renginde kertenkele.

Kertme: Bir şeyin sıkarak iz yapması.

Keşşik: Sıra, nöbet.

Kındırmak: Kapı ve pencere gibi şeyleri aralık bırakmak.

Kirevit: Tahta kanepe.

Kirmen: Yünden ip yapma aracı.

Kösüre: Bileği taşı.

Köşşek: Rahat, büyük, geniş, iyi.

Küncü: Susam.

Künde: Her gün, sürekli, her zaman.

Küştüre: Rende.

L

Lalibali: Laubali.

Lenger: Ortası hafif çukur, kenarı yayvan ve geniş bakır kap.

Lepirt: Hemen, derhal, göz açıp kapayıncaya kadar.

Lömbürdek: Büyük çan.

M

Mahana: Bahane.

Mahrama: El-yüz havlusu, peşkir.
Mandal: Kapıya asma kilit takma aygıtı.
Manik: Kedi yavrusu.
Maraz: 1. Sağlığa iyi gelmeyecek yiyecek veya hareket. 2. İstenmeyen duruma sebep olan.
Mavşan: Mavi, Yeşil (Göz rengi için)
Meh: Buyur, al.
Mesek: Şakacı, komik.
Metel: Bilmece.
Mığrım: Küçük karınca.
Mık: Çivi.
Mısmıl: İyi, düzenli.
Mile: Basma bez.
Mitil: Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak.
Müzevirlemek: Bir suçu ihbar etmek, birine laf, dedikodu yetiştirmek.

N

Nahal: Nasıl.
Namazlağa: Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade.
Nemne: Erkek ve dişi cinsiyet organının kibarca söylenişi.
Nünük: Gırtlak.

O

Oba: El, yabancı, başkası
Okarı: Yukarı.
Okuntu: Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı, davetiye.
Olçum: Hastalıklardan anlayan ve tedavi eden kişi, ocak.

Ö

Öfelemeç: Ufalanmış yufka, soğan ve peynirin karıştırılmasıyla yapılan yemek.
Öş: Akşam karanlığı.
Övez(Üvez): At sineği.
Öz: Irmak, Kamışlı‘dan geçen Körkün çayına öz denir.

P

Pakır: Tencere.

Pakla: Fasulye.

Pança: Avuç.

Pantiş: Şişman, tombul.

Patır: Kekeme, güçlük çekerek konuşan.

Pavkırmak: Kurt, tilki gibi ulumak.

Peş: Çapraz.

Peşkir: El-yüz havlusu, mahrama.

Pılıçga: Bedava veya ucuz bir malın kapışılması.

Pındırık: Bazlama veya bezme pişirme sacı.

Pırtı: Çamaşır.

Pıtırak: Dikenli tohumun insanların giysilerine, hayvanların tüylerine yapışan otu.

Puşda: Ağacın meyve veren filizi.

S

Sadıç: Gelin ve damadın yanında bulunan ve onlara yardımcı olan yakın arkadaş.

Sahan: Tabak.

Samen: Seymen.

Saplıcan: Zatürree.

Sarkanak: Büyükbaş hayvanların ince bağırsağı ile işkembe arasındaki bölüm.

Savan: Pamuk ipliğinden yapılan kalınca kilim, çul.

Sehil: Sıcak yerler.

Sengir: Bayır yokuş yer.

Seyik: Kırılan bölgeyi sarmak için ağaçtan yapılmış ince tahta.

Seyip: Başı bozuk, sahipsiz.

Sındı: Makas.

Sınıkçı: Kırık, çıkık bağlayan kimse.

Sırt: 1.Vücudun arkası. 2.Elbise.

Sıtara: Hatır, şans, baht.

Sinlenmek: Saklanmak.

Soğukluk: Semizotu.

Sokum: İçine peynir, peyvarda veya başka bir katık konulmuş yufka ekmek dürümü.

Suğluk: Ekmek bıçağı.

Süzekli: Astarlık bezden yapılma üçgen torba. Pekmez çamurunda kalmış şırayı süzmeye yarar.

Ş

Şaplak: Tokat.

Şavk: Işık, aydınlık.

Şehre: Surat, yüz.

Şelek: Sırtta taşınan yük

Şipidik: Gözdeki çapak, iltihap.

Şiş: Ekmek pişirmekte kullanılan ağaç çevirgeç.

Şişek: Bir ya da iki yaş arasında koyun.

T

Tabaka: 1. Madeni tütün, sigara kutusu. 2. İki katlı ev.

Tahra: Ağaç budamaya, kesmeye yarayan satırdan biraz büyük demir saplı araç.

Taman: Hani.

Tas: 1. Su içme kapı. 2. Zahire ölçü birimi.

Tavatır: Tevatür, abartı.

Teğrek, Teyrek: İlaç, em.

Teselleme: Bir hareket, bir olay üzerine anlatılan hikaye.

Teskire: Genellikle yarma çam ağacından yapılmış sepet.

Teşt: Büyük bakır leğen.

Tevek: Üzüm asmasının taze yaprağı.

Tıbıkalı: Çocuğu durmayan kadın.

Tıplatmak: Damlatmak.

Tısga: Fiske.

Toklu: Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu.

Tomas: Çoban.

Tosgaba: Kaplumbağa.

Tuturuk(Tütük): Çok ekşi.

Tülbür: Karmakarışık, perişan saç.

U

Uğunmak: İnleyerek acı çekmek, ağlamak.

Urasa: Bir hastalığı, yarayı sağaltmak için kullanılan bilimsel olmayan yöntem.
Uruplağa: Zahire ölçü birimi, güleğin 1/16”sı.
Uyduran: Anlaşarak birlikte kaçan kız ve oğlana denir.
Uyuntu: Uyuşuk, tembel.

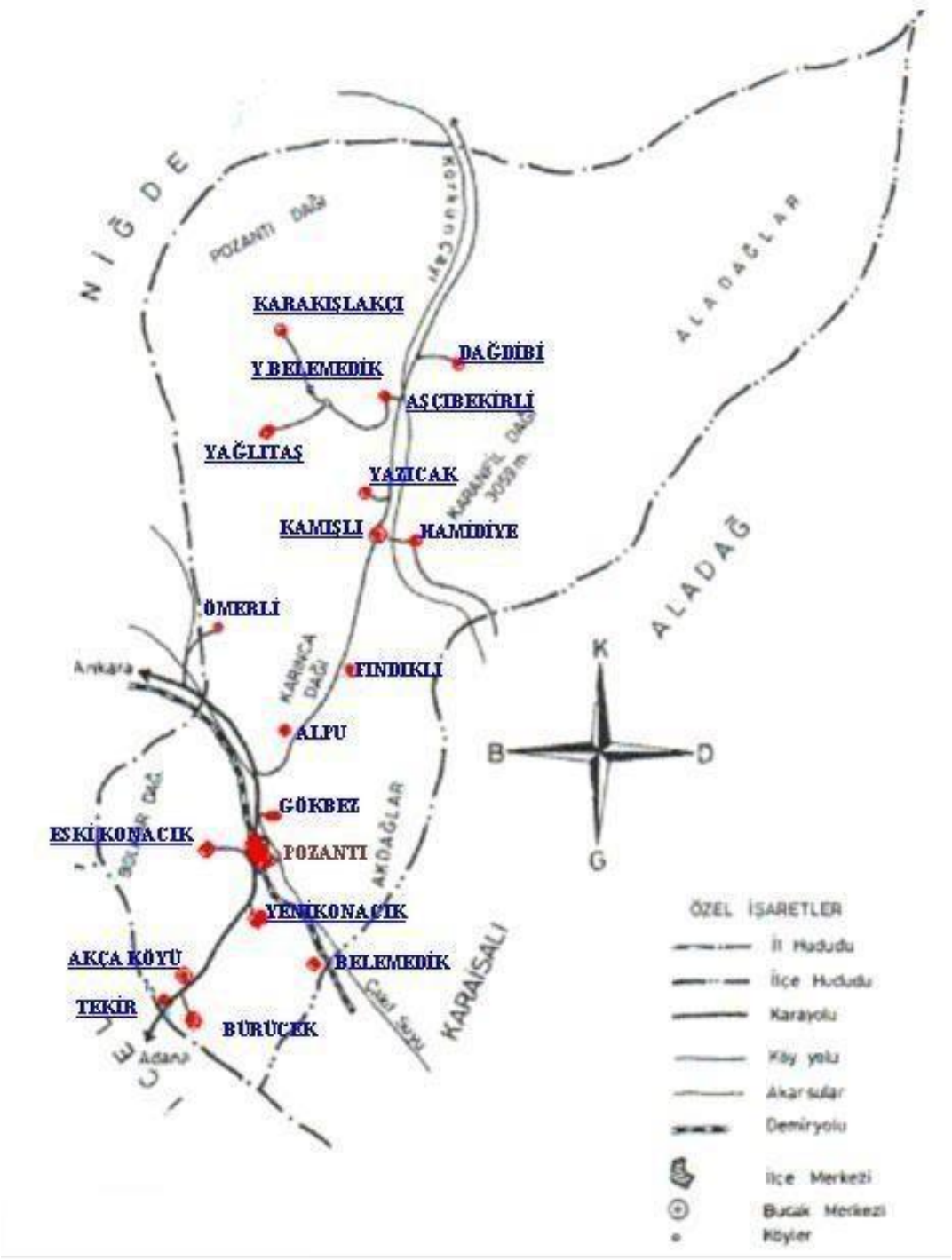
Ü
Übük: Uç, burun.
Ütmek: Oyunda, kumarda kazanmak.
Üzerlik: Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot.

V
Vele: Kadınların başlarına bağladığı allı yeşilli bant.

Y
Yağlık: Kadınların başörtüsü.
Yalafak: Yassı, düzgün.
Yannık: Yayık.
Yarga: Parça, bölük.
Yava: “r” leri “y” olarak söyleyenlere “yava” denir.
Yirik: Kesik, yarık.
Yoğa: Dışarda duran, elden uzak duran.
Yonsul: 1.Yosun 2.Yoksul
Yuka: Yufka, ince.
Yüklü: Hamile.
Yüklük: Yatak dolabı.

Z
Zahar: Zahir, herhalde.
Zemheri: Eski hesaptan karakış ayı.
Zibil: Gübre, çöp.
Zortalaklı: Güçlü, kuvvetli, heybetli, gösterişli.
Zöbe: Söbü, oval.
Zör zöbe: Boylu boyunca.

EK 1 ARAŞTIRMA ALANININ HARİTASI

EK -2 FOTOĞRAFLAR

Kaynak Kişiler Durmuş BALLI, Muhittin GÜLER, Volkan UYSAL

Kaynak Kişiler Elif TEKİN, Emine KONCA, Esra ve Fadime KONCA

Yörede kadın giyiminde kullanılan fes

Kaynak Kişi Elif GÜNEŞ

Yörede kullanılan cilirli fes

Fesin gümüş cilirleri

Yöresel bir kıyafet

Dibek taşı

Bulgurun damlarda kurutulması

Bir köy evi

Kaynak kişimiz Ferhat ŞEN

Ümmü MENÇEK, Meryem HAKVERDİ ve diğer kaynak kişilerimiz

Bir zamanlar Pozantı

Pozantı Merkez

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hilal Gülben GEREK
Doğum tarihi ve yeri : 1981, Adana
Medeni Durum : Evli
Adres : Melikşah Anadolu Lisesi, Adana

EĞİTİM BİLGİLERİ

2009-2012 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana

1999-2004 : Lisans, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü, Lisansla Birleştirilmiş Tezsiz Yüksek Lisans, Ankara

1995-1999 : Ortaöğretim, Ayşe Atıl Anadolu Öğretmen Lisesi, Adana

YABANCI DİL : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

2011- : Melikşah Anadolu Lisesi, Adana

2008-2011 : Biliciler Anadolu Turizm Otelcilik Lisesi, Ceyhan/Adana

2005-2008 : Ceyhan Lisesi, Ceyhan/Adana

2004-2005 : Heybeliada İlköğretim Okulu, İstanbul